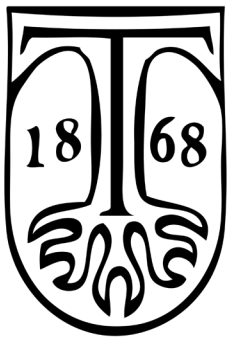

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1933-1947, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Mihnea Bâlici, Maria Chiorean, Alex Ciorogar, Jessica Brenda Codină, Bianca Crăciun, Teona Farmatu, Andreea Mîrț, David Morariu, Ovio Olaru, Cătălina Rădescu, Alexandrina Savin, Cătălina Stanislav, Ana-Maria Stoica, Nicoleta Strugari, Andrei Terian, Snejana Ung, Radu Vancu, Dragoș Varga, Alex Văsieș. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1933-1947*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2021. https://revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1933-1947, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Mihnea Bâlici, Maria Chiorean, Alex Ciorogar, Jessica Brenda Codină, Bianca Crăciun, Teona Farmatu, Andreea Mîrț, David Morariu, Ovio Olaru, Cătălina Rădescu, Alexandrina Savin, Cătălina Stanislav, Ana-Maria Stoica, Nicoleta Strugari, Andrei Terian, Snejana Ung, Radu Vancu, Dragoș Varga, Alex Văsieș. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1933-1947*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2021. https://revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947.

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ASOCIAȚIUNEA PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂN „ASTRA" - SIBIU
No. 1705
1938 luna VI ziua 1.

BIBLIOTECA „ASTREI"
Centrala Sibiiu.
Nr. 68267
2012

OGIO-SAN

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933-1947

IOAN TIMUŞ

OGIO-SAN

(DOMNIŞOARE)

ROMAN

A l'instant de l'adolescence, telle est la richesse de notre coeur, qu'il néglige de s'arrêter longtemps sur les mêmes tristesses, les mêmes joies. Ce n'est pas qu'il oublie : il s'approvisionne d'émotions pour ses futurs hivers. Plus tard, il retrouve au fond de soi le vestige d'amitiés et d'amours qu'il avait crues mortes.

François Mauriac.

EDITURA „CUGETAREA"

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ SIBIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1933-1947

1969

1984

1998

91

Din această lucrare s'a tipărit 100 de exemplare pe hârtie de lux numerotate dela 1 la 100.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Târziu de tot, baronul m'a trezit din reverie luându-mă cu binişorul:

— Hai, artistule. Hai că nu se mai vede nimic. Stai înfipt aici, par'c' ai fi de santinelă. Hai să inspectăm vaporul.

Stam într'adevăr nemişcat la coada vasului, cu privirea dusă spre ţărmul Siberii, spre Wladivostock, pe care poate n'o să-l mai văd niciodată..

Baronul n'are ca mine rădăcini acolo, ca să-l doară ruperea lor; dar mă 'nţelege şi cearcă să mă vindece. E înduioşător baronul în formă de mamă! Îl privesc cu recunoştinţă, fiindcă la atâta se reduce între noi exprimarea de sentimente.

— Hai, baroane!

Şi-am pornit să vizităm mai întâi saloanele de clasa 'ntâia şi a doua, până să nu bage de seamă cei cu revizia biletelor că avem de a treia.

Sala de mâncare ne reţine un timp gânditori. O listă de bucate cu vreo douăzeci de feluri, începe să-mi provoace inundaţie în gură. La clasa III-a nu se dă decât orez fiert.

— Ia uite unde o să-şi strice stomacurile bieţii pasageri, timp de doo zile!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Baronul, care practică şi el filosofia optimismului, se grăbeşte să mă 'ntărească, adulmecând înşiruirea de fripturi cu buze umede:

— N'aş mânca mofturi d'astea, să mă tai.

Şi trecem repede în sala de lectură. Ca şi când ne-am fi vorbit, ne afundăm pe câte un fotoliu moale, cu arcuri. Tolănit pe spate, picior peste picior, ai dintr'odată impresia că eşti un miliardar omnipotent. La clasa III-a nu există nici cel puţin bancă de lemn. Numai rogojinile de jos, şi de culcat, şi de stat.

Întâi ne privim satisfăcuţi. Dar imediat alungăm din priviri, ruşinaţi, fericirea iluzorie.

— Cum dracu' pot să stea ăştia arestaţi aici, în aer închis şi 'n fumărae de tutun, în loc să iasă sus, la aer?

— Proşti. Mă mir şi eu. Hai pe covertă.

Aerul sărat şi rece ne convinge că tot avem noi nişică dreptate. Ocolim încet toată puntea, îndesând şepcile şi încheindu-ne la piept în bătaia vântului. Marea ne trimete stropi mărunţi, daţi prin sită.

De jur împrejur, apă, numai apă; oricât ai merge, marea e mereu rotundă. Stranie impresie să te vezi aşa, ocolit de o linie dincolo de care ai mai vedea, dacă nu s'ar interpune cerul; şi dela linie până la vapor, o imensitate de apă, prea mare, prea uriaşă faţă de fragila bucată de lemn pe care pluteşti.

Între Asia şi insulele Nipone, cei 873 de kilometri i-am străbătut în aproape două zile: nici 20 de kilometri pe oră! Aşa e mersul de vapor; tren de marfă.

Şi dacă ar merge mai repede, tot nu mi-aş da seama. Din tren ai puncte de reper apro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

piate şi 'ndepărtate care se mişcă cu viteze diferite; lângă vagon copacii aleargă 'napoi ca nălucile, stâlpii telegrafului dincolo de ei, fug mai potolit, iar în depărtare casele alunecă 'ndărăt domol. Poţi deosebi îndată un accelerat de un personal.

Dar aci de pe punte, nu vezi la orizont decât aceeaşi linie nemişcată. Iar lângă bastiment, mereu aceleaşi valuri, pe care nu ţi le închipui cum ar fi altfel, dacă ar merge mai iute vaporul.

Când să ne răzbească foamea, răsună semnalul de masă: o tavă de alamă în chip de gong, scoate mai întâi un zumzet pe care-l tot măreşte mereu, mereu, până la o gălăgie asurzitoare ca a unei mari foi de metal scuturată. Dintr' odată ne e aţâţată şi pofta şi curiozitatea. Coborîm adânc în pântecul vaporului.

Aer închis şi prea cald. Noroc că fiind numai japonezi, e într' adevăr curat. Pitoresc şi exotic tablou: niponii stând jos pe călcâe şi mâncând cu două beţişoare, orez din castronaşe albe.

— Noi ce păpăm, artistule?

Eu cerc să-l tachinez:

— Uite. Pilaf d' ăsta.

— Atâta? Nici nu mă gândesc.

— Atunci ce ne facem?

— Ne mai cârpim cu provizii, n' avea grije.

— Unde le vezi?

— He he; la mine 'n geamantan.

Mă grăbesc să le scot şi eu pe ale mele: unt, brânzeturi, cărnuri reci, fructe.

Baronul se miră:

— I'oite artistu'! Păi, ce mă mai întrebaşi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Așa. Să văz dacă ești gospodar.

D' aci, ne-am pornit pe veselie. Infulicăm și râdem sgomotos, la primul pretext.

Japonezii ne privesc curios, amuzați de buna noastră dispoziție. Sunt așa de liniștiți că dacă tăcem un minut, în întreaga 'ncăpere nu se mai aude nimic. Toată larma o facem numai noi doi. Baronul ar vrea să cânte, dar mai pretinde și acompaniament.

— Apropo, artistule. Ce te faci tu pe vapor, fără pian?

Apoi râde satisfăcut, fiindcă din cauza pianului m'a botezat „artistu".

— Da' ce te faci tu fără magazine, că nu mai poți să dai d' a asvârlita cu banii..

Acum râd eu, fiindcă dezordinea lui în cheltuieli i-a atras porecla de „baron".

Orezul nu ne place. E fără nici un gust, numai fiert simplu în apă, fără sare, fără alt condiment. Când terminăm, înfășurăm cu grije în hârtii proviziile rămase, aprindem țigările și ne gândim la culcat. La clasa III-a nu sunt cabine. E o încăpere mare, divizată într'un fel de pătrate în care pot dormi câte 3—4 pasageri. Pe jos, în loc de saltele, împletitură măruntă de pai. Compania japoneză de vapoare n'a avut în vedere, la astă clasă, călători europeni.

— Ce ne facem, baroane?

— In zăpușala asta, nu mă culc nici mort. Dacă e chestia de dormit pe tare, ne urcăm sus pe coverță.

— Sigur. Hai sus.

Și o luăm pe scările strâmte, cu păturile în spate.

Baronul dă să-și aranjeze culcușul. Eu pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

vesc hipnotizat marea. Luminile dela cabine trimet fâşii estompate pe apa neagră care fuge 'ndărăt. Tot restul, în întuneric. O aşchie de lună trece dela un nor la altul.

— Nu te culci, artistule?

— Acu'. Fă-te 'ncoa' puţin.

Baronul se deplasează până la balustradă, priveşte 'n tăcere, ca apoi să spue cu aer blazat:

— Mda. Nu e rău.

Dar se vede după glas şi respirat adânc, cât îi vorbeşte şi lui priveliştea.

Târziu, ne 'nfăşurăm bine 'n pături şi punem sub cap paltoanele făcute sul. Acum tot cerul mi-e întins înaintea ochilor, ca o hartă imensă pe care aş putea face cosmografie. Stelele sclipesc ca diamantele 'n beznă, dar nu se clintesc de unde sunt potrivite pe 'ntunecime. Nici eu nu mă mişc, par'că. Dacă n'ar fi fâşâitul valurilor, ţăcăneala ritmică a maşinilor şi, la răstimpuri, câte o cutremurare uşoară a vasului, aş crede că stau pe loc.

— N'ai şi tu impresia că ne-am oprit?

Nici un răspuns. După un timp, baronul începe să se gargarisească pe nas, în controversă cu Morfeu.

Imposibil s'adorm. Cerul e fascinant şi insomnifer. Aş vrea să mă gândesc la soarta mea în Japonia; cum o să-mi câştig existenţa; unde o să dorm; ce-o să mănânc. Dar e atâta repaus, atâta linişte în monotonia ritmată a valurilor şi a motoarelor, că nu-mi dau răgaz să mă turbur cu griji. Calmul mi-a cuprins mintea şi sufletul, ca o pace binefăcătoare. Nu mai pot înnădi nici un gând. O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lene ca de narcotic îmi îngroaşe 'ncet pleoapele..

*

Ingrozitor vacarm.

Tresar speriat şi fac sforţări disperate să-mi dau seamă unde mă aflu. Uruituri metalice, vâjâit de apă aruncată cu putere, strigăte 'n limbă guturală şi o lovitură solidă 'n umăr.

— Scoal' fuga, artistule, că ne udă!

Săr buimăcit din somn, îmi iau calabalâcul într'o clipă şi fug după el. Acum m'am dumerit. Marinarii japonezi spală puntea cu furtunurile, la o oră foarte matinală, fără să te previe, fiindcă puntea nu e dormitor. De mai întârziam niţel, leoarcă ne făcea.

Baronul se 'ntinde somnoros şi bleastămă:

— Fir'ar ai dracului cu spălatul lor cu tot.

— Hai jos, baroane, că e frig serios.

Jos e o zăpuşală şi o infecţie de aer.. Dar n'avem încotro, că e cald. In schimb avem material îndestulător ca să scriem un tratat complet intitulat „Cum sforăe japonezii". E o variaţie de tonuri şi forme melodice, cum n'am mai pomenit. Par'c' ar fi aşa, un clocot de apă fierbinte într' o grotă. Dar par'c' ar fi şi sbierăt de lighioană apocaliptică.

Baronul întâi s'a minunat. I-a ascultat un timp, pe urmă a făcut scurt: „Ptiuu!", a pus capul jos şi a intrat cuminte în concertul general.

Eu am rămas cu insomnia mea.

*

Baronul s'a sculat târziu şi indispus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaneana.ro/mdrr1933-1947

— Artistule, nu mi-e bine.
— Din ce punct de vedere?
— Imi vine nu ştiu cum dela stomac.
— Te-a apucat mal-de-mer, baroane. Stai întins, să dau fuga după o lămâie.

Când m'am întors, l-am găsit răstindu-se cumplit la un lighean. L-am scos la aer pe covertă, l-am doftoricit şi l-am lăsat să se calmeze.

Japonezii din clasa noastră nu se sinchiseau de boala asta. M'am strecurat la celelalte clase, unde erau şi europeni, să văd acolo situaţia. Dezastru! Rasa albă m'a făcut de râs.

Indignat, m'am întors să-l conving pe bolnavul meu că i-a trecut şi că se poate scula. Baronul se sculase, într'adevăr. Şedea aplecat pe balustradă, gata să cadă 'n apă şi invectiva marea cu nişte răgete. M'am apropiat să-i dau ajutor. El şi-a încleştat degetele pe braţul meu şi mi-a strigat cu disperare:
— Artistule, dă-mi ceva să mor, că nu mai pot!

*

Un răsărit de soare pe vapor e o splendoare. Toată lumea spune asta. Dar cum să te scoli cu noaptea 'n cap, ca să-l admiri? Ocazia fericită mi-o dă itinerarul vaporului, fiindcă ajungem în Japonia la şase dimineaţa. M'am instalat deci la crăpatul de ziuă cu geamantanul meu pe covertă.

In albastrul neclar, apare în fund o lumină roz, pe urmă roşie. Un incendiu uriaş dincolo de mare îşi proectează flacările pe cer. Apoi mijeşte şi discul, impresionant prin culoarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lui aţâţătoare, dar şi prin dimensiunea neverosimil de mare.

E într' adevăr fascinant, ca o privire de fachir. Nu-ţi poţi lua ochii o clipă şi te obligă să-i urmăreşti treptat toate fazele. E rece pe punte şi vântul se luptă să-mi fure cascheta; dar în suflet simt încolţind un strop de viaţă, duios, cald, ca o primăvară.

Acum discul trimete pe apă o dâră de lumină roşiatică. Intunericul amestecat cu albastru se topeşte din ce în ce. In fund se desluşeşte ţărmul japonez: munţi estompaţi, cu şerpi de zăpadă pe ei, în lumina albăstrue cu reflecte de roşu.

Valurile gonesc mereu înapoi, iar munţii se tot apropie.

După o oră suntem în port. O barcă cu motor aduce doctorul: o figură de ceară cu sticle mari de ochelari tăiate de doi ochi oblici. Capul distonează cu hainele sale europene; te-ai aştepta la un costum exotic oarecare.

Suntem înşiraţi toţi pe bord, ca recruţii la cazarmă. Doctorul ne pipăie pulsul doar două secunde, în timp ce ne priveşte bănuitor. Asta înseamnă vizită medicală.

Dar tot nu coborîm. Urmează alţii cu un chestionar amănunţit: de unde vii, unde te duci, cât stai, în ce scop şi multe altele, până şi numele şi locul de naştere al părinţilor. Capitolul interogatului ţine trei ore.

După ei, alţi cerberi cu revizia vamală, dar nu severă; mă 'ntreabă doar de ţigări.

In timpul ăsta, bărci de cărbuni se apropie şi 'ncarcă vaporul într'o amuzantă şi utilă diviziune a muncii: unul aruncă numai o lopată de cărbuni într'un coş pe care îl trece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

altuia, iar acesta mai departe şi aşa prin toţi înşiruiţii, până ajunge să fie golit în vapor; coşul gol se 'ntoarce prin alte mâini, în timp ce în primele circulă alt coş plin. Totul liniştit, automat.

Aceeaşi ordine pentru descărcarea sacilor, cu ajutorul unor cârlige pe care le 'nfig în pânză.

Jos în port, aliniate pe două rânduri, îngrijitoarele de vapor, cu un fel de mari tulpane albe, scrise cu litere albastre japoneze. Aşteaptă golirea vaporului, ca să-l ia în primire şi să-i facă tualeta.

In timp ce coboram cu privirea 'mprăştiată la atâtea minunăţii, un hamal japonez cu mutra surâzătoare sub o şapcă roşie, îmi smulge bagajele şi o ia la fugă cu ele. Baronul s'a alarmat:

— Nu te lăsa, artistule. După el!

Pe jumătate convins, i-am spus:

— Aici nu e Siberia, baroane. Dacă furi, te spânzură.

— Da' să te văz cum îl mai recunoşti, că sunt la fel.

— Treaba lui; el trebue să mă recunoască pe mine.

Aşa a şi fost. In timp ce bâjbâiam prin mulţime, omul meu a venit ploconindu-se adânc, zâmbitor şi mi-a făcut semn să-l urmez. Baronul care s'a convins cu greu să-i dea geamantanul, se ţine aproape de el.

Portul se numeşte *Kanagasaki*. Hamalii noştri ne conduc la vehiculul care ne va transporta la oraşelul *Ţuruga*, unde e şi gara: o trăsurică pentru o singură persoană, pe două roate mari, cu hulube; asta e o *rikşe*. E trasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în trap de un japonez în costum special: pantaloni scurți, pulpe goale, un fel de sandale de postav cu talpa de cauciuc, îmbrăcând laba piciorului așa încât degetul cel mare rămâne despărțit de celelalte, ca o copită despicată neegal; pălărie enormă în formă de ciupercă, din împletitură de pai.

Timp de 20 de minute, rikșele noastre au alergat prin câmp, ș'apoi pe străzile Țurugii.

Am străbătut atâtea țări; m'am minunat de multe; dar nicăieri n'am avut impresia asta puternică de straniu. Prea e diferit de ce știam eu, tot ce mă 'nconjoară; și magazinele bizare cu firme verticale și costumele curioase și coafura complicată a femeilor care-și poartă copii 'n spate și figura lor calmă, de nepătruns, până și mijlocul de locomoțiune care mă transportă, tras de omul acesta care aleargă. Ce-o fi în mintea lui? La ce s'o fi gândind? Cum s'o fi gândind?

Omul-cal oprește scurt, așezând hulubele rikșei la pământ. O clădire mare, în gen european și foarte curată: gara.

Baronul consultă „mersul trenurilor":

— Avem diseară un expres.

Eu intervin econom:

— Las' că luăm și personalul de unu și treizeci. Nu te mai grăbi, că nu te-așteaptă Mikadoul cu masa.

Baronul se supune docil:

— Atunci, fuga la bilete, că pleacă trenu'.

Și aci am dat de unul care știe puțină engleză. Comand deci în limba lui Shakespeare:

— Vă rog, două bilete clasa III-a pentru Tokyo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr 1933-1947

Ceferistul japonez mă 'ntreabă ceva, tot în englezeşte.

— Ce zice ăsta, baroane? Vino'n coa'.

— Ce te bagi, dacă nu te pricepi? Dă-te la o parte.

Casierul îi repetă întrebarea. Baronul se scarpină la ceafă:

— Dracu' ştie ce spune ăsta, că pronunţă prost.

Eu fierb, fiindcă mai sunt câteva minute până la plecare.

— Baroane! Pune-l să scrie.

Acum ne-am lămurit; ne 'ntreabă ce gară din Tokyo, că sunt mai multe. Aci sar eu informat:

— Spune-i gara *Şimbaşi;* acolo ne dăm jos.

Pasagerii ceilalţi, toţi japonezi, înşiruiţi la cassa de bilete, au urmărit calmi tratativele noastre, fără să manifeste cea mai mică nervozitate, deşi plecau cu acelaş tren.

Am pornit. Răsuflăm uşuraţi.

Vagoanele sunt mai lungi şi mai înguste decât ale noastre. Băncile tapisate.

Tovarăşii de vagon, curaţi şi tăcuţi. Le examinez încălţămintea: o talpă de lemn urcată pe două scândurele subţiri, perpendiculare; piciorul e prins de două curele care se unesc în despărţitura dintre degetul mare şi celelalte. Cu aste instrumente anexate de picioare, japonezii bocăneau în gară pe ciment un concert infernal.

Mergem repede şi stăm puţin în staţii.

Pe câmp, culturi de orez inundate de apă, formând figuri geometrice prin mici ridicături de pământ. Fiecare metru pătrat e muncit. Plantaţii în terase, cu un sistem de iri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gație în care apa se scurge de pe un plan pe altul. Baronul care s'a ocupat mult cu agricultura, intervine cu lămuriri:

— Aștia scot câte trei-patru recolte pe an.

Fereastra vagonului ne sechestrează toată atenția; suntem numai ochi. Și ne repezim să ne comunicăm părerile, ca 'n copilărie:

— la uită-te la ăla cocoțat colo sus!

Pe o roată mare de irigație muiată 'n apa curgătoare, sprijinit cu mâinile de o prăjină 'naltă, un țăran merge d' a 'ndaratelea pe loc, mișcând astfel roata cu picioarele. Îmbrăcămintea lui nu e kimonoul: poartă pantaloni strimți și bluză albastră, strânsă la mijloc cu un brâu.

— la uit' te ce sistem de casă!

Da, căsuțele japoneze de lemn, cu ferestre mari de hârtie împărțite 'n pătrățele mici.

Dealuri apropiate de linia ferată, pe alocurea cu zăpadă, deși e cald; râuri și râulețe clare și repezi. Columne înalte, subțiri, cu inscripții pe ele. Tunele care lasă pe baron în extaz:

— Văzuși artistule, civilizație?

Electricitatea s' aprinde și se stinge automat când ieșim la lumină. La al doilea tunel, baronul își mărturisește iar admirația.

O oprire ceva mai lungă. Un negustor își strigă marfa:

— *Bento bento!*

Cumpărăm și noi, ca ceilalți japonezi: niște cutii cam de dimensiunea celor cu țigări de foi, cu pereții de lemn neașteptat de subțiri, ca de carton. Pline cu orez fiert. In loc de furculiță, două bețișoare pe care nu reușim să le manevrăm, deși urmărim cu atenție pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir 1933-1947

tovarăşii noştri de vagon; ei le ţin într'o singură mână şi le deschid cu dexteritate, ca pe un compas, par'c' ar fi unite la un capăt.

— Cât ai dat pe ea, artistule?

— Douăzeci de *seni* [1]).

— E bun?

— Cam ca ăl de pe vapor, dar mai gustos.

— Te-ai ars. Mai bine luai ca mine. Ia şi tu d' aici.

Baronul a cumpărat o cutie pentru europeni; la fel ca aspect, dar înăuntru, sandwichuri cu şuncă şi peşte prăjit, prins între două felioare de miez de pâine tăiate extrem de subţiri.

Pentru băut am luat un mic ceainic de pământ cu o toartă cochetă din pai împletit, conţinând ceaiul japonez fierbinte, gata făcut; drept capac, un fel de cănuţă microscopică din acelaş material. Aşa se vinde: cu ceainic cu tot, pe un preţ de nimic. După ce bei, îl arunci. Adică, aşa fac ceilalţi; că eu îl voi păstra ca pe cine ştie ce relicvă.

— Ia vezi artistule, cum e.

Gust cu emoţie prima 'nghiţitură de ceai japonez: cam fad, amărui, fără zahăr, fără nimic.

— Vezi dacă nu te pricepi? Ia ui 'te ici!

El a cumpărat o sticlă cu băutură alcoolică: *sake*, din fermentaţie de orez. Gust şi eu: e tot şters şi slab ca alcool; aduce vag cu ţuica noastră.

Baronul se strâmbă. Eu îl tachinez:

— Văz că te pricepi, ceva de speriat!

O japoneză a târguit o sticlă cu lapte cald, dar mică de tot, ca un sfert de litru.

---

1) 100 de seni = un yen; 1 yen aur = 2,50 lei aur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Un nipon mai vârstnic scoate o pipă subţire, dreaptă, lungă de vreo doi dcm. Inghesue un tutun tăiat foarte fin, ca o vată, într'o cavitate cât un sfert de degetar. Trage două fumuri, scutură pipa, o încarcă şi o aprinde dela scuturătură.

Mă uit la baron cum îl urmăreşte interesat şi 'i aştept observaţia care nu 'ntârzie:

— Uite un sistem de a te lăsa de fumat. Că decât să te munceşti atâta s'o tot încarci numa' pentru doo fumuri, mai bine te laşi păgubaş..

Iar ieşim în câmpie, cu dealuri departe şi iar nu vedem vite. N'au nutreţ pentru ele. Explicabil, fiindcă japonezii nu sunt carnivori, iar la trăsurele se 'nhamă oameni.

Nici garduri nu se văd. Delimitarea o fac ridicăturile de pământ înalte de o şchioapă, atâta cât să ţie mereu apa pe semănăturile de orez.

Japonezele din vagonul nostru nu sunt frumoase. Au un eşafodaj de coafură cât încă un cap. Părul negru de tot, lucios. Pudrate exagerat şi neegal, din cauză că 'şi dau pe faţă cu un lichid lăptos: când se usucă apa, rămâne pudra.

Kimonourile, de culoare 'nchisă, sobră. Ale copiilor, cu nuanţe vii şi variate. Sandalele femeilor au o 'mpletitură de pai, deasupra.

Domnii japonezi nu sunt politicoşi cu femeile; noţiunea de galanterie le lipseşte. Baronul e indignat de ţinuta lor:

— Ia uite-i cum se sue cu picioarele pe canapea!

O vizită prin celelalte clase ne-a documentat că şi acolo bărbaţii procedau la fel: lăsau jos sandalele şi şedeau pe canapea turceşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Baroane, nu te grăbi. Politeţea e o chestie de convenienţe; nu ştii cum e privită o asemenea atitudine la ei.

El ar vrea să răspundă ceva, dar trebuie să-şi strângă bagajele pentrucă intrăm în *Maibara*, unde schimbăm trenul.

Pe peron, un poliţist, politicos şi ca dela el, îl ia la 'ntrebări. Cum amândoi cunosc engleza destul de aproximativ, o 'ntrebare cu răspuns ţine cam mult, iar trenul celălalt e gata de pornire.

Noaptea trece greu, monotonă, cu aceleaşi opriri scurte urmate de vocea conductorului care strigă de două-trei ori numele staţii.

Nu ştiu dece nu mi-e somn deloc. Imi privesc prietenul cu admiraţie. Buni nervi! Cum pune capul jos, cum adoarme. De obicei nu-mi place să mă preocup de viitor. Oricum, n'am nici o perspectivă, iar planurile mele refuză sistematic să se realizeze; ce să-mi mai fac sânge rău? Oi vedea eu ce e de făcut la faţa locului. Dar acum, fiindcă nu pot să dorm, fără voe zeci de proecte mi se 'ntretae 'n creer.

La Wladivostock, în răstimpuri, m'a hrănit pianul de cinemă. Intre răstimpuri, nimic. Şi de vreo două-trei ori, combinaţii de bursă. Ba şi nişte lecţii de franceză şi pian.

Cinematografele din Japonia au automate electrice, aşa am auzit. Chestiile valutare sunt excluse. Iar pentru lecţii, nu cunosc limba. Trebue să 'ncerc prin birouri. Cam ce fel de biurouri poate să fie acolo, ca să-mi găsesc şi eu o 'ntrebuinţare?

*

Dimineaţa la 7 mă agăţ solid de umărul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

baronului care se ocupă cu un înfiorător concert nazal şi îl sgudui puternic:

— Tokyo, baroane! Am ajuns!

Baronul crede că e o farsă şi mormăe protestativ. Conductorul strigă prelung numele gării unde trebue să coborîm:

— *Şimbàşii! Şimbàşii!*

Emoţionaţi, străbatem cu greu mulţimea revărsată din vagoane, ne 'mbulzim spre ieşire în ciocănitul original şi asurzitor al încălţămintei niponeze şi irupem afară, entuziaşti, zăpăciţi.

Ne 'mbarcăm în două rikşe în care ne suim ca şi când toată viaţa numai asta am făcut şi comandăm voioşi:

— *Tokyo - hotel!*

Omul care cumulează funcţiile de cal şi birjar, apucă hulubele şi răspunde scurt în semn c' a 'nţeles:

— *Hé!*

Şi o porneşte în trap mărunt.

Tokyo! Ţinta visurilor mele! Sunt chiar în Tokyo, la capătul pământului? Sgomotul străzii, oamenii aştia, casele, tot, mi se pare aşa de ireal!

Visez treaz. Atenţia nu se poate fixa pe nimic. Nedormitul în tren contribue să primesc impresiile estompate, confuze, suprapuse, ameţitoare, ca şi când aş fi luat chinină şi eter.

Nu ştiu cum am ajuns la hotel şi nici în cameră. S'a ocupat baronul de asta. Acum, obosit, stau întins să-mi limpezesc creerul. Până la masă nu mă mişc din pat.

*

Din economie mâncăm proviziile noastre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de pe vapor. Baronul înghite tacticos; eu însă dau zor, grăbit să ies mai repede din hotel.

Cum termin, hotărîm să vizităm Yokohama.

— Dar o plimbare scurtă prin Tokyo nu facem?

— N'ai timp berechet să-l vezi de-azi înainte?

— Niţel, oricum, să ne dăm puţin seama. Hai zău..

Baronul se 'nduplecă:

— Uite, o luăm domol spre gară şi o să tot vezi.

Nici n'am putea merge repede. Piciorul se opreşte singur la fiecare pas. Fiecare casă, altă 'nfăţişare; fiecare colţ, alt aspect.

Prăvălii multe, alăturate, cu marfa afară; una nu seamănă cu alta. Firme scrise cu încolăcituri de linii, când verticale, când orizontale. Case tot de lemn, unele cu un cat, cu ferestre de hârtie albă pe pătrăţele de linioare.

Dela clădiri, ochiul lunecă atras de mulţimea de kimonouri şi 'ntârzie pe ale femeilor, mai viu şi mai variat colorate. La bărbaţi mă contrariază pălăria europeană şi ochelarii; la femei mă minunez de coafura complicată, mă distrează cum poartă copii 'n cârcă, şi le urmăresc pasul tărăgănat din îndoitura genunchiului.

Câte o rikşe apare 'n trap dela o cotitură şi'şi face loc prin mulţime:

— *Hei! Hé!*

Pe uliţile 'nguste maşini nu văd. Ca să-l necăjesc, îi observ:

— Văzuşi că străzile strâmte nu sunt pavate? Şi nici trotuarele; unde ţi-e civilizaţia?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Baronul sare iute 'n apărare, îngrămădind argumente:

— Ce-are aface? N'au nevoie. E pentru încălţămintea lor. Da' sunt bătătorite, nu vezi? Nu gropi, nu nimic. Şi p' ormă, pământul e nisipos; nu ţine apa.

E adevărat că străzile sunt bine 'ntreţinute şi mai ales curate. Nu văd hârtii pe jos, nici murdării.

Iată un loc mare, îngrădit cu un zid înalt şi 'nconjurat de largi canale cu apă, ca un castel feudal. In interiorul curţii nu putem vedea. Abia zărim vârfurile unor acoperişuri pe deasupra arborilor înalţi pe lângă zid.

Baronul rămâne contemplativ:

— Ce poa' să fie asta, artistule?

Eu, care studiasem Tokyo de pe albume:

— Palatul Imperial, baroane; aici stă Mikadoul.

— Aşa! Da' de ce sunt şanţurile astea cu apă?

— Fiindcă japonezii au credinţa că dacă n'au Impărat, le piere ţara.

— E, şi?

— Şi d' aia, ca să nu le fugă Mikadoul, au îngrădit Palatul cu apă.

Baronul e furios că 'ncerc să-mi bat joc de el:

— Bine, artistule. Las' că-mi vine şi mie rându'.

Dar supărarea i-a trecut repede cu primul motiv distractiv; şi încă ce distracţie! Doi niponi s'au oprit în mijlocul drumului ca să se salute. Tehnica e următoarea: unul se îndoae adânc din mijloc în unghi drept, cu mâinile 'ntinse de-a-lungul picioarelor şi cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

capul plecat; celălalt îl imită în acest exerciţiu de gimnastică suedeză. Primul repetă salutul, trăgând cu coada ochiului la celălalt, ca nu cumva să se ridice naintea lui; partenerul se grăbeşte să-i răspundă cu o 'ndoitură la fel. Cel d' întâi, iar; cel d' al doilea, după el; şi din nou d' acapo; ş' apoi iarăşi şi iarăşi.

In timpul complimentării, fiecare spune câte ceva, cu jumătate glas; vreo formulă de circumstanţă. Când o termină, trage aerul repede prin colţul gurii, cu dinţii strânşi, ca o respiraţie, producând un şuerat ca şi când s'ar fi opărit cu supă. Şuerarea asta e caracteristica saluturilor lor.

Baronul a rămas cu gura căscată şi tocmai la sfârşit s'a desmeticit să spue:

— Ia ui' te la ăştia!

Eu îl trag cu putere, lacom să mai văd şi altele:

— Hai baroane mai departe; asta e ceva pe care o s' o tot vezi d' aci înainte.

Când am dat în *Ghinza*, strada largă ca un bulevard, aspectul s' a schimbat cu totul: pavaj, tramvae. Printre rikşe, la răstimpuri, automobile. Case mai înalte, unele în stil european, cu mai multe caturi. Hieroglifele firmelor mai multe culcate decât în picioare, sunt întrerupte de litere latine mari, anunţând pe englezeşte magazinul şi marfa.

Marfa! M' aş opri la fiecare pas, ca 'ntr' un muzeu, aşa de captivantă e. Obiecte minuscule, par' că lucrate sub lupă; linii şi culori noi; forme necunoscute de lucruri pe care nu le ghicesc ce pot fi. Baronul mă trage brutal:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Hai domnule, că așa nu mai ajungem niciodată! Par'c' ai fi femee de te oprești la toate vitrinele.

Când dăm să traversăm, gata să ne calce un tramvai.

Amicul meu se indignează:

— Ce caută ăsta p'aici?

— Zi, abia acu' observași, baroane, că circulația e pe stânga?

In realitate a trebuit sperietura cu tramvaiul, ca să văd și eu că toată lumea, vehicule și pietoni, țin stânga.

Pentru Yokohama nu e nevoe să știi la ce oră pleacă trenul. Te duci la gară și aștepți trenul electric pe care-l ai la fiecare trei minute. Sunt doar trei vagoane și numai clasa II-a și a III-a; democrația practică a desființat ca inutilă pe a 'ntâi.

Bine 'nțeles, luăm a III-a pentrucă dusîntors nu ne costă pe fiecare decât 58 de seni. Vine cam un leu și 50 de bani dinainte de război, pentru o distanță ceva mai mică decât București-Ploești.

Controlul biletelor nu se face 'n tren, ci numai la intrarea pe peron și la ieșirea din gară, la sosire.

— Atunci cum se asigură Calea Ferată că pasagerul nu schimbă clasa?

— Contează pe cinstea călătorului.

— Deci, sistemul nu e bun pentru orice țară..

Totuși, controlori există, dar rari; atunci, dacă te prinde, plătești numai diferența fără nici o amendă. Oameni civilizați.

Trenul electric ajunge din urmă pe cel cu aburi. Cursa de întrecere atrage pe toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

lumea la geam. Incet-încet, electricul învinge şi trece 'nainte. Victoria e a noastră. Curând însă electricul nostru se opreşte în prima staţie. Trenul cu aburi vine din urmă gâfâind şi trece 'n goană voios.

Cel cu abur parcurge distanţa într'o jumătate de ceas, pentrucă nu opreşte nicăeri între Tokyo şi Yokohama; electricul are nevoe de 50 de minute, deşi mai iute, fiindcă deserveşte 12 staţii intermediare.

Numele fiecărei gări e repetat de-a-lungul peronului, ca să vadă bine călătorul din orice vagon s'ar afla. Pe tăbliţă e scris cu litere latine, iar dedesubt pe japoneşte. Aci mă încurc. Sunt, când două, când trei ideograme, o dezordine de linii şi accente imposibil de memorat. Dar în dreptul fiecărui asemenea desen complicat, sunt câte două-trei semne mult mai simple şi uşor de reţinut; şi par' că fac parte din alt gen de scriitură.

Ii cer într' o doară lămuriri baronului care găseşte că sunt aşa de insolubile asemenea probleme pentru el, încât îmi răspunde indignat:

— Ce eşti nebun? Pe mine mă 'ntrebi?

Dar nu mă las. Colind tot trenul din vagon în vagon, până dau de un japonez posesor de cuvinte 'n limbi străine, care mă luminează: măzgăliturile complicate sunt ideograme chineze; celelalte simple sunt japoneze şi indică pronunţia celor d' întâi.

Dela gară o luăm pe jos, renunţând şi la rikşe şi la tramvaiul ieftin de tot. Aspectul general e acelaş ca şi la Tokyo. Magazine multe, variate, unul lângă altul. Asemănarea provine din arhitectura caselor, din portul oamenilor, din tot ce constitue exotismul japonez.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

O deosebire între aceste două oraşe există. Yokohama mai europenizată, pierde ceva din caracterul autohton. Sunt mai multe firme de magazine scrise cu caractere latine, fiindcă aci sunt şi mai mulţi străini; pe străzile principale, mai multe clădiri în stil european; iar costumul albilor printre kimonouri nu mai e o raritate ca la Tokyo.

Un canal larg ca un mare bulevard, străbate oraşul. Canalul e în legătură cu Oceanul, de aceea circulă pe el mici vaporaşe târînd şlepuri după ele.

Yokohama are o parte a oraşului suită pe coline, numită cu expresia englezească „*Bluff*"; aci e centrul europenilor şi aici găsim la „Pension Dentici", compatrioţi.

Tot acest Bluff e o colecţie de vile cochete europene, cu grădiniţe vesele de ţi-e mai mare dragul să te plimbi. Iar de sus avem asupra întregului port o privire panoramică atât de captivantă, încât chiar baronul i-a acordat câteva minute de contemplare.

Inainte de a ne 'ntoarce la Tokio, dăm o raită pe terasa hotelului Palace, cu faţa spre valuri.

— Baroane, ia o pietricică 'n gură.

— Pe ce motiv?

— Apa asta se numeşte Oceanul Pacific. Uită-te bine la el, să nu-l uiţi.

— Ei şi?

— In Bucureşti nu prea ai ocazie să-l vezi.

Baronul e blazat:

— Mare scofală! Mai bine ui'te ici, ce mândreţe de hotel!

Marota lui: civilizaţia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

Am pornit-o de dimineaţă cu baronu' după lucru. Am vizitat câteva birouri de filaturi de mătase. La unele n' am găsit pe cine trebuia ; la altele am obţinut numai speranţe.

Cu sufletul obosit, am intrat în parcul Hybia să ne răcorim creerul, cum zice baronul.

Imens parc. Am luat-o agale pe aleele 'ntortochiate şi inundate de soare. La fiecare pas, boschete de flori, diferite 'n formă şi culoare. Arbori mulţi, cu crăngile 'ntoarse în linii sinuoase, graţioase, inedite.

Ochiul nostru european e obişnuit cu bifurcarea simetrică. Aci, o creangă porneşte din trunchi uneori paralelă cu pământul şi deodată o coteşte brusc la dreapta, fără corespondent în cealaltă parte. Apoi face un cot spre stânga aproape în unghi drept, se sue puţin drept în sus ca să nască două crenguţe inegale, orizontale, în direcţii opuse, ce cată şi ele spre cer.

E atâta artă în dispoziţia asimetrică a crăngilor, încât e imposibil să crezi că pomul a crescut dela sine aşa. Şi cum arborele pare a avea o vârstă respectabilă, desigur că mâna japonezului a stăruit cu răbdarea rasei, în multe decenii, strâmbând ici un ram, rupând dincolo altul, cu migală, cu persistenţă, până l-a izbutit în forma asta.

O grotă măricică, aproape ascunsă de ghirlande verzi, ne odihneşte un timp de soarele prea iubitor.

Ca să ieşim spre lacul mare din mijloc, trebue să trecem pe un pod arcuit. Dar mai întâi stau să-l admir dela distanţă. Încadrat în verde mult şi de tonuri diferite, podul se desenează aşa cum l-am văzut în estampe :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

nepractic de boltit, lăcuit în acel roșu cu galben mult căruia pictorii îi zic vermillon, cu balustrada simplă și în armonie cu picioarele drepte, înfipte de-a-dreptul în apă și prelungite neverosimil prin reflectul lor.

— Hai pe el, artistule.

Acolo s'au oprit femei și copii, aplecați pe parapet, interesați de broaște țestoase.

Baronul pân' aci a fost de o suspectă cuminţenie. Nu mi-a turburat cu o vorbă contemplarea mea. Dar acum se dă la tot felul de năzbâtii, spre hazul japonezelor, doar le-o atrage atenția. Vorbește tare și păcălește broaștele cu ghemotoace de frunze.

Din apă sunt puțin ieșiți, niște bolovani de formă rotundă cu încrustații regulate, de te miri cum i-a așezat acolo. De sus pornește un cocoloș alb de pâine. Indată apare de sub bolovan un gât caraghios, cu un cap mic turtit, ridicat în sus și deodată bolovanul începe să lunece pe apă spre bucățica de pâine.

In acea clipă, bolovanii ceilalți suferă aceeași metamorfoză, pornind într'un concurs de viteză, având drept țel, boțul alb. La țintă, o mică 'nghesuială cu bruscări și repezeli, cum nu te-ai aștepta dela niște broaște țestoase.

— Hai să plecăm baroane, că e târziu.

Și o luăm iar pe aleele ondulate, prin parcul fără sfârșit.

*

Am descoperit un restaurant lângă hotelul nostru; tot japonez, dar cu mâncăruri europene. Pe firmă scrie *Lunch*, cuvânt englezesc care 'nseamnă „Dejun". Ieftin: pentru 50 de *seni* ne dă o supă, mâncare, friptură, prăji-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tură şi pâine cu puţin unt şi cafea. Insă porţii minuscule.

Alteori cumpărăm unt, pâine, lapte condensat şi luăm masa 'n cameră.

— Mâncăm în seara asta, artistule?

— Mâncăm.

— Atunci, pălăria, şi hai după cumpărături.

Ce voluptate, să rătăceşti prin împletitura de străzi, ca un labirint, dând mereu de aspecte noi, de magazine cu obiecte de care nu te poţi dumeri nici în privinţa provenienţii, nici a întrebuinţării.

— Artistule, uite ouă! Luăm şi noi. E! Jupâne! Fă-te 'ncoa'.

Baronul se distrează adresându-i-se 'n româneşte. Aleg ouăle şi 'ntreb în englezeşte cât costă. Patronul se ploconeşte adânc şi râde; nu ştie nici o limbă străină. Atunci îi vorbesc mai tare ca şi când aşa ar înţelege mai bine:

— Cât costă?

Iar surâs, iar complimentări. Acum îi strig de-a-dreptul cu toată forţa:

— Cât costă, domnule? N'auzi? Câte parale?

Zadarnic. Zâmbeşte de zor şi dă mereu respectuos din cap. Ce ne facem?

Prietenul meu are o idee: bagă mâna 'n buzunar, scoate un pumn de monede şi-i întinde negustorului:

— Na! Alege şi ia-ţi.

Dar omul tot nu 'nţelege. Surâde binevoitor şi se 'nclină la infinit.

— Vezi, baroane? Dac' am vrea să cumpărăm politeţe, ar fi o minunăţie, că e gratis şi din belşug.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ia lasă gluma, artistule. Zi mai bine ce dracu' e de făcut.

— Zi tu că eu nu mai am nici o idee.

Amicul fluieră a pagubă şi s' aşează jos descurajat:

— Grei de cap sunt ăştia, domnule!

— Baroane, nu e vina lor. Trebuia să ne facem o listă de cuvinte uzuale.

— Când? Că abia sosirăm.

Eu propun o soluţie pe care o găsesc genială: luăm ouăle şi plecăm; omul o să vie după noi, ş'atunci o să priceapă când i 'om întinde paralele. Zis şi făcut. Salutăm şi plecăm cu marfa. Salută şi el, râde, dar nu se mişcă. La colţul străzii ne oprim.

— Stai baroane, că ne arestează pentru furt şi ne spânzură. Indărăt.

Ne 'ntoarcem şi cu figuri râzătoare ca şi a lui, îi adresăm unele expresii specific româneşti. Fireşte, asta n' ajută la deslegarea problemei.

— Ia ui'te o ţară plină cu toate bunătăţile şi 'n care poţi muri de foame cu bani 'n buzunar!

Lângă mine e un penel cu cerneală şi hârtie. Disperat, îi strig pe româneşte:

— Spune momâio, cât face? Douăzeci de seni? Mai mult? Mai puţin?

Şi scriu cu cifre arabe: 20,

Ce minune s'a 'ntâmplat? Negustorul ia penelul, taie cu o cruce cifra mea şi scrie alături: 16. Amândoi izbucnim în acelaş timp:

— Uraaa!!

In sfârşit plătim şi ne grăbim spre hotel, că ne e o foame..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

De dimineaţă am fost iar în o mulţime de locuri la societăţi, pentru un post de birou. Peste tot aceeaşi poveste:

— Ce limbă ştiţi?

— Franceza, germana..

— Dar engleza?

Ca să nu-i descurajez, răspund:

— Mai puţin.

In realitate puţinul e destul de redus. Şi contabilitatea. Ce 'or fi având toţi cu engleza şi contabilitatea? Câte birouri am cutreerat, toate mi le-au cerut ca o condiţie indispensabilă. Urmează să fac din nou încercări în alte părţi.

In aşteptare, vizităm parcul *Ueno* unde cireşii 'nfloriţi fac funcţie de magnet pentru toată japonimea. Spectacol care nu poate fi văzut decât între Martie şi Aprilie. Amorul lor pentru flori ia proporţiile unor serbări speciale zise *hana-mi*, „privirea florilor", cu procesiuni în costume şi lampioane, seara.

Şi au dece. Tot parcul nesfârşit e inundat de albul şi roz-palul florilor de cireş, delicat ca un fum colorat prins de crengile arborilor. E o feerie ca o imensă şi abilă decoraţie teatrală.

O lume; bărbaţi, femei, copii, vânzători de răcoritoare, restaurante. Ne strecurăm greu prin mulţime, la muzeul *Cudan* din apropiere: arme şi costume vechi; şi trofee din războiul cu Ruşii, bine 'nţeles. In camera rezervată pentru faimosul general Noghi — care s'a sinucis cu nevasta, la moartea Impăratului, din devotament — am descoperit mari decoraţii româneşti şi o pictură cu un autograf în nemţeşte a Reginei noastre Carmen-Sylva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Fotografia de alături — toată familia noastră regală, împreună cu Noghi — amintește vizita generalului în România.

Pe baron însă l-a impresionat altceva.

— Ai văzut ce ordine și ce sistem ingenios cu frânghiile?

In adevăr, o frânghie ca un fir al Ariadnei, e dispusă așa fel în cele 40 de încăperi, încât te conduce pe rând în toate, fără să te încurci.

Tot prin partea locului, o statue a lui Buda în bronz: un om gras cu chip de femee, stă cuminte jos turcește și se gândește. Dacă spui că e enormă, nu se 'nțelege mare lucru. După aprecierea noastră, poate să aibă 20 de metri 'n înălțime.

Aproape, un templu — budist o fi? sintoist? — cu un gong mare, ca un disc de alamă, având în față o frânghie cu nod; cei ce vin și se roagă, trag mai întâi de funie, iar gongul sună grav și prelung. Eu explic:

— Aștia atrag atenția lui Buda că sunt aici și că se roagă.

Dar baronul, care a simțit, se uită sever și piezîș la mine, în semn că nu s'a prins.

Fiindcă ne-a mai rămas timp, am vizitat și grădina zoologică.

Am trecut repede pe lângă nelipsite maimuțe, tigri, elefanți, pantere și alte locuitoare din junglă. Am acordat câteva secunde unui urs galben-auriu, fiindcă era japonez. Și unei vulpi pentru că era toată albă. La păsări, papagali și păuni albi. Mici păsărele roș cu albastru, sau cu nuanțe neobișnuite. Baronul, care o luase puțin înainte, se 'ntoarce voios:

— Dacă tânjești după o rață pe varză sau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

vreun curcan la cuptor, pune-ţi pofta 'n cui, artistule, că 'n ţara asta, curcanii şi gâştele sunt la muzeu!

Chiar aşa! Ceva mai departe, după grilajul de sârmă, curcani, gâşte şi raţe, ca la noi. Dar cocoşul de alături merită o menţiune specială: jumătate alb curat şi jumătate negru pur. Adevărat fenomen.

In sfârşit, piesa excepţională, piesa de uimire pentru care singură merită să fie vizitată grădina zoologică: sus, la înălţime de vreo trei metri, un cocoş; dar un cocoş căruia îi atârnă coada până la pământ, adică trei metri şi ceva de coadă!

Asemenea record n'a visat nici America. Stă acolo nenorocitul, prizonier într'o colivie, fiindcă altfel coada n'ar mai rezista şi s'ar rupe.

*

Cum era să plătim mereu câte un *yen* de om, pe zi, la hotel? Banii 'mi sunt pe sfârşite şi nici o perspectivă de a găsi vreo ocupaţie, de a câştiga de undeva vr' un yen.

Voiam o casă japoneză, fiind ieftină, mult mai ieftină decât la hotel, deşi fără confortul nostru obişnuit.

— Eu nu mai stau, dragă baroane; nu mai pot. Aici plătim 60 de yeni pe lună; într'o casă particulară ne-ar lua numai zece.

— Atunci să căutăm o casă japoneză.

— Sigur; să căutăm.

Şi ne-am interesat în mai multe părţi. Dar ni s'au dat răspunsuri la fel: japonezul nu primeşte la el european, decât dacă e demult în Japonia, sau dacă vorbeşte limba şi deci e asi-

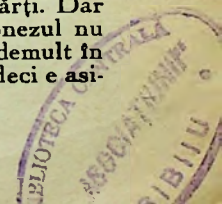

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dt=1933-1947

milat. Iar noi nu cădeam nici în prima nici în a doua ipoteză.

Eram descurajați. Totuși, zeul vagabonzilor a fost iarăși îndurător. Printr'o bucătăreasă japoneză am aflat de familia Okada, din nobili samurai scăpătați, care ne-ar închiria o odaie.

— Dar camera, ne spune intermediarul, nu are nimic pentru un european; o luați așa cum se găsește ca pentru japonezi.

— Da, da, sigur; nu e nimic.

Cu atât mai bine; deacolo o să văd eu Japonia adevărată, nu din hotel. Ne-am dus numaidecât. *Akasaka-ku, Hikaua-cio, nana-banci, Okada-san;* asta-i adresa. Fiindcă am primit lămuriri, fac pe savantul, să-l dau gata pe baron:

— *Ku* înseamnă district, cum ar fi o culoare în București; *Akasaka* e numele districtului; *ciò* înseamnă mahala; deci mahalaua Hikaua; *banci* e număr; *nana-banci* No. 7; și fiindcă numărul se referă la un grup de case, nu numai la una, trebue să spui și numele proprietarului: *Okada-san*, adică domnul Okada.

Baronul, care mă tot ironizează decâteori mă vede că 'nsemn cuvinte, adaugă:

— Trece-o și p' asta la catastif, până n' o uiți.

Tot vorbind, am ajuns. Ciocănim. O fată tânără deschide o ușe care n' are nici clanță, nici țâțâni, ci alunecă dealungul peretelui ca în vagoanele de tren. Se așează jos în genunchi pe podea, pe care aplică apropiate palmele și se pleacă adânc atingând fruntea de 'mpletitura de pai:

— *Yoku irasseai maşta!*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

Ne 'ndoim şi noi din şale cât putem. Apoi îl înghiontesc pe baron:

— Prezintă-mă fetei. Ce stai?

Baronul se bâlbâe pe englezeşte:

— Aăăă.. *I.. am..*

Eu i-o iau înainte indicând cu trei gesturi largi şi expresive, pe româneşte:

— Baronu! Artistu! Matale?

Fata m' a priceput şi-mi răspunde:

— *Toşiko!* într' o lungă frază de protocol. Vasăzică o cheamă Toşiko-san. Baronul foarte galant încearcă să parlamenteze în englezeşte. Fata nu ştie. Şi nici părinţii cari i-au venit în ajutor. Insă li s' a vorbit de noi şi ne tot invită înăuntru.

Când dăm să facem un pas, domnişoara Toşiko ne opreşte şi ne arată prin semne că trebue să ne scoatem ghetele. Ne executăm fără entuziasm şi intrăm. Pe jos, o 'mpletitură fină de pai, moale, curată; îi zice *tatami.* Acum găsim justificată măsura descălţării.

Odată intraţi, iar ne complimentăm adânc. Suntem într' un mic vestibul care dă în fund într' o cameră; în dreapta, o scară de lemn lustruit, ca de pod, fără balustradă. Urcăm pe ea la etaj. Acolo e camera noastră: o odae mare, dar goală, absolut goală. Nici dulap, nici scaune, nimic.

Tânăra japoneză deschide o uşe pe care n' o observasem, fiindcă face parte din perete. Uşa se dă la o parte ca şi cea dela intrare, alunecând pe o mică scobitură în lemn de-a-lungul peretelui. De acolo scoate două perne mari pătrate dar subţiri ca o plapumă, îmbrăcate într' o minune de mătase; ni le pune la picioare şi ne face semn să ne aşezăm pe ele:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

— *Dozo, okakenasai - mase!*

Baronul e nedumerit:

— Ce-i asta, artistule?

— Scaun. Ce vrei să fie? Stai jos.

Incerc să-i imit. M' aşez întâi în genunchi şi-apoi pe călcâe. Zâmbesc fericit. Dar după puţin timp mă ridic că nu mai pot; mă doare îngrozitor. Baronul, mai practic, s'a aşezat dela 'nceput turceşte. Aşa pot sta şi eu. Rotim ochii prin camera despuiată şi ne privim interogativ,

— Ce ne facem, baroane?

— Ne-am curăţat, artistule.

— Stai domnule, să 'ntrebăm; nu te grăbi.

Baronul strigă tare 'n englezeşte: *sleep! sleep!* şi face gestul culcatului. Toşiko-san a înţeles. Nu englezeasca, ci gestul. Deschide aceeaşi uşe misterioasă din perete, scoate o saltea mare ş' apoi încă una. Pe ele 'ntinde câte un cearceaf. Deasupra, o plapumă aproape tot aşa de groasă ca şi salteaua. In loc de pernă, un fel de sul mic. Desenul şi coloritul mătăsii de pe plapumă, o frumuseţe.

— Ce zici, baroane?

— Maica ta, Christoase!

Eu tai repede lamentările baronului:

— Da' masă? Ia 'ntreabă.

— Intreabă tu. Nu văzuşi că nu ştie englezeşte?

Eu îi vorbesc direct pe româneşte, că e tot una; însă cu gesturi ca pentru surzi:

— N' ai aşa, o chestie pe care poate omu' să scrie o scrisoare?

Toşiko-san face aprobativ: — *Ha!* se scoală, ia de lângă perete o tăblie de lemn frumos lustruită, cam de un metru pătrat, pe care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

n' o băgasem de seamă, fiindcă era rezemată de perete. Dintr' o parte a tăblii ridică patru picioare care stătuseră culcate, întoarce tăblia pe ele şi gata masa, înaltă de vreo 20 de centimetri.

— Pentru o păpuşe micuţă ca tine, baroane, tocmai bună!

La gândul c' ar putea fi păpuşe, baronul sburdă o clipă din privire; p' ormă, indignat artificial:

— ' tă-te să te bată, artistule!

De jos, o soră mai mică aduce pe o tavă rotundă minunat lăcuită, ceai şi un fel de prăjiturele cu un gust şters. Ceaiul începe să-mi placă. E a treia oară când beau ceai japonez.

Acum stăm toţi şase, tăcuţi, ei privindu-ne zâmbitori, noi examinând mereu odaia. Fereastra e mare, cu linioare subţiri, orizontale şi verticale, formând pătrăţele cu laturi de câte 20 de centimetri; pe toate aceste pătrăţele, cât ţine fereastra, în loc de sticlă, hârtie albă, subţire şi mată. Nu vezi afară; dar lumină vine destulă. Fereastra se deschide ca şi uşa. Clanţe, zăvoare, ţâţâni, nu există.

Toşiko-san se 'ndreaptă spre un perete unde pare a fi uşi; da, sunt uşi cari dau în odaia vecină. Despărţitura dintre odăi o formează patru tăblii de şipcă subţire, acoperite cu carton pictat; fiecare tăblie e lungă de un metru şi 'naltă de doi. Cele două tăblii din mijloc alunecă de-a-lungul celorlalte două, una în dreapta, alta 'n stânga; aşa se deschide uşa.

Din odaia de alături, Toşiko-san aduce un fel de vas mare ca o glastră, plină pe trei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

sferturi cu cenuşe, iar deasupra, 3-4 cărbuni semi-aprinşi. Infipte în cenuşe, două vergele subţiri de alamă. Un fel de sobă. Fata ne spune cum se numeşte: *hibaci.*

Japonezul ne oferă ţigări autohtone, care nu diferă prea mult de ale noastre. Apoi scoate pipa lui cu gămălie minusculă, o încarcă cu tutun, aprinde dela cărbuni, trage două fumuri, scutură scrumul lovind uşor luleaua de capătul hibaciului, o 'ncarcă iar pentru două fumuri şi tot aşa, ca şi călătorul din tren. Eu mă decid deodată:

— Hai să ridicăm şedinţa, că mai avem treabă.

Ne sculăm, ne 'ncălţăm, ne complimentăm adânc şi surâzător ca ei şi o pornim în pas accelerat, gânditori şi tăcuţi. Intr'un târziu întrerup frământările baronului, din remuşcare, pentrucă se sacrificase să locuiască cu mine.

— Văzuşi ce 'nseamnă casă japoneză? Să te văd cum o să te acomodezi?

— Ia lasă artistule; nu ziceai tu că vrei să faci studii sociale?

— Bine, eu; dar e vorba de tine; că nu te obligă buzunarul, ca pe mine.

Baronul e un camarad ideal:

— Nu-mi purta de grije. Dacă poţi rezista tu, că eşti mai pirpiriu, ce să mă mai îngrijesc ieu, că mă vezi cum sunt?

— La drept vorbind, unde e nenorocirea? E un confort special al lor, cu care o să ne deprindem.

— Sigur, las' că ne dăm noi pe brazdă.

Şi cu asta, buna dispoziţie a reapărut pe feţele noastre. O 'ntindem voioşi la drum,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

isprăvim treaba şi ne ocupăm apoi de mâncare.

Când s'a 'ntunecat, ne-am întors la culcare. Şi se lăsase un frig umed.. Japoneza ne aduce apă, se prosternă adânc şi ne urează noapte bună:

— *Oya - suminasai!*

Rămaşi singuri, ne consultăm din ochi: cum o să ne culcăm, că ne e frig? Şi pe deasupra, prin uşile astea de carton, curentul e la el acasă.

Baronul măsoară gânditor camera. Paşii lui sgudue uşor casa. Eu mă culc îmbrăcat, învelit cu plăpumoiul lor; dar nu pot s' adorm de sgomotul baronului.

— Ce Dumnezeu tot moşmondeşti acolo şi nu te mai potoleşti?

— Vino 'ncoa' artistule, să vezi unde te culc.

In dulap! In dulapul misterios din perete, că acolo e mai cald. Ideia baronului nu e rea. El se culcă jos, iar eu sus pe poliţă, ca fiind mai uşor. Cărăm saltelele, ne facem paturile şi 'nchidem uşa dulapului pe dinăuntru. E cald şi 'ntuneric. Noapte bună!

Dimineaţa, m' au trezit câteva vorbe japoneze. Până să-mi dau seama pe 'ntuneric unde mă aflu, se porneşte de sub mine o voce somnoroasă şi baritonală:

— Ia vezi artistule, care e în odaia noastră?

La glasul baronului, japonezele au dat fuga la dulap şi l-au deschis.

— *Araa! Màaa!*

Toşiko-san venise de dimineaţă să ne scoale. Constatând dispariţia noastră, a chemat pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri 1933-1947

mamă-sa la consfătuire. Şi fiindcă n' au putut deslega misterul, au convocat toată familia la un consiliu general. Pe unde au putut să plece străinii, când pe scară n' au coborît ?

Când ne-au descoperit în dulap, au rămas mai întâi muţi de uimire. Acum e râs general. Dar baronul nu se scoală. Somnoros, se 'ntoarce pe partea-ailaltă, aruncându-mi mie :

— Treci la catastif până nu uiţi, exclamaţii de mirare : (piţigăindu-se femenin) Araa ! Màa !

Fata îmi aduce apă de spălat, aşa că 'mi pot începe tualeta de dimineaţă. M' aş bărbieri, dar n' am apă caldă şi nu ştiu să cer. Toşiko-san pricepe că vreau ceva, fiindcă mă uit la ea şi zic : — Aăăăă.. ; dar nu ştie ce.

Am găsit. Ii fac semn de băut. Aleargă jos şi-mi aduce o cană cu apă rece. Introduc cu precauţie un deget în apă şi-l retrag deodată repede, suflând în el ca şi când m' aş fi opărit. A 'nţeles. Se duce din nou jos şi se 'ntoarce de data asta cu apă caldă. Ştiu că apa rece se zise *midzu* ; o 'ntreb de cea caldă ; japoneza spune :

— *O-yu !* (onorabilă apă caldă !)

Şi fiindcă baronul se uită la mine minunându-se de cum m' am descurcat, i-o iau înainte :

— Stai niţel baroane, să trec ăste două cuvinte la catastif.

*

— Ce facem astă-seară artistule, că te văz cam trist ?

— Dacă tot n' am găsit de lucru..

— Nu te descuraja. Hai să mergem undeva să ne distrăm. O să uiţi..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Bine, baroane. Da' unde mergem?
— Unde vrei tu.
— Atunci, hai la *Yoşioara.*

Baronului îi sticlesc ochii, dar afectează indiferenţă:

— Păi, ai studiat bine chestia?
— Sigur. Ştiu tramvaele, cartierul, tot ce vrei.

De cum se 'nserează, o pornim în trap spre tramvai. Când vine conductorul, îi comand staţia de coborîre şi mai adaug un nume japonez:

— *Asaksa. Norikai.*

Baronul ştie că Asaksa e numele districtului unde e Yoşioara; nu pricepe însă ce e *norikai.* Aşteaptă să-i spun eu; dar fiindcă tac, se hotărăşte:

— Ce e aia „norikai"?
— Schimb.
— Cum schimb?
— Corespondenţă, domnule; adică schimbi vagonu'.
— E, şi ce făceai pe misteriosu'?
— De unde, baroane; da' credeam că ştii.

La „Norikai" pierd vreo două vagoane întrebând mereu, de frică să nu apuc un tramvai greşit. Cum mă mai descurc în harababura asta de străzi, şi încă seara? Am nemerit-o însă şi debarcăm, după mai bine de o jumătate de ceas, în Asaksa.

Par'c' ar fi bâlci. Panorame, circ, negustori cu marfa pe străzi, cinematografe, aquarium, totul luminat din belşug. Şi o lume, de abia răzbaţi. De altfel, nu ne grăbim, fiindcă toate sunt de privit, începând cu obiectele vânzătorilor ambulanţi; nu ştii la ce servesc, dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri/1933-1947

sunt o minune de artă, ca formă, culoare şi lucrătură. Baronul devine nerăbdător:

— Unde e Yoşioara aia, artistule?

— Dracu ştie, în încurcătura asta de străduţe..

— Intreabă şi tu.

— Cum o să 'ntreb?

— Bine. Ce, ţi-e ruşine?

In cele din urmă, n' am încotro şi aleg pentru asta un tânăr student cu ochelari mari după urechi, care se oferă să ne conducă. Ne convine, fiindcă ştie un început de franceză complicat cu un început de engleză.

Cartierul Yoşioara e aşa de arătos, cu mari case în două etaje, curate, luminate à giorno, cu lume în care sunt amestecate şi domnişoare de condiţie, încât eşti dispus să crezi că e orice, numai centru de plăcere, nu. Dar nu văd „vânzătoarele de dragoste", cum le zice 'n romane. In locul lor, fotografii. Baronul e nemulţumit:

— De asta nu mi-ai spus, artistule. Unde sunt fetele?

— Eu ştiu, baroane? S'or fi schimbat moravurile..

Junele student ne lămureşte: probabil sub influenţa străinilor, s'a găsit că e imoral să se expue femeile în persoană. Dar măsura priveşte numai Yoşioara. Mai sunt în Tokyo şi alte cartiere similare, mai mici, unde tradiţia e păstrată cu tot pitorescul de demult. Şi o luăm înspre unul din ele.

Pe drum, ciceronele ne mai dă preţioase informaţii. Asemenea case se numesc *gioroya; Yoşioara* înseamnă „Valea plăcerilor" şi e numele unui singur cartier, cel principal, cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

noscut de europeni. Celelalte au fiecare alt nume.

Am ajuns. Ca 'nfăţişare generală nu diferă mult de Yoşioara. Iată şi fetele după gratii.

Nu sunt gratii, cum scrie Loti. E o ornamentaţie de stinghii lungi de lemn, frumos lustruite, în locul peretelui din stradă.

Le privim îndelung. Au kimonouri bogate, în culori vii, armonizate cu gust. Volum de coafuri foarte 'nalte, cu multe ace mari înfipte, aşa cum se vede în stampele lor, dar cum nu vezi azi nici pe străzi, nici în case. *Obi*, centura de mătase, e lată de tot şi formează la spate un nod enorm şi complicat.

Exagerat de fardate. Cele mai multe, tinere de tot. Stau nemişcate pe perne de mătase, în jurul unui *hibaci*, glastra mare plină pe trei sferturi cu cenuşe, iar deasupra, doi-trei cărbuni aprinşi, aşa cum avem şi noi acasă; numai că *hibaciul* nostru e din lemn căptuşit pe dinăuntru cu aramă; cel d' aci este tot din aramă, cu sculpturi pe exterior.

Examinez pe rând şi atent pe fiecare fată şi nu descopăr nici una care să-mi prezinte un interes.. profesional. Greu de definit pentruce. Chiar cele drăguţe îmi par păpuşi de vitrină pe care eşti dispus doar să le priveşti.

Dar aş avea grozav poftă să le descos. Să aflu cum trăesc; dece-au venit aici; cum au venit. Să pătrund în căpşorul lor, să văd ce gânduri se ascund după masca de fard. Vreau să le surprind în ochi o licărire, o cât de mică licărire. Vor fi iubind? Nu se poate să nu iubească; au şi ele suflet. Dar cum?

După multă cântăreală, baronul şi-a ales

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

una și o indică patronului numărând din stânga pe englezește:

— Una, două, trei, patru, cinci!

Patronul a priceput (ar fi fost mai greu să creadă că e vorba de toate cinci) și o strigă pe nume:

— *Ţuneko - san!*

Fata răspunde supusă:

— *Hăii!* se ridică și dispare pe o scară.

O urmăm invitați de patron. Sus la etaj ne primește patroana sau directoarea, cu infinite plecăciuni. Intrăm într'o cameră mare, goală, în care o servitoare aduce drept scaune, perne pentru toți, iar alta, prăjiturele și sake. Așa e protocolul: mai întâi tratația. Patroana comandă:

— *Tabaco - mono!*

A sosit și tabaco-mono: o cutie de lemn fără capac, în care e un cilindru de bambu pentru țigări, un castronel pentru cenușe și o adâncitură rezervată cutii de chibrituri.

Onorurile gazdei le face aleasa baronului, până ce o servitoare o anunță că e gata camera nupțială. Fata care a avut tot timpul o atitudine nu numai decentă, dar chiar rezervată, îl invită pe baron foarte politicoasă.

Rămân singur cu patroana care-mi zâmbește japonește și mă 'mbie mereu cu tratații, fiindcă nu știu bine limba ei și deci nu poate sta de vorbă cu mine. Incep să mă plictisesc, dar n'am încotro. Fetele n'au nimic feminin în ele, ca să mă atragă. Trebue să fie interesant sufletul lor, dar pentru asta nu cunosc îndeajuns limba.

In sfârșit apare și baronul. Singur. Eu îl iau repede în primire:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— E! Ia povesteşte.
Dar el refuză orice explicaţie;
— Ia-ţi şi tu una, să vezi.
Nu mă dumiresc de ce o ţi făcând pe misteriosul: pudicitate? deziluzie?

*

Toată ziulica nici un claxon de automobil nu-mi turbură liniştea în odăiţa mea. In schimb, fel de fel de negustori ambulanţi strigă pe diferite tonuri, cu modulaţii şi flexiuni variate, ce au şi ei de vânzare; că eu nu pricep în totdeauna ce, nici după ţipat, nici chiar văzând marfa. Pot însă deduce cu oarecare aproximaţie, dacă e de mâncare sau nu.

Mai nesuferite sunt nişte bucătării mişcătoare care fluieră strident şi neîntrerupt. Uneori se opresc pe strada mea şi mă asasinează vreme 'ndelungată. Ce nervi or fi având oamenii ăştia! Că ai mei au devenit foarte sensibili. Am constatat asta de cum am sosit. Clima umedă a Japonii are o influenţă deprimantă asupra europenilor mediteranieni obişnuiţi cu aerul uscat. In schimb, englezii şi olandezii se simt ca la ei acasă.

Cu toată oboseala de peste zi, mă trezeşte din somn orice sgomot. Noaptea, un fel de guarzi de incendiu fac rondul pe străzi şi la fiecare 15 — 20 de paşi, lovesc ritmic două lemne sonore:

— Pac, pac, pac-pac.

Apoi pauză; şi iar d'acapo. Asta ca să atragă atenţia cetăţenilor asupra cărbunilor aprinşi, sau asupra focului ce l-ar avea în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

casă. E o măsură preventivă, necesară faţă de materialul inflamabil al casei japoneze: lemn, carton şi hârtie; se poate mai bun aliment pentru foc? Pentru gătit, sobiţe cubice de teracotă, aşezate de-a-dreptul pe podeaua din împletitură fină şi moale de pai. Mă mir că nu sunt interzise de poliţie.

Din cauza asta, când se porneşte un incendiu, în cel mai fericit caz mistue câteva zeci de case, întâmplare diversă care abia e menţionată de gazete. Am văzut pompieri echipaţi cu aparate moderne şi sosind rapid. Dar modul lor de lucru pare uneori o glumă sinistră. Ei nu se ocupă de casele incendiate. Tulumbele varsă torente de apă, nu pe clădirile vecine, ci mai departe, pe cele din rândurile următoare. Pe cele din imediata vecinătate, neatinse de flacări, tabără cu topoarele ca să le dea jos. O experienţă de veacuri le-a arătat că în unele cazuri, pe vânt, e cea mai eficace metodă.

In mijlocul nopţii m'a deşteptat de curând un strigăt puternic din stradă, repetat şi marcat cu toba mare:

— *Kagiua Kasumicio! Kagiua Kasumicioooo!* (E foc la Kasumicio!)

Toată strada a fost la ferestre să se intereseze de incendiu. Dar cartierul Kasumicio e destul de departe; nu era nici un pericol.

— Atunci dece strigă pe la noi?

— Pentru rude şi cunoscuţi; să se ducă să le dea ajutor, acolo.

Azi am simţit un cutremur de pământ ceva mai lung. Fenomenul se repetă la câteva zile, mai tare sau mai slab. Casa pare sgâlţâită din încheeturi de forţe magice. Japonezii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sunt obişnuiţi şi nu-i dau atenţie. Dar când se porneşte serios, odată îi vezi pe toţi în mijlocul străzii, alarmaţi.

Astea sunt cele două mari nenorociri ale Imperiului Soare Răsare: incendiile şi cutremurele. Groaza lor de incendiu am simţit-o când, pentru prima oară, am voit şi noi să ne gătim singuri acasă, ceva de mâncare. Am dibuit aproape de locuinţa noastră un negustor cu de-ale mâncării.

— Hai baroane, la cumpărat.

— Ce luăm pentru astă-seară?

— Vedem noi la faţa locului.

După pofta stomacului alegem ouă, unt în nişte cutii de lemn cu pereţii ne mai văzut de subţiri, brânză şi fructe.

Acasă eu sunt bucătăreasa, în timp ce baronul îmi citeşte „Japan Times". Aprind un foc bun pe sobiţa de teracotă şi în vasul nostru de aluminiu prepar mâncarea favorită: jumări cu brânză. Am eu o sistemă de le reuşesc păstrându-le culoarea de galben-deschis, fără să le 'negresc deloc: nu încing prea tare untul şi le amestec mereu.

Pe când mă 'ndeletniceam mai cu entuziasm şi cu gura pofticioasă, apare sus pe scări mama lui Toşiko-san. E teribil de alarmată şi ne strigă mereu:

— *Kagi! Abunài! Kagìi!!*

— Ce vrea asta, artistule?

— Da' de când mă ştii tu profesor de limba japoneză?

Madam' Okada reia cu gesturi disperate apelul, arătându-ne focul din sobiţă şi schiţând apoi gesturi largi prin cameră, evocând flacările:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1933-1947

— *Kagi! Kagi!! Abunài!*
Eu deviu dintr'odată competent:
— Zice că e pericol de incendiu.
— Mersi!
Băiatul ei i-a venit în ajutor cu două cuvinte căutate în dicţionarul său englez: *kagi* e incendiu; *abunai*, pericol. Am potolit-o cu greu şi numai după ce am renunţat la foc, fiindcă jumările erau gata. Dar avea dreptate. Casa japoneză e aşa de inflamabilă, încât e destul o scântee nesupraveghiată, ca să se întâmple un dezastru.
După ce am mâncat cu poftă de animal de pădure, ne-a părut rău de focul stins. Răspândea adineauri o căldură atât de plăcută, şi seara se lasă în ţara asta un frig..

*

In imperiul samurailor nu există ploşniţe; eu, cel puţin, n'am văzut nici una. Nu le-o fi priind clima umedă a Japonii. In schimb biata căsuţă japoneză suferă cumplit de alte două flagele, cari se adaugă la foc şi cutremur: şobolani şi purici. Podeaua de tatami, cu împletitura fină de pai, e generatoare de insecte săritoare; nu se mai isprăvesc. Baronul e indignat:
— Barem d'ar fi deştepţi, nu ţi-ar fi necaz; da' sânt proşti ceva de speriat. I' oite câţi s'au prins iar!
Chiar aşa. Seara pun o farfurie plină cu untdelemn pe care arde ca 'ntr' o candelă, un muc slab. Dimineaţa găsesc regulat cadavre puricesti plutind în ulei şi tot nu se mai învaţă minte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Cu şobolanii e mai grav. Materialul de construcţie e un paradis pentru ei, fără să mai pun la socoteală comestibilele pe care orice nipon le ţine 'n gospodăria sa. Şi cum casele lor sunt lipite una de alta, domnii şobolani se pot plimba prin tot Tokyo nesupăraţi, ca pe o 'ntinsă moşie.

Dacă ar avea mania statisticilor ca americanii, cred că bieţii niponi ar descoperi cifre înspăimântătoare în privinţa pagubelor anuale pe care le suferă Imperiul dela rozătoare. Distrug tot. Mi se plânge şi vânzătorul meu de orez. Îi mănâncă atâta, că i-ar da mâna să-l vândă mai ieftin, dacă nu l-ar împuţina a-tot-stricătoarele astea. Cu toată paguba, orezarul rămâne mereu cu voe bună. Eu îl întreb mirat:

— Nu puteţi scăpa de ei?

El îmi răspunde convins:

— Numai prin incendiu.

Şi iar zâmbeşte. Aşa dar, un flagel prin altul. Din cauza acestor distrugătoare, multe nopţi n'am dormit, până m'am deprins. In camera mea nu i-am văzut niciodată. Insă în pod fac uneori un sgomot de nu poţi închide ochii. Nu-i aud ronţăind; dar aleargă de colo până colo aşa de tare, încât după călcătură ai zice că e alt animal mai mare.

Străinii mai vechi decât mine m'au asigurat că e vorba într'adevăr de o jivină mai mare şi rapidă, pe care japonezii anume o cultivă, ca să prindă şobolanii.

Am constatat, mai târziu, că nu există nici o jivină. Sunt numai şobolanii cari, în epocile de reproducţie, fug unul după altul, din motive amoroase. Dumnealor sunt mari, bine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

hrăniţi, casa, fiind de lemn, are rezonanţă, aşa că se explică sgomotul tare în raport cu talia lor.

*

Iar am luat-o pe străzi oprindu-mă 'n dreptul magazinelor şi trudindu-mă să pricep rostul obiectelor. Fiecare prăvălie conţine altceva. O ceasornicărie, alături de o măcelărie; unul cu lemne şi cărbuni, lipit de un zarzavagiu. Lângă cel cu umbrele ceruite, obiecte casnice de tot felul şi ceva mai departe, o pescărie. Toate de dimensiuni reduse, doar pentru trebuinţele cartierului.

Prăvălia e de lemn, carton şi hârtie, ca orice clădire japoneză. Dacă n'ar exista firmele mari de pânză cu hieroglife cât toate zilele, nu le-aş deosebi de casele obişnuite, afară poate de geamuri la uşi. Dar tocmai aceste firme variate, cu scrisul când orizontal când vertical, le dă toată poezia.

Marfa e expusă la stradă în chip de vitrină deschisă de toate părţile, iar în caz de ploae, protejată de o pânză groasă. Mai toate articolele au preţul fixat, scris pe o mică tăbliţă înfiptă 'n picioare, pe un beţişor.

Negustorii sunt în costume felurite. Observ că cei cu marfă mai simandicoasă, cu îmbrăcăminte, cu obiecte mai de preţ, au kimonouri ca şi domnii cumpărători; cei cu articole de mâncare, peşte, carne, orez, poartă costum proletar: pantaloni strâmţi de pânză albastră şi tunică din aceeaş culoare cu 2—3 hieroglife mari pe ea.

Zile 'ntregi poţi să ţi le petreci explorând

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

asemenea prăvălii şi tot nu te plictiseşti. Fiecare obiect e o curiozitate; modul de vindere, alta.

Ouăle, *tamago*, nu se vând cu bucata ci cu cântarul. Poţi să ceri două ouă, dar preţul ţi-l calculează raportat la kilogram. Şi sunt foarte scumpe. Ca şi carnea, *niku*, pe care măcelarul mi-o vinde în mari frunze de bambu. In schimb, creer, rinichi, îmi dă pe preţuri de nimic, fiindcă n'au amatori, în afară de pisici.

Vrei un pui întreg? Eşti un cumpărător rar. Negustorul din mahala vinde carnea de pasăre tot cu kilogramul, desprinsă cu o rară îndemânare de pe oase, aşa încât rămâne scheletul gol, bun pentru studii anatomice.

Cu pescăria e altă minunăţie. Peştii mari cu carnea roz-albă se vând în bucăţi tăiate. Dar dacă vrei mici, ţi-i alege vii din hârdae. Intr'un butoi, uu neam de viermi roz. Ii aşez în palmă la examen, în timp ce vânzătorul mă priveşte zâmbitor. Sunt un fel de crevete mici care aduc într'adevăr cu viermii.

Ce poate să fie o bucată de lemn închisă la culoare, de formă lunguiaţă? O iau în mână: tare de poţi sparge capul cuiva. Negustorul vine spre mine surâzător şi complimentându-se.

— *Koreua nan - deska?* (Asta ce este?)

Domnul vânzător îmi dă un răspuns din care prind cuvântul *sakana*. Acum pricep şi mai puţin; fiindcă sakana înseamnă „peşte". Cum mă vede nedumerit, îmi arată un obiect culinar: un fel de rindea întoarsă, cu lama ascuţită în sus. Japonezul freacă de câteva ori de ascuţiş, bucata tare de peşte; pe de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

desubt cad răzături, ca talaşii fini. Zice că dacă torn *şoyu*, un neam de sos picant făcut din fermentaţie de cereale, am o mâncare delicioasă.

Intr'un borcan zăresc făină de culoare închisă de par'c' ar fi fost prăjită. Zic: asta trebue să fie făină de secară. Şi-l întreb pe domnul negustor. Dumnealui pretinde că e „făină de peşte". Intr'adevăr, bucata solidă de adineauri poate fi pulverizată; câteva linguriţe din asemenea material în apă fierbinte, cu puţine legume şi gata supa de peşte. Cu acest sistem, oricine poate deveni bucătar perfect.

Şi alte multe minunăţii gastronomice. Intr'un butoi, castravete glacé, în genul fructelor zaharisite; un fel de murătură zaharată..

O pornesc rapid mai departe ca să nu-mi stric pofta de mâncare. Arta culinară niponă conţine şi alte surprize. Voi da eu de ele mai târziu. Numai să primesc o invitaţie la masă pur japoneză, nu la vreun restaurant cu mâncăruri americăneşti.

*

Baronul e tăcut pe ziua de azi şi caută inexplicabil să mă menajeze. Nu mă tachinează, şi-mi răspunde amabil la atacurile mele. Eu înţeleg că are să-mi spue ceva grav, dar nu-l întreb. Ne despărţim de dimineaţă, el după treburile lui, eu în permanentă căutare de post.

La prânz ne 'ntâlnim la *Lunch*. Il găsesc în bucătăria restaurantului cotrobăind prin oale ca să ne compue menuul, că după listă iese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micr1933-1947

regulat altă chestie. Aşa, pe văzute, ştie omul ce 'şi alege.

In sala de mâncare e răcoare. Baronul se interesează câte grade sunt. Japoneza 'ntrebată se 'nalţă în vârful picioarelor, priveşte un termometru bătut prea sus pentru statura ei şi răspunde amabil:

— 60 de grade.

Noi ne privim miraţi.

— Artistule, să ştii că iar e v' o teorie japoneză cu care nu suntem la curent.

Nedumerit, cer explicaţii:

— 60 de grade deasupra lui zero, sau dedesubtul lui zero?

Fata moare de râs. Mă scol să mă uit şi eu: un termometru american cu mercurul suit la 60° Fahrenheit, corespunzător cu 15° Celsius. Era simplu, dar nici unuia nu-i băduse 'n gând.

In cursul mesei, baronul însfârşit mi-a comunicat ce-l apăsa pe inimă: pleacă 'n China să-şi încerce acolo norocul. Îi vine greu să să se despartă de mine. El e convins că mi-am făcut un rost aici la Tokyo; altfel nu m'ar părăsi.

— Cu portughezu' ai aranjat, artistule?

Portughezu e Pereira, un antreprenor de concerte.

— Sigur, baroane; peste o săptămână cânt într'un concert. Păcat că n'o să fii şi tu să m' auzi.

In realitate, la concertul fixat, eu doar acompaniez gratuit, sperând ca în viitor să mă aibă şi pe mine în vedere. Dar nu-i spun baronului, ca să nu-i fac inimă rea. Aşa e viaţa. Oi vedea cu cum mă descurc. Cu el nu mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pot duce, fiindcă în combinaţiile lui trebuesc parale.

In ziua următoare îl petrec la gară. Pe peron afectăm veselie, râzând sgomotos de glume pe care le-am mai făcut. Dar în clipa despărţirii, mâinile se 'ncleştează puternic şi rămân aşa în tăcere câteva clipe. Apoi deodată ne pomenim că ne pupăm. Ruşinat, baronul se smulge, dă fuga 'n vagon şi nu mai apare la geam.

Dela gară mă 'ntorc cu plumb în picioare. Acum, fără el, Japonia 'mi pare goală, iar eu, singur, ca 'ntr'o ţară pustie..

*

Cât timp baronul fusese cu mine, mă cam lăsasem pe tânjeală cu căutatul unei slujbe. Mă simţeam oarecum sub ocrotirea lui morală şi din cauza asta nu avusesem destulă energie pentru mine. Acum, rămas singur, trebue să fiu mai activ, dacă ţin să nu se repete timpurile de postire dela Wladivostock.

Toată dimineaţa mi-am petrecut-o la Yokohama în căutare de serviciu la unele adrese recomandate. Nici un rezultat. Intors la Tokyo, stau puţin nehotărît; dacă mă duc acasă, iar m 'apucă descurajarea şi tot nu profit nimic. O iau pe jos după linia de tramvai ca să nu mă 'ncurc, şi după o plimbare bună ajung în dreptul restaurantului ieftin cu firma *Lunch*

Mi-e cam foame. Decâteori mi se face gol în stomac, mă 'ngrijorează soarta mea. S'a scurs un timp bunicel de când sunt în Japonia, banii se topesc mereu, au rămas puţini

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

de tot şi nu văd nici o perspectivă de a-i pune la loc. Masa am rărit-o: odată la două zile. Nu e mare tragedie; la Wladivostock treceau uneori patru zile fără să mănânc şi tot n'am pierit. Chestie de obişnuinţă. Intru fără entuziasm.

Japoneza care serveşte îmi prezintă lista; şi lista asta în englezeşte şi japoneză e o veşnică problemă. Aşi putea aplica soluţia baronului cu cotrobăitul prin oalele dela bucătărie. Dar ce-ţi permiţi în doi, ţi-e mai greu să faci singur. Ş' apoi trebue să mă 'nvăţ şi cu listele lor.

După o 'ndelungată cercetare, indic la 'ntâmplare un fel. Când mi-l aduce, îl studiez în zadar, că nu 'nţeleg nici cel puţin cam din ce fel de aliment se compune. Îl refuz şi indic altul. Păţesc la fel.

Dela masa vecină, un european de vârstă matură, pe care-l găsesc decâteori viu, văzând că-l privesc descurajat, mă 'ntreabă în englezeşte ce doresc. Fiindcă 'ntârzii cu răspunsul, repetă 'ntrebarea 'n ruseşte. Bucuros de intervenţia lui, îi spun cam ce-aş mânca. Rusul transmite fetei comanda în japoneşte după care mă invită foarte curtenitor la masa lui.

— Imi permiteţi să mă prezint: *Kall*, profesor de pian.

Dacă rusul se prezenta arhitect sau doctor, aşi fi avut aceeaşi profesie cu el. Un confrate îţi poate fi de folos. Mă declar deci şi eu, tot profesor de pian. Kall rectifică, fără intenţia de a mă micşora:

— Profesia asta o fac aci, în refugiu. La Petersburg am fost directorul Conservatorului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramnicu.ro/mdrr1933-1947

Îi răspund curagios, surâzând amabil:

— Curioasă coincidență. Același lucru și cu mine.

Apoi repede, ca să nu mă mai întrebe:

— D-voastră ce-ați predat acolo?

— Istoria muzicii. Și D-voastră?

Eu răspund prompt, fără gândeală:

— Compoziția și enciclopedia muzicală.

Rusul mă scrutează bănuitor. Plimbă conversația prin caracterele diferitelor școale muzicale, clasice, romantice și moderne, prin reguli de armonie, de contrapunct, de orchestrație și prin forme de compoziție, ca să-mi măsoare competența.

Conservator n'am făcut. Dar am citit și studiat muzica serios, cu pasiune, încât i-am făcut bună impresie domnului profesor. E încântat de mine și simt că mă place. Dacă mi-ar da și mie un elev, un singur elev, o biată lecție, plătită cu oricât, l-aș săruta de bucurie. Abia 'ndrăznesc să-i fac o aluzie; dar tace.

Aduc conversația la pedagogia pianului. Ca să-l cuceresc, îi arăt că sunt de părere să se dea elevului dela 'nceput, noțiunile muzicale necesare. E vorba de o sonată? Să-i explici ca formă muzicală, pe larg, în legatură cu simfonia, ca o lecție de compoziție. Cântă un autor? Să-l cunoască: puțină biografie, școala muzicală din care face parte și valoarea operei lui. Iar ca ultim argument:

— Cel puțin, așa procedez cu toți elevii mei și am rezultate foarte bune.

— Aveți elevi foarte mulți?

Răspund convins:

— Sigur. O mulțime.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

Kall are aceleaşi principii.

— Vezi, îmi spune, cei doi profesori mai buni din Tokyo, europeni — cei japonezi nu contează — sunt excelenţi pianişti; predau foarte bine tehnica pianului, dar nu şi sufletul, fiindcă neglijează partea culturală.

Rusul devine tăcut, gânditor. Frământă ceva în capul lui. Apoi deodată:

— Am în America un angajament strălucit de concerte de pian la patru mâini. Trebue să plec cu o doamnă, bună pianistă. Dar am răspundere faţă de elevele mele; nu găsisem un continuator. Vrei să le iei d-ta?

Sunt împietrit de emoţie. Toate elevele? Visez? Imi vine să-i sar de gât. Experienţa îmi indică o altă atitudine. Stăpânindu-mă, îi răspund indiferent:

— Da, dar vedeţi..

Kall mi-o taie, ca să mă stimuleze:

— Am la o şcoală 14 eleve. Vine aproape 100 de yeni pe lună. Ce zici?

O sută de yeni pe lună! Simt că 'ncep să-mi pierd firea; d'abia 'mi mai stăpânesc glasul.

— Vedeţi că sunt şi foarte ocupat.

Rusul mă ia de braţ:

— Înţeleg ezitarea d-tale. Munca intelectuală este foarte prost plătită. Dar n'ai grije; aranjez eu cu Direcţia să ţi se plătească doi yeni de lecţie. Şi asta numai pentru început.

Doi yeni înseamnă 5 lei dinainte de războiu. O avere! Mi-aş plăti chiria. Mi-aş cumpăra haine şi albituri, c'au început să mă părăsească. Dar mai ales mi-aş ameliora regimul alimentar, c'am ajuns într'o stare destul de îngrijorătoare; nu mă plac de loc când mă pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

vesc în vreo oglindă de magazin pe stradă.

Ș' apoi, nervii mei puși la 'ndelungată tensiune, au și ei nevoe de o lună de vilegiatură la vară când căldura umedă din Tokyo e de-adreptul ucigătoare pentru europeni. Am primit deci „în principiu", rămânând să discut cu directoarea.

— Așa dar, pe mâine.

— Da, pe mâine.

Ne-am dat întâlnire a doua zi la școală. Mi-a dictat adresa, am fixat ora și am plecat acasă fericit, cum n'am mai fost.

Toată noaptea n'am dormit, făurindu-mi miliarde de planuri și 'nchipuiri. Ideea de a sta alături de o tânără *mûsûme*, mică japoneză veritabilă, în fața unui pian, învățând-o cum să-și mute degetele pe clape, mi-a părut atât de ireală, încât imaginația mi-a și trecut-o pe teren de literatură. Mă vedeam în legături romanțioase cu o jună niponă, cu fața prelungă și ochii 'n migdală, în superb kimono de mătase, pe un pod roșu arcuit, deasupra unui lac cu broaște țestoase în care se oglindesc glicine mov..

Am adormit spre dimineață visând niște balauri apăsându-mă pe tâmple și m'am deșteptat cu dureri de cap fiindcă uitasem fereastra deschisă.

*

Seișin - giò - gakuin, adică „Școala de fete Sacré Coeur". Așa se numește. Sunt maici catolice cu eleve din toate națiile, în majoritate japoneze. Adresa o știu pe din afară : *Șirokane - san - kocio*. Ajung după un drum lung cu tramvaiul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Trăesc şi azi emoţia cu care am pătruns prima oară pe poarta internatului. Revăd parcul mare cu arbori şi alei şerpuite, apoi un podeţ, o ultimă cotitură, şi deodată apărând şcoala: o clădire lungă cu etaj, oferindu-se privirii perpendicular în toată lungimea. In aripa stângă, capela. Curte mare, curată. La intrare, un fel de marchiză deschisă. Câteva trepte.

Sun. Bătăi de inimă.

Deschide o călugăriţă europeană în vestmânt negru, cu o coafă albă scrobită pe cap. Imi spun numele şi calitatea de profesor de pian.

— Aş vrea să vorbesc cu domnul profesor Kall.

Călugăriţa dispare pe o uşe din stânga, după instrucţiuni. P' acolo trebue să fie cancelaria. Antreul unde am rămas în examinare, e încăpător, dominat de curăţenia parchetului şi de scara mare de stejar din fund care se bifurcă spre catul superior.

Sunt poftit într'o cameră în dreapta, unde iar rămân singur. In aşteptare inspectez pereţii: Papi din diverse epoce, alături de fotografii de fine de an, cu eleve multe şi călugăriţe de ipsos. Apoi subiecte religioase: Isus umblând pe mare, sfântul Petru spălându-i picioarele, o Inălţare. Pe masă, un album cu vederi din centre turistice din Italia şi altul cu nostalgia elevelor pe cărţi poştale ilustrate, adresate maicilor.

Apare Kall, la care mă reped să-i strâng mâna de par' că-l cunosc de mult şi nu l-am văzut de un an. Mă prezintă directoarei, maica Marta, englezoaică. Apoi mă lasă singur cu ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Călugăriţa o scuză pe maica superioară că nu mă poate primi. Prezentarea în rate erarhice ţine de strategia catolică. Maica îmi ia un interogator dulce, pe nesimţite; ţine să ia informaţii despre religia mea, despre familie, vârstă, stare civilă. Fac greşala să răspund adevărat. Simt două răspunsuri în defavoarea mea şi 'ncep să tremur: vârsta şi „necăsătorit". E vorba de un pension cu fete mari! Pe cel de-al treilea, „ortodox", urma să-l constat mai târziu.

— Aţi mai dat lecţii de pian..

— Vai, sigur..

— Unde aţi studiat pianul?

In sfârşit! Imi dreg glasul şi răspund pe nerăsuflate ceeace preparasem cu 'ngrijire de acasă:

— Conservatorul de pian l-am făcut la Leipzig cu profesorul Lechetizky; armonia şi compoziţia le-am studiat la Conservatorul din Paris; canto..

— Aţi făcut şi canto?

— Da, la Milano; orhestraţia la Londra unde am dat concerte cu orhestra Conservatorului meu din Bucureşti. (adâncă respiraţie)

Maica e în admiraţie. Prestigiul compromis de vârstă şi stare civilă, e restabilit. Dar dacă mă 'ntreba amănunte topografice din oraşele pomenite, eram pierdut.

Apoi mi-a spus condiţiile: 2 yeni ora, câte o jumătate de ceas cu o elevă, începând dela 2 după amiază, de patru ori pe săptămână. Orele le aranjează altă călugăriţă, maica Mayer, nemţoaică. Cu contabilitatea şi plata lor se ocupă maica Nourry, franţuzoaică. Asupra acceptării angajamentului, însă, urmează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

să se pronunțe superioara. E o rezervă din prudență.

Am plecat în clopotul unei recreații care a populat curtea de rochițe bleu-marin de toate taliile, cu bretele late peste bluză.

*

Tot restul zilei m'a frământat chestia lecțiilor: Cum să predau? Aveam nevoe de un program de conservator și nu știam de unde să-l iau. Îmi lipsea și succesiunea studiilor tehnice și o listă de bucăți. Căutam să-mi amintesc cum am învățat eu. In copilărie, vreo doi ani, fără nici o sistemă, cu o poloneză fostă soprană de operă, devenită la bătrânețe profesoară de pian. Apoi, după o lungă întrerupere, patru ani de studiu serios cu un profesor de meserie. Așa dar, indicații vagi sau insuficiente. Ce e de făcut?

Deocamdată am găsit o cale bună: asist la lecțiile lui Kall, sub motiv că vreau să-i cunosc metoda de predare, să continui în același sistem. Rusul a fost încântat de ideea mea:

— Iată profesorul de rassă care-și sacrifică propria-i metodă pentru continuitate pedagogică!

In ziua următoare m'am prezentat la școală exact ca la o plecare de tren. Lecțiile se țin provizoriu în sala mare de gimnastică, o cameră care cumulează și funcțiunea de salon de serbări. Kall, la un colț de pian; eu la celălalt. In spate, la o măsuță, cu nasul vârît în caete de corectat, o maică asistentă.

O primă elevă: Marjorie, australiană; vreo 14 ani, frumusețe blondă, ten de piersică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

ochi albaştri cu mobilitate de veveriţă, neastâmpăraţi şi iscoditori. Talent, dar puţin avansată. Când o ceartă Kall, mă fură cu coada ochiului şi mă măsoară interesată. Eu fixez notele încruntat, într'o concentrată atenţie.

A doua e japoneza Ayako-san. Vreo 16 ani. In kimono sobru. Intră sfioasă, se ploconeşte adânc, se aşează la pian şi fără să mai piardă timp, o porneşte de jos, pe toată lungimea clapelor, cu o gamă în duble sexte, dar atât de repede cum n'am putut-o cânta eu niciodată.

Incep să mă neliniştesc.

Un studiu de Schulhoff, în Presto, îl execută aşa, încât nici n'o pot urmări pe note. Acum am îngheţat de tot.

— E cea mai bună elevă, zic eu timid?

— O, am şi mai bune, o să vedeţi.

Mă uit după vreo ieşire salvatoare. Aş vrea să mă cufund cu scaunul, să sar pe fereastră, să dispar într'un fel. Restul lecţii a fost un chin. Am plecat precipitat, ca un câine bătut, abea luându-mi ziua bună.

Acasă, trântit pe spate, cu ochii 'n tavan şi mâinile sub cap, am meditat melancolic asupra sforţărilor de a câştiga o pâine. Zadarnice toate stratagemele; zadarnic un car de minciuni. S'a isprăvit. La întâlnirea cu Kall nici nu mă mai duc. Ce să mai caut? După prima lecţie, maicile au să mă svârle afară cu alai.

In următoarea zi, un bilet dela Kall mă cheamă insistent la el. Omul a fost drăguţ cu mine; trebuie să mă duc. O să-i spun curat adevărul, fie ce o fi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

L-am găsit în odaia sa dela hotel, cu o sticlă de vin şi cu un gen de mezeluri ruseşti *calbasan*. M'a luat prietenos:

— Eram sigur că n'o să-ţi convie. Dar ai răbdare. Din toamnă îţi măreşti pretenţiile. Nu face copilăria să scapi şcoala. Vei avea din ce în ce mai multe eleve. Sunt atâţia refugiaţi care mor cu adevărat de foame, înţelegi dumneata? Mulţi ar fi fericiţi să muncească dublu şi să primească pe sfert.

Iţi vorbesc ca unui frate!

Atâta bunăvoinţă m'a făcut să nu-i spun lucrurile pe de-a 'ntregul:

— Vezi că eu am întrerupt cu războiul.. atâţia ani de când n'am mai atins pianul.. nu mai merg degetele cum trebue.. elevele sunt înaintate..

Vinul revărsase 'n rus o imensă bunătate. M'a luat de gât, m'a îndemnat să beau şi mi-a spus:

— Amicul meu, nu te 'ngriji de asta. N'ai nevoe să te ţii de bucăţile date de mine. Dă-le ce poţi cânta dumneata. Eşti deştept, ai o frumoasă cultură muzicală, o să meargă, sunt sigur. Nu-ţi face sânge rău!

O fi bănuit adevărul? M'a privit dulce, m'a sărutat şi iar a ciocnit:

— Trăiască muzica!

Mie mi s'au umezit ochii..

*

Până la prima lecţie am un răgaz de zece zile, când pleacă rusul în America. Directoarea îmi spune că trebue să predau în patru limbi: japoneză, engleză, franceză şi rusă. Altă dificultate. Improvizez repede:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Limba japoneză o studiez mereu și nu-mi trebue decât puțină practică.

Maica mă 'ncurajează binevoitoare:

— Desigur! O să vă deprindeți numai-decât.

— Acelaș lucru cu engleza. Dar știți, una e teoretic și..

— O, n'o să fie prea greu. Cât despre limba franceză și rusă, elevele noastre spun că le vorbiți curent.

Intr'adevăr, rusească nu-mi dă de loc de lucru, fiindcă cele 4 luni și jumătate de stat în Wladivostock, în mediu unde eram forțat s'o vorbesc, mi-au fost de mare ajutor. Din japoneză tot mai știu eu un mănunchi apreciabil de cuvinte și expresii care se tot mărește cu fiecare zi. Dar din engleză, mai nimic; asta e realitatea.

In consecință am înșirat pe un caet o listă lungă de cuvinte și fraze necesare lecțiilor de pian și alături, pe două coloane, traducerea lor în japoneză și engleză. Acum stau cuminte și studios cu lista asta, trudindu-mă sârguitor să le 'nvăț: mâna dreaptă, mâna stângă, deget, mai repede, prea încet, nu încorda mâna, încă odată, foarte bine..

Când mă canonesc cu lista de cuvinte, printr'o firească asociație de idei și de suferințe, îmi apare automat clasa de liceu cu bănci, colegi, catedră și profesori. M'apucă uneori câte-un dor de-acasă, de vremea copilării mele, așa de stăruitor, încât simt ca o voluptate să-mi reconstitui fidel, cu detalii, crâmpee din timpul de școală.

Revăd sala de cursuri, mă revăd copil cu caetul de germană învățând cuvinte, iar prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

tr' o suprapunere de film, copilul e înlocuit cu un om în toată firea, iar caetul de germană, cu lista de cuvinte:

mâna dreaptă: *hidari-no te; the right hand;*
mâna stângă: *mighi-no te; the left hand..*

*

Prima lecţie!

Sunt înaintea unui mare examen, decisiv pentru noua mea carieră, hotărîtor pentru viaţă. Nu mai am un *sen* în buzunar. Noroc că trăesc în ţara creditului unde toată lumea plăteşte lunar. Am la datorii de mă 'ngrozesc la gândul că nu m' ar mai ţine la şcoală..

Am sosit puţin înainte şi fiindcă fierb de nerăbdare, angajez dialoguri cu maica instalată cu teancul de caete la măsuţa sa. Rostul prezenţei ei acolo e să păzească eleva de junele profesor; nimic de zis. Dar mi-a plăcut pretextul pe care mi l-au dat ca să justifice măsura:

— Trebue să supraveghem fetele să nu fie cumva necuviincioase cu profesorul care, ca bărbat, poate că se jenează să le facă observaţii.

O primă elevă. E 'ncepătoare; n' am grije de pianistică. Dar în ce limbă predau? In engleză. Bun. Deschid ceva mai ferit caetul meu de note la pagina respectivă plină de cuvinte şi expresii. Trebue să ajut memoria. In definitiv, la şcoală nu se copiază? Din când în când fur pagina salvatoare din carnet şi lecţia merge strună.

Eleva următoare: *Mariko-san.* Dublă emoţie; e cea mai bună şi avansată elevă, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe deasupra, foarte agreabilă. Simt că-mi place. Maica lămureşte:

— Eleva aceasta înţelege franceza. Pentru ea e mai bine să-i predaţi în această limbă.

Perfect. Imi convine de minune. Mariko-san mă priveşte cu surâs blând; e multă sinceritate, multă încredere şi prietenie în privirea ei. Am uitat că trebue să fiu sever. Redevin grav:

— Ce gamă ai preparat pentru azi?

— Domnul profesor Kall mi-a dat do diez major în duble sexte.

Din cauza dulceţei vocii ei, n'am băgat de seamă că iar e vorba de o gamă în duble sexte. O cascadă rapidă de note ca o ploaie de Aprilie, mă readuce în real. Flutură degetele pe clape de nu le mai disting. A terminat şi mă priveşte satisfăcută. O fixez sever:

— Şi d-ta crezi că e bine?

— ...

— Ia să văd: ştii unde-ai greşit?

Japoneza răspunde intimidată:

— Degetul al patrulea pe fa diez..

Sunt fericit că s'a descoperit degetul ăla al patrulea pe fa diez. Incurajat, continui:

— Şi numai acolo?

Mariko-san tace. Atunci atac alt front:

— Ş' apoi, poziţia mâinilor şi a degetelor. Cu o ţinută corectă ai putea cânta gama cu o viteză convenabilă, nu atât de încet!

Mă opresc deodată speriat de atâta obrăznicie. Maica a ridicat capul din caete şi mă priveşte atentă. Eu continui blajin:

— Iată ce e: cântă încă odată, însă rar de tot; cât se poate de rar.

Acum observ într'adevăr că are o poziţie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

defectuoasă. Mâna e înclinată 'n afară, aşa încât nu loveşte clapa cu vârful degetului mic, ci într' o parte. Asta îi stânjeneşte trecerea degetului mare pe dedesupt, şi 'i ia din viteză. Intârzii aci cu ample explicaţii, ca să treacă ora mai repede.

După gamă, eleva atacă un exerciţiu din „Schule der Geläufigkeit" a lui Czerny, pe care i-l refuz ca fiind prea greu pentru ea. Ii indic altul, pentru lecţia viitoare. Ca piesă, îmi prezintă o bucată de Liadov: allegro molto. Degetele-i ciugulesc clapele cu atâta velocitate, că abea o pot urmări pe note, da' mi-te să mă mai uit şi la mâini. Procedez la fel:

— Nu e bine de loc. Cânt-o în Andante. Să nu te grăbeşti.

Japoneza se execută cu bunăvoinţă. Acum îi descopăr cu bucurie internă greşeli şi de degete şi de note. O oblig să observe, paralel, toate indicaţiile de nuanţe. După câteva repetări, o poate cânta în tempo repede. De data asta, bucata nuanţată şi frazată, are o altă interpretare. Par' c' aş fi lustruit o piatră preţioasă aburită.

— Iţi place acum?

Ochii japonezei îi străluce de mulţumire:

— O, da, îmi place.

Lecţia s' a terminat. Respir fericit şi aştept eleva următoare cu linişte. Acum, poate să vie şi Liszt în persoană; am prins sistemu'..

*

Peste două zile, la şcoală, la ora patru, când o soră îmi aduce de obicei un pahar cu lapte şi biscuiţi, o maică intră cu ea şi mă roagă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

ca la plecare s' o aştept în salonul de jos pe directoare; vrea să-mi vorbească. Sunt îngrijorat. Ce-o mai fi? Mă angajează sau nu? Imi fac lecţiile nerăbdător şi la sfârşit trec în salon.

Călugăriţa nu 'ntârzie mult. Imi spune hotărîrea maicii superioare: e foarte mulţumită de modul cum predau şi mă angajează definitiv. Intâi îi mulţumesc cu efuziune. Apoi îmi dau seama că nu trebue să-mi trădez fericirea şi mă reţin în cadrul protocolar.

— Dar, mă iertaţi, de unde ştiţi dvs. cum predau?

— Maica asistentă la lecţii, e ea însăşi profesoară de pian; ş' apoi se vede după eleve: sunt încântate şi lucrează. De unde până aci trebuia să le chemăm din curte la exersat, acum abea le scoatem dela pian.

Apoi, odată pornită pe panta elogiilor:

— Pentru prima oară şcoala are un bun profesor.

Aci intervin, pentrucă simt cum se comite o nedreptate strigătoare la cer:

— Bine dar domnul Kall..

Directoarea mă 'ntrerupe:

— Bun pianist; dar ca pedagog, faţă de dvs.. şi chiar ca muzicant..

Eu protestez. Dar aşa, de sus, protector..

*

Lecţiile mă acaparează atât de mult şi le jac cu atâta pasiune, că nici n' am băgat de seamă ce repede trece timpul.

Iată prima zi de Paşti în Japonia.

Am fost întâi la „ocolire" la biserica rusească din Tokyo. O clădire impunătoare cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

strălucitoare cupolă, dominând tot oraşul. Surpriză: locaşul plin de japonezi, convertiţi la ortodoxism! Popa e rus şi citeşte 'n japoneşte. Dascălul e nipon. Credincioşii stau în genunchi, tăcuţi şi atenţi. Corul mixt, compus numai din indigeni, bărbaţi şi femei, corect şi disciplinat; muzica, rusească.

In toată biserica, vreo 50 de enoriaşi japonezi, eu şi o babă străină. Din cele câteva mii de ruşi câţi sunt în Japonia, nici unul. Poate baba. Popa mă asigură că în toată împărăţia „Soare-Răsare" sunt vreo 80.000 de convertiţi la ortodoxism.

— Dar catolici?

— Mai mult. Poate două sute de mii.

Interesat, îmi continui ancheta:

— Sunt sinceri în convertirea lor?

— Cei care trec la catolicism, nu; o fac din interes. Insă cei ce trec la noi, sunt cu tot sufletul.

Popii catolici 'or să pretindă contrariul.

Iar prima masă de Paşti o iau la Yokohama între compatrioţi, cu ouă vopsite simplu în roş, galben, verde, conform tradiţii.

Curios fenomen! Fără voe examinez ouăle colorate, cu atenţie inedită. Par' că le-aşi vedea pentru prima oară. Cerc sentimentul cuiva care de copil s' a pomenit în casă c' un tablou. Nu i-a dat atenţie niciodată; îl ştie pe dinafară. Apoi mulţi ani mai târziu, la o lecţie de istoria artei, îi află valoarea. Il ia şi-l examinează, ca şi când toată copilăria sa, tabloul n' ar fi atârnat în acelaş colţ de perete.

Oul ăsta vopsit are puteri miraculoase. In el văd slujba dela biserica mea din Bucureşti, ocolitul în noapte, cu lumânările aprinse şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în vocile corului.. apoi masa acasă. Toți copii mari și mici, cu mama și tata, care alege primul ou pentru ciocnit:

— Christos a 'nviat !..

*

Cu Toșiko-san, fata gazdei mele, am început să mă 'nțeleg binișor. Nu ținem discursuri și nici nu ne spunem fraze complicate. Experiența de a trăi între oameni a căror limbă abea o înveți, îți desvoltă prețioasa însușire de a alege esențialul, de a exprima o idee 'ntreagă în cuvintele pe care le cunoști, sau de a găsi expresii echivalente.

Mă perfecționasem în astă metodă la Wladivostock, în cele patru luni și jumătate cât timp am învățat rușește. O aplic acum la engleză și văd că merge foarte bine, de câte ori stau de vorbă cu americani sau englezi.

Dar cu limba japoneză înaintez grozav de greu. Degeaba memorez zilnic la cuvinte; când vreau să le închei, nimeni nu mai pricepe. „Bună" se zice *ioroși*; „dimineața", *asa*. Când zic *ioroși-asa*, japonezii mă privesc nedumeriți. Toșiko-san îmi spune când îmi aduce dimineața apa:

— *O-hayo gozaimas !*

Cuvintele astea trebue să 'nsemne „Bună-dimineața", că altceva nu poate fi. Dar cum se traduc vorbă cu vorbă? Cu dicționarul descopăr ce dă expresia asta desfăcută: *o* înseamnă „onorabil"; *hayo*, „devreme"; *gozaimas* este forma de politețe a verbului „a avea". Deci în total: „Onorabilă devreme aveți". E formula de convenință care vrea probabil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

să spue că eşti harnic şi că deci te-ai sculat devreme.

Incurcată limbă, cu tot felul de complicaţii. Are forme gramaticale speciale când vorbeşte o femee. Eu, care ascult atent pe japoneze, fiindcă pronunţă limpede, nu repezit şi gutural ca bărbaţii, le-am adoptat fără voe unele expresii care provoacă ilaritate 'ntre bărbaţi.

Şi forme diferite pentru politeţe. „A avea" se zice intim *aru*, politicos: *arimas* şi foarte politicos: *gozaimas*, spus mai mult de femei.

Afară de asta, prea multe omonime. Acelaş cuvânt are trei, patru, zece şi mai multe înţelesuri. In scris le deosebeşti, fiindcă se scriu cu hieroglife deosebite. Dar în vorbire, dacă auzi cuvântul izolat, nu mai ştii despre ce e vorba.

In schimb însă, o mulţime de sinonime. Când îi spun lui Toşiko-san de *Mikado*, mă lămureşte că acest cuvânt aşa de cunoscut în Europa, nu e 'ntrebuinţat de japonezi decât în poezie. „Impărat" se zice *Tenno-Heika*, adică "Stăpânitorul Cerului". Iar *Hara-kiri* se traduce cu „burtă-tae"; prea vulgar; deaceea ei se folosesc de sinonimul *sepûkû* luat din limba chineză.

In Europa învăţăm cuvinte japoneze cari în Japonia nu există în vorbirea curentă!

Ieri caut în dicţionar cuvântul „numai" de care aveam mereu nevoe. Găsesc *dake* şi *nomi*; aleg ultimul fiindcă sună mai frumos. Dicţionarul însă nu spune că *nomi* se 'ntrebuinţează decât în poezie, unde probabil că turnura versului îi dă altă sonoritate.

La restaurant vreau să cer „numai lapte".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adică fără cafea. Inarmat cu acest cuvânt, comand:

— *Ghiuniu - nomi!* (*ghiuniu* e „lapte").

Japoneza 'mi răspunde:

— *Kitanai!*

Abia o fac să 'nțeleagă ce vreau. Acasă o 'ntreb pe Toșiko-san și pe fratele ei licean care 'nvață engleza:

— Ce 'nseamnă *kitanai?*

— „Murdărie".

Rămân uimit și nu mai înțeleg nimic. Le spun cum am găsit cuvântul în dicționar și cum am comandat. Amândoi mor de râs, deși politețea lor proverbială le-ar fi frânat veselia.

— „Numai" nu se zice *nomi?*

— Ba da; dar în poezie. In vorbirea curentă *nomi* înseamnă „purice".

— Atunci eu am comandat..

— „Lapte cu purici"!

*

Dintre elevele mele „albe", americancele sunt cele mai aplicate la muncă. Dorothy Jolles și Helen Price exersează serios. Surorile Edith și Mable Bennet, englezoaice, cu mai mică râvnă. Rusoaicele, leneșe. Armeanca Lizzie Papasian e muzicală, dar îi e gândul aiurea. Cât despre dracul de fată Marjorie, păcat de talentul ei; pe cât e de frumușică, pe atâta de neatentă.

Imi place ora cu Laurita Marques, portugheză. Intr'o lecție vrând s'o 'ntreb de o notă, am scăpat în românește:

— Unde?

Și ea mi-a arătat pe caet.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cum ai înţeles ce te-am întrebat ?

Laurita m'a lămurit că „unde" pe portugheşte se zice tot *unde*. De-atunci o 'ntreb uneori pe limba mea, ea 'mi răspunde în portugheză şi se 'ntâmplă să ne 'nţelegem. Rudenia de latinitate mă amuză şi mă interesează ca pe un filolog.

Japonezele însă sunt cele mai muncitoare. Lucrează cu sfinţenie tot ce le dau, repetă de câte ori le spui şi fac cele mai mari progrese în tehnică. Au o neaşteptată afinitate pentru clasici. Cântă pe Bach cu o uşurinţă de par'c'ar avea cel puţin doi ani de pian mai mult fiecare. Dimpotrivă, pentru romantici n'au chemare. Când e vorba de pasagii siropoase, merge; dar la intensităţi de sentimente, n'au elan, fiindcă nu găsesc corespondent în propriul lor suflet.

Dintre japoneze şi chiar dintre toate fetele, Mariko-san e cea mai înaintată şi talentată. Lecţia e o adevărată plăcere. Pentru amândoi.

*

Toşiko-san m'a invitat la masă japoneză. De când aşteptam eu ocazia asta. La ora convenită, cobor din odăiţa mea dela etaj, intru la ei şi mă ploconesc adânc:

— *Ogeama itaşimas !* (Vă fac supărare.)

— *Ioku irasseai maşta!* (Sunteţi bine venit!)

Mâna nu se dă. Iau loc pe perna indicată, perna japoneză care ţine loc de scaun. In jurul măsuţei joase de tot, pe alte perne de culori plăcute, părinţii, o soră mai mică şi liceanul. Toşiko-san are în stânga pe podea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

un vas de lemn în formă de tingire, cu orez fiert, dar fiert simplu, fără nici un condiment sau alt adaus. Din el ne serveşte pe toţi în nişte castronaşe ca de iaurt, din lemn frumos lăcuit în roşu, cu desene artistice în aur.

— *Kome*, zic eu ca să-mi dovedesc ştiinţa. *Kome* înseamnă orez.

— *Gohan!* mă corectează fata. Aşa se numeşte orezul fiert. In alte castronaşe de porţelan îmi toarnă o supă gustoasă: o zeamă fierbinte de legume, cu o bucată de peşte şi alte chestii pe care nu le cunosc. Nimic gras.

Castronelele n'au toartă. Le apuci cu ambele mâini şi aşa bei.

Pe masă, în dreptul fiecăruia, două beţişoare de lemn, ceva mai lungi decât un creion, dar mai subţiri şi ascuţite la vârf. Le cunosc din tren. Le zice *haşi*. Sunt menite să facă serviciul de furculiţă şi de cuţit. Pe amândouă le ţii în aceeaşi mână. Apuci unul cu primele trei degete, iar pe al doilea cu celelalte două. Manevrarea cere experienţă. Comesenii mei le deschid cu abilitate, aşa încât cu vârfurile pot să apuce şi un bob.

La peşte fiert, le implântă apropiate şi apoi depărtându-le, rup carnea 'n bucăţi. La orez nu apucă bob cu bob, că ar ţine prea mult; înfig pe dedesubt, cum ar face cu o furculiţă şi ridică o grămăjoară, fiindcă orezul e fiert aşa încât bobul rămâne înflorit dar întreg, nu terciuit.

Când mă vede că m'am pornit numai pe castronaşul cu orez, Toşiko-san îmi atrage atenţia că nu se mănâncă orezul gol. In adevăr, comesenii mei sorb din supă, iau o 'nghiţitură de gohan, iar sorb şi iar gohan. La fel alter-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nează şi peştele cu gohanul, fiindcă orezul nu e fel de mâncare, ci însoţeşte pe celelalte, ca pâinea sau mămăliga la noi.

Intr'o farfurioară sunt unele legume necunoscute, fierte nu ştiu cum, de nu-mi plac. Pe o farfurie 'n formă de taler sunt aranjate feliuţe mici dintr'o carne crudă, proaspăt tăiată. Intreb ce bunătate este.

— *Saşimi.*

Japoneza mă lămureşte că sunt bucăţi de peşte crud.

— Şi-l mâncaţi aşa?

— *O-işi de gozaimas!* (E foarte gustos!)

Abia aştept până să-i vie rândul; familia îl apucă cu vârful beţişoarelor, îl moae în sosul *şoyu*, şi-l consumă aşa.

Indemnat de toţi, apuc şi eu o bucăţică pe care o ţin în aer fără să mă decid, ca şi când ar fi numai de privit. Constat mai întâi că e puţin roz par'că ar fi de somon şi că n'are mirosul de peşte. Apoi o tăvălesc şi eu bine în *şoyu* şi o bag repede în gură. De loc nu e rea. Ba e chiar gustoasă. Aduce cu stridii, dar pe departe.

— Ce peşte e ăsta?

— *Tai.*

Liceanul deschide un dicţionar ilustrat şi-mi arată gravura: seamănă cu un crap.

Băutura, *sake*, o cunosc. Mi-o serveşte călduţă în nişte cupe de mărimea unor ceşti de cafea neagră mai mici, fără coadă. Dar cupele astea poartă pe ele o mulţime de desene minuscule. Băutul are un protocol al lui: e nepoliticos să apuci ceşcuţa cu o singură mână; o ridici cu amândouă la înălţimea ochilor, ca să închini şi apoi sorbi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Tot aşa şi ceaiul, pe care fata îl prepară simplu, vărsând apă fierbinte peste el. Fără zahăr, fără rom, fără lămâie. Nici n'ar avea rost fiindcă nu e ceaiul nostru „rusesc" ci altă plantă. Imi dau bine seama desfăcând din apa fierbinte, o frunză. Apă în timpul mesei, japonezii nu beau. Cred că doctorii i-ar da de exemplu, ca fiind salutar pentru stomac.

Acu' trecem la alt capitol: *tako*, un fel de caracatiţă, dar care se apropie mai de grabă de sepie: corpul, fireşte uscat, e cât o palmă deschisă. Din el pornesc numai în jos — nu în toate direcţiile, ca la caracatiţă — multe picioare cu ventuze pe ele. Toşiko-san o pune pe cărbuni, o frige bine şi rupe din ea fâşii. Mie-mi plac la nebunie picioarele. Japonezii pretind că dimpotrivă, corpul e bun de mâncat.

Cu prăjiturile nu mă 'mpac de loc. Sunt prea făinate şi prea puţin dulci. Ca fructe, un fel de smochină cu gust de curmală şi de dovleac copt. Zice că fructul are forma mărului, de culoare cachie. Chiar se numeşte *kake*. Când se coace tare de tot, e presat ca o smochină şi conservat aşa.

Domnul Okada-san îşi scoate pipa lungă şi subţire ca un creion. Acum am ocazia s'o văd de-aproape, să cercetez şi tutunul: moale ca o aţă subţire, aşa e de fin tăiat. Trag şi eu un fum-două: nu mult deosebit de tutunul pe care-l ştim cu toţii.

Când ne sculăm dela masă, rostesc formula de rigoare ca să arăt că sunt un bun elev:

— *O gocioso - samani narimaşta!* (adică „Onorabila mâncare bună a fost").

La care mi se răspunde prompt:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— *Yie. Nanimo gozaimasen deşte!* (Onorabil nimic nu este!)

*

Mijlocul lui Mai.

De câteva zile s'au pornit de sus nişte ploi, care refuză să mai stea. Privesc din odăiţa mea apa din cer şi sunt desnădăjduit, fiindcă trebuie să plec într'un cartier depărtat unde am întâlnire cu trei mandoliniste pentru repetiţie; le acompaniez într'un concert apropiat.

Pentru asemenea fenomene cereşti, japonezii au drept armă de combativitate, umbrela lor de pânză ceruită, *casa*, dar mare de te adăposteşti sub ea adevărat ca într'o casă. Fiindcă afară de bulevardul principal, *Ghinza* şi încă două-trei, străzile din Tokyo nu sunt nici pavate nici pietruite, se formează un noroi şi nişte băltoace contra cărora niponii se apără purtând încălţămintea de lemn *gheta* urcată pe două scândurele perpendiculare pe talpă. Dar eu, biet european, redus la nişte galoşi, sunt obligat să nu mă grăbesc, să umblu cu fereală, făcând salturi acrobatice.

Am ajuns după un drum lung cu tramvaiul şi cu piciorul. Sunt două mandoliniste şi o a treia cu un fel de bangio. Una din ele e o minune de fată. Are un cap de păpuşică aşa de drăgălaş, c'ai vrea să-l pupi toată ziua ca pe propriul tău copil.

Nici una nu vorbeşte decât limba ei natală. Cu atât mai bine. Fiecare dificultate de a ne 'nţelege e un motiv de râs general, fiindcă recurgem la gesticulaţii şi inventivităţi comice. Ca să le spun data repetiţii viitoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

socotesc întorcând pe calendarul lor din perete, câteva foi și le arăt ziua. Alt control n'am, fiindcă nu pot citi încă hieroglifele de pe file ca să știu zilele. Dar după ce japonezele și-au notat data, deodată una observă că pe ziua de azi nu s'a rupt fila din calendar. Nou calcul și nouă veselie.

*

A doua zi, muncă istovitoare. De dimineață, la Yokohama, unde alerg o mulțime pentru o biată lecție. Abia întors, mănânc în fugă ca să mai ajung la timp la școală.

Mă auto-observ amuzat cum mi-am luat rolul de profesor în serios și câtă pasiune pun la lecții. Grozav mă 'nfurii când elevele mele n'au învățat destul și mă bucur ca o mamă, dacă văd c' au lucrat. In clipele mele obiective, recunosc că e nevoe de un dram de naivitate ca să te consumi așa pe gratis, din devotament pentru alții.

Cu nerăbdare aștept ora când trebue să plec la călugărițe. Țiu un catastif unde fiecare fată își are rubrica ei de metehne: una are cutare deget slab; alta nu ține ritmul; sau nuanțează șters. Știu la fiecare unde să stăruiesc și aștept zilnic ameliorări și progrese.

Dintre europene, nici una nu 'și dă atâta silință ca *Tania*, deși e rusoaică. E cea mai mare, înaintată, dar am de furcă cu tehnica ei, neglijată de profesori anteriori. Urmărește studiile pe care i le dau lui Mariko-san, ar vrea să se ție de ea, cu toate că japoneza îi e superioară.

Maicile sunt arhi-mulțumite. Mi-o spun me-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

reu, unde mă prind, pe coridoare sau în clasă. Dar mai mulţumită decât ele e Tania.

*

Intors acasă, mă 'ntind pe spate aşa cum sunt îmbrăcat, nemişcat, aşteptând să se depue la fund oboseala din creer.

A 'nserat.

Mă desbrac şi iau kimonoul meu. E mai comod, fiind ca un halat, ş' apoi cu el mă simt mai omogen cu tot ce mă 'nconjoară. Deschid fereastra de hârtie. De afară 'mi mângâe obrajii o adiere călduţă, ceva mai răcorită decât aerul din cameră.

De sus dela etaj am ca 'ntr'o panoramă, străduţa mea, casele mici japoneze de lemn, cu câte-un bec electric în faţă în loc de lampion, prea slab pentru lumina turbure, negonită încă de 'ntuneric.

Din casa vecină s' aude un cor. O melodie lentă, cântată la unison, asemănătoare cu a preoţilor ortodoxi, impresionantă 'n calmul serii. Aceleaşi prelungiri pe o vocală, aceleaşi variaţii nazale ca 'n bisericile noastre. La răstimpuri, un sunet metalic a clopot, ţine măsura. Corul tace. Unul singur vorbeşte rar, ca un popă ortodox. A reînceput corul.

S'a 'ntunecat binişor şi cerul. Câteva stele, un vârf de lună, linişte. In imensitatea de spaţiu, gândul se simte la largul lui. El sboară la 15 mii de kilometri, departe de tot, acasă.. Ce 'or fi făcând ai mei?

*

Pentru deslusirea serviciului divin, apelez la Toşiko-san. Mai întâi îi reproduc melodia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

preotului, cât pot mai fidel. Japoneza e în admiraţie şi mă 'ntreabă serios dacă sunt popă. Pe urmă îmi spune multe din cari pricep puţin, fiindcă 'ntrebuinţează cuvinte bisericeşti, pe care nu le-am învăţat încă. Vorba *Kami-sama* revine des; înseamnă „Dumnezeu".

Vreau să-mi spue dacă secta aceasta religioasă e budistă sau sintoistă. Toşiko-san îmi dă un semn distinctiv uşor de memorat: budiştii alătură palmele deschise, le lipesc ca la rugăciune şi din timp în timp le freacă una de alta; sintoiştii le lovesc uşor ca la aplaudare, făcând un mic plici. Mai târziu, când le-am studiat, mi-am dat eu seama de totala deosebire dintre aceste două religii; diferă dogmele, canoanele, până şi semnele exterioare, costumele.

Astă-seară iar aud corul. Fereastra lor fiind deschisă, pot urmări puţin serviciul. Un preot e 'mbrăcat cu vestminte 'n fir, par'c' ar fi ale popilor ortodoxi. Stă pe jos japoneşte înaintea unei etajere 'ncărcate; la mijloc e o icoană; sus, două lumânări; răspândite, câteva obiecte pe care nu le disting bine şi diferite discuri de metal, care la atingere sună a clopote 'n tonuri diferite. Pare un templu, o biserică; dar casa e particulară.

La spatele preotului, mai mulţi japonezi în kimonouri obişnuite stau tot jos cu smerenie, în semicerc. Cântă în unison şi lovesc ritmic în alte clopote. Preotul bate şi el, în alt tempo, discurile suspendate pe etajeră, fiecare cu sunet diferit.

Toate ţes în jurul meu o vraje. Mereu port dinaintea ochilor scene din ţară, pentrucă mereu mă gândesc acasă. Când mă trezesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

în Japonia, sunt par'că smuls din mediul meu cunoscut, în care am copilărit şi deodată părăsit, izolat, în lumea asta străină, bizară, fără legătură cu ce-am trăit până aci.

*

Duminica prin predestinaţie îngăduie lenea. Destul mă deştept şase zile pe săptămână dis-de-dimineaţă şi mă 'mbrac în goană; a şaptea zi pot să trândăvesc.

Fiindcă 'ntârzii în aşternut azi, am felurite surprize; pentru prima oară mă găsesc acasă la o oră aşa de târzie, în anotimp cald. Noutăţile 'mi vin încă buimăcit de somn, mai întâi pe cale auditivă. Alte sgomote, alte strigăte decât cele cu cari sunt obişnuit în fiecare zi. Tot negustori ambulanţi; dar cu altă marfă, pentrucă strigă diferit. Cuvântul necunoscut îmi soseşte la ureche alterat, aşa că nu pot desluşi cum ţipă. Unul emite vocal cam aşa:

— *E-no-mi-ta-teeeee!*

Şi prelungeşte mult ultima vocală, stingând-o din ce în ce. Dar eu aud „Enormitate" şi mă trudesc să ghicesc ce-o fi având omul de vânzare. Altul mi-e cunoscut: e *sakanaya*, pescarul. Vinde peşte viu. Când îl văd pe stradă, mă opresc, fiindcă 'mi dă un spectacol deosebit de interesant.

Peştii stau captivi într'un fel de hârdae pline cu apă şi prinse cu frânghii de o cobiliţă dreaptă. După ce s'a 'nţeles cu gospodina din preţ, domnul pescar scoate peştele ales şi 'ncepe spectacolul: se aşează jos în faţa unei tăblii de lemn pe care se sbat peştii pe uscat. Cu gesturi de prestidigitator, apucă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

unul, îl fixează pe tablă cu un piron în cap și așa răstignit, dintr'o singură mișcare îl spintecă în toată lungimea burții, din alta îl întoarce pe spate desfăcut, din altele rapide și precise, îl curăță de toate măruntaele, îi scoate șira spinării, apoi îl întoarce cu spatele 'n sus și din 2-3 gesturi cu adresă, îl desbracă de solzi. Două lovituri de cuțit îl despart de cap și coadă. După astă autopsie, e clătit puțin de sânge și prezentat gospodinei.

Toată operația n'a depășit zece secunde. Cumpărătoarea ține acum în mână o bucată alimentară de care nu se poate plânge că nu e proaspătă.

Un fluerat subțire, prelung, enervant. Știu: o mică bucătărie pe roate cu un fel de macaroane, își chiamă mușterii.

La sgomotele de afară se adaugă cele dinăuntru. Pe fereastra mea bat din aripioare tot felul de bâzdâgănii, multe și variate, par'c' ar fi la muzeu.

Un fluture de noapte, mare, cu aripi cafenii și cap supărat; pe ăsta o să-l fixez cu un ac cu gămălie, că e interesant. Lângă el, sglobie și neastâmpărată, un neam de libelulă care se tot urcă și coboară de par'c' ar fi trasă cu ață. Are o formă cum n'am mai văzut. Sunt cu ochii pe ea, când un gândăcel curios îmi acaparează toată atenția. E vopsit pe spinare cu albastru aurit, punctat cu roșu. E așa de frumos, încât mă și apucă mila gândindu-mă cum o să stea și el cu un ac în ghebă.

Deasupra lui traversează grăbit unul care nu mi-e simpatic de loc: o combinație de miriapod și rădașcă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar ceilalţi? Par'că s'au strâns înadins să-i admir şi să-i studiez; din fiecare neam câte un exemplar. Curioase făpturi ies din mâna lui Dumnezeu!

Mă 'ntind pe spate să meditez cu ochii în tavan. Deodată 'ngheţ. Exact deasupra capului meu, o şopârlă! Stă nemişcată. O fi pictată.. Cum n'am observat-o până azi? Nu; nu e zugrăvită, că i se bat gâlcile. Toată fiinţa mea e alarmată. Inima-mi bate accelerat, dar nu 'ndrăznesc să mă mişc.

Mai întâi nu 'nţeleg cum stă ea aşa cu spatele 'n jos fără să cadă, prinsă de lemnul tavanului numai cu picioarele. E într'o imobilitate completă. Cu ochii priveşte în toate direcţiile în acelaş timp, fără să-i îndrepte. Din gură trimete afară o limbă subţire, ascuţită şi bifurcată.

Gângăniile dela fereastră şi-au intensificat deodată sgomotul, ca la comandă. Ca cel atacat din două părţi, îmi îndrept acum privirea într'acolo. Fluturele uriaş cafeniu, nu se ştie de cine sgândărit, plesneşte cu putere aripile mari de hârtia subţire a ferestrii. Probabil stârniţi de el, ceilalţi şi-au mărit considerabil activitatea de-a-lungul şi de-a-latul ferestrii. Cu lumina au ce au ei; de mine nu se ocupă.

Mă 'ntorc cu ochii la şopârlă. A dispărut! Un curent de ghiaţă îmi mângâe şira spinării. Până să mă decid să sar din culcuş, am şi descoperit-o: e sus pe peretele din stânga. Tot nemişcată, tot cu uitătura 'n zece părţi. Dece s'o fi deplasat? Să fie o stratagemă a ei de a se apropia de mine 'n rate? Acum n'o mai slăbesc deloc din ochi. Mi-am făcut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

un plan de apărare-ofensivă, cu plapuma și vasul de metal care-mi servește de scrumieră. Aștept.

O muscă bâzâe enervant în încordarea atenții mele, se 'nvârte prin partea locului și se așează cuminte pe tavan. Miracol: în acea clipă, șopârla a 'nghițit-o.

E complicat de spus cum a făcut. Totul s'a întâmplat într'o fracțiune de secundă, contravenind legilor gravitații. A sărit de pe zid în sus pe tavan și a prins-o cu limba-furcă. Așa dar, pasiunea ei e muscăria. M'am calmat pe jumătate.

Pe scări aud pe Toșiko-san cu ligheanul de alamă și apa de spălat. Deschide ușa mai întâi și apoi îmi spune „Bună dimineața":

— *O hayo gozaimas!*

Drept răspuns, îi arăt cu degetul, crocodilul în miniatură. Fata abia o onorează cu o scurtă privire:

— *Dai giobu!* (Nu e pericol!)

Acum, asigurat, m'am liniștit de tot. Asta e misiunea șopârlelor în țara samurailor: servesc de hârtie de muște.

Mai rămân un timp în admirație cu ochii 'n tavan după ea. Are o ne 'nchipuită adresă în vânătoria de bâzâitoare. Face pe bibeloul de porțelan, tencuit acolo pe tavan sau perete. Musca, socotind-o drept lucru neînsuflețit, încrezătoare, se așează la odihnă prin apropiere. In clipa următoare, bibeloul se aruncă la atac ca o săgeată. Până să sboare, biata muscă e prinsă de vârfurile lipicioase ale limbii și trimisă prompt în esofagul reptilei.

Bine le face. Destul mă asasinează când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mi-e lumea mai dragă, la citit, sau când vreau să dorm peste zi.

Acum mă scol şi trec la fereastră să studiez mai deaproape gângăniile sburătoare şi nesburătoare. Fluturele uriaş e o capo d'operă, aşa cafeniu cu nuanţe de bej şi maron, ca o pictură de gust. Trebue imortalizat. Caut nişte ace cu gămălie şi aprovizionat cu ele 'n gură ca un croitor, m' apropii de fereastră.

Mai întâi dau de libelulă. E minunat de frumoasă, fină, delicată. Nu ştiu cum m'apucă aşa din senin o milă femininä. Fără voe deschid fereastra. Pe lângă ea s'au mai strecurat vreo trei alţii de un interes mai mic. Norocul lor. Fluturele de noapte acum potolit, stă prosteşte şi nu pleacă. M'apucă o generozitate acută; îl împing uşor afară:

— Hai, du-te, nenorocitule!

Acu' au descoperit şi gândăceii deschiderea salvatoare şi au pornit-o unul după altul, par'că s'ar fi 'nţeles între ei. Eu îi privesc mărinimos:

— Plecaţi. Vă iert pe toţi!

Sunt mândru de fapta mea cum nu se poate spune. Strig jos după apă caldă pentru ras:

— *O-yu!*

Şi m' apuc de tualeta de dimineaţă, fericit, cu inima uşoară ca un balon. Am făcut o faptă bună. Ar trebui să se scrie despre ea în ziare.

*

Când sunt gata 'mbrăcat, iau tramvaiul şi mă duc să-l vizitez pe Tanaka-san, profesor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdr/1933-1947

de sociologie la Universitate. Sunt bucuros de cunoștința lui, fiindcă pot să-mi dau seama de cum prinde un intelectual japonez, filosofia europeană. In ăst scop, am cu el o lungă convorbire despre sociologii cunoscuți, Tarde, Durkheim, Auguste Comte. Profesorul pare un elev sârguitor care a memorat până și expresiile din carte ; dar când e vorba de vederi de sinteză, sau comparații pe care nu le găsește de-a-dreptul în text, dovedește cât de diferită e mentalitatea lor de a noastră și cât de străine și greu de asimilat sunt ideile filosofii europene pentru ei. Tanaka-san e membru în Clubul Intelectualilor din Tokyo : *Kojunșa-club*. In această calitate îmi propune să țin o conferință la ei despre România. Primesc cu entuziasm.

— Dar în ce limbă o să vorbesc ?

— In franțuzește. Câțiva membri cunosc limba. Pentru ceilalți, voi traduce eu în japoneză, după fiecare frază a Dvs.

Fixăm ziua și ne despărțim buni amici.

Cam la o săptămână după 'ntâlnirea asta, mă 'ntorceam acasă aproape de prânz, când mă pomenesc cu un băiat care-mi spune că profesorul Tanaka m' așteaptă la club.

— Dece ? Nu ți-a spus ?

— Nu știu. Zice că să veniți până acolo.

Probabil c' au schimbat data conferinței, sau poate chiar au contramandat-o. Ca să nu-i fac să m'aștepte, plec îndată așa cum sunt îmbrăcat de oraș și nebărbierit.

Când m'anunță portarul după cartea mea de vizită, se și reped pe scări doi-trei japonezi în redingotă, să mă primească. Politicoși oameni, japonezii, gândesc eu. Iată și pe pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fesor. E şi el cu guler tare şi cravată neagră. Trebuie să fie ţinuta obligatorie a clubului.

Grupul s'a mărit : deputaţi, profesori universitari, gazetari şi alţi intelectuali. Prezentări şi complimentări repetate, adânci şi 'n continuu surâs. In interior, o masă lungă de tot e aranjată pentru banchet. Tanaka-san mă lămureşte :

— Mai întâi mâncăm şi după masă ţineţi conferinţa. Nu e mai bine aşa?

Dintr'odată mi-a pierit surâsul. Vreau să-i spun că e o neînţelegere ; că nu sunt pregătit, că.. Dar profesorul a dispărut şi' n locul său, alţii mă iau în primire şi întreţin volubil conversaţia. Apoi un domn nipon gras, simpatic, cu ochelari de aur după urechi şi cu un nume greu de reţinut, îmi indică locul: în capul mesei. Vreo sută de perechi de ochi mă privesc direct sau prin sticla ochelarilor şi par a spune :

— O să te vedem noi acum !

Sunt pierdut. Nu ştiu cum să fac să le explic. Vecinul din dreapta mă interpelează asupra ţării mele. Abia-i răspund cu surâs împietrit, când cel din stânga mi-a şi pus altă întrebare. Ş' apoi alta. Pe urmă mă 'ndeamnă să mănânc. Şi iar mă 'ntreabă. Sunt lac de năduşală şi-mi fac tot felul de planuri: dacă m'aş lăsa aşa încet, sub masă şi aş ieşi nevăzut pe uşa laterală? Aşi. Imposibil. Ce e de făcut? Dacă m'ar apuca nişte crampe grozave, sau ceva colici la ficat?

Cu cât trece timpul, cu atât sunt mai distrus. Ah, suferinţele 'ndurate atunci nu le 'oi uita niciodată. Habar n'am ce am mâncat. Ştiu că mă dureau colţurile gurii de atâta surâs.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Spre sfârşit, Tanaka-san face tăcere, că vrea să ţie un toast în onoarea mea. Cu disperat curaj împing scaunul înapoi, mă ridic şi-i fac semn că vreau să-i vorbesc. Il iau într'un colţ, îl strâng de mână tremurând şi-i expun în puţine cuvinte, drama.

Profesorul devine serios. Vasăzică e grav; poate ireparabil. El cheamă pe domnul gras cu ochelarii de aur după urechi şi-i explică nenorocirea. Noul venit face haz şi angajează un dialog cu Tanaka-san. Se vede că el n'o ia în tragic. Apoi anunţă comesenilor că proectata conferinţă va avea loc săptămâna viitoare, iar nu azi, cum s'a 'nţeles „din eroare". După el, domnul Tanaka îmi ridică nişte elogii, fiindcă ceilalţi mă aclamă prin aplauze care-mi fac şi mai rău.

Puţin după asta, scăpat de saluturi interminabile, ies grăbit, aiurit, ca un elev prins cu lecţia ne 'nvăţată.

*

La o săptămână mă prezint iar. De data asta sunt în jachetă şi cu vreo 40 de foi asasine 'n buzunar, scrise mărunt. Găsesc auditori mai puţini decât rândul trecut. Cred şi eu; dacă nu mai e masă..

Incet încet, sala se populează: popor vine mereu, mult mai numeros decât prima oară. Sunt şi mulţi studenţi. Le vorbesc de toate: puţină istorie şi geografie, ceva politică, elemente economice şi culturale; apoi războiul nostru, toate punctate ici şi colo cu glume odihnitoare de atenţie. Mulţi au luat mereu note; şi din cei vârstnici şi din cei tineri.

Gazetarii — între cari şi faimosul *Fukuţauà*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

— mi-au cerut fotografia şi note biografice. Mă interesez dece dau unei conferinţe proporţii aşa de mari, cu atâta spaţiu 'n ziare.

— Pentrucă e prima oară când un român ne vorbeşte de patria sa.

E adevărat că japonezii au pasiunea de a comemora cele mai mici evenimente, dar cari s'au întâmplat pentru prima oară la ei. Jurnalele menţionează cu amănunte şi comentarii pe primul nipon care a făcut cutare lucru, sau primul străin care s'a manifestat cu ceva în Japonia.

Atunci, gândesc eu, trebuia să mi se fotografieze mutra mea desnădăjduită de acum o săptămână şi să mi-o publice cu textul : „Primul român care *era* să ne ţie o conferinţă".

*

Abia sosisem acasă dela conferinţă, când deodată aud din toate părţile:

— *Gişin ! Gişin !*

Lumea dă fuga pe străzi în panică. *Gişin* înseamnă „cutremur de pământ". Iar se sgâlţâie Japonia. Eu am rămas voinicos în casă. M'am obişnuit cu tremurăturile ; nu mă mai impresionează şi fiindcă n'am experienţa catastrofelor, fac pe curagiosul.

Nicăeri pe glob, marea sau oceanul nu au adâncimea din jurul Japonii. Spre coasta de Răsărit s'au măsurat aproape 8.500 de metri. Cât Everestul ! Dacă toată apa ar dispare şi ar desgoli fundul mărilor, s'ar vedea deacolo ridicaţi nişte munţi de două ori mai înalţi decât Alpii şi, sus pe creastă, Impărăţia Soarelui-Răsare cu căsuţe de lemn îngrămădite sau risipite peste tot. Când baza lor se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mişcă oricât de milimetric, cum să nu se simtă sus pe ei, cutremure catastrofale?

Vulcanul *Asama* de lângă Karuizaua s'a supărat şi face erupţie. Spectaculos dar inofensiv. *Fugi-san* nu s'a emoţionat de cutremur. A găsit că e mai cuminte să rămână pentru literatură şi turişti, calm, poetic, cu vârful stropit de albul zăpezii.

*

Şcoala mea şi-a 'nchis anul cu o serbare, aşa cum îi stă bine oricărei şcoli. Activitate suplimentară, agitaţie neobişnuită şi pregătiri de tot felul: muzică, recitări, discursuri.

Maicile se necăjesc cu plăcere de o lună, în vederea acestui eveniment şi încurajează elevele; dar domnişoarele sunt prea pătrunse de importanţa zilei, ca să mai aibă nevoe de îmboldire. Le văd cu faţa trasă, cu ochii încercănaţi, fiindcă stau seara târziu să termine lucruri de mână, broderii şi alte asemenea articole feminine, după ce toată ziulica au dat zor şi au lucrat cu pasiune la programul artistic al serbării. Ba au organizat şi un bazar pentru săraci unde vor vinde obiectele lucrate 'n şcoală.

In ce mă priveşte, cum n'am avut timp în două luni şi jumătate de când fac pe profesorul, să prepar ceva deosebit pentru astă producţie, m'am mulţumit cu unele bucăţi date de Kall pe care le-am retuşat cât am putut.

Totuşi, la ziua solemnă, fetele mele au cântat cele mai bine. Le cerusem să lucreze serios, le pusesem în ambiţie şi au reuşit să le 'ntreacă pe toate. Bine 'nţeles, cel care a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

asudat ca 'n bae de abur, mirat de calmul copilelor, a fost bietul profesor.

Emoţionate de aplauze, micile artiste năvălesc la aer. Toată curtea răsună de veselia şcolară, amestec de ţipete ascuţite cu mai groase, după vârstă.

Şi mişcarea este erarhizată după etate: fetiţele mici fug, aleargă unele după altele, vesele, sgomotoase, pline de viaţă; invers cu vârsta, ritmul se calmează treptat până la codanele 'nalte care se plimbă în pas lent, înlănţuite de talie câte două, urmărind cu privirea nisipul aleii.

Printre uniformele bleu-marin cu bluze albe, câte un bloc negru înalt de călugăriţă, terminat cu aripile alb-scrobite ale coàfelor de pe cap.

La bazarul de caritate, între felurimi de obiecte, o trăsurică de păpuşi trasă de un ţap viu, mic, alb, care stârneşte curiozitatea tuturor. Bietul ţăpic trebue să suporte martiric mângâerea generală, fiindcă nu e persoană care să treacă pe lângă el fără să-l maltrateze, sub cuvânt că-l desmiardă. E par'că anume pus acolo ca să dovedească definitiv că dragostea e chinuitoare.

Kodakurile prind rapid grupuri şi momente, fără pregătire. Când e însă vorba de fetele mari, se ţine seama de oarecare poză, cu o nuanţă de melancolie sau de gravitate, după temperament. Eu îmi strâng elevele într'un colţ de grădină, mă aşez ca un Paşe între cele de o 'nălţime cu mine şi aştept ţăcănitul aparatului, pătruns de solemnitatea locului şi a clipei.

Curios; maicile au refuzat să fie fotogra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fiate 'n orice grup. Toate stăruințele au fost zadarnice. Trebue să fie vreun consemn catolic, fiindcă nu dau nicio motivare.

Mărturisesc că am plecat cu sufletul senin, prins ca un minor în entuziasmul înălțător al asistenții. Inima își dilată părintesc volumul când vede muncă de copil.

*

Am așteptat vacanța ca pe un salvator antidot al oboselii. Și iată-mă acum plictisit, neștiind ce să fac cu timpul.

Pasiunea mea e s'o iau leneș prin străduțele 'ntortochiate, printre căsuțe și oameni cu treburi, până dau de vitrinele de pe Ghinza. Acolo devin dintr'odată femee, capabil să stau ceasuri întregi la privit.

Există o prăvălie numită „Un yen": orice obiect doar atâta costă. Nici nu-ți poți închipui ce varietate de lucruri de nimic poți cumpăra. Ești liber să pui mâna pe toate, să le cercetezi, că nu te 'mpiedică nimeni.

Au japonezii un talent unic să copieze mărci de fabrică străină. Iată bunăoară cutiile mici negre cu mașini de ras. La 'nceput crezi că e „Gilette". Forma, culoarea, la fel. Marca? „Giraffe"! Dar imprimarea seamănă grozav cu Gilette pentrucă *r* din *Giraffe* par'c' ar fi *l*, iar cei doi *f*, ai jura că sunt doi *t*.

Strada e tot atât de captivantă ca și vitrinele. O văd în fiecare zi și tot nu mă satur s'o privesc. De fiecare dată învăț ceva nou.

Examinez femeile și 'ncerc să le ghicesc după kimono, coafură, *obi* și mers, dacă e vorba de o gheișe, de o artistă, de o casnică aristocrată sau din mica burghezie. Deose-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

birea între doamne şi domnişoare am învăţat de mult s'o fac după coafură; aci nu mă încurc decât când japoneza îşi aranjează părul europeneşte. Distincţiile celelalte însă sunt mai grele. Croiala şi culoarea — după gustul lor pe care trebue să-l cunoşti — indică fireşte clasa de sus; dacă e prea distinsă, trădează gheişa; artista are un ce care nu scapă ochiului cunoscător. E o ştiinţă cu folos, dacă nu ţii să rişti surprize.

Bărbaţii din aristocraţie au ceva doctoral cu ochelarii lor de aur, în contrast cu figura rasei. Dar contradicţia până la comic o formează basmalele care ţin loc de ghiozdane sau serviete. Când vezi pe la magazine splendidele batiste interminabile de mătase, o minune în îmbinarea culorilor, nici nu-ţi vine să crezi ce mare 'ntrebuinţare au în această ţară. Europenele le pun la gât ca fulare. Japonezii însă înfăşoară un dar, un obiect, şcolarii pun în ele cărţi şi caete, iar domnii, hârtii şi dosare. Ce curios mi se pare când văd vreun om de afaceri sau un profesor grav, în redingotă, scoţându-şi ceremonios hârtiile dintr'o asemenea basma popească, fie ea şi de mătase.

*

Seara am pornit-o iar hoinar pe Ghinza, oprit la fiecare pas de mii şi mii de lucruşoare, curiozităţi şi obiecte de valori diferite, de-a-valma înşirate pe trotuar, la lumină nesigură şi complice. Şi cum stam aplecat să privesc bazarul împestriţat de artă şi obiecte casnice, de alături îmi vine 'n ureche un sgomot ciudat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Să mai existe multe ţări în univers în care nişte gândaci cârâitori să fie 'nălţaţi la rangul de privighetori? Ba să le mai construiască şi colivii, ca fecioarele din vechea Eladă? Cum au putut poeţii eleni să le ridice ode?

Ci-că sunt greeri. Le zice *semi*. Ca aspect, o bâzdâganie ceva mai mare decât un cărăbuş, cu aripi şi 6 picioare; nimic excepţional. Dar niponii mor după ei, pentrucă ţipă. Şi ţipă 'ngrozitor. Au un sunet metalic, vibrant, pătrunzător, cu care termină cârâitul lor. N'ai crede că o gânganie aşa de mică să facă atâta gălăgie.

Am văzut pe copii cum îi prind: o nuia lungă de vreo 3 metri, cu vârful muiat în clei. Insectele ţipătoare stau ca păsările 'n pom, până 'ntâlnesc nuiaua cu lipici; copii le desprind binişor şi le bagă simplu 'n sân, dovadă că sunt inofensive, exceptând acţiunea nefastă asupra timpanelor mele.

Japonezii cumpără asemenea gândaci ca pe păsările cântătoare, în cutiuţe care sunt o capo d'operă de artă şi răbdare: înalte abia de câţiva centimetri, cu gratii din fire subţiri de pai. O adevărată colivie în miniatură, cu uşcioară, cu tot dichisul, ca pentru păpuşi. Şi îi vezi cum le agaţă prin casă, aşa cum am face noi cu papagalii sau cu sticleţii.

*

Ca să-mi ajungă banii pentru o hrană mai cumsecade, nu există decât un singur sistem: să-mi gătesc singur. Ce să-mi prepar? Să încep cu supa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ce mare greutate o biată supă? Zarzavaturi, carne, apă şi foc. Şi puţină sare. Trebue să văd dacă am talent culinar. In acest scop o pornesc în mahala, îmi cumpăr ce-mi trebue şi m' aşez cuminte în faţa sobiţei mele de cărămidă pe care am încins nişte cărbuni, iar peste ei am aşezat o oală mare de vreo doi litri cu apă.

Mi-am sumes mânecile kimonoului ca gospodinele nipone şi cu un cuţitaş am purces la curăţitul cartofilor şi morcovilor. Curios ce puţin rămâne dintr' un cartof curăţat. Dar nu e nimic; am destui.

Acum sunt gata cu tot materialul. Să procedez metodic. Mai întâi bag în oală carnea: un sfert de kilogram de muşchi de porc. Pe urmă cartofii: mai mulţi, că e hrană uşoară. Apa s'a ridicat până sus, de e gata să dea pe din afară. Mai golesc din ea şi continui: trei morcovi mari, segmentaţi în felioare, 3 linguri de orez bine 'ncărcate, o ceapă întreagă, verdeaţă şi un vârf de cuţit de sare. O ajunge pentru o singură persoană?

Am terminat. Acopăr oala, iau un ziar şi aştept. Meseria de bucătăreasă e cam plictisitoare. Trebue să ridic mereu capacul fiindcă apa clocoteşte şi evadează spre foc să-l stingă, până ' mi vine ideea simplă să-l aşez pe trei sferturi. Acum aburii având pe unde să se elibereze, mă lasă să-mi citesc „Japan Times" în pace. Sunt fericit de progresele mari pe cari le fac în limba engleză. Cu japoneza merge mai încet.

După un timp vin să-mi supraveghez oala: apa redusă la jumătate, ameninţând să dispară cu totul. Soluţia e uşoară: umplu iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaneana.ro/mdrr1933-1947

oala până sus. Dar nu cumva o fi fiert buruenile? Incerc un morcov, îl găsesc prea tare, pui iar capacul și-mi urmez lectura:

Un nou incendiu cu 700 de case prefăcute în cenușe. Eveniment obișnuit. — La pagina economică: „Meigi Sugar Manufacturing Co." declară un dividend ordinar de 12% și încă unul extraordinar de 96%! Mărește capitalul dela 12 milioane de yeni, la 30 milioane. In primii ani după război, japonezii au făcut afaceri strălucite. N'au știut însă cât să se întindă și mai târziu a 'nceput ploaia de crahuri financiare. — Grevă într'o școală de fete. De necrezut în Japonia și încă la fete, cele mai supuse de pe glob. S'au mirat și pedagogii japonezi. Dar noi europenii, care din necunoaștere și neobișnuință, vedem la fiecare pas contradicții?

Un miros tare de ars îmi amintește de supă. Mă reped la capac: apă nu se mai vede de loc. Cartofii trebue să fie fierți, că arată a marmeladă. Iar orezul ocupă cel puțin jumătate din toată compoziția. Nici nu 'nțeleg cum s'a sporit așa, că eu n'am pus decât 3 linguri. Carnea e admirabil fiartă, numai că s'a cam lipit de fund.

Totul mi se pare de un gust delicios, dominat de un suav miros de afumat. Un singur cusur: nu e supă. Aduce mai degrabă a tocană de purée de cartofi, combinată cu pilaf. Bine c'am învățat. Acum știu să procedez.

In seara următoare supraveghez atent apa și mișc din timp în timp cu lingura carnea, ca să nu se lipească. In intenție am, să repet pilaful cu cartofi, minus gustul de ars, reducând simțitor cantitățile. Cum scade apa, cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

torn la loc ce se evaporează. De data asta am descoperit fără intenţie, supa.

Probabil că aşa e arta culinară: cu secrete. Prepari ceva şi aştepţi apoi cu răbdare să vezi ce iese.

*

Plouă.

Când zici Japonia, fără voe ţi se reprezintă vizual o vastă grădină cu infinite varietăţi de flori, crizanteme, irişi, cireşi, glicine, toate la un loc, indiferent de vremea lor; apoi nişte gheişe cu umbreluţe deschise pe podulețe roşii arcuite, bine 'nţeles, soare mult, fiindcă e Ţara Soarelui-Răsare. Mai scoţi un evantai, îţi faci nitel vânt cu el şi te plimbi fericit de colo până colo.

In multe privinţe farmecele acestui Imperiu există; dar în chestie de climă, faima Japonii e falsificată de cărţile turiştilor. Regina fenomenelor meteorologice în ţara Soarelui-Răsare este ploaia. Plouă prelung, plouă mărunt, mai rar abundent, plouă în toate anotimpurile şi 'n mai toate lunile.

Prin Mai, din cauza căldurilor sahariene, abea arboram hainele mele albe de vară, că seara mă şi inundau norii cu apă rece, iar dimineaţa se lăsa uneori un frig de Februarie, cu 12° C. în cameră. Recordul l-a deţinut Iunie când, după o zi abundent sudorifică, seara am făcut foc la sobiţa cu gaz aerian; ba am tremurat şi cu ea. Termometrul are variaţii mari şi prea dese; însă extremele nu se duc prea departe, nici spre căldură nici spre frig.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933.1947

In Mai, ploaia s' a cernut cu intermitență. Iunie însă e constant: plouă 'n fiecare zi și în fiecare noapte, aproape continuu, mărunt, cu pauze atât de mici încât cetățenii când vorbesc de ea zic: „Iar a stat ploaia". Criza asta de nori ține 40 de zile. Are și un nume special: îi zice *Niubai*.

Toată lumea umblă cu umbrele, mari de tot și grele, fiindcă sunt făcute din hârtie groasă, ceruită. In locul celor 10 spițe de metal, sunt 100, din lemn tăiat subțire de tot și prinse cu ață.

Când am ieșit pentru prima oară cu Toșikosan pe ploae cu o asemenea umbrelă, am dat s' o 'nchid, că mai stătuse nițel. Dar domnișoara s'a pornit pe un râs, greu strunit de politețea națională.

— De ce râzi?

— Onorabila umbrelă!

— Ce e cu ea?

— Nu se ține așa.

Intr' adevăr fata o purta închisă, cu mânerul în jos; vârful scurt are prevăzut un belciug ca un inel de care apuci ca să o ții închisă. Japoneza și-a domolit râsul în surâs fericit și rezumă superior, ca pentru ea, situația:

— Străinii țin umbrela de-a 'ndoaselea!

*

Ploile continuă prelungind Niubaiul. Pe o asemenea vreme m' am deșteptat cu niște bubulițe mici, roșii, neregulate, apărute pe brațe și picioare. Mă mâncau enervant și nu mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

dumiream ce pot să fie: ceva dela stomac? vreo boală galbenă? I-am arătat lui Toşikosan şi ea s'a pronunţat numaidecât:

— Onorabili ţânţari!

Inceputul căldurilor umede înseamnă şi atacul acestor onorabile insecte. Sunt aşa de mici, că nici nu le simţi când te pişcă; mâncărimea 'ncepe abia după injecţie şi ţine.

Fata mi-a adus nişte beţişoare subţiri griverzui.

— Ce sunt astea?

— *Senko.*

— La ce servesc?

— Pentru ţânţari.

Şi-mi spune că sunt fabricate din nu ştiu ce iarbă de mare. Le 'nfigi vertical şi le dai foc. Ard fără flacără, încet de tot, răspândind un miros cu care te obişnuieşti. Fumul are meritul de a amorţi ţânţarii. Trebue să-i culegi însă de pe jos şi să-i arzi, că dacă aerişeşti în cameră, înţepătoarele se trezesc şi 'şi iau sborul.

Cu ăst sistem, răul nu e remediat decât în parte. E destul ca cel puţin câţiva să apuce să-ţi injecteze 'n piele otrava scărpinăcioasă, că te-a indispus pentru multe ceasuri. Iar mă plâng japonezei. De data asta mă asigură că are ea o măsură radicală. Mi-o va arăta diseară.

Când m'am întors la culcare, nu mi-am mai recunoscut odaia. In mijloc, un cub ca o cutie enormă fără fund, din pânză rară ca de perdea: un cub de înălţimea unui om şi cu baza ceva mai mare decât salteaua pregătită pentru somn. Intri pe jos, de-a-buşilea, ridicând puţin poalele pânzei cu găurele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

Din cele patru colțuri de sus ale cubului de sită, pornesc oblic în sus, patru sfori prinse de cue 'nfipte în colțurile camerei; așa e suspendat mustiquerul.

Acum odaia pare mult mai mică; n' am loc pe unde să mă 'nvârtesc. In schimb, a căpătat cu acest aparat antițânțaric, un aspect de tropice de care sunt tare mândru. Simt eu bine că-mi lipsește o cască albă 'n cap, o carabină și vreun tigru prin apropiere, dar mă mulțumesc și cu atât.

— Cum îi zice la chestia asta?

Toșiko-san nu știe românește dar a 'nțeles întrebarea:

— *Kaya!* și repetă despărțit: *Ka-ya!*

Foarte logic. *Ka* reprezintă în limba japoneză, lighioana minusculă care 'mi bâzâe mie subțire pe la urechi când aeroplanează prin odae; deci *kaya* înseamnă pavăză-țânțărească. N' am altă traducere.

Sunt grăbit să-l experimentez. In câteva minute sunt gata de culcare, vârît sub această pânză ocrotitoare. Mai poftiți de veniți acum, vampire sburătoare, dacă puteți!

Dar abia mă 'ntinsesem satisfăcut, când iată că' mi trece pe la ureche zâzâitul ascuțit al aripilor lor. Trebue să fi scăpat câțiva, fie la intrarea mea, fie când l-a 'ntins japoneza. Fac lumină. In acest spațiu limitat îi pot prinde pe toți. Și 'n lipsă de tigrii, o pornesc cu elan la vânătoare de țânțari. N'a mai rămas nici unul viu. Sting lumina, ascult o vreme și cum nu mai aud nimic, adorm cu încredere.

Dimineața se verifică, examinându-mi cu atenție pielea, că aparatul contra-țânțaric el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bun. Două-trei pişcături nu contează; trebue să se fi strecurat vreunul, cine ştie pe unde.

*

Toşiko-san manifestă un deosebit devotament pentru persoana mea. Când mă 'ntorc acasă, îmi găsesc odăiţa dereticată, praful şters cu îngrijire, iar în vasul mic, flori. Sunt uneori mici, ieftine, culese de ea, dar îmi sunt dragi, fiindcă mă privesc cu veselia câmpului.

Când îmi aduce vreo splendidă floare de seră, cu rare şi minunate nuanţe 'n petale, rămân într'o distantă admiraţie, ca 'n faţa unei femei îmbrăcată în strălucitoare rochie de seară, dar o femee de protocol. Cu floricelele mici, distanţa nu există. Par'că le-aş pupa aşa, fără 'ntroducere, cum fac cu Toşiko-san care se apără însă şi protestează:

— *Ia yo!* (interjecţie însemnând: „Nu-mi place!")

Greu de descifrat sufletul acestei *mûsûme*, după purtarea ei neînţeleasă. Seara târziu, după ce m'am culcat, se strecoară pe furiş din camera ei, urcă pe nesimţite scara la mine şi nici nu ştiu când deschide uşa, că mă pomenesc cu ea la căpătâiul meu, întrebându-mă şoptit dacă dorm.

Eu nu ştiu ce să fac. Până să mă conving într'un fel, japoneza îşi manifestă amorul trecându-şi uşor mâna prin părul meu, aşa cum ai mângâia un copil care ţi-e drag. Aştept cu răbdare să văd ce mai urmează. Dar nu mai urmează nimic. Şi fiindcă mângâiatul părului ameninţă să ţie până 'n zori, procedez europeneşte. Ii fac loc lângă mine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

Toșiko-san nu se 'mpotrivește și se culcă alături, deși absența pernei ei japoneze o incomodează deranjându-i eșafodajul coafurei. Nu opune rezistență nici când îi trec un braț pe sub gât și o strâng la piept. Dar când de aci continui după logica europeană, Toșiko-san se apără :

— *Ià yoo!!*

Atunci o șantajez cu sgomotul, că îi e o frică nebună să nu i se deștepte părinții :

— Șșșșșș !

Totuși se opune cu îndârjire logicii europene, de nu mai înțeleg nimic.

Nopțile următoare scena se repetă fără nici un progres. Ea se simte bine numai cu capul pe pieptul meu. Ar sta așa, nemișcată, săptămâni. Incerc altă cale. Îi propun să-și scoată *gibanul*, kimonoul de noapte.

— *Dosțe ?* (Dece ?)

— Așa. Fiindcă se mototolește ! răspund eu inspirat.

Japoneza refuză. Nu e nimic dacă se ghemuește ; îl calcă ea pe urmă. Atunci o învinge cu un argument de protocol al moravurilor : în Europa e nepoliticos ca musafirul să nu fie în aceeași ținută ca și gazda. S'a mirat ea de asemenea obiceiuri străine, dar japoneza fiind politețea însăși, de data asta s'a supus.

Fiindcă n'o pot vedea 'n întuneric cu ochii, îmi plimb degetele de-a-lungul trupului ei. Par'că e 'nvelită în mătase lunecoasă.

Procedez progresiv, fără bruscare. Mai întâi o imit și-mi pun capul pe pieptul ei. Am cele mai bune intenții să rămân așa un timp indefinit. Ce sunt eu de vină dacă afurisita de logică mă obligă la o altă conduită ? Obra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micr1933-1947

jii mei sunt între două pernuţe ideal de moi, catifelate, voluptoase şi mai fierbinţi decât 37 de grade. Pot să nu le sărut?

Aci Toşiko-san protestează. Eu mărturisesc că odată pornit, în virtutea inerţii, nu mai sunt dispus să mă opresc. Dar nipona rezistă aprig, cu o rară 'ndârjire.

Fetiţelor japoneze, de cum sunt ceva mai răsărite, li se dau să poarte 'n spinare pe frăţiorul lor mai mic. Cu el în cârcă şi urcate pe 'ncălţămintele acele de lemn pe care stau în echilibru ca pe patine, se joacă aşa toată ziulica şi capătă astfel o musculatură care le dă o nebănuită forţă 'n picioare.

Trebue să schimb tactica. O tratez cu indiferenţă. Când îmi face obişnuita vizită nocturnă, o salut politicos, dar atât. N'o mai invit în culcuşul meu, iar când vrea să-mi mângâie părul, îi spun şi eu:

— *Ia yo!*

Toşiko-san se resemnează, rămâne nemişcată; dar după un timp simt pe mâna mea o picătură caldă. Biata fată! Am nevoe de o îndelungată şi specială educaţie, ca să 'nţeleg amorul ei japonez. Trebue să schimb şi metoda asta. Ia să văd: pot s'o fac geloasă?

*

Ce europeană poate să fie cucoana aceea prin cartierul meu, unde n'am văzut până azi picior de alb? O însoţeşte o japoneză frumuşică de tot, cu care vorbeşte râzând şi uitându-se la mine, pe măsură ce se apropie.

Sunt grăbit să ajung mai repede la gară fiindcă am o întâlnire la Yokohama; totuşi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

când distanța s'a micșorat mult, frânez pasul ca să le văd mai bine.

— Ce mai faci... Mister?

Cine e rusoaica asta care mă crede englez?

— Nu-ți mai amintești de mine? Ne-am cunoscut pe vapor.

Da, da, o știu; era pe la clasa II-a și-i făcea curte baronului care o evita sub cuvânt că e fată bătrână. Japoneza însă e o capo d'operă. Un oval aristocrat, ochi mari prelungiți, buze micuțe clasic tăiate și un năsuc ceva mai ridicat decât văd pretutindeni. Părul nu e în chip de pagodă; dar nu-i stă rău deloc; dimpotrivă. O privesc mereu deși vorbesc cu cealaltă. Dar rusoaica e generoasă.

— Ești grăbit?

— Ași! De unde!

— Atunci hai cu noi.

Și am luat-o 'napoi, cu gândul la cel ce m'așteptа la Yokohama în dimineața aceea, în propriul meu interes.

In trecere la arăt, cu speranțe ascunse, unde stau. Aș vrea să 'ntârzii puțin cu explicații topografice, ca să li se imprime bine locul. Dar sunt grăbite. După puțin ne despărțim, fără să știu cel puțin cum o chiamă pe japoneză.

La vreo două zile după asta, aud din odăița mea dela etaj vocea rusoaicei strigându-mă de jos. Cobor câte trei trepte d'odată dar nu 'n zadar; e cu amica ei indigenă.

— *Zdrastvuite!* Nu intrăm; suntem zorite. Am venit numai să-ți dăm în treacăt bunăziua.

Japoneza ține 'n brațe vreo 3—4 irișі vop-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

siţi cu acel colorit excepţional pe care-l monopolizează ţara gheişelor. Când sunt aproape de ea, mi-i întinde deodată, fără 'ntroducere, se ploconeşte adânc şi mă roagă să-i primesc. Până să mă desmeticesc, au plecat amândouă, rusoaica şi japoneza cu zâmbetul ei.

*

Eram sigur că o să vie, de data asta singură. Am visat-o mereu şi 'n somn şi treaz. Stau şi o examinez atent, în timp ce ea surâde mereu, şi nu-mi dau seama ce-mi place mai mult: splendoarea de kimono, sau licăririle pătrunzătoare din adâncul ochilor? Nici nu ştiu cum o chiamă. La 'ntrebarea mea, îşi spune numele protocolar, adăugând după formulă, „să o primesc bine": *Myoko*. Par'că sunt câteva note dintr'o melodie.

Prin vecini un *koto* — harpa japoneză — prinde un cântec tărăgănat, straniu, cu puteri de melancolizare asupra inimilor. Îi iau mâna într'a mea şi o păstrez aşa, strângând-o uşor. Myoko-san surâde blând. Incurajat, mă apropii mai mult, îi iau încetişor capul şi i-l rezem pe umărul meu. Pleoapele ei se închid puţin, ca un consimţământ.

După experienţa cu Toşiko-san, mă păzesc să nu stric nimic prin bruscare. Rămân deci nemişcat în poziţia asta cu o 'ncordată răbdare budistă.

Nenorocirea e că dela un timp mă plictisesc grozav şi nu ştiu ce să fac. Zadarnic încerc să mă gândesc la alte lucruri. Ca niciodată, atenţia nu mi se poate prinde de ni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mic ci revine încăpăţânată la poziţia asta atât de incomodă. Nu mai pot.

Disperarea 'mi dă idei salvatoare. Mă ridic sub nu ştiu ce pretext, aranjez ceva şi revin la şedinţa de amor japonez. Acum sunt rezemat cu spatele la fereastră. Myoko-san pe genunchii mei, cu capul pe umăr, poate gusta cu privirea poezia acoperişurilor de case pierzându-se în zare.

In faţa mea şi deci în spatele japonezei, mescioara mică de o şchioapă, pe care stă descbisă la pagina respectivă, „At villa rosa" mare roman poliţist englez. Cu un rar devotament consum pagină după pagină, captivat de vraja peripeţiilor.

Nici nu ştiu cât timp a trecut, dar desigur mult, judecând după mulţimea filelor citite. S'a 'ntunecat binişor şi nu mai pot distinge literele. Inchid cartea, o 'ndepărtez încet ca şi când n'ar fi fost pe măsuţă şi ridic de pe umăr capul lui Myoko-san, care din nou respiră adânc.

Destul pentru prima şedinţă de amor nipon. Dar şira spinării mă doare 'ngrozitor.

*

Aşteptările mele sunt înşelate: Toşiko-san nu manifestă nici un pic de gelozie. Incerc s'o provoc:

— Myoko-san e frumoasă?

— Onorabilă frumoasă e! aprobă ea din toată inima, mereu în surâs.

Nu-i pot desluşi gândul. Ia să fac pe 'namoratul. Las o pauză bunicică, ş'apoi rămân cu privirea suspendată 'n van, un timp apreciabil. Fata mă 'ntreabă la ce mă gândesc:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Onorabil gând, unde?
Eu suspin adânc:
— Crezi că o să vie?
— Sigur că vine.
— Cine? întreb eu perfid.
— Myoko-san.
Vasăzică la ea se gândea! Am prins-o.

Dar tot timpul Toşiko-san s'a comportat cu voe bună; imposibil să-i surprind vreo cută sufletească pe obrazul ei enigmatic de senin.

O săptămână 'ntreagă am aşteptat-o pe Myoko-san cu arzătoare nerăbdare. Pe urmă m'am gândit la ea mai puţin fierbinte. Pe primul plan aveam grija existenţii mele şi alături, dorul de acasă de unde n'am mai primit veşti dela plecare.

— *O tegami!* (Onorabilă scrisoare!)

Aproape m'am rostogolit pe scări până jos. E dela Myoko-san. Sus la mine o iau în atentă cercetare. O ilustrată care ar putea servi de model unui pictor şi abia câteva cuvinte anunţând că mă va vizita în cutare zi. I-am privit timbrul exotic cu pretenţii de filatelist, am făcut puţină grafologie şi consideram examenul terminat când zăresc ceva slab cu creionul: „You shall die!" E foarte limpede: „Trebue să mori!" Ei drăcie! E tot în englezeşte, dar altă caligrafie. Cine să fi scris?

Seara vizitez un popă catolic pe care-l găsesc cu un prieten. Preoţii ăştia, de mulţi ani aici în calitate de misionari, sunt foarte căutaţi de turiştii cari le pun o sumedenie de 'ntrebări, iau note şi pe urmă fabrică o carte despre Japonia cu informaţii „culese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/mdrr1933-1947

la fața locului." Fiindcă e a-tot-știutor, am venit să-i cer un sfat.

— Mai întâi, cine a putut să scrie?

— Desigur, cineva din familia ei.

— Poate chiar poliția! opiniază prietenul său.

Misionarul pare 'ngrijat. Zice că japonezii privesc cu ochi răi asemenea legături cu europenii, iar pentru chestiuni de onoare, pun ușor mâna pe pumnal. Sfatul lui e să mă astâmpăr.

Plec cu pas lent și 'ngândurat. Firește, n'am trecut prin atâtea peripeții străbătând Siberia, ca să mă emoționez acum de-un pumnal. Dar asta 'nseamnă că nu pot ajunge la același numitor cu Myoko-san. Acum par'c' o doresc și mai mult. Dar n'am încotro. Dece să-i fac rău fetei? In ziua întâlnirii, fug ca un laș de-acasă și mă 'ntorc abia seara târziu. A doua zi aflu că biata mûsûme m'a așteptat cu răbdare japoneză, toată după amiaza.

Mi-a trebuit aproape un an ca să-mi dau seama prin proprie cercetare și experiență, de știința acestor domni misionari. N'au întotdeauna posibilitatea să-și ia informații directe și nici obiectivitatea necesară ca să le vadă așa cum sunt. Moravurile, chiar când le cunosc, le văd prin ochelari catolici.

Nici gând de ostilitate pentru legături nipono-europene; iar pe pumnal pun mâna destul de rar; japonezii nu sunt fioroși. Dar când am ajuns să-mi dau seamă de toate astea, era târziu: pierdusem de mult rendez-vous-ul cu Myoko-san..

Uitam adaosul cu creionul; „Trebue să mori". Am aflat mult mai târziu: îl scrisese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

Toşiko-san cu ajutorul frăţiorului ei mai mic, proaspăt şcolar întru limba engleză.

*

Părintele Staişn e alt misionar, relativ mai tânăr. Are însă şi el destui ani în Japonia ca să-mi povestească lucruri de interes.

Pe un perete văd înrămat artistic un tablou care nu reprezintă decât câteva linii de scriitură aruncate neglijent cu penelul. Preotul mă vede că-l contemplu nedumerit:

— Sunt două hieroglife chineze scrise de un mare caligraf japonez. Pentru cel ce cunoaşte scrisul lor, e o adevărată operă de artă.

— Nu 'nţeleg; în ce constă arta?

— Ai văzut hieroglifele chinezeşti, de tipar. Fiecare semn mai are şi câte o formă cursivă de mână, ca şi literele noastre, dar atât de deosebită, încât degeaba ţi-ai muncit memoria cu cele dintâi, dacă n'ai învăţat la fiecare şi forma de mână.

— Bine, asta ştiu.

— Din forma cursivă, cei ce scriu bine, îşi permit reduceri.

— Ca şi la noi, zic. Bunăoară rezumăm litera *m*, la o linie tremurată; *f*, la o verticală tăiată la mijloc; dar nimeni nu pretinde că face artă.

Misionarul zâmbeşte îngăduitor:

— Nu e tot una. Literele noastre sunt simple. Chiar deformate de iuţeala scrisului, le poţi citi din cuvântul întreg. Hieroglifele fiind însă foarte complicate, e o adevărată ştiinţă ca să le reduci; pentrucă trebue să le cunoşti bine pe toate, ca nu cumva rezu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

mându-le, să le confunzi la citit. Și ca această comprimare să o faci elegant, estetic, evident că trebue să fii artist. Iată pentru ce marii caligrafi de real talent, cari sugerează cu câteva linii pictate, o hieroglifă complicată, sunt în mare cinste, iar operele lor privite ca picturi. In japoneşte *kakû* înseamnă şi a scrie şi a picta.

— Şi sunt multe, semnele astea?

— Cele chinezeşti sunt 14.000! Noroc că dacă ştii din ele vreo 4.500, poţi citi orice carte, afară de cele de specialitate. Noroc, vorba vine; 4.500 e o cifră pe care n'o 'nţelege decât cel ce s'a apucat de treabă. Ştiu din experienţă!

— Sigur, fac eu înspăimântat. De ce-or fi având nevoe de aşa de multe?

— Pentrucă scriitura chinezilor e pe altă bază decât a europenilor. A noastră e fonetică: o literă deşteaptă 'n minte un sunet; a lor e ideografică: un semn trezeşte o imagine. Din cauza asta nouă ne ajung vreo 28 de sunete, pentru fiecare câte un semn; pe când chinezului îi trebuesc atâtea semne, câte idei întrebuinţează 'n vorbire.

— Bun. Asta e scriitura chineză. Dar..

— Asta e scritura chineză propriu zisă, corectează preotul. Pe toată întinderea Chinei, se 'ntrebuinţează patru scrieri diferite: chineză, mongolă, manciuriană şi tibetană.

— Inţeleg. Dar cea japoneză?

— Uite vezi, japonezii n'au o scriitură a lor originală. Au început să se servească de cea chineză abia din veacul al treilea când le-au adus-o misionarii budişti. Chinezii o 'ntrebuinţează de aproape 5000 de ani..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Iar japonezii au modificat-o mult.

— Da. Semnele acestea ideografice chineze̦şti nu se prea potrivesc cu limba japoneză. Deaceea un călugăr a inventat acum 1200 de ani un fel de alfabet, un silabar numai cu 73 de semne botezat *katagana*, semne fonetice ca şi literele latine; fiecare nu reprezintă decât un sunet.

Insă japonezii nu scriu numai cu acest silabar ci întrebuinţează şi pe cele chineze, fiindcă numai combinând pe amândouă, adaptează pe cele chineze la limba japoneză.

— E de mirare că niponii, oameni aşa de adaptabili la civilizaţia europeană, n'au renunţat la scrierea lor imposibilă. Şcolarul japonez pierde un timp imens pe care l-ar întrebuinţa pentru alte cunoştinţe.

— Alfabetul latin nu e posibil, pentrucă limba japoneză are prea multe cuvinte care sună la fel dar cu 'nţelesuri diferite. Dicţionarul japonez e plin de omonime pe fiecare pagină şi nu cu două-trei înţelesuri ci cu zece-douăzeci. Dacă le scrii cu litere latine, nu poţi înlătura confuziile.

— Atunci, nu e nimic de făcut ?

— Ba da; s'ar putea simplifica simţitor aceste hieroglife şi ca formă şi mai ales ca număr. Până atunci, scriitura lor e un adevărat instrument de tortură pentru cel ce-o învaţă. Bine a zis un cercetător că scrisul lor a fost inventat de diavoli ca să-şi bată joc de oameni!

*

Vacanţa trece greu în teribilă căldură. După termometru, poate că n'ar fi chiar aşa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de nesuportat; dar umezeala o face înăbușitoare. Simți că te sufoci. E un aer greu, îmbâcsit, pentru care plămânul trebue să facă o sforțare ca să-l aspire. Ce dor mi-e după aerul ușor de munte care-ți intră singur pe gât, fără să fie nevoe să-l bagi cu făcălețul.

Nu mai știu cum să umblu. Fiindcă soarele arde grozav, merg pe străzi cu umbrela; o umbrelă neagră pentru ploae, pentrucă n'am alta. O mână e pe mânerul umbrelii; cealaltă mișcă de zor evantaiul. Dacă m'aș filma, aș fi învinuit de cea mai nefirească poză. Și totuși, de dimineață până seara, numai asta fac eu și toată populația Japonii.

Locuitorii băștinași se plâng și ei mereu. In loc de „Bună-ziua" își spun când se 'ntâlnesc:

— *Ațûi ațûi!* (Cald cald!)

— *Taihen ațûi nè!* (Foarte cald, nu?)

Dar ei sunt mai înarmați s'o suporte. Kimonoul cu poalele lungi și deschise, permite o aerisire. Gâtul nu e arestat în guler. Mânecile largi, lasă aerul să treacă. Abia când ajung acasă mai respir. Mă desbrac aproape adamic și pui pe Toșiko-san să-mi facă vânt cu evantaiul. Am astfel două avantagii: mai întâi mă răcoresc; al doilea, am net impresia că sunt vreun rege african cu sclava lângă el.

Pe stradă, un negustor ambulant strigă o marfă. Fata mă părăsește brusc cu vorbele:

— *Aisû-crimû!*

E pronunția japoneză a cuvintelor englezești „ice-cream": înghețată. Dar ceeace 'mi aduce japoneza are un aspect curios: într'un pahar de sticlă, ceva roșu 'nghețat; însă un îngheț special, cu ace de cristale în neorân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

duială şi cu spaţii între ele. Toşiko-san mă îndeamnă:

— *O-işi de gozaimas!* (E onorabil gustos!)

Introduc linguriţa 'n combinaţie şi gust curagios: pare să fie ghiaţă pisată, stropită cu un sirop oarecare de fructe. Trebue să văd „fabrica" să mă lămuresc. Arunc un kimono pe mine şi cobor în stradă.

Domnul îngheţătar lucrează 'n faţa căruciorului său, iar în jur, o mulţime de clienţi şi mari şi copii. Pe cărucior se află un aparat ca o rindea, cu ascuţişul lamei de metal în sus. Alături, un bloc mic de ghiaţă 'nvelit cu o cârpă, probabil ca să nu se topească prea repede.

Negustorul operează aşa: apucă ghiaţa, o plimbă de câteva ori pe rindeaua răsturnată, iar ascuţişul rade aşchii fine cari cad dedesubt, de-a-dreptul în paharul anume pregătit acolo. In urmă, dintr'o sticlă, stropeşte răzătura cu sirop şi gata 'nghеţata.

Am privit absorbit manevra japonezului şi n'am băgat de seamă cât m'a încins soarele. Acum sunt documentat. O iau înapoi moleşit de zăduf, să mă refugiez în odăiţa mea, cu paharul salvator. Ghiaţă rasă. Poftim cu ce se răcoresc niponii. Cum nu le-a trăznit prin cap şi europenilor?

*

Cât timp eram prins cu lecţii toată ziua, simţeam cum se atârnă de mine zăduful şi mă 'mpiedică să lucrez. Cu toată nevoia de parale, doream să ajung mai repede la vacanţă ca să-l suport mai uşor. Acum, de când

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

n'am ocupaţie, cuptorul solar mă supără şi mai mult, fiindcă am timp să mă gândesc la el.

De disperare m'am apucat să studiez scriitura japoneză. Ştiu că e excepţional de grea şi că străinii cari vor s'o 'nveţe, chiar ajutaţi de japonezi, se descurajează curând. Dar pe mine tocmai greutatea asta mă atrage. Şi apoi, e atât de ademenitoare, cum nici nu poţi bănui dela 'nceput.

M'am înarmat cu câteva tratate, cu hârtie şi creion şi-am purces la studiu ca un savant. În mod obişnuit, imaginea savantului se compune din câteva elemente familiare: masă mare cu multe cărţi deschise, ceva compasuri sau microscoape, ochelari, poate barbă albită şi nişte haine severe, necălcate. Junele nostru savant n'are nici masă, nici scaun. Stă întins pe jos, aproape gol, cu burta pe *tatami*, cu capul ridicat în coate deasupra unui caet cu trei cărţi alături.

O iau metodic; întocmai ca la filologie, caut mai întâi semnele primitive, primele cu care chinezii şi-au desenat ideile.

Pentru *soare* făceau în vechime un cerc cu punct la mijloc. E adevărat că seamănă, astrul zilei fiind şi el rotund. Pentru *lună* desenau o semi-lună. Logic; altfel s'ar fi confundat cu soarele. Dealtfel planeta nopţii a fost întotdeauna reprezentată printr'o seceră fără coadă.

Pentru *arbore* trebuesc trei linii: o verticală, tulpina, tăiată de două curbe: una sus cu vârfurile spre cer, coroana, iar a doua, jos, cu vârfurile spre pământ, însemnând rădăcina. Nu e prea complicat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

Pentru *om* ajung două linii unite ca un compas, cu vârfurile 'n jos. De când maimuţa-antropoid s'a ridicat în două picioare, deatunci a 'nceput speţa om. E firesc deci ca aste două picioare să constituie caracteristica omului.

Simplu şi sugestiv pentru *apă curgătoare:* trei linii verticale, paralele şi tremurate. Reproduci adică undele apei. Tot aşa pentru *munte:* conturezi trei vârfuri, cel din mijloc mai înalt.

Curios că 'n scriitura egipteană, unele cuvinte, soare, apă, munte, se scriu la fel. Cunoaşte istoria vreo legătură de comerţ între China şi Egipt, acum 5000 de ani, care să le fi transmis dela una la alta? Sau poate, fiindcă sunt fireşti, s'au născut spontan în ambele ţări?

Dar nu se poate desena totul pe lumea asta; de aceea multe lucruri se reprezintă prin combinarea hieroglifelor simple. Aşa, dacă faci un patrat şi-i aşezi înăuntru semnul „om", ai format cuvântul *închisoare*, adică un om închis între patru ziduri. Dacă scrii „munte" şi deasupra „pasăre", dai de *insulă*, adică vârf de munte ce iese din mare şi pe care o pasăre se aşează ca porumbelul din corabia lui Noe.

Pentru *cocoş* combini „pasăre" cu „ceas", adică pasărea care cântă la ore fixe. Aşa dar şi în China domnul cocoş face oficiul de orologiu deşteptător. *Zăpadă:* „ploae" şi „mână": adică un fel de ploae care se poate mătura..

Cu cât trec la noţiunile abstracte, cu atât studiul devine mai interesant şi mai distractiv. Pentrucă abstractul nu poate fi desenat;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

ș' atunci se recurge la semne concrete, combinându-le ingenios și în așa chip încât constitue adevărate documente de mentalitate chineză. Din studiul lor apar moravuri, credințe, simboluri.

Scrii „soare" și tragi o linie dedesubt: înseamnă *răsărit*, adică soare deasupra orizontului. Și-l mai faci într'un fel: scrii „soare" peste „arbore", fiindcă dis de dimineață soarele se află printre crângile arborilor. Fiii Cerului au imaginație picturală.

Scriu alături „om" și „arbore": am format cuvântul *odihnă*, adică un om culcat la umbra unui pom. Nu se poate spune că omul nu se recreează și 'n pat; dar e mai poetic, așa, tolănit la umbră pe iarbă verde.

Plăcere se scrie grupând desenele pentru „femeie" și „copil", fiindcă nimic nu e mai plăcut omului decât femeea și copilul său. E vorba doară de poporul pe care Confucius l-a 'nvățat să aibă în deosebită stimă și grije, căminul.

Dacă sub „vegetație" pui „soare" ai format cuvântul *primăvara*; anotimpul când apare vegetația sub influența soarelui. Adevăr agricol.

Alt anotimp: *vara*. Il formezi din hieroglifele „om" și plimbare", pentrucă vara agricultorii neavând de lucru, se plimbă. Așa dar, și 'n această țară omul rural se ține exclusiv din lucrul pământului. Și dacă a terminat de arat, până 'n toamnă nu se mai ocupă cu altceva. Dovadă că și la origină, Chinezii erau un pașnic popor agricol.

Imi place din ce în ce mai mult și mă simt captivat până la pasiune. Am uitat și de masă și de căldură. Toșiko-san a venit de două ori

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

să mă 'ntrebe dacă nu mănânc, dar nu i-am acordat nici o atenţie. S'a mirat biata fată de ce zel m'a găsit în studiul scriiturii chineze. Pe ea, originea semnelor cu formele lor primitive n'o interesează şi nici n'o ştie.

Dar pentru mine, studiul lor e o deosebită plăcere. Incerc sentimentul pe care îl au geologii desgropând oseminte de acum zeci şi sute de mii de ani; din structura câtorva oase, zicea Cuvier, se poate reclădi animalul întreg. Din unele idei cari au servit la inventarea hieroglifelor, se poate reconstitui ceva din sufletul, din mentalitatea oamenilor de acum şapte mii de ani.

Ca să-i pricep mai bine pe autorii acestei scriituri-cimilitură, încerc exerciţiul contrar: citesc mai întâi semnificaţia hieroglifei şi apoi caut să-i ghicesc etimologia. Adică: etimografia.

Iată un desen complicat cu înţelesul: *pericol*. Ia să văd: cum aş desena eu noţiunea „pericol"? Mă gândesc fel şi chip, imaginând diferite combinaţii. Bunăoară o inimă şi o săgeată 'ndreptată spre ea. Nu; aşa ceva poate fi şi amor. Atunci o piatră şi cap; nici asta, pentrucă ar putea însemna şi moarte.

Mă frământ în zadar că nu găsesc nimic fericit. Ia să văd soluţia problemei. Marele lexicograf chinez arată că hieroglifa asta se compune din aceste trei primitive: „om", „stâncă" şi „echilibru"; adică a sta în nesiguranţă pe un loc periculos. Sugestiv şi ingenios. Inteligent trebue să fi fost călugărul budist care o fi inventat ăst semn. Par'că-l văd pe un biet om făcând mişcări de disperată echilibristică pe un vârf de stâncă, să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1933-1947

nu se prăvălească 'n vale. Poţi să spui că nu e 'n pericol?

Uşor de găsit pentru o noţiune des întrebuinţată: *ocări*, semn fabricat din „gură" şi „pumnal", adică a răni prin cuvinte. Tot cu semnul „gură" dar adăugat semnului „poartă", se formează verbul *a' ntreba;* gură prin deschizătura uşii. Par'că şi văz o uşe abia crăpată şi un cap apărând prin deschizătură, ca să te interogheze. Să nu te minunezi de ingeniozitate?

Semnul *femee* intră în combinaţia multor noţiuni interesante. Cercetătorul poate vedea cum era femeea acum şapte mii de ani înainte de Christos şi poate face comparaţie cu cea de azi; fiindcă unele semne nu fac decât s'o picteze aşa cum e pe dinăuntru.

Grozav trebue să fi suferit omenirea şi pe atunci de boala denumită gelozie. Bărbatul era prea mândru ca s'o arate, dacă o simţea; din cauza asta scrisul o pune numai în seama femeii. *Gelozie* se compune din „femee" şi „piatră", adică o femee cu inima tare ca piatra, dacă te chinue cu asemenea sentiment.

Gălăgie! Când am citit explicaţia, m'a apucat deodată un râs, aşa singur cum eram, de m' a auzit Toşiko-san de jos şi a dat fuga să vadă ce s'a 'ntâmplat. Semnul n'ar fi greu deloc de imaginat, pentrucă sunt în lume şi în jurul nostru atâţia generatori de sgomot. Totuşi chinezul a ales un semn care constitue un adevărat document al secolelor în materie de mentalitate feminină.

Gălăgie se formează scriind de trei ori „femee"! Aşa dar, trei femei la un loc, fabrică gălăgie! Hieroglifa dovedeşte că şi acum 7

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mii de ani, genul feminin avea remarcabile pasiuni oratorice; dar mai arată că şi pe atunci femeea simţea nevoia de a spune cu orice preţ ceva, indiferent dacă e şi auzită. Fatal îmi închipui pe cele trei vorbind în acelaş timp, făcând un sgomot nesuferit, din moment ce poporul scrie „gălăgie" din trei femei.

„Cuvânt" şi „legătură", plus „inimă" formează hieroglifa universală *iubire;* adică o inimă legată prin cuvinte. Se pare că adepţii lui Confucius nu recunosc acest sentiment nobil, ci cred că e numai o zăpăceală a inimii pe care o legi la gard cu vorbe; aşa izbuteşti să provoci în sufletul femeii, dragostea.

Totuşi ar fi o gravă eroare să se creadă că vechii chinezi nu erau sentimentali şi că sufletul lor nu se 'nduioşa. Dimpotrivă. Sub „toamnă" scrii „inimă" şi formezi hieroglifa *tristeţe,* melancolie, adică sentimentul care cuprinde inima toamna, când frunzele 'ngălbenite cad, amintind moartea..

*

Săturat de hieroglife, spre seară ies să iau aer. De zăduf, numai după asfinţitul soarelui pot părăsi casa. Deodată văd pe paşnicii pietoni luând-o la fugă, speriaţi. In urma lor, în pas de trap, un grup îndesat de lucrători. Abia am avut timp să mă refugiez într'un gang îngust de unde să urmăresc evenimentul.

Grupul proletar, strigând sacadat şi 'n fugă, e înarmat cu pietre pe care le proectează 'n ferestre şi uşi. După el, poliţişti, prea puţin numeroşi ca să-i poată ţine piept.

Intâi n'am înţeles nimic. Revoluţie? In ţara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

oamenilor calmi şi supuşi? M'au lămurit ceilalţi, după clipele de panică: răscoale din cauza scumpirii orezului. Mişcarea e şi contra câtorva pe care războiul i-a îmbogăţit rapid. Orăşenii acuză guvernul care ar proteja o şleahtă de acaparatori. Şi în Japonia?

Gazetele relatează că 'n provincie mişcarea e cu devastări; atacă magazinele cu orez, iau cât pot şi dau foc la rest. Vorba bătrânească: să te păzească Dumnezeu de furia omului liniştit şi răbdător.

*

Nu se mai sfârşeşte cu vara asta de nesuferit. Cald ca la Equator şi umed, cum nu mi-am putut închipui. Dacă las un obiect de piele neşters, în două zile a şi prins un strat fin de mucegai. 34° C de umezeală.

Ca să mai scap de urgia solară, m'am dus să vizitez parcul *Ţurumi*. E într'o comună mică între Tokyo şi Yokohama. Am descoperit acum că 'n afară de tren şi electric, o linie de tramvai leagă toate satele dintre aste două oraşe. Merită să trăiască o ţară cu asemenea vehicule la sate, deşi tânără 'n civilizaţie tehnică.

Grădina mi-a fost lăudată pentru frumuseţea ei deosebită. Dar nu mi-ar fi dat prin gând ca o biată comună rurală să aibă un parc atât de vast, cu splendide flori, cu apă, cu restaurant, cu tobogan. Nu uit minunea de bujori 'nsângeraţi, cărora japonezii le zic *botan*. Şi nici pe cele două drăgălaşe fete ale domnului restaurator.

Când mă plictisesc la Tokyo, iau trenul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1933-1947

electric şi plec la Yokohama pentru băi de mare la *Giuniten*. Aci îmi fac eu vilegiatura în rate. Am descoperit un colţ neumblat, cu plaja foarte bună, unde poţi să te scalzi în voe. N'am priceput dece e nefrecventat, decât după ce-am experimentat pe propria mea piele.

Pe când mă răsfăţam mai bine 'n apă, sfidând săgeţile fierbinţi ale onorabilului soare, simt deodată o usturime vie pe picior. De teama unui cârcel n'am ştiut cum să'nnot mai repede spre mal. Pe locul dureros am găsit un neam de vierme, lipit de piele. L-am pedepsit furios. Dar epiderma s'a umflat pe toată lungimea unde stătuse drăcia marină şi a luat o culoare roşie alarmantă. Umflătura şi usturimea m'au ţinut două zile.

Am aflat prea târziu că urzicătorii viermi sunt un fel de meduze. D'asta nu se 'mbăia nimeni prin partea locului.

*

In căutare de alte colţuri marine, mistress *Beal* mi-a desvăluit un locşor minunat. Mistress Beal e profesoară de engleză; dar parcă n'ar fi englezoaică decât cel mult prin absenţa frumuseţii. In schimb radiază atâta simpatie, pentrucă e veselă şi vioae.

Am cunoscut-o 'n tren spre Yokohama, eu care evit cât pot cunoştinţele cu europenii. De când a aflat că sunt şi eu profesor, nu mă mai scoate din colega. E încântată şi mă invită la ea. Pentru o vizită obişnuită n'am nici un entuziasm. Dar propunerea e să luăm masa 'mpreună cu eleve d' ale ei, rusoaice şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

japoneze, seara, pe malul mării și'n bătaia lunii..

Ce m'o fi ispitind mai mult: poezia? fetele? Rar am avut mai multă grije să nu scap trenul. Dela Yokohama, tramvaiul m'a purtat mai îndelung ca de obicei până la *Homoku*, pe marginea mării. La ora convenită m'am prezentat precis și dichisit ca un ginere. Dar sunt în dezarmonie cu toată lumea d' aici, îmbrăcată 'n haine potrivite cu căldura și cu marea.

Nu sunt mulți musafiri; numai două rusoaice și trei japoneze. Englezoaica, familiară și intimă, ne și conduce pe veranda căsuței pe care a decorat-o cu gust, ca pentru o deosebită festivitate: lampioane numeroase 'n forme și culori variate și flori, multe flori.

Toate atențiile pentru mine, singurul bărbat. Noroc că am atâtea elemente de inspirație pentru vervă: masă 'n aer liber, noaptea pe marginea mării, gramofon, ritm de valuri, vin italian, o cucoană plină de viață și cinci fete..

Ne 'nțelegem într'o combinație de japoneză și engleză. Mistress Beal știe puțină japoneză, dar o pronunță barbar. Rusoaicele vorbesc ceva mai bine. In schimb eu sunt hors-concours cu expresiile mele corecte, de om trăind în casă autohtonă.

Profit de cunoștințele mele de limbă niponă ca să le invit pe japoneze la mine, fără să priceapă celelalte. La fel fac cu rusoaicele pe limba lor, fiindcă nimeni, afară de ele, nu înțelege ruseşte.

Pe nisip descopăr o dihanie cu vreo șase tentacule care pare un crab mic; dar foarfecele sunt așa de puțin conturate, încât par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

că are picioare în toate părţile. Îi pun un obstacol în faţă; bâzdâgania merge 'ndărăt; mut bariera într'acolo; gângania o porneşte lateral. Călătoreşte în orice direcţie, egal de repede. Ca s'o studiez, o prind între două pahare. Vreau s'o văd cum e pe burtă, dar în zadar o arunc mereu în pahar, că tot în picioare cade. De aci deduc că e poate o specie de pisică. Dar fetele au respins cu energie o asemenea clasificare zoologică.

Pe nesimţite, orizontul mării se roşeşte într'un incendiu uriaş. Ni l-a descoperit englezoaica, iar noi suntem cu ochii pironiţi acolo. Din apă mijeşte mai întâi o frântură de taler care se 'nalţă din ce în ce. Par'că niciodată n'am văzut luna aşa de roşie, tulburătoare, răsărind încet.

Conversaţia a amuţit. Ochii toţi îi urmăresc înălţarea, hipnotizaţi. Roşul păleşte mereu. Acum astrul a devenit Saturn; o fâşie mică şi 'ngustă de nor în dreptul pântecului ei, îi dă precis aspectul planetei cu inel.

Dâra luminoasă de beteală pe apă formează un bulevard pe care par'că te-ai tot duce..

— Facem o bae?

Fericită idee. Apa e caldă, liniştită, delicioasă. E prima mea bae 'n Ocean, noaptea! Sunt emoţionat ca la o inaugurare. Fetele propun o plimbare 'n larg. Fiindcă nu sunt un înnotător antrenat, o pornesc escortat de Vera şi Nataşa, care 'nnoată la perfecţie. Japonezele sunt înainte.

Inundaţi de lumina de feerie a lunii, mă simt ca 'ntr' o lume ireală, plutind încet, fericit, fără sgomot, ca 'n vis. Nimeni nu scoate o vorbă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Târziu în noapte, m'am reîntors în odăiţa mea din Tokyo. Dar n'am putut adormi decât în zori, cu toată oboseala. Cine a spus că luna e calmantă, nu a simţit-o decât în pictură. Dimpotrivă, e răscolitoare, adânc răscolitoare lumina de lună..

*

Am făcut cea mai surprinzătoare descoperire pe care o poate face un străin în Tokyo.

După amiaza mi-am petrecut-o la amicul meu van Doorn. Am trecut pe rând la pian, încălziţi şi furaţi de muzică. Abia 'n apropierea serii ne-am ridicat.

— Hai să ieşim puţin.

— Ieşim; dar unde?

— Eu zic că 'n Asaksa. E un cartier întotdeauna interesant.

Şi am pornit voioşi, respirând una din cele mai frumoase seri din Japonia.

Am ajuns după o jumătate de oră, fiindcă nimic nu ne grăbea, în aerul acela parfumat. Ne plimbam prin strada principală feeric iluminată, unică în genul ei în Tokyo: la fiecare pas, teatre, cinematografe, cu filme şi subiecte europene şi indigene; clădiri în toate stilurile, cu enorme placarde zugrăvite pe metal şi pânză volantă, anunţând în uriaşe caractere chineze, programul. Hieroglife care pentru noi aveau o valoare mai mult decorativă, pentrucă pe multe nu le puteam citi.

Deodată zărim pe bordura unei clădiri înalte de tot, un portativ considerabil mărit, cu note muzicale artistic pictate, iar dedesubt în litere latine: *Grand opera*. O clipă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1933-1947

ne privim uimiţi. De atâta timp în Tokyo şi noi să nu ştim nimic! Apoi, ca într'un singur gând, ne repezim la ghişeu.

— Când începe? întreb eu.

— A 'nceput de aproape o oră.

Mă uit repede la ceas: şapte şi ceva.

Van Doorn intervine 'n interogator:

— Când se deschide Opera?

— La ora 9 dimineaţa.

Obişnuiţi cu teatrele japoneze, nu ne-a surprins răspunsul. Opera începe într'adevăr la 9 dimineaţa, dar până la 11 seara dă trei reprize, ca la cinematograf. A treia 'ncepuse la şase.

Nemerim în pauză. Profităm să studiem sala, pentrucă nici unul din noi nu mai văzuse operă japoneză. Interiorul, destul de drăguţ, cu parter, balcoane şi galerie. In staluri, scaune europene. Balcoanele, cu perini şi cu bănci, şi pentru îngenunchiatul japonez şi pentru aşezatul european. Noi însă eram singurii străini în sală.

Scena şi locul de orchestră, destul de largi. Public foarte numeros; şi lucru neobişnuit, femeile în dreapta sălii, iar bărbaţii 'n stânga, cu unele excepţii.

Un clopoţel electric ne anunţă reînceperea. Şi deodată, fără să se stingă luminile în sală decât mai târziu şi în mică măsură, cortina se ridică fără veste. Neglijasem să ne procurăm programe şi, cum eram la mijlocul băncii, ne era greu să ieşim.

— Nu văd nici o vânzătoare de programe, zice van Doorn, sucindu-şi gâtul îndărăt.

— Nu e nimic, îl asigur eu; doi muzicanţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

o să recunoască repede despre ce e vorba.

Intâi a apărut un june îmbrăcat într'un costum roman sau grec; avea câte ceva din fiecare. Trebue să fi fost Cicero, dacă nu Demostene. Amicul meu, vechi abonat al Operei din Paris, pretindea că e un prinț german din antichitate.

Junele era urmărit de un enorm dragon, un balaur evoluând prin aer, invizibil suspendat, cu o gură 'nfiorătoare deschisă.

Când primejdia era mai mare, apar trei june în costum greu de clasat: jumătatea inferioară, rusească; iar dela brâu în sus, bizantino-turc. Una din ele are în mână o furcă uriașă cu trei dinți.

Eu îi șoptesc la ureche lui van Doorn:

— Asta trebue să fie fiica lui Neptun!

— Dece?

— Uite-i tridentul în mână, pe care probabil i l-a șterpelit lui tată-său pe când dormea.

In scurt, domnișoara Neptun alungă balaurul, iar Cicero, scăpat dela o moarte sigură, se sculă de unde căzuse, angajând un dialog, probabil de mulțumire, cu salvatoarele sale.

Atât eu cât și amicul meu, vorbim acum destul de bine japoneza; totuși nu 'nțelegem aci decât cuvinte și pe alocuri frânturi de frază, fără să le putem face legătura. Dealtfel chiar în limba maternă e destul de greu să pricepi textul, când se cântă.

Ceva mai târziu a intrat în scenă un personaj în costum de cocoș: până și coada îi era ataşată. Cum l-am zărit, am strigat *evrica!* cu bucuria lui Arhimede:

— Chanteclair!! Să știi că e Chanteclair pus pe muzică!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Van Doorn însă a protestat cu energie:
— Nu se poate. Am văzut piesa la Paris; e altceva..

In imposibilitate de a pricepe din acţiune ce poate fi, mi-am concentrat toată atenţia asupra muzicii. Orchestra se compune din pian, două viori, un celo, un contrabas, un saxofon şi un clarinet; în total şapte executanţi. Contrabasistul şi clarinetistul se mai ocupă la răstimpuri şi pe rând, cu o tobă mare. Olandezul observă, urmărindu-mi privirea:
— Săracă orchestră!

Stilul pare a fi Haydn şi, prin unele părţi, Mozart; însă dese disonanţe din epoca modernă ne pun pe gânduri. Multe acorduri amintesc pe Debussy şi Scriabin, iar rolul preponderant al saxofonului şi mai ales al tobei, ne face să ne gândim la Wagner.
— Observă că n'au sufleur!
— E firesc; japonezii au o memorie..
— Dar nici şef de orchestră!
— Foarte cuminte. E singurul membru care nu face nimic, agitând doar o baghetă prin aer!
— Dar nu auzi ce fals cântă cu toţii?

Frazele melodice cari se desprindeau cu greutate din armonia lor bizară, păreau neisprăvite, rupte de ici şi de colo, fără legătură. Cazul nu e prea rar la unii compozitori moderni.

Din toate astea, am conchis provizoriu că trebue să fie vorba de o compoziţie a vreunui tânăr japonez care se află deocamdată sub puternice influenţe clasice şi moderne, amestecând puţintel stilurile. Foarte lăuda-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bil, în orice caz, fiindcă muzica europeană e total diferită de a lor şi deci greu de pătruns. Van Doorn judecă cu severitate şi vocile:

— Ce şcoală au soliştii ăştia? Trec dintr'un registru în altul..

E adevărat că fiica lui Neptun, după note acute de soprană, trecea la mezo-soprană şi apoi de-a-dreptul la cel mai autentic timbru de contra-altă. Tot aşa junele Cicerone era când tenor, când bariton, când bas, după cum îi venea la 'ndemână.

— Vocile nici nu sunt frumoase; nu sunt „pozate" şi cântă toţi fals de-ţi vine nebunie!

Până să răspund, cortina s'a lăsat repede peste primul act. Publicul n'a aplaudat. Cine a vizitat teatrul wagnerian din Bayreuth ştie că în special pentru Parsifal, e interzis publicului să aplaude. Artiştii nu vin la rampă să culeagă ovaţiile mulţimii, pentrucă fac artă pentru artă, nu pentru succes. Au fost totuşi două-trei infracţiuni izolate, dar atât. E adevărat că apariţia lui Chanteclair a provocat în sală o explozie de aplauze sgomotoase, dar aşa, ca excepţie.

Am profitat de antract să ne procurăm un program. Insă ne-ar fi trebuit un interpret să ne ghideze; pe lângă că era scris cu indescifrabile hieroglife chinezeşti, dar mai avea şi nişte dimensiuni neobişnuite: gros ca o carte, conţinând probabil tot repertoriul trecut şi viitor al stagiunii cu ample comentarii.

Inceputul actului al 2-lea ne-a surprins fără să fi deslegat problema. In acest act au mai apărut următoarele personagii principale: mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdr/1933-1947

întâi un fel de înger într' o manta lungă, albă şi având drept stea în frunte, un bec electric verde.

Intrarea arhanghelului a fost precedată de un întuneric beznă pe scenă. Indată ce ochiul a putut distinge ceva, s'au auzit din sală voci izolate urlând puternic un cuvânt scurt. Van Doorn a sărit ars în picioare:

— E foc!

L-am liniştit cu un gest:

— Aşa e obiceiul, ca actorul favorit să fie aclamat la apariţia lui, în plină scenă.

Mai erau şi alte personagii feminine deosebit de curioase: una al cărei costum aducea la cap cu o găină; probabil doamna sau domnişoara Chanteclair; şi alta în fustă galben-deschis cu centură şi coroană de flori pe cap. La două intervale au apărut trei tineri în costum asiriano-turc; grima feţei era de negri veritabili din Congo.

Uitam: un bas al cărui costum era exact ca acel pe care-l ştim că-l purta Sfântul Pavel. Venea regulat în scenă însoţit drept gardă de onoare, de două călugăriţe dela Notre-Dame de Sion; nimic nu le deosebea de costumul negru pe care-l poartă azi aceste maici catolice.

N'am pomenit încă de cor. Bărbaţii, câţiva soldaţi, erau în fuste mov, galbene şi roz; un umăr şi un braţ gol ca legionarii romani. Femeile, în majoritate cu peruci roşii; unele aduceau cu fermierele engleze; altele, în superbe decolteuri moderne mov sau alte culori, ar fi putut intra fără grije în orice bal european, excepţie făcând vreo două, care demonstrau prin transparenţa rochiilor, ce anume

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

articole de lenjerie poartă pe dedesubt. Dacă nu uit vreo doi preoți, probabil diaconii Sfântului Pavel, am înșirat mai toate persoanele din piesă.

Cu asemenea material, am făcut onorabile sforțări să fixăm în timp și 'n spațiu, acțiunea dramatică. Imposibil. Toate ipotezele, toate combinațiile cădeau dela sine, fiindcă oricât de echilibristic ai fi în istorie, ți-e oarecum greu să aduni laolaltă pe Cicerone cu Chanteclair și pe asirieni cu maicile catolice, afară numai dacă ții seama că Baiazid îi spunea lui Mircea-cel-Bătrân că „din pristolul dela Roma voiu da calului ovăz".

Ne-am zis deci că domnul costumier nu prea e în curent cu istoria și am așteptat finele operei ca să vedem ce s'a jucat.

După actul al treilea am întrebat pe mai mulți spectatori asupra autorului piesei. Ne-a fost foarte greu să ne 'nțeleagă ce voim, deși ne exprimaserăm cât se poate de corect în limba japoneză. In urmă ne-au răspuns cu regret că nu știu nici autorul nici titlul. Van Doorn atunci s'a 'nfuriat:

— Extraordinar! N' au și ei puțină curiozitate! Ce oameni!

— Ba eu, dimpotrivă, am căzut într'o profundă admirație. Oameni cari vin la operă de dragul artei, nu din snobism, ca să povestească în urmă c'au văzut cutare operă. Popor muzical!

Apoi fiindcă amicul meu nici nu s'a mai ostenit să-mi răspundă, am rugat pe o subretă să-mi arate unde e scris în program ultima operă care abia se sfârșise. Fata, foarte gentilă, a ținut un consiliu cu o duzină de japo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

nezi şi după lungi dezbateri a dezlegat problema: autorul e Madam' *Moruto* rusoaică.

Eu şi amicul meu ne-am consultat din ochi interogativ; nici unul nu auzisem de această compozitoare.

— Cum se numeşte opera? Care e titlul?

Interpelatul cercetează iar programul şi ne răspunde în japoneză ceva care pe româneşte ar însemna „Flautul fermecat". Fac ochi mari, mă uit şi eu pe program şi strig deodată:

— Mozart! Zauberflöte de Mozart!!

Intr' adevăr caracterele scriiturii japoneze transcriu numele autorului aşa: *Mo-za-rû-to.* Silaba *za* nu se imprimase bine şi dăduse în consecinţă *Moruto.* Cât despre sexul şi naţionalitatea pe care le imputa autorului, habar n' am de unde le scosese.

Câteva clipe am rămas amândoi încremeniţi, uitându-ne unul la altul. Apoi amicul meu izbucni:

— Bine domnule! Dumneata, profesor de pian, de canto, de nu mai ştiu ce, asişti trei acte la o operă clasică şi n'ai idee de ea?

Atunci m' am indignat şi eu:

— Dar dumneata, excelent pianist şi abonat al Operei din Paris?

— Dacă au mutilat-o aşa de teribil de n' o mai recunoşti! Mai întâi, uvertura nu s'a cântat de loc.

— Foarte natural, zic; uvertura e în stil fugat şi nu prezintă interes decât pentru muzicanţii de elită.

— Şi apoi opera lui Mozart are numai două acte lungi; aci au fost trei şi scurte de tot. Atâtea tăeturi în text, atâtea modificări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

în armonie.. cum era să mai înțeleg ceva?

— Bine-au făcut, obiectez eu iar. Trei acte mici sunt mai puțin plicticoase decât două lungi și mai variate. Odată admisă ideea, tăeturile devin necesare.

Dar van Doorn nu era dispus să-mi primească gluma:

— Ia lasă domnule; asta e armonia lui Mozart? Cu orchestra redusă la 7 persoane și cu asemenea instrumente?

— E firesc, insist eu; în artă, cu mijloace simple..

— Dar costumele? Dar balaurul? In original e un șarpe, nu un balaur!

— Păi, zic, Japonia nu e țara dragonilor? E o simplă și inofensivă adaptare.

— E! Acum înțeleg! Ingerul cu steaua electrică e Regina nopții din „Zauberflöte".

— Exact. Iar Chanteclair, Papageno servul lui Tamino, prințul egiptean, complectez eu.

— Așa e! Pe Tamino îl făcea cel în costum roman..

— Cicerone! zic; iar Sfântul Pavel nu e altul decât Sarastro, primul preot în templul egiptean.

— Dar negrii în costum asirian?

— A! Sunt genii din templu; ți-amintești?

— Desigur, desigur.. Dar cea din primul act, cu un fel de trident în mână?

— Domnișoara Neptun? Nu poate fi decât Pamma, fiica reginei nopții, pe care o sechestrase Sarastro în templu.

In libretul original, chestia e așa: Prințul egiptean Tamino, cu ajutorul lui Papageno care are un flaut fermecat în forma naiului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

românesc sau fluerului lui Pan, o caută pe această fiică a reginei nopții, o găsește și de aci tot conflictul de acțiune.

Rămânem iar gânditori. Apoi aprinzând o țigare:

— Hai să ne mișcăm puțin.

Și o luăm de-a-lungul culoarului printre spectatorii cu felurimi de kimonouri. Abia facem zece pași, că ne pomenim iar în sală.

— Ei! Fermecat teatru! Ce prost spirit de orientare am și eu! Mi se păruse că ies din sală și când colo dau iar în ea.

— Sst! face amicul meu; vezi c'a 'nceput.

Mă uit pe scenă: o piesă modernă japoneză, deci fără muzică. Cercetând sala îndată ce ochii mi se obișnuiseră cu întunericul, strig deodată:

— Asta e alt teatru!

— Nu se poate!

— Uită-te! Mai recunoști ceva?

Intr' adevăr, altul era, cam de aceleași dimensiuni și legat de operă prin continuitatea sălilor de culoar.

Ne privim iar mirați, izbucnim în râs ș' apoi zic repede:

— Știi ce? Hai mai departe, că te pomenești că dăm de al' ceva!

Continuăm în fugă culoarul și intrăm într' un cinematograf! Rula un film american acompaniat de o orchestră alcătuită din pian și vioară și fiindcă acești doi muzicanți nu erau de acord, olandezul și-a 'ntrodus arătătoarele 'n urechi. Ii fac semn:

— Mai departe! Trebue să urmeze un muzeu sau un circ, dacă nu o menajerie!

Am continuat explorarea cu elan, dar, de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micr1933-1947

ziluzie, clădirea se termina într' o stradă laterală.

— Inapoi! zic; în partea opusă le găsim cu siguranţă!

Traversăm repede în sens invers cinemàul, teatrul şi opera prin aceleaşi coridoare. Decepţie definitivă: prea lunga clădire se isprăveşte şi aci printr' o stradă.

Miraţi că nici o subretă nu ne deranjase în călătoria noastră pe culoare, interpelez pe una şi aflu că acelaş bilet îţi dă voe să asişti la toate trei spectacolele.

— E, acum înţelegi dece începe la ora 9 dimineaţa! Te duci mai întâi în teatru japonez; la unu şi ceva iei masa acolo..

— Sigur; toate teatrele din Japonia îşi au restaurantele lor.

— ..treci pe urmă la cinemà până aproape de şase; cinezi şi urmezi să-ţi faci digestia la operă până la 11, închinând astfel o zi întreagă artei..

Clopoţelul operei ne atrage iar în prima sală. Programul anunţă „Vocal solo"; doamna nu ştiu care, un nume rusesc. Apare într' adevăr un monument voluminos şi-i zice o romanţă rusească cu o voce care mi-a amintit imediat pe artistele dela varieteul din Wladivostock. Van Doorn pretindea că în comparaţie cu cele din „Zauberflöte", i se părea o divă dela Opera din Paris sau Milano.

Rusoaica foarte aplaudată, e urmată de dans.

— Asta e Operă? s'a indignat amicul meu.

— Dar la vechii Greci, muzica, poezia şi dansul nu erau nedespărţite? Tragediile lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

Sofocle nu erau urmate de comedii ca să destindă nervii?

După muzică, dans. O pereche dansatoare formată din japonezi. El, într'un frac nou cumpărat par'că dela „Taica Lazăr", sau moştenit dela un defunct cu alte dimensiuni. Ea, relativ bine, într'un decolteu după gustul american; numai că rochia descria în faţă o linie curbă în sus, lăsând liberă de vreo 3 degete, o dantelă dedesubtică. Au dansat un kake-walk cu mare succes.

Le-a urmat un dans comic: doi ruşi, ea scurtă şi groasă, el lung şi subţire. Succes nebun şi bisaţi. Un rus cu o căzăcească a încheiat seria şi seara în acelaş timp.

Curentul auditorilor ne-a dus încet încet până la uşe. Am ieşit veseli din teatru. Şi aprinzând iar o ţigară, la braţ, călcam săltăreţ şi sglobiu, ca un vrăbete primăvara, că făcusem în seara aceea cea mai surprinzătoare descoperire de explorator..

Inceput de Septembrie. De trei zile, ploi ca'n Iunie. Curge de sus continuu, la disperare. Iar noaptea se lasă un frig umed..

Azi am făcut cunoştinţă cu primul *taifû* în Japonia, un fel de uragan furios, a-tot-stricător, care umple coloanele gazetelor cu pagubele pricinuite. O devastare cu ridicări de acoperişuri, arbori mutaţi din loc şi victime omeneşti.

S'a deschis şcoala. Cu câtă nerăbdare am aşteptat ziua asta! Am nevoe de bani, e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adevărat; dar recunosc că 'mi era tare dor de fetele mele. Sunt bucuros că-mi reîncep lecţiile, cum nu se mai poate.

Maica sub-directoare mă anunţă că multe eleve noi mă cer. De unde înainte de vacanţă aveam 14 fete, acum vor fi peste 24. Sunt fericit când mă gândesc câţi yeni o să-mi vie pe lună. Că am la datorii! Chiria în primul rând; apoi croitorul; şi câte alte lucruri de primă nevoe.

Toate elevele vechi s'au bucurat când ne-am revăzut. Nici una însă ca Mariko şi Tania.

*

M'am mutat în cartierul *Şirokane* în spatele şcolii mele. Străbat în cinci minute un loc viran şi intru la pension pe o poartă din dos. Dela Toşiko-san făceam o jumătate de ceas cu tramvaiul şi încă o bucată pe jos. Prea era mult.

Locuinţa e numai parter. O cameră mare, simpatică. Are lumină electrică, dealtfel ca toate casele japoneze şi pe deasupra gaz aerian: bun pentru 'ncălzit iarna şi excelent pentru gătit. Aci o să-mi exercit eu talentele mele culinare.

Noua mea gazdă e familia *Ito* compusă exclusiv din femei: madam' Ito, văduvă cu două fete mari, *Sadako-san* de vreo 18 ani, funcţionară şi *Şigheno-san*, elevă la maici, cu trei ani mai mică. A patra fiinţă în această casă e mama-mare, *obaa-san*, o bătrânică stafidită, curbată şi cu voce baritonală.

Madam Ito ţine toată casa cu vrednicia ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

Se scoală prima, se culcă ultima şi nu stă un minut, că n' are cine s' o ajute. Toată ziua e singură acasă, numai cu obaa-san pe care, fireşte, nu se poate bizui.

Obaa-san are o singură ocupaţie de care se ţine cu un devotament rar: tuşeşte. Nu ştiu ce emphysem pulmonar o fi având, că nu face decât asta. Tuşeşte mereu, toată ziua şi toată noaptea. Culmea, mai şi fumează.

Fetele sunt total diferite în firea lor. Sadako-san e slabă, sfioasă, extrem de respectoasă. A 'nvăţat şi ea la maici, vorbeşte binişor engleza, mai rău franceza. Pleacă cu noaptea 'n cap la biroul ei care e aşa de departe, încât la prânz mănâncă pe acolo. E sprijinul material al familii.

Şigheno e un drac de fată. Mai 'naltă şi mai corpolentă decât soră-sa, deşi mai mică decât ea. Când am sosit cu rezumatul meu bagaj, m' a privit cu ochi iscoditori după o uşă 'ntredeschisă; apoi, s'a retras în dosul uşii, rămânându-i născiorul şi ochii sfredelitori aţintiţi asupra mea.

După instalare, am dat să cumpăr un pat, pentrucă pe jos sunt la discreţia curentului, care nu poate fi desfiinţat dintr' o casă japoneză. Dar m' am înspăimântat de preţuri. Cel mai simplu pe care l-am putut găsi într' un magazin de vechituri, exceda cu mult prevederile şi posibilităţile mele bugetare. Insă problema am rezolvat-o inspirându-mă chiar din acest „Taica Lazăr" japonez: două lăzi de bere goale şi o uşe fără ţâţâni şi clanţă. E cel mai original şi cel mai ieftin pat imaginabil.

Am îmbrăcat lăzile în foiţă colorată, aşa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

că „picioarele" patului au un aspect cât se poate de prezentabil. Pe ușa cumpărată am întins două saltele moi, încât nu-i simt duritatea. Așa cum se prezintă acum, cu cearceaf și pătura mea drept cuvertură, ai zice că e cine știe ce somieră.

Toată familia Ito a venit să-l admire și să se minuneze pe ce năzdrăvănie se culcă străinii. Dacă Sadako-san și-a scris cumva memoriile, sigur că pe undeva se găsește și această frază: „Pentru dormit, europenii se culcă pe o ușe ridicată pe două lăzi de bere".

Obosit de instalare, am ieșit afară să respir aerul înoptatului. Turburătoare seară. Stele, lună plină, răcoare de sfârșit de Septembrie. In stânga se profilează colina, în vârful căreia e ridicată școala. Multe lumini aprinse, concurate de lună și stele.

Prin ferestrele deschise aud, în liniștea serii, cum lucrează elevele mele la pian. Recunosc pe fiecare după lecție și le fac în gând observații și corectări. Mariko-san se poticnește la acordurile finale din exercițiul 30 din Czerny op. 299; Ayako-san cântă o gamă în octave staccato fără suplețe din poignet; Tania greșește ritmul la o mazurcă de Chopin; pe deasupra, acordurile repezite ale nu știu cărei eleve.

Singur între galbeni, pe ăst loc viran într' o țară de basm, izolat la zeci de mii de kilometri de țara mea.. Par' că sunt într' o lume ireală.. par' că visez..

*

Am așteptat înfrigurat să se facă ora de lecții în ziua următoare. Am străbătut cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

pas grăbit maidanul şi am intrat pentru prima oară pe portiţa din dos. O alee scurtă traversează o curte mică, plantată bogat cu arbori şi arbuşti. Verdele cu nuanţe variate e stăpânit de roşul ruginiu şi 'nflăcărat al arţarului.

M'am oprit numai câteva clipe ca să nu întârzii. Domnul portar îmi urmăreşte privirea:

— *Kirei ne, momûgi-ua!* (Frumos nu, arţarul!)

Eu i-am svârlit în treacăt:

— *Kirei des!* (Frumos e!) şi am iuţit pasul să ajung la vreme. Am trecut pe sub un gang, am intrat în curtea din faţă şi am dat să urc scările tocmai când maica Mayer îi făcea observaţii englezoaicei Mabel care era dejurnă:

— Dece nu suni clopotul? E ora 2.

— Nu e încă două, că n'a venit domnul profesor.

In acea clipă mi-am făcut apariţia 'n antreu. Mabel s'a repezit voioasă la clopoţel. Maica mi-a răspuns râzând la salut:

— Sunteţi exactitatea în persoană! Chiar acum Mabel nu voia să sune..

— Am auzit-o. Văd că 'şi orientează ceasul după sosirea mea, ca vecinele lui Kant după plimbările sale regulate.

Călugăriţa fiind nemţoaică, se bucură de anecdota cu filosoful german, O las şi urc grăbit scara la etaj. Sunt primul care intru. O odăiţă mică. Nu mai fac lecţiile de mult în sala mare de gimnastică de jos. După mine intră maica smerită cu teancul ei de caete de corectat, urmată de elevă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?d=1933-1947

Știu pe din afară ce lecție am dat fiecăreia. In direcție muzicală, memoria mea funcționează fără greș. E destul să aud o singură dată un exercițiu sau o bucată, ca s'o țin minte pe dinafară. Și cum eleva o repetă cu mine de câteva ori, fiecare rând mi se imprimă precis, până 'n mici detalii. Am norocul unui auz care percepe cele mai slabe nuanțe. Cum nervii mei nu mă lasă să stau țintuit pe scaun atâtea ore, eu urmăresc o primă dată exercițiul pe caet, apoi mă scol și 'ncep să mă plimb prin cameră, continuând să corectez:

— Crescendo. Pianissimo în mâna stângă. La-do-mi bemol în dreapta!

Uimirea elevei e când îi îndrept și degetația:

— Degetul al patrulea pe do diez!

— De unde știți, mă 'ntrebă maica mirată, dacă nu vă uitați la pian?

— Greu de lămurit, dacă nu aveți un auz la fel. Clapa e lovită cu altă putere de un deget nepotrivit și deci și sunetul are o altă intensitate; iar uneori legătura cu nota viitoare sună altfel dacă degetul cel mare trece după al 3-lea sau după al 4-lea.

Toată scamatoria nu se bazează decât pe memorie și auz. Fiindcă 'mi dau seama de impresia ce o fac, caut să mă perfecționez în aceste facultăți și să le speculez cât mai mult, pentru efect. O bună parte din lecție o fac măsurând parchetul odăiței sau uitându-mă pe fereastră. Când apare Mariko-san îi spun cu anticipație:

— Aseară n'ai exersat bine fraza a doua din Czerny numărul 30.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.stattransilvania.ro/mdrr1933-1947

Şi îi explic greşelile înainte de a 'ncepe lecţia. Misterul şi-l lămureşte când îi spun că dela noua mea locuinţă se aude foarte bine pianul lor.

La fel şi cu celelalte. Bietele fete. Poate că sunt terorizate de gândul că le aud şi când prepară lecţia. Noroc că lucrează cu drag şi cu o râvnă care a 'nceput să stârnească gelozia maicilor.

*

Sfârşit de Octombrie. Seară.

Un svon ritmat îmi ciuleşte urechile. Parc'ar fi talaz de mare; par'c' ar fi vuet înăbuşit de maşină.. Murmurul se măreşte din ce în ce, deslușind voci omeneşti în cor. Mă reped la fereastră. Mulţime de oameni îmbulziţi, îmbrânciţi, înaintează greu ca 'n învălmăşeală şi strigă necontenit în ritm:

— *Oà-şiò! Oà-şiò!*

Un obiect luminat e purtat pe deasupra capetelor. Ce să fie? Revoltă? Procesiune funebră? Cobor repede 'n stradă cu ciceroana mea. Sadako-san îmi spune 'n fugă un singur cuvânt care mă lămureşte:

— *Sinkeo de gozaimas.*

Ceva sintoist. Desigur Zei locali sărbătoriţi de popor. Acum văd bine. Un templu în miniatură, de vreun metru, fidel reprodus în toate amănuntele, cu ornamentaţiile uşilor, cu acoperişul curbat în sus, purtat de o grămadă de tineri. Printre ei sunt şi băeţi mici, copii. Cei mari trebue să fie din clasele lucrătoare, judecând după costum: pantaloni strâmţi pe picior, bluză albastră cu mari hieroglife imprimate pe spate şi piept; în loc de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1933-1947

pălărie, o legătură pe frunte 'nodată la spate, de par'că i-ar durea pe toţi capul.

Toată această mulţime se 'mbulzeşte inexplicabil în jurul templului minuscul, împărţiţi în două tabere, trăgând fiecare de partea ei. Deaceea procesiunea înaintează aşa de 'ncet.

Un grup strigă puternic:

— *Oà-şiò !*

Celălalt răspunde ca 'n ecou:

— *Oà-şiò !*

Ca primul să reia imediat, făcând alternativ un ritm viu, rapid, continuu. In jurul lor, mulţimea curioasă, bărbaţi, femei, copii, în costume variate, urmărindu-i fără mirare, calmi, în contrast cu agitaţia istovitoare a celor din centru.

Sadako-san îmi spune că festivitatea se numeşte *Omikoşi*. Abia o aud. Mi-e capul vrăjit de alaiul religios, cu aspect de fetişism, în noapte de toamnă. Par'că m'aş afla într'o ţară equatorială unde oameni de culoare şi mai închisă îşi serbează idolii în strigăt sacadat.

Procesiunea se depărtează mereu; aud din ce în ce mai slab:

— *Oà-şiò ! Oà-şiò !*

Am rămas singur în mijlocul străzii, cu gândul la lumea asta, cu alte idei, alte vederi, altă mentalitate. Citim despre ea prin cărţi, dar nu bănuim cât este de diferită de a noastră.

*

Altă sărbătoare de Zei locali. Cea de-acum, budistă. Concurenţă de spectacole între cele două religii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Un lampion suit în vârful unei prăjini. Din jurul lampionului până jos, ghirlande de flori artificiale. O droaie de copii, şi mai mărişori şi mai mititei, cu tobe şi strigăte, formează cortegiul. Pe lături, mulţimea pestriţă, urmând alaiul.

Toba are un ritm de tropice. O lună mi-a răsunat mereu, până la obsesie, aproape seară de seară, ciocănitul acesta bizar. Am văzut de atâtea ori procesiunile, încât acum mi se par normale.

Mi-amintesc cât de straniu m'au impresionat prima seară; cât de fireşti îmi par acum. Să fie instinctul de conservare care priveşte cu ochi răi noutatea? Să fie teama de necunoscut, bănuind poate ceva dăunător?

Obişnuinţa e un narcotic al instinctului de conservare; curând noutatea devine banalitate.

O nouă experimentare trebuia să mi-o dea chiar seara următoare, când m'am decis să vizitez „Yoşioara" dela Yokohama, fiindcă prima vizită făcută cu baronul nu m'a edificat. Am aşteptat să 'nvăţ mai bine limba ca să profit mai mult din această anchetă.

*

Asemenea centre hulite de moralişti şi protejate de autorităţi, în Europa se ascund la dos. In Japonia ies în văzul lumii, cu luminaţie de sărbătoare. Un cartier întreg de case arătoase, cu ghirlande de lampioane, cu străzi pentru mulţimea admirativă.

Intârzii prea puţin în faţa celorlalte clădiri; le voiu lua în studiu altă dată. Astă seară caut una de lux. Am găsit-o. Poartă numărul 9. O casă 'naltă al cărui etaj pare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micri1933-1947

înconjurat de un geamlâc cu ferestre mari împărțite în mici pătrățele. In față, câțiva pomi cu crângi întinse ca aripi orizontale, încărcate cu verde 'ndesit.

Spre deosebire de con-surorile mai sărace, domnește aci un confort pe care însă-l plătești încincit; tariful e de cinci yeni. Totul e mai îngrijit lucrat, mai artistic, de mai bună calitate, mai spațios. Și intrarea atrăgătoare de atenție și scara mare luxoasă și saloanele de primire, unele japoneze, altele pentru europeni, cu mese 'nalte și scaune.

Firește că intru într'unul japonez, deși patroana mă invită cu stăruință dincolo. Protocolul cere să întârzii aci oricât, consumând și stând de vorbă despre orice, afară de rațiunea venirii. Salonul acesta de primire, căruia i-ar sta bine și 'n casa unui bogătaș, are atârnate pe pereți câteva kake-monouri, acele picturi lungi care fac gloria artei japoneze.

Prin fereastra larg deschisă care dă în curtea interioară, văd plante rare. Mă ridic să m' apropii. Nu e o curte, cum am crezut, ci o grădină. O minune de grădină: pomi seculari liliputani cu crângi înadins întortochiate 'n linii frânte, neașteptate; plante cu frunze imense; alee minuscule prin care abia te-ai putea strecura de-a-latul, cu nisip fin și bordură de mici bolovani albi; lanterne de piatră luminate cu aspect funerar; lampioane variate în formă și culoare, agățate ici-colo.

Patroana e psihologă și are răbdare. Mă lasă liniștit să privesc îndelung grădina, fără să mă turbure cu vorba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir:1933-1947

— Minunat! exclam eu în cele din urmă.

Dumneaei zâmbeşte măgulită, dar îşi aminteşte şi de profesie.

— *O-mûsûme..*

A da; să vedem pe „onorabilele domnişoare". Prin excepţie, în această casă prezentarea se face prin defilare. O-mûsûme-ele îmi trec pe din 'nainte în costume bogate ca la teatru, atât de interesante încât privirea acaparată de frumuseţea desenului şi a coloritului, n'a remarcat şi figura manechinului. Când mă 'ntreabă pe care am ales-o, indic una la 'ntâmplare.

Patroana îmi oferă un mic album cu câteva cărţi-poştale-fotografii reprezentând colţuri din casă, din grădini şi pe câteva pensionare. Pe cartea de vizită, alături de scriitura japoneză, e tipărit în englezeşte: „*Nectarine, No. 9*". Iar dedesubt cartonul asigură pe vizitatori că numai acest local e de clasa I; nu cumva să-l confunde cu alte case. Pe verso, fotografia frontispiciului.

O servitoare vine sfioasă, se ploconeşte adânc şi ne anunţă că odaia nupţială a onorabilei domnişoare e gata. Acum n'am încotro şi-i spun patroanei că o refuz, sub cuvânt că sunt însurat, deşi absenţa verighetei mă putea trăda. Dar o reţin aci în salon pentru conversaţie. Deocamdată sunt eu cel interogat:

— Onorabila ţară a străinului e departe?

— Două luni de vapor.

— Onorabilul străin e american?

Protestez şi profit să-i pun şi eu o serie de 'ntrebări. Aflu că onorabilul tată-său a predat-o acestei case în schimbul unei onora-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1933-1947

bile sume de bani. Nu e revoltată. I se pare normal, fiindcă părinţii aveau datorii şi nu le puteau plăti altfel. După cinci-şase ani va părăsi acest local.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă se va 'ntoarce acasă ca s' ajute la gospodărie, sau poate va intra într'un serviciu, sau poate se va mărita.

Acum patroana găseşte că e momentul să o recheme, ca să nu piardă clientela. O-mûsûme se prosternă în adânc respect:

— *Mada irasseai mase!* (Deniaţi să mai veniţi!)

*

Ca să mă lămuresc asupra atâtor noi probleme, seara următoare vizitez pe bătrânul misionar catolic, Tulpin. A venit acum 50 şi mai bine de ani, când Japonia abia afla de civilizaţia europeană. A făcut apostolat în înţelesul crud al cuvântului. Fiindcă păstorul doctrinei lui Crist a cunoscut la 'nceput duritatea cuvântului şi a pietrei. Dar nu s'a descurajat. S'a sculat de jos, s'a şters de sânge şi a mers înainte.

Acum stau în faţa acestui unchiaş cu barbă albă şi cu atâta bunătate izvorîtă din ochii săi blânzi. Sunt cuprins de un adânc respect. Un erou; un erou benevol.

E o comoară de informaţii asupra moravurilor şi obiceiurilor acestui popor. Trebuesc numai puţin strecurate, fiindcă e firesc să le vadă prin unghiul misiunii sale. Îi vorbesc de „Yoşioara"; de condiţia femeii. Părintele Tulpin nu-i găseşte mizerabilă situaţia ei.

— „Nu trebue să te iei după aparenţe. În

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir:1933-1947

public, politeţea cere ca soţul să pozeze în stăpân".

Aşa e. Şi cu atât mai accentuat, cu cât e mai aristocrat, pentrucă regula a fost împrumutată dela chinezii din clasele de sus. De atâtea ori am văzut pe străzi bărbatul mergând înainte şi femeea urmându-l la doi paşi. El e cel ce urcă primul în tramvai; el intră întâi pe o uşe de magazin sau de locuinţă.

Mi-amintesc de amorul înfocat al unei franţuzoaice pentru un japonez; a dus-o la căsătorie. Cu dicţionar şi cu voinţă de femee, a 'nceput să 'nveţe limba. La prima recepţie soţul a făcut prezentările:

— Vă prezint pe imbecila mea nevastă.

„Imbecila" a vrut să dea divorţ. Printre lacrimi şi sughiţuri a aflat — dar n'a priceput — că aşa e formula cerută de etichetă.

Nu există ceva asemănător pe la noi? Admiri o operă de artă, o broderie, o pictură. Autorul îţi răspunde modest:

— A, nu e cine ştie ce!

Dacă japonezul consideră pe nevastă ca făcând parte din persoana sa, nu poate fi şi el modest cu ceea ce-i aparţine?

— „Dar în interiorul casei, spune bătrânul, femeea este egală cu bărbatul şi uneori cântă găina". (Expresia există şi 'n limba japoneză.)

Adevărat, mai ales la clasa muncitoare, pentrucă acolo munca femeii e mai necesară şi deci se valorifică mai mult. Munca nivelează ierarhia, fiind ea însăşi un titlu.

Convorbirea lunecă pe alt teren:

— Popor muncitor, nu? Are calităţi...

— Da. Foarte muncitor şi cu mari însu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?id=1933-1947

șiri. Dar popor primitiv; îi lipsesc secolele de creștinism.

— Dece părinte?

Misionarul vorbește 'n parabole:

— „Pentrucă nu se concepe morală fără religie, așa după cum nu poate exista plantă fără rădăcină."

Eu știu bine că 'n Japonia sunt unele plante aquatice care n'au rădăcină și totuși trăesc foarte bine; dar nu vreau să-l supăr pe unchiaș. Îl înțeleg: e așa de greu să ieși din mentalitatea ta europeană, să privești lucrurile obiectiv, fără ochelari, mai ales fără ochelarii religii catolice. China, un vast imperiu, poate un sfert din omenire, se conduce după morala lui *Con-Fû-Țeu*, fără nici o bază religioasă; confucianismul nu e religie.

Bătrânul continuă:

— „Japonezii nu sunt religioși; din această cauză ei nu sunt morali. Ai observat bunăoară că nu sunt pudici?"

Eu adaug un citat: „Japonia e țara 'n care păsările n'au glas, florile n'au miros și femeile n'au pudoare!"

El se grăbește să-l confirme:

— „Da da; Pierre Loti avea dreptate. La bae de exemplu, le poți vedea desvelite de tot și nu se jenează. Când am venit eu în Japonia, băile publice nu erau separate, pentru bărbați și pentru femei; abia în timpul din urmă, sub influența europeană, i-au despărțit".

Asta o știam din literatura lor, unde am citit pagini de tot hazul. Dar și azi separația e mai mult de formă. Nici Toșiko-san nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micr1933-1947

turbura când o găseam goală lângă bae; îmi spunea doar :

— *Gomen kudasai mase !* (Deniaţi a mă ierta!) şi continua cu spălatul.

Preotul e supărat şi pe costum :

— „O dovadă e şi 'mbrăcămintea lor ; femeile nu poartă nici ciorapi nici pantaloni !".

Nu 'nţeleg de loc cum e asta o dovadă, dar faptul e exact : japoneza nu cunoaşte asemenea articole dedesubtice de lingerie. Par'că-l văd pe baron aşteptând cu răbdare la staţiile de tramvai, urcarea tinerelor mûsûme. Scara e 'naltă pentru ele şi genunchiul trebue ridicat mult ; atunci kimonoul dezveleşte pulpa rotundă mult mai sus de genunchi.

— „N'ai observat cum rămân aproape goi, vara pe căldură ?"

I-am văzut. L-am văzut şi pe tatăl lui Toşiko-san la masă, între nevastă şi fete; cu o simplă legăturică 'ngustă pe el servind incomplet de frunză de viţă şi făcându-şi vânt cu evantaiul. I-am văzut prin trenuri, ridicând poalele kimonoului ca să se răcorească şi desvelind picioarele până sus.

Şi aş mai putea să-i dau şi alte exemple: la un mare cinema am vizitat încăperea aceea necesară cu cele două iniţiale englezeşti pe uşe. Confort, curăţenie, lux, faianţă, apă curgătoare 'n permanenţă. Pentru cucoane, micile încăperi erau în fund. Ca să ajungi la ele, femei şi fete treceau printr'un şir de bărbaţi întorşi cu spatele.

Principial, în casa japoneză nu există la uşi zăvoare sau broaşte. Zidurile de carton un reţin secrete, iar uşa o poţi deschide oricând, fiindcă ciocănitul e necunoscut ; cel mult

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

strigi de afară: Pardon! Şi-i mai pot da şi alte exemple. Dar la concluzia misionarului catolic n'ai putea ajunge decât după un examen superficial.

Nudul feminin se poate uşor vedea la bae, dar numai acolo. In casă, în raporturile dintre surori, prietene şi chiar soţi, japoneza păstrează mai multă rezervă decât europeana. Ea posedă o dexteritate specială de a-şi schimba kimonoul intim fără să lase să se vadă nici o părticică a trupului ei; de aceea chiar neanunţat, e greu s'o surprinzi în neglijeu.

Pictori japonezi mi s'au plâns că le e foarte greu să găsească modele pentru nuduri, chiar când e vorba de femei din case de toleranţă. Japonezele mor după rochia europeană; e „modernă", e mai comodă, se 'mbracă mult mai uşor. Dar nu se pot obişnui cu decolteurile. Cămaşa de noapte a femeilor albe e picantă; aceea a japonezei e *gibanul*, kimonoul de aceeaşi tăetură, diferit de cel de deasupra din timpul zilei doar prin culoare şi centură şi considerat de japoneze ca intim. Mult m'am mirat prima oară când, zărind-o pe Toşiko-san într'un asemenea kimono, s'a alarmat, pudică, deşi o văzusem goală la bae.

Pentru ei, ce e natural nu poate fi impudic. Vorba lui Guyau: Pudicitatea excesivă devine impudică.

„In Japonia nudul se vede, dar nu e privit." Formula e exactă. E şi o chestie de obişnuinţă: japonezul vede de mic copil nudul sexului celuilalt şi nu se mai impresionează. Important pentru educaţie. Noi nu privim altfel nudul în oraş, decât pe plaje la mare?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Omul nu se naşte cu ruşine; asta o vedem zilnic la copii mici. A inventat-o convenienţa socială când a atribuit sexului o altă importanţă decât i-a dat-o natura. Societatea a făcut să evolueze concepţia asupra pudicităţii; iar desvoltarea asta a trebuit să se împletească firesc cu ipocrizia, urmând şi ascuţirea nervilor, a sensualităţii omului. În acest înţeles, noi suntem mai evoluaţi; japonezii, mai aproape de natură.

Dar când e vorba de pudicitatea morală, situaţia se schimbă. Fiindcă niponii îşi ascund nu atât corpul, cât gândurile; ei excelează în arta de a 'şi stăpâni sentimentele şi a nu le arăta, socotind că intimităţile sufletului trebuesc învelite mai cu îngrijire decât ale trupului. Aşa învaţă de mici; aşa sunt crescuţi.

N'am văzut perechi giugiulindu-se în public; spectacolul tinerilor căsătoriţi americani, cari se sărută cu uşurinţă faţă cu alţii, îi scandalizează, fiindcă deşteaptă în spiritul celor ce-i văd, ideea plăcerii intime pe care o simt cei ce se drăgostesc. Nu e mai puţin adevărat însă, că dela asemenea scene îi îndepărtează şi sensualitatea lor temperată şi lipsa de pasiune pentru sărut.

Asta nu 'nseamnă că un japonez nu poate fi stăpânit de o puternică dragoste. Dimpotrivă, asemenea sentimente se nasc foarte des şi încă atât de intens încât, dacă se interpune vreun obstacol — de obicei părinţii — tinerii nu ezită în faţa sinuciderii. Nu mai există pe lume o ţară în care sinuciderile din amor să fie atât de numeroase încât să aibă şi un nume special: *şingiù*.

Dar aşa e educaţia lor: să 'ndure şi să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933/1947

nu-și desvăluească față de alții, gândul. Așa consideră ei că e politicos. La moartea cuiva, rudele întâmpină musafirii cu zâmbete.

In Japonia eleganța e să suferi zâmbind. Câți din noi ajung la o asemenea virtuozitate ?

*

Periculoasă climă pentru neobișnuiți. Prea mari variații de termometru și prea multă apă de sus.

Septembrie a tot amestecat soarele cu ploi și temperatura după caz. Octombrie a ținut-o la fel, când cu apă când cu uscat, când cu 17, când cu 27 de grade. Cum cele mai multe străzi nu sunt pavate, pe jos e o pastă cleioasă care nenorocește 'ncălțămintea europeană; că cea japoneză e adaptată la asemenea situații.

Ș' acum în Noembrie, alternanța continuă; numai că frigul e mai ascuțit. După asemenea urgie meteorologică, dacă stau ploile câteva zile, mi se pare raiul terestru. De un astfel de timp am profitat ca să vizitez expoziția de crizanteme din parcul *Hybia*.

Chiar un bărbat cu ochiul nedeprins la flori, trebue să se ducă. Prea e mare variația de nuanțe, unele pe care sunt sigur că nu le-am mai văzut niciodată.

Un mare grup de petale roșii; dar un roș închis nou, nu cel banal. Alături vopseaua e galbenă; dar nu galbenul știut, vulgar, ci cu nu știu ce de distincție. Movul de colo e de Impărat; doar un grad îl desparte de cel de cucoană bătrână; și totuși. Pe unele crizanteme sunt câte două feluri de culori; ba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

chiar trei. Multe sunt mari, deschise, cu petale creţe.

Cât e de mare expoziţia, tot am făcut înconjurul de două ori. Par'c' aş tot sta să le privesc. Fiecare specie, alt aspect, cu altă melodie, cu altă poveste. Grea lecţie pentru pictori.

M'a pironit locului o grămăjoară de flori deosebite: pe faţă, petalele poartă un roşu de 'ndrăgostit; pe spate, culoarea e galbenă blândă, cu o linie de sânge de-a-lungul foii. Iar vârful, alb; dar un alb svârlit din pensulă, căzut neglijent şi prelins puţintel pe roşu. Par'c' ar fi nins uşor pe crizanteme..

*

Cu greutate m' am smuls de-acolo. S'apropie crud ora de lecţii şi trebue să iuţesc pasul ca să mai ajung la timp la şcoală.

Pe drum, cu gândul la exerciţii, fiecare elevă 'mi apare 'naintea ochilor; şi cum expoziţia de crizanteme mi-a umplut sufletul şi retina de culori, fetele mele 'mi par încadrate de petale. Curioasă asociaţie: pentru fiecare, câte o floare; câte o nuanţă de petale, după caracter. Ia să văd cum le-aş împărţi. Pentru Mabel ar fi potrivit..

Aşi! Nu sunt serios. Asta nu e atitudine demnă de un profesor. Sensibilitate de fecioară. Mă şi mir ce m'a găsit.

Accelerând mersul, intru 'n curtea Institutului. Crizantemele ninse sunt o minune dumnezeiască; s' ar acorda cu Tania şi Mariko-san. Acum urc scările 'n goană. In capul scării o maică mă invită mai sus, în sala de desen; acolo fac azi lecţiile, fiindcă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

odăița mea se execută nu știu ce reparații.

O duzină de fete se ridică brusc în picioare profanând cu hârșâitul scaunelor, liniștea de biserică din coridoare. Fiecare are dinainte un blok mare de desen și cearcă să prindă în estompă, umbre de pe model.

Uite modelul! Dar ce s'a 'ntâmplat? E un bust de ipsos, mi se pare, una din cele trei grații. Însă nu se vede decât capul; umerii și pieptul sunt acoperiți cu 'ngrijire de un zăbranic negru. Ce-o fi pățit? Insistența privirii mele nedumerite a ridicat capul maicii. O 'ntreb:

— E 'n doliu? Sau e răcită?

Fetele pufnesc. Maica vâră precipitat nasul în caete și nu-mi răspunde. Chestionez din ochi o elevă care 'mi arată dintr'o privire spre maica asistentă că nu poate vorbi. Sunt pe jar de nerăbdare până vine o rusoaică la lecție cu care pot conversa pe limba ei, să nu 'nțeleagă maica:

— Dece ați oblojit modelul?

— Maicile spun că e impudic cu umerii goi.

Statue rușinată! Brusc m'apucă o veselie pe care simt nevoia s'o 'mpărtășesc. Mă uit în sală; fetele mă privesc tot așa de vesele. E o complicitate generală la care participă toată lumea, afară de călugăriță.

Deodată 'mi amintesc că sunt profesor. De aceea mă 'ncrunt la eleva dela pian și strig:

— Re bemol, domnișoară! Re bemol la mâna stângă! De ce nu ești atentă?

*

Culorile de pe flori m'au hotărît să le văd și pe cele de pe pânză. Sadako-san a ve-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

nit să mă ia la expoziţia de pictură din parcul Ueno. Am plecat devreme ca să avem cât mai mult timp de vizitat.

In tramvai, fata 'mi spune că 'n fiecare toamnă se organizează în aceleaşi săli, expunere de tablouri. Cei mai buni artişti îşi aduc lucrările aci.

— Dar lume vine? întreb.

— O da, multă, foarte multă.

Adevărat; mulţi amatori de artă şi 'ncă din toate clasele sociale. Dar nu le-am dat nici o atenţie. Dela 'nceput am fost vrăjit de ce-am văzut. Până să iau pe fiecare 'n parte, am privit hipnotizat câte un perete întreg. Ochiul e fermecat de coloritul nou, viu, fără aroganţă; nuanţe ne 'ntâlnite, împerechere de vopsele pe care eşti obişnuit să le vezi la periferii şi totuşi aci armonizate ideal.

Un roşu lângă albastru şi galben. Dar ce roşu! Câte tonuri pe fiecare perete, inedite, unele blânde cu bunătatea albastrului, altul cu distincţia violetului, un al treilea cald ca movul, celălalt energic ca trompeta. Dar galbenul? L-am socotit întotdeauna prostănac, incult şi nu l-am băgat în seamă. Ieşit din pensula japonezului, capătă deodată o prestanţă, un interes pe care ştiu bine că nu-l avea.

M'am rătăcit de Sadako-san şi aş vrea să-i cer unele lămuriri; dar nu e nimic. Mai bine să contemplu de unul singur, ca 'ntr'un templu. Ce mă importă câteva nume proprii pe care tot o să le uit? Dimpotrivă, coloritul ăsta îmi va stărui pe retină o viaţă. Nici o galerie de pictură din Europa nu-l are. In ulei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

abia câteva pânze. Toate celelalte, aquarele ; pe pânză sau mătase și de toate dimensiunile.

Acum trec să le examinez în parte. Picturi moderne, chiar când au subiecte clasice. Altă manieră și altă tehnică decât în vechile lor stampe. Linia ocupă și azi un rol principal, dar culoarea e infinit multiplicată. Ș' apoi japonezul a 'nvățat să vadă adâncimea și relieful.

Iată un tablou curios : artistul s' a suit pe vârful unei clădiri înalte și a fixat pe pânză ce a văzut de-acolo de sus. Casele au ieșit cu baza mult mai mică decât acoperișul, ca în fotografiile luate de pe 'nălțimi.

Japonezul are din naștere ochiul format pentru a prinde exact așa cum se vede. Copiii noștri 'ntregesc cu imaginația, desenând și cea de a doua mustață la un profil, deși nu se vede. Dimpotrivă, copii japonezi de 7—8 ani desenează peștișori roșii în vas rotund suspendat, dar în poziții din față, așa cum nici pictori rutinați nu-i reușesc ușor.

Compoziția, peste tot magistrală. Multă mișcare, parc' ar fi o imagine de film. Sunt surprins de adevărul pe care pictorul nipon ține să-l pună, ca 'ntr'o fotografie care a prins tot, inclusiv detalii inutile. Ochiul său înregistrează ca un aparat și redă fidel până în mici amănunte.

Peisagii multe. Dragoste de natură. Iată un tablou mare cu două crângi groase; nu se vede nici copacul, nici continuarea. Amândouă sunt noduroase și 'ntoarse în toate direcțiile, de par' că le-ar fi răsucit mâini de drac. Una din ele trimete o ramură spre pământ, ca ruptă și continuă să se ramifice în altele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai subțirele, așa, cu capu' 'n jos, ca și când cerul s' ar fi mutat în locul pământului și tinde spre el. Nu e ruptă, fiindcă poartă câteva fructe roșii printre frunze mici galbene.

Corespunzător în cealaltă parte, un ram ciung, mult mai scurt și fără mlădițe. Pe un cot, o veveriță. Una singură în tot tabloul. E așa de mică, încât abia acum îmi dau seama cât de groasă e creanga pe care șade. Stă în două picioare, ridicată, cu boticul între lăbuțele pe care le linge. De unde stă, trimete în sus o coadă disproporționat de groasă, șerpuită și mai înaltă decât corpul. Par' că s' ar odihni la umbra ei.

Alt tablou: două fetițe. Or fi pozat. Una se uită obosită într' o parte, cu brațele 'ncrucișate; cealaltă a scos supărată botul și burta, privește 'n pământ iar mâna 'i stă cu degetele reșchirate, aduse 'năuntru, așa cum fac copiii când sunt plictisiți și n' au încotro.

Dincolo, alți trei mai mici. Jos pe podea, în kimonouri vii, cu șorțuri albe și breton mare negru de tot. Unul desenează absorbit ceva cu creion colorat; al doilea pe burtă, cu ghetuțele 'n aer, cearcă să-l imite, și-i fură desenul cu ochiul, par'c' ar copia la școală; al treilea e ridicat în ghenunchi, fixează podeaua, străin de ceilalți doi, cu aer prostit, par'că s' ar întreba: el ce să facă?

Un păun miraculos, cu coada evantai, poartă pe el în sbor o Zeiță cu aureolă de sfânt, care șade cu picioarele 'ncrucișate ca Buda. Dedesubt, pasări mici în sbor grăbit și nori.

Agățat de alt perete, o vijelie cu ploaie. Pe o punte aruncată 'ntre două vârfuri,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vrea să treacă 'ntârziat un bivol cu coarnele plecate ca la lupte cu toreadori. In urma lui, un om îndoit ca la atac, cu capul băgat în umbrela mare ceruită, pe jumătate închisă; după el, încă unul sgribulit, ţinând bine haina să nu-l dezbrace vântul. Liniile oblice de ploae sunt trase fin cu vârf de peniţă. Fiecare frunză e 'n luptă cu uraganul.

Lângă o scorbură, o pisică siameză cu doi pisoi. Doarme cu capul sus. Unul din pisoi, rezemat de mamă-sa, şi-a băgat capul în blană. Celălalt a deschis speriat ochii mari, albaştri, cu licăriri roşii şi verzi şi mă supraveghează să vadă dacă nu cumva mă apropii. Agitaţia pisicului e în contrast cu calmul mamă-sii care par' că m' a văzut, dar a 'nchis şiret ochii, ştiind că nu e pericol.

Un tigru enorm ocupă o pânză cât toate zilele. Fiara vine spre mine cu căutătură fioroasă şi gura rânjită, atât de veridic, încât o clipă simt fiorul prin ceafă. Fiecare fir de păr e tras deosebit cu peniţa. Cât timp i-a trebuit pictorului să-l termine?

Un acoperiş de templu cu vârfurile arcuite în sus, între arbori bătrâni. Totul învăluit în ceaţă. Dar ce minune! Nu e ceva şters. E neclarul fumului pe care ochiul 'l străpunge greu.

O mamă piaptănă cu atenţie un băeţel. Cum se uită de resemnat, săracu' şi aşteaptă cu răbdare să treacă urgia! Lângă el, o găleată mică roşie; copilul pare a-i spune: Numai niţel! Acu' viu!

O femee de ţară cu picioarele goale. Părul e răvăşit de vânt. Chipul tânăr, muncit, îngrijorat. Poartă 'n spate un copil. Trebue să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

fie frig. Kimonoul care-i îmbracă pe amândoi, e gros. Din spate, capul copilului apare gol, ca dintr'un sac; se strâmbă din nas şi priveşte 'ntr' o parte. O simplă legătură groasă, în loc de brâu, leagă kimonoul neegal; o parte atârnă ceva mai mult. Tabloul s' ar putea intitula *Mizerie*. Pământul pe care stă e steril până 'n fundul tabloului. In faţă, un mărăcine sgârcit.

Doi samurai fioroşi pândesc în poziţie de atac, cu figura crispată şi sabia gata de crimă. Cel dinainte e hotărît; cel din spatele său pare 'n nelinişte; ar lua-o bucuros la fugă dacă e pericol.

O femee fabricantă de umbrele şi-a 'ntins marfa la uscat; vreo cinci la număr. Pe a şasea dă să o deschidă acum. Poartă un fel de tulpan în cap şi şorţ alb. Şi-a lăsat copii pe o laviţă. Unul mai măricel a adormit şezând, rezemat de perete. Cel mai mititel şi-a întrodus un degetuţ în gură şi priveşte cu nişte ochi mari, rotunzi, la o umbrelă. Plănueşte el ceva; nu se poate altfel.

In sala de sculptură, câteva nuduri. Mare curaj. Fetele au şolduri şi sâni de rusoaică, nu cum ştiu eu. Poate că modelul o fi fost aşa. Perfect ca proporţie şi onest. N'a căutat să 'nfrumuseţeze; a redat aşa cum a văzut.

Fetiţa mică cu şorţ e o minune. Din lemn. Picioarele goale şi strâmbe, cum au copii. Printr' o mişcare obişnuită lor, şi-a tras mâinile 'n sus şi prin asta şi-a ridicat fără voe rochiţa pe dedesubtul şorţului. Toate cutele şi expresia feţei constitue o capo d' operă de sculptură 'n lemn.

Un gardian se apropie politicos de mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi-mi spune că trebue să 'nchidă expoziţia. Tresar. Când au plecat ceilalţi? Unde o fi Sadako-san? O regăsesc la ieşire unde m'aşteaptă cu răbdare autohtonă. Când privesc ceasul, mă sperii şi o iau în trap mare spre staţia de tramvai.

*

— *Kaţûdo-e ikimaşò!*
— *Ikimaşò!* (Haidem!)

Kaţûdo înseamnă „cinematograf". Am invitat-o pe Sadako-san drept mulţumire că m'a dus la expoziţia de pictură.

Sala nu diferă simţitor de cele obişnuite ale teatrelor. Aceeaşi podea de *tatami*, împletitură fină de pai împărţită 'n patrate, pe care spectatorul stă jos pe călcâe îngenunchiat pe o pernă multicoloră; fumează calm şi bea ceai cu prăjituri.

Dela 'nceput atenţia mi s'a agăţat de un personagiu aşezat lângă pânză, care vorbeşte tot timpul. E mai interesant decât filmul. Il ascult cu atenţie. Dă explicaţii? Nu. Pentru asta sunt, ca şi la noi, titluri în limba lor, iar la unele cinemà-uri din centru, şi în englezeşte pentru străini. Japonezul e pasionat după povestiri şi până 'ntr'atâta încât în această ţară o categorie de oameni numiţi *Yose* îşi câştigă o onorabilă pâine povestind prin sălile de spectacole, prin familii, la petreceri, unde sunt foarte gustaţi.

Un asemenea yose improvizează după film un întreg text literar, cu toate desvoltările, aşa cum ai citi un roman. Pe pânză apare o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

doamnă însoţită de un câine. Domnul yose o ia pe ton liric declamator:

— Atunci, în capătul frumoasei alei de cireşi, apăru marchiza de Trafalgar, însoţită de nedespărţitul şi credinciosul ei câine Lulu.

— (un al doilea yose) Uàu-uàu-uàu!

— (primul yose) Pe fermecătoarea sa figură se pot citi chinurile îndoelii: oare contele va veni sau nu va veni?

Domnul yose continuă aşa tot timpul, de mă mir cum mai rezistă. Timbru' vocii şi-l schimbă după sexul şi vârsta eroilor, imitând şi animale sau diverse alte sgomote.

Muzica e în pianissimo ca să nu acopere pe povestitor. Din acest punct de vedere, spectatorul european gustă din plin invenţia cu yose. De obicei e un pian electric. Dar unele săli din centru au chiar orchestră compusă din câţiva instrumentişti cari nu prea sunt de acord asupra tonului în care se cântă.

Reprezentaţia de cinema a fost scurtă: cinci ore. Adică scurtă în raport cu teatrul. In acest timp au rulat vreo opt acte dintr' o lungă serie de aventuri poliţieneşti, zece acte de dramă şi două comedii. Din toate, m' au pasionat cele opt acte de aventuri cu banditi. Ii zice „Mănuşa roşie"; a ajuns la seria 10-a, fără nădejde de sfârşit.

America îşi menţine prestigiul cu majoritatea filmelor pe piaţă; celelalte naţii reprezintă abia a zecea parte. Producţia indigenă, timidă la 'nceput, îşi ia mereu avânt şi are mare succes în publicul japonez; e pe calapodul mentalităţii lor. Pentru noi, desfăşurarea dramelor lor e lipsită de coeziune, de logică, cu acţiune deslânată şi difuz expusă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dt=1933-1947

Deaceea, deocamdată, filmul japonez nu poate fi plasat în Europa, decât în măsura în care regisorii se pot adapta mentalităţii noastre.

Ce nu s' ar putea face acolo, în minunea aceea de decor natural, în bogăţia şi fineţea de nuanţe proprii Impărăţii Mikadoului, pe flori, pe fluturi, reproduse cu unică delicateţe în ornamentaţia templelor exotice sau în grădinile minuscule aşezate 'n tăvi de prăjituri..

*

Acum trebue să mai las cinematografele şi expoziţiile şi să mă 'ngrijesc serios de concertul care-mi va aduce suma salvatoare cu care trebue să-mi plătesc atâtea, dacă mai vreau să am credit în ţara asta. S' apropie ziua concertului meu şi n' am pian de exersat; la şcoală trebue să cânt pagini grele şi n' am pe ce lucra acasă. La finele lunii voi avea bani ca să 'nchiriez; dar pân' atunci?

Salvarea nu-mi poate veni decât tot dela un magazin de muzică. Mă şi deplasez în grabă până acolo. Vânzătorii n' au cunoştinţele celor dela noi. Dacă 'ţi trebue vreo notă, ţi-o cauţi singur prin rafturi etichetate alfabetic. Zadarnic întrebi vreun vânzător dacă are cutare bucată sau studiu, că-ţi răspunde zâmbind după lungă gândeală:

— *Saaa.. şirimasen.*

Saa e o interjecţie în timpul gândelii; ar corespunde cu „Eeee" sau cu „Deee". Iar *şirimasen* înseamnă „nu ştiu". Deaceea e mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

bine să te serveşti singur, de-a-dreptul. Pe când cotrobăiam prin saltare, domnul patron mă 'ntrebă ce doresc. Nu ştiu ce m'a enervat întrebarea că i-am răspuns aşa, din senin:

— Doresc să cumpăr un pian.

După ce-am rostit răspunsul, m'am speriat. Patronul, deloc. M'a poftit foarte politicos la etaj unde are expoziţie de piane, ca să aleg unul. Am urcat scara singur, fiindcă în magazinele din Japonia clientul e lăsat în pace, nu sâcâit cu 'ntrebări.

In sala mare dela etaj, piane şi pianine de diferite mărci. Predomină America. M'am instalat în faţa unuia care mi s'a părut mai de lux, din lemn de mahon. Sunet plăcut; basul puternic, sonor. Ca să-i încerc registrele, îmi plimb degetele pe toată lungimea clapelor într' o gamă. Deodată tresar. Asta e! Sub cuvânt că 'ncerc pianele, exersez. Timp de aproape două ceasuri m' am tot mutat dela un pian la altul, lucrând mereu. Nimeni nu m' a deranjat.

Aproape de prânz am coborît cu grije pe scară, jenat să nu dau cu ochii de domnul patron. Şi cum nu l-am zărit, mi-am compus pentru vânzători o ţinută demnă şi am păşit grav spre uşe. Iată-mă în stradă. S'a făcut. Pentru ziua de azi sunt cu degetele oarecum în tehnică. Dar mâine?

Mâine şi poimâine e simplu, fiindcă pe Ghinza mai sunt două magazine. M'am şi prezentat în adevăr a doua zi dimineaţa la cel de-al doilea magazin, ba încă cerând şi note, ca să exersez şi bucăţi, nu numai game şi arpegii. Totul a mers „pe note" după cum prevăzusem.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

După ziua a patra problema s'a pus din nou. Şi după o scurtă luptă, m' am decis: o iau d' acapo. M' am înfiinţat deci la primul magazin, ceremonios, zâmbitor, discutând cu domnul patron despre ploile care nu mai binevoesc să stea, despre războiu, despre orice, afară de pian. Nici el nu m'a 'ntrebat nimic şi nici n' a făcut vreo aluzie.

Văzând că taifasul ameninţă să nu se mai termine, am profitat de un moment când îl chemase cineva, am urcat scara liniştit şi m' am instalat la lucru în faţa unui pian.

Şi aşa mai departe 'n zilele următoare. Doar la răstimpuri mai cumpăram ceva note, aşa de politeţe.

*

A dat Dumnezeu şi m' am înfiripat de chirie. Azi mi-a sosit pianul. Mare eveniment în mahalaua mea. E obiectul de senzaţie al străzii. Toată lumea îl pipăe, îl urmăreşte în drumul dela camion la camera mea, îl comentează. Proprietăreasa care a căpătat deodată un deosebit prestigiu, e asaltată cu respectoase 'ntrebări explicative.

Rămas singur, las degetele la improvizaţii nesupraveghiate, fiindcă mintea mi-e aiurea. E atât de plăcut să acompaniezi gândul.. Deodată mi-amintesc de şcoală. Dacă eu îmi aud elevele, atunci sigur că şi pianul meu s' aude la maici. De-acu' devin cuminte şi atent, ca un elev cu profesorul 'n clasă.

Seara, când se 'ntoarce Sadako dela birou,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

îi cânt, din motive de nostalgie, niște hore, sârbe și alte naționale românești.

*

Ziua concertului.

Sunt turburat fiindcă, spre deosebire de primul, la care numai am acompaniat, azi cânt și singur. Și e prima oară. Am sosit primul înaintea tuturor artiștilor, emoționat și gătit ca un lord. Spectacolul mai prezenta și un interes excepțional; el arăta ce 'nțeleg japonezii prin concert.

Deschiderea a făcut-o un quintet de mandoline, instrument iubit de niponi, acompaniat de pian. Toate japonezele s'au ținut bine 'n tact cu mine. Succes și bisare. I-a urmat o soprană sub-mediocră; aplauze reduse. Tot eu am acompaniat-o. Apoi am intrat singur în scenă: Sonata Lunii a lui Beethoven, bine cunoscută de cei ce se ocupă cu pianul în Japonia. Aplauze susținute.

După asta trebuia să urmeze solo de vioară cu acompaniamentul meu. Insă Bermott, un american urât, cu care repetasem peste zi, nu și-a făcut apariția. In locul său a trimes un bilețel prin care lămurea impresarului că nu 'nțelege să cânte gratis; voia adică plata 'nainte, ca să fie sigur omul. Publicul a protestat, până ce a intrat o spaniolă cu ochi focoși și picioare agile. O chestie cu castagnete, grație și ritm, bisată insistent.

Și s'a continuat astfel ghiveciul până ce am venit din nou eu cu Scherzo în si bemol de Chopin. Strigăte de bis. Dece le-o fi plă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cut mai mult decât Beethoven? Poate pentrucă studiasem acasă, oglindit în luciul negru al pianului, nişte efecte grozav de concertiste: repezeam mâinile din extrema stângă în cea dreaptă a claviaturii, într' o linie foarte arcuită, însoţind mişcarea de energice scuturări din cap; iar la pianissimo pierdeam privirea 'n depărtare, ca omu' emoţionat şi dus pe gânduri.

Eu întrebasem din timp pe domnul Pereira, impresarul:

— Să pregătesc vreun bis?

Şi mi-a spus apăsat:

— Nu e nevoe. Dealtfel nici n'o să fie timp, pentrucă programul e destul de plin.

Acum ce să fac? Nimic nu preparasem în plus şi nu 'ndrăzneam să mă bazez pe memorie pentru bucăţi necântate de mult. Pereira m' a împins din culise:

— Cântă ceva, orice-o fi.

M' am aşezat iar la pian şi m' am apucat să improvizez o rapsodie românească. Adică rapsodie, vorba vine; că era potpuriu toată ziua, mai pianistic, mai sgomotos, pe care l-am terminat cu o ciocârlie 'ndrăcită şi focoasă.

Nu pot să spui ce neaşteptat succes au avut melodiile noastre populare. A trebuit să repet şi mi-a fost foarte greu, că nu mai ţineam minte din prima oară.

Fericirea mea n' a avut corespondent decât în disperarea care m' a cuprins când mi-am aşteptat onorarul: domnul impresar a fugit la Kyoto şi nu mi-a dat un yen.

M' am consolat cu moralul care a compensat larg materialul. Elevele mele dela şcoală

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mi-au arătat tăeturi din ziare cu aprecieri elogioase asupra domnului profesor la concert. Şi le-am păstrat cu îngrijire, fiind scrise cu o complicaţie de linii printre care 'mi recunosc numele meu.

*

Decembrie. Ziua, cald de nu poţi sta în pardesiu; seara, frig tăios. Combat temperatura scăzută cu o sobiţă de gaz aerian: câteva tubuleţe de un decimetru, cu găurele prin care 'nvie capete de flăcări mici, albastre. Mai degrabă o iluzie. Dacă stai aproape lângă acest instrument, bagi de seamă că dă căldură.

Japonezii cari au în casele lor asemenea aparate calorice, le sting noaptea de teama unui accident mortal care s' a şi 'ntâmplat de câteva ori: din cauza vreunui defect dela uzină, se 'ntrerupe gazul, în care timp, fireşte, flacăra se stinge; când revine gazul pe tub, se răspândeşte 'n cameră şi asfixiază pe cei ce dorm.

Eu refuz să iau astă măsură de precauţie, cu riscul vieţii şi cu toate rugăminţile lui Sadako-san, pentrucă n'am încotro. Mi-e frig. Un frig umed, care-mi pătrunde măruntaele, deşi termometrul pretinde abia zero grade. După lecturi, n' ai crede că 'n propria sa împărăţie, să-l vezi aşa de rar pe Soare-răsare şi să tot tremuri ca 'n ţări de Nord.

Fiindcă minuscula sobiţă nu reuşeşte să-mi facă 'n odae mai mult de 14 grade, o pun şi eu la alte treburi: îi dau atribuţii culinare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Am inventat din sârmă subţire un fel de grătar dublu în care arestez un muşchi frumos de porc. Il apropii vertical de tubuşoarele cu flăcări albastre, pun dedesubt o farfurie pentru must, sucesc grătarul pe o parte şi pe alta până ce umplu casa de miros şi mai ales de fum; dar fabric cu acest sistem cea mai gustoasă friptură.

Dimineaţa vine mama-mare, şi-mi spune interogativ:

— Onorabilă carne?

Atunci ştiu că a sosit domnul măcelar şi mă 'ntreabă ce vreau să cumpăr; eu, după dispoziţia sucului meu gastric, indic cutare fracţiune de porc sau de vacă şi uneori pui.

In dimineaţa asta, bunica mi-a deschis ca de obicei uşa, s' a scuzat cu lungi şi obişnuite formule, mi-a urat bună-dimineaţa şi cu figura ei impasibilă mi-a spus:

— *Yuki.*

Şi cum eu nu dam semn că pricep:

— *Yuki de gozaimas.*

Răscolesc zadarnic în memorie, că nu dau de cuvântul ăsta. După sistema mea de a învăţa vorbele de care am nevoie, sunt sigur că nu m' am lovit încă de acest *yuki.* Afară simt o neobişnuită forfoteală. Arunc ceva mai gros pe mine şi deschid fereastra. Surpriză: a nins! Un băeţel mă zăreşte şi-mi strigă voios:

— *Yuki, nè!*

Acum am învăţat: *Yuki* e „zăpadă". O biată zăpadă subţire de-un degeţel, plăpândă şi ruşinoasă de vrea să intre 'n pământ la primele raze ale soarelui.

Totuşi a 'nveselit toţi obrajii. Peste un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ceas-două, „mantia albă" e aşa de sdrenţuită, că a rămas numai petice. Peste un alt ceas va dispare. Toată lumea însă se bucură. Bărbaţi, femei, au ieşit pe la ferestre sau în stradă s'o admire şi s'o vadă murind în braţele arzătoare ale astrului.

*

De vacanţa Crăciunului fetele mele s'au produs la şcoală într' un concert intim. Sala mare de gimnastică, transformată pentru festivităţi, suprapopulată de părinţi, maici şi eleve.

Fără voe am intrat într' un greu examen. Ca să le 'ncurajez, le-am dat fetelor la lecţii, bucăţi prea grele; ele mi-au cerut stăruitor să le cânte 'n public, deşi peste forţele lor. Am cedat la insistenţe şi acum grozav mi-e frică să nu mă fac de râs. Ele s'au ambiţionat, au lucrat cu 'ndârjire şi 'n ore de recreaţie şi iată-le acum cu tupeu de concertiste, cu calm pe faţă şi agitaţie internă.

Mariko-san se produce cu Fantezia în re minor de Mozart, curată ca tehnică şi corectă 'n stil. Tania o urmează cu Poloneza „militară" de Chopin, cam pe de lături cu notele. Ayako-san nuanţează gradat „Frülingsrauschen" a lui Sinding. Dorothy cântă sentimental „En batteau" de Debussy. Pentru final, ceva de efect: două piane pe scenă cu două Uverturi la 8 mâini: Wilhelm Tell al lui Rossini şi wagnerianul Tanhäuser.

Am trecut examenul cu elogii şi sudori. Am primit felicitări personale dela inspec-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

toare. S'a constatat unanim că elevele au progresat cu pas uriaş.

Cele două ceasuri de festivitate şcolară, cât am stat sub presiune, m'au obosit. Acum, cu nervii destinşi, plec moleşit acasă şi fericit că am intrat în vacanţă.

*

Aştept sfârşitul Crăciunului care s'a anunţat printr'un cutremur. Nu un cutremur păgubitor, dar ceva mai impunător decât cele săptămânale cu care m'am obişnuit; nu se simt mai mult decât cele din Europa dela etaje când trece un camion greu pe caldarâm. Cutremurele lunare sunt mai serioase. De două ori m'au găsit scriind şi tocul a imprimat rapid pe foaie un trăsnet de cerneală.

Ultimile zile ale anului sunt întrebuinţate pentru mari preparative. Fiindcă pentru japonezi, singura sărbătoare în stil mare e Anul nou. Toată lumea ia parte la ea, şi oficialitate şi particulari, dela Palat la sărac.

Mare fierbere şi pe străzi şi 'n case. Lume multă, multă de tot, forfoteşte 'n toate părţile, din magazin în magazin, după cumpărături. Se aprovizionează fiecare cu ce-i trebue pentru noul an şi mai ales cu daruri din belşug, fiindcă Japonia e ţara cadourilor. Cel mai modest locuitor nipon nu te vizitează de Anul nou fără un oricât de mic plocon.

Şi eu am daruri de făcut. Am luat-o 'ncet

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.stratransilvania.ro/mdr/1933-1947

pe Ghinza şi trec vrăjit dela o vitrină la alta, ca 'ntr' o expoziţie. Minunate lucruri sunt de văzut în ţara asta! Camioane 'ntregi aş încărca.

Intotdeauna e curată căsuţa japoneză; totuşi, în vederea Anului nou, gospodinele scot toate lucrurile afară, le iau la bătae şi frecătură, în stil de mare curăţenie. Se repară stricăciunile, se 'nlocuesc tatamiurile uzate, se şterge, se reînoeşte. E o epidemie generală de scuturomanie acută.

Gazda mea a preparat din aluat de făină de orez, tradiţionalele turte mici, ovale, *moci* şi altele mai mari, eliptoidale, *osanai*. Obligatorii de Anul nou, ca oul roşu de Paşte la noi. Japoneza le-a orânduit în firida din zid numită *tokonoma*, rezervată cultului strămoşilor; le-a suprapus în piramidă. Este ofranda adusă spiritelor acestor strămoşi. *Moci* uscate vor constitui mâncarea de tradiţie în ziua de Anul nou, fripte pe cărbuni sau muiate 'n apă.

Decorarea caselor pe străzi reprezintă tipicul de An nou japonez. Cu privirea spânzurată, asist în dreptul uşilor cum se 'mplântă pini cu ramuri verzi, *kodomaţu*; emblemă de longevitate. Doi pari înalţi, înfipţi la intrare, sunt legaţi între ei sus în vârf cu o funie groasă 'mpletită din pai de orez, numită *şimenaua*; de coarda asta atârnă 'n jos hârtii albe, tăiate 'n făşii cari se continuă una din alta. La mijlocul funii prinde un rac uriaş, roşu, o mandarină şi câteva spice de orez; toate înseamnă fericire şi viaţă lungă. E o curte prin care japonezul speră să seducă pe Zei, să le atragă binevoitoarea lor atenţie şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

să-i dea ce vrea el. Fiecare din aceste obiecte e un simbol, rezumat dintr' o 'ntreagă poveste, de unde 'și trage origina.

Am întrebat dece se pune 'mpletitura groasă de pai. Și mi s'a răspuns prin următoarea poveste care ar trebui să figureze în volumele de basme, dar care se 'nvață 'n cărțile școlare de istorie, deși ține de mitologie:

Zeița Soarelui, *Amaterasu*, din care se trag în linie directă Impărații Japoniei, avea un frate năzdrăvan și poznaș cu numele de *Susanoo - no - mikoto*. Și lui Susanoo i-a trăznit prin cap într' o bună zi să intre în odaia în care soră-sa se 'ndeletnicea cu țesutul firului de mătase, însă nu pe ușă, ci prin acoperiș, călare, cu cal cu tot. Biata Zeiță s' a 'nspăimântat așa de tare, că a luat-o la fugă și s' a ascuns într'o peșteră. Dar pentrucă ea e Zeița soarelui, îndată ce s'a 'nchis în stâncă, toată omenirea s'a cufundat în întuneric.

Atunci cele opt milioane de Zei au ținut un mare sfat care să hotărască ce e de făcut ca să scoată pe Amaterasu din peșteră și să redea astfel lumii Lumina. Cel mai înțelept dintre ei, probabil un cunoscător al sufletului feminin, a opinat să se speculeze două însușiri: curiozitatea și gelozia.

S'au convocat deci toți muzicanții din Univers și s'a format o orchestră extraordinară, cu atât mai excepțională cu cât făcea parte din ea și cocoșul. Iar în ritmul și cacofonia ăstui jazz asurzitor, Zeița *Uzume* a fost invitată să danseze în absență de costum, grațioasă și ispititoare. In jurul ei, milioane de Zei cu tot felul de instrumente sgomotofere, ridicau un tărăboi ne mai pomenit. Curioasă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 194

Amaterasu a venit până aproape de intrare și a 'ntrebat:

— Ce e? Ce s'a 'ntâmplat?

Iar Zeii i-au pus în față o oglindă mare, strigându-i:

— A sosit o Zeiță mai frumoasă decât Augusta ta persoană și de aceea suntem veseli și ne bucurăm!

Zeița soarelui nu mai văzuse oglindă până atunci. De aceea nu și-a putut da seama că ceeace vedea ea, nu era decât reflexul propriului ei chip. Atunci Amaterasu a ieșit s'o vadă, inundând Lumea cu lumina solară.

Un Zeu voinic care se ațînea la gura peșterii, a astupat intrarea cu un bolovan colos; iar alți Zei i-au închis intrarea în grotă cu o coardă 'mpletită din pai de orez: *șimenaua.* Și 'n amintirea zilei când lumina Soarelui a fost redată pământului, o întrebuințează și azi, ca decorare de Anul nou.

La originea legendei, trebuie să fi fost o eclipsă totală de Soare.

•

— Unde e Șigheno-san? Aș vrea să vedem împreună străzile decorate.

Mamă-sa 'mi răspunde cu surâs în calm:

— *Go-bioki de gozaimas.* (Onorabilă bolnavă este.)

M' am dus îndată s'o văd. Febra 'i dă ochilor ei de veveriță, luciri calde. Mă privește zâmbind în timp ce toată familia se pierde în mulțumiri că am binevoit să mă interesez de ea. Simt după puls că trebue să aibă căldură mare. Trec în odaia mea și aduc termometrul:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

40°! Mă sperii, le arăt că are nevoe de o îngrijire pe care acasă n'o poate avea şi le conving s'o transporte la spital.

In dimineaţă următoare o vizitez acolo. Curat, ordine. Familia în halate albe, în jurul patului. Şigheno - san e atât de fericită că i-am adus flori!

Febra nu cedează. Chem pe medicul şef, îl adaug la consult şi cer alarmat analiza rapidă a sângelui. Răspunsul vine urgent dela laboratorul spitalului: microscopul a găsit în sânge „diprococcus". Septicemie!

Când sosesc a doua zi, mamă-sa îmi iese bucuroasă 'nainte şi-mi spune că fierbinţeala a scăzut de tot. Număr pulsul: 120! Pe diagrama dela capul patului, temperatura e trasă grafic cu o linie în scară coborîtoare, în timp ce graficul pulsului urcă mereu. Amândouă liniile fac cruce: semnul morţii! Peste câteva ore a intervenit premergătorul cioclu, oxigenul, în nelipsitele şi zadarnicele baloane.

*

A murit Şigheno, copil vesel, vioi. Şaisprezece ani stinşi ca un suflat în lumânare. Deşi prevenit de lecturi, mi s'a părut curioasă indiferenţa familii. La 'nceput am fost înclinat s'o iau drept nesimţire. Nici o lacrimă; numai obişnuitele zâmbete. La condoleanţe, răspund cu:

— *Şikataga - nai*! (Nu e nimic de făcut.)

Expresia japoneză e echivalentă cu vorba turcească: „Aşa a fost scris". Dar noaptea, gemete 'nnăbuşite de durere au străbătut pereţii de carton. A doua zi, rudele şi cuno-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

scuţii au fost primiţi cu acelaş calm surâzător, care mi s'a părut cel mai cuviincios omagiu adus defunctei.

Atitudinea japonezilor în faţa morţii îmi pare mai demnă decât a noastră. Fiindcă, sincer vorbind, noi ne bocim propria noastră durere, nu pe mort pe care nu ştim dacă n'ar trebui mai degrabă să-l fericim. E şi mai decent. Călugăriţele au avut aceeaşi mentalitate încă din timpul boalei, colorată bisericeşte de catolicismul lor: „Aşa a vrut Dumnezeu. E mai bine unde se duce acolo sus." Periculoasă doctrină, fiindcă răpeşte o mare parte din forţa, din energia de rezistenţă contra nenorocirilor. In loc să lupţi, te bazezi pe „cum va vrea Dumnezeu".

Inmormântarea m' a răzbunat pe maici. Mi-era necaz pe ele că priviseră cu atâta nepăsare boala lui Şigheno şi nu interveniseră cu doctori buni; poate că scăpa, biata fată.

Ani de-a-rândul s'au străduit bunele maici să infiltreze zi de zi, în sufletul familii Ito, religia catolică. Prin tot felul de presiuni, prin ajutoare materiale, au izbutit să convertească pe cele două fete. Şigheno şi Sadako au venit regulat Duminecile la messa din Capelă, au îngenunchiat cu smerenie, s'au rugat sincer, au făcut tot ce se cere unor bune şi adevărate catolice. Până 'n ultima ei clipă, pe măsuţa patului, alături de florile mele, a stat un crucifix, ca o sublimă nădejde. Şi acum, iată că pe Şigheno o 'nmormântează după ritul budist. Patriotism? Ar fi trebuit atunci să urmeze ceremonialul sintoist. Credinţă? Nu. Puterea tradiţii.

Misionarii catolici sunt admirabili propa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gandişti; îşi fac cu prisosinţă datoria de soli ai Papii. Dar psihologia şi moravurile le pricep mai greu. Altfel nu s'ar mai mira de asemenea accidente şi n' ar mai vorbi de ingratitudine şi nesinceritate. Japonezii suprapun, nu înlocuesc religiile.

Tot tradiţie, probabil cu origine foarte veche: într'o urnă mică, fiecare cunoscut a depus o sumă, după puteri, „ca să i se cumpere defunctei flori şi miresme". Nu e obolul pentru luntraşul Charon, ca s' o treacă peste Styx?

Şigheno fără suflet e băgată 'ntr'o cutie pătrată, înghesuită acolo cu genunchii la gură, în poziţia scheletelor oamenilor preistorici din caverne. Sicriul cubic e ridicat pe umerii unor oameni în mantale albastru-închis. *Bonzii*, preoţii budişti, cu capul ras, cântă nazal cu inflecţiuni popeşti, apropiate de ale preoţilor noştri.

Toată procesiunea, destul de complicată în ceremonialul ei. Serviciul funebru, lung şi minuţios. Flori multe. Decorul alb. Fără bocească, fără scene. Câteva lacrimi discrete, curate, din inimă.

*

După puţin, am căzut şi eu bolnav şi încă rău, în luptă cu microbii broncho-pneumonii. Grele zile. Temperatura se ridica peste 40 de grade, uneori cu aiurări. Din cauza nervozităţii, pulsul sărea o bătae; doctorul japonez, crezând că am meningită, mi-a ordonat ghiaţă la cap. Când mi-am dat seama, am svârlit-o de nu s' a văzut, spre marea disperare a ce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lor ce mă 'ngrijeau. De o mai ţineam, chiar că mă 'mbolnăveam de meningita lui.

Cum a auzit că sunt bolnav, Toşiko-san a dat fuga. Ea şi Sadako-san primeau ordinele medicului şi le executau. Doctorul nu scrie reţetele ci dă numai un număr cu care se duce cineva la el să ia doctoriile, preparate tot de el.

In loc de prişniţe reci pe piept, medicina japoneză 'ntrebuinţează, după cea americană, comprese cu apă caldă. Nopţi de-a-rândul, când una când alta venea la ore regulate, cu ligheanul cu apă fierbinte, mă ridica toropit de febră şi-mi schimba prosoapele cu care îmi era înfăşurat pieptul. Numai devotamentul lor m' a scăpat cu viaţă.

*

Primul revelion în Japonia l-am petrecut cu termometru şi aspirină. Dar a doua zi, ziua de Anul nou, nu mai vreau, din superstiţie şi curiozitate, s'o trec în pat. Cu ori ce risc mă 'mbrac cât pot mai gros şi pornesc la plimbare.

Nu mai recunosc străzile. De-a-lungul lor se întinde ca 'n feerii, milioane de lampioane, pini verzi, mulţime de *şimenaua* cu portocale şi raci. Par' că e decor de teatru; par' că e carnaval de epocă. Bărbaţii sunt în cele mai bune haine de sărbătoare; femeile, în splendide kimonouri strânse 'n obi de culori fermecătoare. Mulţime calmă, politicoasă, enormă. Toată lumea a ieşit pe străzi?

Numai surâsuri. Prieteni, cunoscuţi, cum se zăresc, se 'ndoae repetat şi adânc din mijloc:

— *Omedeto gozaimas!* (Onorabile felicitări!)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Și de pretutindeni se răspunde:

— *Omedeto gozaimas!*

Se fac vizite, se salută surâzător, se schimbă cărți de vizită, se oferă daruri.

In pitorescul acesta uluitor, o notă și mai veselă o dau fetele și copii cari se joacă prin curți și chiar în stradă cu *hangoita:* o lopățică de lemn, pictată în formă de rachetă. O floare artificială, mică, înfiptă într'o bilă ușoară de lemn, plesnită de hangoita, descrie prin aer o lungă curbă luminată de culorile vii ale florii.

Nu mi-aș fi 'nchipuit că elegantul kimono, făcut par' că anume pentru calmul expoziții, să se acomodeze și la sport. Și totuși, e o poezie să vezi tinere musume fugind sprintene, elegante, în kimonouri adorabile și trudindu-se să prindă floarea din sbor cu racheta.

Am primit și eu în dar o hangoita. Dar e mai mare și poartă pe ea, nu în pictură ci în relief de mătase, un actor celebru care interpretează un erou național, un samurai legendar.

Nu știu cât aș mai fi rătăcit pe străzi, dacă foamea nu-mi aducea aminte că sunt invitat de gazda mea la prânz. I-am găsit în jurul mescioarei ca de pitici, toți veseli, guralivi, sărbătorind cu voioșie noul an în tovărășia rudelor și amicilor.

După fiecare fel de mâncare, cupe mici se umple cu sake și fiecare 'nchină:

— *Banzài!* (La mulți ani!)

— *Banzài!*

Eu eram înclinat să cred că urarea derivă din românescul „Bani s' ai", ceeace ar fi ajuns tot acolo. Dar filologia japoneză e de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

altă părere. Expresia se compune din *Ban* care înseamnă „10.000" şi *zai*, „ani"; adică „zece mii de ani"; atâta îţi doreşte japonezul cu urarea lui.

Toată lumea e veselă, râde, bea şi mănâncă. Un comesean ia în mână un *şamisen* şi acompaniindu-se cu această chitară cu trei coarde, cântă ceva popular. Apoi la răstimpuri cupele se umple din nou:

— *Banzai!*

La care eu răspund regulat:

— Bani s'ai!

*

11 Februarie: mare sărbătoare naţională. Fast deosebit, steaguri peste steaguri, tot poporul pe stradă 'n haine de gală, ca la Anul nou. De data asta, şcoli la paradă, aliniate pe trotoare, printre ghirlande de flori. Seara, procesiune cu torţe şi lampioane.

E aniversarea suirii pe tron a primului Impărat al Japonii, *Gimmu - Tenno*. Se 'mplinesc de-atunci, zic Japonezii, 2570 şi ceva de ani. Aşa scrie şi' n gazete. Dar istoricii europeni pretind că Japonia e mai tânără cu şease veacuri.

Vechile lor cronici spun că Zeiţa Soarelui, Amaterasu, a trimis pe nepotu-său în Japonia s'o guverneze. Iar un nepot al acestui nepot, e sărbătoritul de azi, Gimmu - Tenno, primul Impărat nipon.

Japonezii sunt mândri şi au de ce. Impărăţia lor, spre deosebire de toate celelalte din lume, este opera directă a lui Dumnezeu; iar ei descind din Zei, nu ca toţi ceilalţi muritori din Univers.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nu ştiu cum, dar această mândrie mi s'a comunicat şi mie 'n suflet. Am scos pieptul ceva mai în afară, am ridicat capul mai sus şi m' am plimbat cu trufie prin mulţimea agitată între panglici, steaguri şi lampioane multicolore.

*

A trecut iarna cu două tentative neizbutite de ninsoare. Adică a trecut, după calendar; că din tremurat, tot nu m' am oprit. E umed şi simt frigul pătrunzător chiar la 16°.

Februarie a fost luna cea mai rece. Acum zilele cu frig slab alternează cu cele călduroase.

Japonezii nu rezistă la intemperii, Se pare că iarna asta a fost prea aspră. In *Japan Times* citesc o statistică 'nfiorătoare: epidemia de „influenţă spaniolă" a făcut 13.130.000 de victime. Şi din cortegiul ăsta impunător de bolnavi, morţii au fost şi ei bine reprezentaţi.

Azi, în mod neobişnuit, a luat-o de dimineaţă cu soare. Ies fericit afară şi leg conversaţie cu bunica:

— Cald! Foarte cald!

— Cald, fiindcă e ziua 3-a din luna 3-a, îmi spune bătrâna.

Adică 3 Martie; în limba lor, lunile n'au nume. Nu sunt în curent cu data asta meteorologică!

— Şi ce e la 3 Martie?

Mama-mare se miră de 'ntrebare:

— E *hina - maţuri!* (Sărbătoarea păpuşilor!)

Adevărat. E ziua fetiţelor. Ei vezi, d' asta a ieşit azi soarele darnic! Sadako-san s' a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adăugat şi ea cu lămuriri: din ajun, fiecare fetiţă îşi orândueşte cu 'ngrijire păpuşile din anii trecuţi, la care adaugă pe cele primite acum.

Dar rânduiala nu lasă nimic la iniţiativa copiilor. Totul e reglementat până 'n mici amănunte, într'o riguroasă ordine erarhică. Păpuşile pot fi mari sau mici, numeroase sau puţine, ieftine sau luxoase, de lemn simplu vopsit sau lucrate artistic în fildeş îmbrăcat în mătase; aşezarea lor e una singură în tot Imperiul.

Lecţia practică am făcut-o intrând în vizită la un vecin. Am găsit pe fetiţe stând japoneşte jos, în faţa unei etajere cu mai multe poliţe. Fondul, pictat şi 'mpodobit cu flori de toată frumuseţea. Sus de tot, două păpuşi în costum antic de ceremonie, grozav de complicat şi 'ncărcat.

— Împăratul şi Împărăteasa!

Pe poliţa a doua, mai multe păpuşi, unele cu instrumente muzicale, toate 'n haine de Curte. Sadako-san îmi urmăreşte privirea şi sare cu explicaţii:

— Miniştrii şi muzicanţii cari asistau la sărbătorile dela Curte.

Pe cea de dedesubt, femei sufocate de serii de kimonouri.

— Sunt doamne de onoare.

In rând cu ele, ceşti şi ceainice microscopice, prăjituri din aluaturi, tot aşa de reduse.

— Dar astea ce caută aici?

— Onorabile doamne prezintă celor de sus ceai şi prăjituri.

Vreau să verific dacă ordinea e riguroasă şi schimb o păpuşe în locul alteia. Fetiţele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

se uită curios la mine, se scoală, le pun iar unde au fost și se așează cuminte pe perne. Așa dar ordinea e sacrosanctă. Ca și numărul păpușilor care e 'ntotdeauna pereche.

Pe o poliță mai jos, mobile 'n miniatură, reproducând fidel cele mai mici detalii; dulapuri cu saltare pe care le-ai putea trage, dacă ai avea degete atât de subțiri. Și daruri diverse, sticluțe, mingi, cari neintrând în compoziția erarhii de pe etajeră, iau loc tot pe această ultimă poliță.

De afară ne-a pătruns gălăgia de joacă a băeților. Atunci am întrebat repede:

— Dar ei?

— Ei au sărbătoare la 5 Mai.

Bun. Aștept. Până atunci am memorat: pentru fete, ziua a treia din luna a treia; pentru băieți, ziua a cincea din luna a cincea.

*

Uneori după ce termin lecția cu o elevă, se întâmplă ca cea următoare să 'ntârzie. Atunci, cum nu pot sta degeaba, m' apuc să improvizez ceva la pian. Mariko-san mă surprinde într' o asemenea îndeletnicire:

— Ce titlu are ceea ce cântați?

— Nu i-am pus încă titlu.

— E compoziția D-voastră?

— Deocamdată e numai o improvizație.

Lecția viitoare Tania continuă ea interogatorul:

— Ce frumos e să compui muzică! E greu?

— Dacă ai inspirație nu e greu; înveți un mănunchi de reguli, faci un șir de exerciții ca să te familiarizezi cu ele, ș' apoi te lași în voia intuiții.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Nu vreţi să ne 'nvăţaţi şi pe noi să compunem?

Acest *ne* m'a 'nduioşat. Deaceeea, o bună parte din ora lor de pian am rezervat-o pentru regule de armonie, ceva din contrapunct şi câteva principii de compoziţie. Amândouă au dovedit o sârguinţă 'ndârjită şi 'n plus, nebănuite aptitudini. In câteva luni au ajuns să compue drăguţ şi corect, de m'au surprins şi pe mine.

*

Avocatul Taţuno mi-e deosebit de simpatic. E inteligent, vioi, comunicativ. Fiindcă şi-a însuşit mult din structura mintală a europenilor, îşi permite să critice fără sfială ce e de 'ndreptat în propria-i ţară. Ţine mult la mine. Ca să mi-o dovedească, mă invită la un *ryori-ya*, (restaurant) cu gheişe de prima clasă. Eu nu le cunosc, fiindcă nu sunt de nasul bugetului meu.

Am primit invitaţia pentru studiu şi amuzament. Ştiam că e o instituţie unică 'n lume, că gheişele primesc o educaţie de mulţi ani, în care 'nvaţă pe lângă muzică şi dans, arta de a fi agreabil la masă prin voioşie şi spirit. Trebuia să le cunosc.

Am ajuns pe la 10 seara. O casă cu etaj, arătoasă, cochetă 'ntre arbori, discret luminată. Ne-am instalat singuri într'o cameră mare, luxoasă, dar goală ca orice cameră japoneză. A sosit îndată patroana care a primit toate ordinele dela amicul meu, plecoonindu-se mereu, zâmbind şi privindu-mă des. Bănuesc că nu mai văzuse european pe la ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

O slujnicuță se prosternează cu fruntea de tatami și ne aduce o mescioară joasă de tot, minunat lăcuită 'n roș cu balauri supărați de bronz. Cum stăm jos pe perne turcește — avocatul japonez m'a imitat — înălțimea mesei ne vine potrivită. Provizoriu ni se servesc mici prăjiturele sărate, nu știu ce sâmburi de ronțăit și sake.

Au sosit gheișele care s'au lăsat cam mult așteptate. Tinere, plăcute, în kimonouri scumpe cum n'am mai văzut decât în magazine de lux, și 'mbrăcate cu gust subțire. Coafură înaltă, complicată, îngrijită. Intră vesele, totuși sfioase, execută adânc salutul de rigoare și se prezintă politicos.

Una dintre ele e de o frumusețe clasică de stampă; ochi adânci, duioși, privire tulburătoare. Mă privește lung, timid. Când patroana mă 'ntreabă pe care o aleg să mă servească, răspund cu mutră indiferentă, indicând-o pe ea:

— Mi-e egal. Oricare. De exemplu a doua.

S'a instalat în fața mea mută și mă privește iar. Servitoarea aduce un fel de bucate și-l predă fiecărei gheișe care 'și servește partenerul. E *skiaki*, mâncarea preferată: legume, plante marine și carne, tăiate 'n feliuțe subțiri și prăjite 'mpreună cu ceapă 'n *șoyu* și *sake:* o bunătate.

— Omul de dincolo de mare știe limba japoneză? întrebă gheișa mea pe avocat.

„Omul de dincolo de mare" sunt firește eu; e o expresie în loc de „străin". Răspunsul i-l dau eu grăbit ca să-i fac impresie, dar nu știu cum că din iuțeală sau emoție, scap vreo două greșeli pe care de obicei nu le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr.1933-1947

fac; mă 'nfurii, îndoesc atenţia, dar se dublează şi involuntarele erori, par'c' aş fi fermecat.

Juna pare fericit mirată şi 'ncepe conversaţia — conform protocolului — printr' o consideraţie meteorologică şi continuă cu un interogator indiscret asupra naţii, familii, vârstei, ocupaţii şi numelui meu. In Japonia asemenea întrebări nu sunt ne la locul lor; dovedesc dimpotrivă, delicată solicitudine. E foarte impresionată că are de aface cu un european şi încă muzicant.

— Mititica te place foarte mult, îmi spune tovarăşul meu, amestecând toate limbile pe care le cunoştea, ca să nu 'nţeleagă celelalte.

— De unde ştii?

— Din toată atitudinea ei; se vede limpede.

Iau notă şi mă port în consecinţă. Îi explic fetei că am văzut-o în trei visuri consecutive, că am fost surprins, recunoscând-o când am intrat şi că sunt convins că într' o viaţă anterioară ne-am iubit equatorial.

Roriko - san — aşa o chiamă — îmi spune că nu ştie pentruce, dar simte o puternică onorabilă iubire pentru mine.

— *Muşi - ua sûkimasû!* („Muşi" = insectă; „sûkimasû" = iubeşte).

Japoneza zice: insecta din mine, adică intimul meu sufletesc, te iubeşte. Fără să fi băut cine ştie ce, sunt într' o vervă cum n' am mai fost de mult. Imi vin în minte multe jocuri de cuvinte 'n limba lor, grele pentru un european, dar mult apreciate şi gustate de japonezi. Taţuno-san e în conferinţă cu două gheişe iar celelalte cântă din şamisen.

Spre sfârşitul mesei, când amicul meu şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1933-1947

fetele s' au încălzit cu sake și se ocupă cu cântatul în gura mare, eu o iau mai în secret cu juna mea care 'ntr'adevăr pare 'namorată.

Nostimă e inima mea. Dumneaei, măgulită și fericită că o inimă japoneză vibrează pentru dânsa, de emoție se simte obligată la reciprocitate. Antrenat de sentimente, schițez timid propunerea de-a rămâne până dimineața cu ea. Se gândește mult, ca și când n' ar fi auzit, și 'n urmă 'mi spune că primește. Atunci îl întreb pe Tațuno-san:

— Dar dacă aș invita-o la mine acasă?

— Aci în Tokyo n' o să vie. Dar propune-i ca atunci când o avea o zi liberă, să vă întâlniți la gară, să luați trenul și să plecați undeva în provincie; un loc retras, nevizitat de cei din Tokyo.

Când i-am expus planurile mele, Roriko-san m' a refuzat:

— Rămâneți acum aici. Iau asupra mea totul; știu ce risc.

Fireşte că nu primesc. Nu pot să-mi iau răspunderea sacrificiului ei. Fata devine 'ntristată, deși nu părăsește zâmbetu-i de pe buze. Ochișorii ei s' au înrourat puțin, devenind mai adânci, mai dulci, de-mi vine să le culeg roua cu buzele.

E unu după miezul nopții. Anunțăm că ne retragem, Roriko-san iese repede să aranjeze pentru rikșe. Descindem, ne complimentăm adânc și repetat:

— *Sayonara!*

— La revedere, mai poftiți!

Ne suim în rikșe și o pornim. Dela cotitura străzii principale Ghinza, ne despărțim; amicul meu locuește în altă direcție.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Pe când filosofam melancolic, gândindu-mă la Roriko-san, bag de seamă că domnul *ginrikşa*, omul cal-birjar care-mi trage 'n fugă trăsurica, o ia pe alte străzi. Îi repet adresa. Răspunde scurt: — *Hâi!* (Da!) însă continuă pe străduţe laterale, întunecoase şi par' că în direcţie contrarie.

Cam intru la griji. Şi până să mă decid între curaj şi prudenţă, gin-rikşa opreşte scurt în faţa unei case 'nalte şi mari. Pare o poartă de din dos. La sunetul clopoţelului apare o subretă ploconindu-se 'n mătănii:

— Bine-aţi venit!

Ce să fie asta? Stau la 'ndoială o clipă şi mă decid prompt. O viaţă are omu'. Intru.

Urmez pe slujnicuţă de-a-lungul unui coridor cu parchet şi sunt lăsat singur într'o odae. Procedez rapid la recunoaştere: încăperea aparţine unei fiinţe de sex feminin, cu mult gust şi aranjată de culcare. Fereastra dă într'o străduţă îngustă şi am ochit pentru orice eventualitate un stâlp subţire în dreptul ei pe care m'aş putea scoborî repede dela etaj.

— *Gomen kudasai mase!* (Onorabile scuze!)

Tresar şi mă 'ntorc deodată, ca să dau cu ochii de Roriko-san. Acum pricep manevra cu care a reuşit să aranjeze totul discret şi secret. E aceeaşi yoriya — intrarea din dos — cu odaia orânduită pentru ea. Un timp ne privim fără să scoatem o vorbă. Apoi ea 'şi aminteşte de formulele de politeţe:

— V' am dat onorabilă otravă! (adică: v' am cauzat neajunsuri.)

Eu mă grăbesc să protestez cu fraze corespunzătoare, pe care în iuţeală le amestec şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

le confund. In urmă mă invită să iau onorabil loc. Ne aşezăm amândoi jos pe perinele de mătase, îmi ia mâna, mă priveşte mut, îmi încolăceşte cu o mână gâtul, îşi pune capul pe pieptul meu şi rămâne aşa nemişcată.

Rămân şi eu imobil vreo jumătate de ceas, dar pentru prima oară nu simt nici un efort. M'am japonizat eu într'atâta? Sau poate fiindcă Roriko-san mi-e dragă? Simt în mine o plăcere care-mi dă o senzaţie de adorare.

Dragostea japonezei e ca muzica lui Bach: puţin senzuală dar profundă. A europenei e în stilul lui Chopin: ţine mai mult de simţuri.

O nebănuită vraje mă cuprinde. Mă simt fericit.. mă simt uşor. Incet, pierd senzaţia locului.. par'că plutesc, par'că nu mai am greutate, par'că mă cufund uşor.. Pe nesimţite cad încetişor pe spate, din ce în ce, până ce mă răstorn de-a-binelea pe tatami cu Roriko-san cu tot..

*

Cam la două zile după dineul cu gheişe, primesc o scrisoare dela Roriko-san. Plicul, în formatul obişnuit japonez, de trei ori mai lung decât lat, din hârtie fină ornat cu splendide flori în culori, cum n'am mai văzut.

Inăuntru, aşa cum au scrisorile japoneze, o bandă de hârtie lungă de aproape doi metri şi lată de vreo 20 de centimetri. Dar pe bandă nu era scris decât două cuvinte: „Mult dorite..“ Atât. Restul hârtii alb, gol. Ba mai sunt vreo trei pete de spermanţet.. Asta trebue să fie vreo teorie japoneză, gândesc eu. Şi chem pe Sadako-san să mă lămurească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ea examinează atent scrisoarea şi conchide:

— *Okaşii, nè!* (Curios, dè!)

M'a lămurit! Adaug la consult pe vecina mea, madam' ceasornicăreasa, cucoană care ştie multe. Dumneaei întoarce scrisoarea şi p'o parte şi pe alta, ca să observe mirată:

— *Okaşii, nè!*

Atunci le concediez scurt, iau scrisoarea la analiză ca un detectiv şi reuşesc să descopăr că nu pricep nimic. Nici încercările de grafologie nu dau vreun rezultat.

In seara aceleiaşi zile mă vizitează *Riuko-san*, o actriţă en vogue dela „Teatrul Nou". Vine de două ori pe săptămână să ia lecţii de canto, dar până acuma, nu ştiu cum s'a făcut, că de o lună nu ne-am prea ocupat cu muzica. Cum intră îi şi arăt scrisoarea şi i-o iau înainte:

— *Okaşii, nè, Riuko-san!*

Actriţa se uită atentă la plic, la scrisoare, iar la plic şi iar la scrisoare:

— E o gheişe de foarte bună condiţie, care te iubeşte mult; uite, ţi-a trimes lacrimile ei.

Atâtea deducţii dintr'o dată m'au buimăcit; am de-aface cu secretara lui Sherlok Holmes? Zic:

— Stai niţel. Mai întâi, de unde ştii că e gheişe?

— După plic; e foarte frumos, chiar prea frumos şi tocmai deaceea e 'ntrebuinţat de gheişe.

— Dar de bună condiţie?

— A primit multă instrucţie; se vede după caligrafie.

E adevărat că 'n hieroglifele chineze, caligrafia joacă alt rol decât la literele noastre.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mcr/1933-1947

— Numai după două cuvinte poți judeca?
— După ele și după adrese.
Pe plic se scriu întotdeauna cele două adrese: de pornire și destinație.
— Bine dar lacrimile?
— Uite-le!
M' am luminat: petele de „spermanțet".
Rămân pe gânduri copleșit de multe. Sunt adânc mișcat de dragostea lui Roriko-san; sunt umilit de știința detectivică a lui Riuko-san și mă simt mic; sunt mai ales în admirație față de generozitatea ei, fiindcă 'n loc să fie geloasă ca o albă, îmi vorbește ca o bună camaradă.
Riuko-san mă mângâe ușor, îmi zâmbește dulce și par' că mi-ar fi ghicit ultimul gând:
— Nu te 'ntrista. Lasă că-ți scriu eu frumos o scrisoare de răspuns.

*

Nu știu cum am făcut că am rămas iarăși fără parale. Și-mi mai trebue să pun și d'o-parte, pentru drum, că mi s'a făcut de 'ntors acasă.
Totuși lipsa nu mă frământă prea mult. M'a 'nvățat Cerul să fiu indolent, fiindcă de câteori sunt la strâmtoare, mă are 'n pază și se 'ntâmplă câte o minune salvatoare. E adevărat că nu văd cum o să iasă minunea din pian, dar aștept ca și altă-dată, cu grija să nu se 'ntâmple ceva mai rău.
La școală, maica inspectoare m'a convocat în cancelarie. Stau pe jăratec așteptând-o. Ce-o mai vrea? Bănuește ceva la Mariko-san, fiindcă a venit la lecție în bluză și piep-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

tănătură nereglementară? Maica începe de-a-dreptul:

— Ştiţi, elevele dela canto nu prea sunt mulţumite cu doamna Petzold.

Eu o aprob automat, numai să fiu de acord cu ea:

— Sigur; aveţi dreptate.

— Le ţine pe loc numai cu exerciţii, şi părinţii ar dori să le audă cântând şi bucăţi.

Eu, mecanic:

— Sigur; au dreptate.

— Deaceea vă rugăm să le predaţi Dv.

— Sigur; foarte.. adică cum să le predau eu?

— Să le daţi Dv. lecţii de canto.

— Eu?

— Da. Ştiu la ce vă gândiţi, dar maica Noury vă va rândui orele de pian în aşa fel încât să nu pierdeţi nici una. Elevele noastre nu se pot dispensa de un profesor ca Dv. care a studiat canto la Milano.

Acum mi-am amintit în adevăr că le povestisem aşa ceva când m' au angajat. Chiar de Milano vorbisem? Ce memorie au şi maicile astea! Acum ce e de făcut?

— Dar să vedeţi, eu..

— Nu mai obiectaţi nimic. Lecţiile de canto sunt mai bine plătite, aşa că n' aveţi decât de câştigat.

— Nu pentru asta, dar.. am găsit nişte lecţii particulare care 'mi încurcă orele.

— Vă dau timp până săptămâna viitoare să vă aranjaţi.

De răgazul ăsta am într' adevăr mare nevoe. După multă gândeală am găsit că e mai bine să primesc, fiindcă orice pretext

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

putea ridica bănueli. Dar chestia e cum predau? Pentru pian, pedagogia mea are o bază, fiindcă am luat eu însumi lecții. Dar pentru voce?

Primul gând e să caut la magazinele de muzică vreun tratat. Zadarnic. Nu există decât un caet de Marchezzi cu studii pentru început, unde în prima pagină se vorbește prea puțin despre deschiderea gurii. Nimic asupra tehnicei propriu zise, nici asupra respirației. Cumpăr notele și plec acasă pentru deliberare cu mine însumi.

Trebue neapărat să asist la niște lecții de canto. Cel puțin la una. Dar cum? In Japonia nu există decât doi profesori de canto: doamna Petzold și italianul Narcoli. Prima se exclude; pe cel d'al doilea nu știu cum să-l atac fără să bage de seamă. Până seara nu văd nici o ieșire. Dar noaptea e de multe ori bună sfătuitoare; a doua zi într'adevăr planul e gata confecționat.

Il vizitez pe italian de dimineață, la o oră când știu că e la curs. Narcoli sare să mă întâmpine:

— Ce te aduce la mine?

— Niște afaceri foarte interesante. Dar te rog să nu te turburi din lecție.

— Ce-are face? Pentru D-ta, colega..

— Nu, nu, nici gând. Nu pot admite să întrerupi ora. Eu sunt liber dimineața asta și pot s'aștept ori cât. De altfel am atâtea obiecte de artă de admirat în camera asta.

Narcoli s'a 'nduplecat și și-a reluat cursul în odaia vecină. Eu sunt numai urechi. O a doua elevă a sosit între timp. Italianul revine la mine. Eu reiau argumentele da capo,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

adăogând că vreau să văd un minunat album de estampe de pe masă şi reuşesc iar să scap de el. Şi la fel cu a treia. Acum m' am luminat în multe privinţe.

Insfârşit, sunt silit să-i motivez venirea:

— Iată despre ce e vorba, pretextez eu. Să ne asociem amândoi, să comandăm tablouri la pictorii tineri, cari sunt mai săraci şi să le vindem în Europa pe preţuri bune.

Narcoli găseşte că ideea nu e rea, dar mai trebue studiată. Ne despărţim cordial şi fixăm o conferinţă 'n continuare, la o oră când am grijă să nu viu, fiindcă nu are eleve. Il vizitez iar dimineaţa, când mai profit de două lecţii instructive şi când îi comunic că deocamdată n' am găsit bani pentru capital.

Prima oră de canto la şcoală mă găseşte cu inima alarmată, ca şi 'n prima mea lecţie de pian. Dar i-am explicat lui Kaţuko-san aşa de frumos cum trebue să deschidă gura, cum să emită sunetul, cum să respire „din piept", încât maica asistentă e mulţumită.

Treptat, dela vocalize am trecut, după câteva lecţii, la game în diferite vocale, iar de la Marchezzi la Concone şi, mai târziu, la romanţe.

Noua mea profesie merită să fie trecută pe cartea de vizită.

*

In ultimele săptămâni ale lui Martie, un incendiu nu prea mare a consumat 740 de case. Pământul supărat, s'a scuturat puţin spre seară într' un cutremur care 'n împrejurarea asta devenea sinistru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

A fost probabil semnalul. O ploae de focuri s'a abătut în Tokyo. La 'nceput s'au succedat unul după altul, dar mici: 60—80 de case de fiecare dată. Gazetele abia le menționau, fără amănunte. Am numărat după ziare 46 de incendii în 27 de zile, numai în Capitală. Epidemia de flăcări a continuat ceva mai serios, ridicând numărul locuințelor transformate 'n cenușe, împrejurul cifrei 700, de fiecare dată. Însă cel dela Yokohama s'a întrecut cu gluma: 3.700 de locuințe topite în jăratec; 20.000 de bieți oameni fără adăpost; vreo 50 de milioane de yeni pagubă.

Am luat repede trenul. Ardeau casele trosnind, pe o 'ntindere 'nspăimântătoare. O massă de jar fără sfârșit, cu flăcări uriașe, fum și căldură insuportabilă. Femei și bărbați își priveau avutul agonisit cu trudă; îl priveau cum îl înconjură focul fără putință de salvare. Fără un strigăt; fără o lacrimă.

— *Șikataga - nai!*

Seara, cei rămași fără adăpost, adunați într'un parc unde urmau să petreacă prima noapte sub cerul liber, ședeau de vorbă calmi, râzând, bând ceai și comentând evenimentele.

De unde atâta calamitate? Japonezii dau vina pe vânt. E adevărat că darul primăverii, cu schimbarea curenților, este faimosul uragan *taifû*, imensa perie de oțel care circulă cu o viteză de 140 de kilometri pe oră și mută din loc acoperișuri, pomi, garduri, tot ce-i stă 'n cale.

Când m'am reîntors la Tokyo târziu în noapte, am găsit acasă un mănunchi de *tubaki*, minunatele camelii japoneze; sunt roșii cu alb pe marginea petalelor, ca un început

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de ninsoare. Nu știu cine m'a vizitat și nu m'a găsit. Dar și-a lăsat o părticică din sufletul ei în delicatele *țubaki*. Mult timp le-am privit ca pe ființe vii, așteptând să-mi spună ceva. Apoi m'am culcat cu buchetul lângă mine, ca un copil cu jucăria lui dragă.

*

Am scăpat în sfârșit de iarnă. Mă ocupam cu corespondența când madam' Ito mă anunță ceremonios :

— Onorabilă vizită.

In prag apare și se prosternă protocolar Miyoko-san. De când n'am mai văzut-o! Sar toate formulele de politețe ca s'o 'ntreb d'adreptul :

— Dece n'ai mai venit pe la mine?

Japoneza, după unele ocoliri, îmi destăinuește că n'a știut unde stau.

— Ai întrebat la vechea gazdă unde m'ai cunoscut?

— Da, dar Toșiko-san mi-a spus că nu știe.

Ia uite geloasa, gândesc eu ; nu m'aș fi așteptat dela o japoneză.

— Atunci, cum m'ai găsit?

— Am întrebat la școală.

Poftim gafă! Par'că le văd pe cuvioasele maici dând adresa mea acestei atât de tinere și frumoase fete. Adică .dece nu? Putea să le explice că ia lecții de pian.

— Și ce le-ai spus? întreb eu cu speranță.

— Nimic ; le-am rugat numai să-mi dea adresa.

Insfârșit, treaba lor ce-au crezut. Important e că Miyoko-san m'a regăsit după atâta vreme.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Și cum ți-ai adus aminte de mine abia acum?

Atunci japoneza 'mi mărturisește că a mai fost într'o seară aci, dar nu eram acasă.

— Nu mi-a spus nimeni nimic, observ eu.

— Nu mi-a cerut numele; (și văzând că o privesc nedumerit): atunci când am adus *tubaki*.

Cameliile roșii cu vârf alb! Dela ea erau. Deodată toată căldura anonimă de-atunci se revarsă acum spre Miyoko-san. Ii iau cu drag căpșorul între mâini și-l reazim pe umăr, ca altădată.

Dar acum am pian. Mă ridic, mă așez pe scaun și-i cânt ceva cât pot mai romantic. Miyoko-san, rămasă jos pe tatami, m' ascultă melancolic, din ce în ce mai mișcată, până i se umezesc ochii.

Pentru mine însă, căldura sentimentului, ori cât de puternică, se evaporează din cauza poziției noastre. Japoneza stă pe podea, fiindcă în picioare e nepoliticos. Dar așa cum suntem, ea jos în genunchi, eu sus pe scaun, am putea avea relații dela sclav la stăpân, dar nu de iubire, fiindcă amorul e egalitar. S'o iau pe genunchi, nu merge din cauza kimonoului; e o 'mbrăcăminte prea protocolară ca să nu dea un accent strengăresc, incompatibil cu un sentiment serios.

Singura soluție e să renunț la cântat, cu toate rugămințile ei, și să vin jos lângă ea. Așa și fac.

*

Inceput de Aprilie. Un an de când sunt în Japonia. Deși zi de zi, a trecut repede, mereu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ocupat, despărţirea d' acasă 'mi dă impresia c' au fost zece ani de pribegie!

M'am pomenit acum un an aci, între niponi, în timpul când înfloreau cireşii. M'am dus şi acum în parcul Ueno, să-mi comemorez anul sub ninsoarea trandafirie a petalelor de *sakura*. M'am dus singur, fiindcă nostalgia a 'nvăluit aniversarea în tristeţea unui parastas. Am îngropat un an. Şi e decent să fii singur când eşti trist.

Nu deosebesc mulţimea de pe alei. Inaintea ochilor, apar scene din copilăria mea, de acasă dela mine. Imi stărue unele crâmpee de viaţă, duios, insinuant. Uricioasă boală, nostalgia. Te leagă cu lanţuri într'o neînvinsă forţă centripetă care te atrage spre ţara ta, ori de unde te-ai afla. E cel mai strigător atentat la libertate. Se pare că anglo-saxonii sunt imuni de acestă molimă. Altfel nu s'ar expatria aşa de uşor, populând lumea cu coloniile lor. Aş vrea să mă fi născut supus britanic.

Parcul e o poveste de dragoste. Poezia florilor, adierea caldă, toată natura reînviată, par'că numai de asta vorbeşte. Ueno e plin de ceaţa petalelor de cireş. Nu se vede pic de frunză; numai alb şi trandafiriu.

Am luat-o 'ncetişor pe o alee şerpuită. Inaintea mea, o tânără musume oprită 'n faţa unui trunchiu de arbore care trimite o creangă sucită, paralelă cu pământul. Mă opresc lângă ea. Mi se pare cea mai frumoasă fată din Japonia. Privirea mea i-o pleacă pe a ei.

— *Kirei, ne!* fac eu fără intenţie de a intra în vorbă.

— *Sa-yo de gozaimas!* aprobă ea cu cea mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

respectoasă formă de politețe, fără să ridice ochii.

Cu toată timiditatea ei, conversația e legată. O pornim amândoi în pas întârziat și la prima bancă ne așezăm. O adiere trimite pe noi o ploaie fină de petale, ca niște confetti. Odată cu ele, mireasmă 'mbălsămată.

Desprind câteva petale 'ncurcate 'n părul ei negru și mângâi șuvițele mătăsoase. Musume închide ușor ochii. Simt par'că nevoia să fac o poezie, deși nu știu cum; aș vrea să compun o romanță, deși n'am inspirație.

Imi simt sufletul ușor. Dacă tânăra niponă ar fi copilul meu, tot așa i-aș mângâia încetișor părul.

M'a contaminat primăvara!

A doua zi, o ploaie rece a alungat soarele. Timpul s'a schimbat fără veste. Ca și dragostea.

*

Când am ieșit de dimineață, am găsit străzile 'nsuflețite de lume și decorate ca de Anul nou. Casele straniu 'mpodobite cu prăjini înalte de bambu în vârful cărora fâlfâe orizontal crapi enormi de pânză sau hârtie, umflați de vânt.

— Ce sărbătoare e azi?

— Azi e sărbătoarea băeților.

Așa e. D' aia sunt ei în număr atât de mare în mijlocul drumului. Orice casă cu băeți și-a instalat câte un *nobori* (prăjină de bambu) în fața porții sau sus pe acoperiș.

Nu m'am dumerit eu dece toată lumea întrebuințează un singur fel de pește, când există atâtea varietăți poate mai decorative.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Pentrucă numai crapul înnoată contra curentului apei.

— E, şi ?

— E simbol de energie ; învinge dificultăţile. Băeţii vor avea un caracter tare la obstacole, nu şovăelnic.

M'am interesat dacă băeţii primesc şi alte daruri, fiindcă nu se pot juca cu nobori ; şi anume ce fel. După cum trebuia să mă aştept, li se fac cadouri cu caracter belicos : păpuşi reprezentând samurai cu figuri încruntate în poziţii de luptă, săbii, lănci, arcuri, săgeţi şi, de când cu influenţa europeană, arme din arsenalul de asasinat al rassei albe, dela pistoale până la avioane şi tancuri.

Cu această sărbătoare, tradiţia japoneză împacă pe copii de ambele sexe : în ziua a 3-a a lunei a 3-a, pentru fete ; în ziua a 5-a luna a 5-a, pentru băeţi.

Urmând această relaţie aritmetică, mi-am zis că trebue să existe şi una în ziua a 7-a din luna a 7-a. Şi n'am greşit : e *tanaba*, sărbătoarea adolescenţilor, adică a dragostei. E simbolizată prin două stele — doi tineri — cari nu se pot întâlni decât odată pe an, în acea zi. Inamoraţii scriu versuri pe care le agaţă de bambu. Induioşător. Dar o singură dată pe an e prea puţin.

Incurajat de descoperirea mea pe cale de deducţie, am întrebat mai departe :

— Dar în ziua a 9-a, luna a noua ?

— Sărbătoarea crizantemelor.

Sigur ; trebuia să-mi vie 'n minte. In ziua aceea, parcurile sunt înţesate de lume care vine să admire expoziţia de crizanteme. Foarte mândru de mine, urmez legea matematică :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramnicu.ro/mdrr1933-1947

— Dar în ziua a 11-a luna a 11-a?

Răspunsul vine prompt:

— In luna a 11-a ziua a 11-a nu e nicio sărbătoare.

Fiindcă luna a 13-a nu există, renunț la alte investigații. Dar îmi pare rău de luna a 11-a. Păcat. Ar fi putut să se 'nființeze sărbătoarea văduvelor, sau cel puțin a tomnatecilor.

*

Supărarea maicilor datează dela concertul lui Podolsky. Pân' atunci relațiile noastre fuseseră atât de cordiale, încât amenințau să dureze o veșnicie.

Marchizul *Tokungaua* e descendent al marelui Șogun Tokungaua, despre care istoria Japonii scrie mai multe capitole importante. Marchizul e bogat, are acasă un excelent pian, două motive ca să dea din când în când câte un concert la el. A profitat că pianistul Podolsky e un timp mai îndelungat în Tokyo, a angajat o orchestră simfonică japoneză și a 'ncropit o audiție muzicală simpatică.

Podolsky a cântat vibrant romanticul concert în la minor de Schumann; orchestra slăbuță, participanții fiind indigeni. Mie mi-a plăcut așa de mult, încât când am auzit că vor repeta audiția în sală publică la Yokohama, le-am propus celor mai bune eleve, Tania și Mariko, să meargă. Fetele, se 'nțelege, au fost în culmea bucurii, dar s'au îndoit c' or să poată pleca:

— Credeți că maicile ne vor lăsa?

— Dece nu? Educația muzicală nu se face între patru pereți, numai cu profesor și exerciții.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Vorbiţi-le Dv.; poate vă ascultă.

Le-am vorbit. Dar mult. A fost nevoe de o lungă pledoarie ca să le conving. Mi-au pus condiţia ca fetele să meargă şi să se 'ntoarcă numai cu mine; altfel nu le dă voe.

Mi-a venit să mor de râs de condiţie. Mai degrabă le-aş fi pus-o eu, deşi mă transformau astfel în guvernantă.

Ora de tren până la Yokohama, în tovărăşia lor, a fost şi la dus şi la 'ntors, o plăcere în înţelesul încântător al cuvântului. Şi pentru ele. Tania mi-a spus-o mult mai târziu, într'o scrisoare. Nici nu ştiu când a trecut timpul, vorbind mereu, încălzit de inimile încălzite a două fete tinere. Când am ajuns la destinaţie, am fost surprins şi mi-a părut rău.

Dar a doua zi le-am găsit pe bunele călugăriţe burzuluite. Au descoperit întârziat că escapada muzicală loveşte 'n disciplina şi 'n educaţia elevelor; că au cedat faţă de insistenţele mele, dar că nu trebuia. Eu am reacţionat burghez şi temperamental. şi am ameninţat cu demisia. Nu ştiu ce aş fi făcut dacă mi-o primeau, dar aşa am procedat. Maica superioară a calmat totul cu tactul ei.

Totuşi, supărarea lor nu era fără bază, după cum am aflat mult mai târziu. Ceasurile petrecute 'mpreună în tren şi la Yokohama, au avut o deosebită rezonanţă asupra domnişoarelor cu inimile coapte pentru romantism. Noaptea 'n dormitor, maicile au surprins pe rusoaică şi pe japoneză şoptindu-şi confidenţe reciproce a două amoruri paralele şi convergente. Absurditate matematică. Absurditate şi psihologică.

Şi totuşi..

*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Scumpul meu frate,

Sunt fericită că acum știi ce am în inima mea. Voi fi curagioasă în viață și voi munci cu drag, pentrucă mă susține această iubire.

Ce-ai gândit în tren? Mie, amintirea acestei nopți mi-e vie mereu în minte. În sfârșit îți aparțin! Camera în care pentru prima oară m'ai făcut fericită, obiectele cari au asistat, îmi vor vorbi întotdeauna de primul om pe care inima mea l-a ales.

. . . . . .

La revedere scumpul meu frate,
Cu dragoste eternă

Maryko

Recitesc uluit plicul, iar scrisoarea și iar plicul. Mie mi-e adresată. E dela Mariko-san, eleva mea; eu sunt scumpul ei frate. Când și cum s'au consumat faptele?

La una din lecții, Mariko-san mi-a strecurat destul de stângaci o scrisoare printre caietele mele de muzică. M'am făcut că n'am băgat de seamă, ca să n'am ocazia să i-o refuz. Dar până la ora de plecare, mi s'a părut o veșnicie. N'am mai așteptat să sosesc acasă; am deschis-o pe drum. În ea, japoneza mă ruga să viu la o oră indicată, în restaurantul gării Șimbași, că are să-mi comunice ceva „foarte important". Bine 'nțeles că nu m'am dus; iar la prima lecție m'am comportat ca și când n'aș fi primit nici o scrisoare.

La o săptămână după asta, tot într'o Sâmbătă, pe când ieșeam dela școală, un licean

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mă salută adânc şi mă roagă să viu cu el în restaurantul gării Şimbaşi unde mă aşteaptă soră-sa, Mariko-san, „pentru o comunicare gravă".

M'am dus. Aci fratele m'a 'ntrebat ce părere am despre viitorul artistic al soră-sii. I-am repetat cele mai strălucite şi 'ntemeiate speranţe. Atunci Mariko-san mi-a destăinuit că tatăl ei nu crede în capacităţile fiicei sale. Numai dacă i-aş vorbi eu, şi nu prin scris, ci prin grai, atunci şi-ar îndrepta părintele toată atenţia spre educaţia ei muzicală şi ar putea izbândi şi ea în viaţă. Altfel, păcat de muncă şi talent; toate iluziile ei vor fi năruite şi nu va mai avea nici un ţel şi nici o bucurie.

Cum m'am putut lăsa sedus de doi copii? Şi încă după o săptămână? Sâmbăta viitoare am luat şi eu loc în trenul care îi duce în oraşul de provincie unde locuesc părinţii. Abia aci mi-am dat seama că iniţiativa copiilor nu era măcar cunoscută de părinţi. Tatăl m'a primit cât se poate de amabil. Şi fiindcă până seara n'aveam tren de 'ntors, am rămas la ei la masă.

Părintele mi-a ascultat cu interes părerile asupra viitorului muzical al odraslei sale şi mi-a răspuns, ca un ambasador, că va examina cu cea mai mare atenţie spusele mele şi va aviza. Apoi m'a lăsat singur cu Mariko-san în camera cu pian, unde am cântat pe rând ca să mai treacă vremea. Adică să treacă pentru mine; că pentru Mariko-san, dimpotrivă. Tot timpul m'a privit cu ochi languroşi, ostentativ de amoroşi, de nu mai ştiam ce atitudine să iau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

La un moment dat, mi-a luat mâna. Până să mă decid dacă trebue s'o retrag sau nu, Mariko-san mi-a prins capul prin surprindere și m'a sărutat. Luat pe neașteptate, m'am ridicat deodată 'n picioare și neștiind ce trebue să fac, m'am așezat repede la pian și-am început să explic cu voce tare o sonată de Beethoven. Mariko-san, neturburată, a rămas cu figura ei fericită, continuând să mă privească cu ardoare.

Ca să nu se mai repete agresiunea, am trecut, tot explicând, în alt colț al camerei de unde eram vizibil din altă odae. Teamă zadarnică; Mariko-san a fost cuminte până la sfârșit.

Plecarea a 'nsemnat o ușurare.

Tot drumul m'am gândit mereu la 'ntâmplarea asta, și toată noaptea. Și a doua zi, când am primit scrisoarea de mai sus. Iată cum poate scrie o fată de 15 ani! Oricine afară de mine, pricepe altfel spusele ei. Cine ar crede că totul se reduce la o sărutare furată și la o naivă stilistică epistolară care vrea să spue ceva frumos, nevinovat?

*

Teribilă climă. Ieri am nădușit în haine de vară; azi, ploae rece și frig. Ieri m'am simțit în Japonia din cărți, în parcul *Șiba*, lângă Pagoda cu cinci etaje de lângă templul Tokungaua, în plin soare; astăzi am impresia că sunt pe undeva prin țările nordice cu temperatura scăzută și umezeală. Abia reușesc să fac în odae 12 grade, deși am recurs la sobița mea de gaz.

Acum o lună am văzut pe toate străzile,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mobilele scoase afară. M'am uitat nedumerit: se mută 'ntreaga Japonie? Am fost repede liniştit: de două ori pe an, curăţenie generală. Femeile scot în curte tot calabalâcul şi saltelele, le iau la bătaie, la frecătură şi la şters. Vai de capul bietelor obiecte; ce fericite se simt ele când în sfârşit seara se termină urgia.

Mă gândesc şi acum ce noroc au avut atunci gospodinele japoneze de timp prielnic. Cum e anotimpul aşa de schimbător, ce se făceau dacă le apuca vreo ploaie?

Tot pe timp frumos a avut loc concertul de fine de an al elevelor mele. Sunt jenat să-mi aduc aminte de felicitări; fiindcă mi-e ruşine de îndrăzneala mea: i-am dat lui Mariko-san Sonata Lunei de Beethoven, prea grea pentru ea. Dar a lucrat-o biata fată cu o 'ndârjire pe care numai amorul i-a putut-o da. După scena dela ea d' acas', sunt la lecţie de o gravă severitate. Nu-i cruţ nici o greşeală şi o cert la prima ocazie. Şubredă sistemă de a-i combate sentimentele. Fata suportă toate cu răbdare japoneză şi e mereu în al nouălea cer.

Tania s'a produs cu un preludiu de Rachmaninov. Cât s'a necăjit cu el, cât am căutat s'o descurajez, că e prea greu pentru ea: degeaba. S'a 'ncăpăţânat şi nu s'a lăsat. Ambiţie? Amor? Amândouă la un loc?

Neobişnuit entuziasm a stârnit o altă zisă Mare rapsodie românească pe care am scris-o pentru 4 mâini la două piane; surorile Nakamura au cântat-o ca şi când ar fi fost din Carpaţi.

După concert, Tania a prins un moment

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

când n'o observa nicio maică şi mi-a dat „ca amintire" o romanţă a ei, fruct al lecţiilor de compoziţie. Pe copertă, doi trandafiri pictaţi de ea în aquarelă, bine reuşiţi. Panglica, verde distins.

Iar bazar, loterie, divertismente, fotografieri, ca rândul trecut. Lume multă a populat parcul şcolii, mulţumită că a scăpat de reprezentaţia şcolară. Maicile sunt peste tot, intervenind cu discreţie unde e nevoe.

Mariko, fericită şi aferată.

Dar cine să-mi fi luat batista pe care o pun de obicei pe pian?

*

Sunt iarăşi pe *Hozan-Maru*, călătorind spre Wladivostock. Proptit pe balustradă, urmăresc mecanic defilarea fără sfârşit a valurilor şi frământ mii de gânduri.

Cu puţinele parale strânse, m'aş fi putut refugia de căldura sufocantă din Tokyo, undeva la munte, în timpul vacanţei de vară. Dece nu m'am dus?

Mi-am luat rămas bun dela şcoală unde aveam o existenţă sigură, şi-am pornit iar spre Siberia unde n'am nimic în perspectivă. Dece-am plecat? Ce demon mă 'ndeamnă să-mi schimb domiciliul mereu? Ce microb al pribegii port în sânge şi mă mută din loc în loc, ca pe un nomad?

Mi-e inima grea de despărţire. Bunele maici cu greu m'au lăsat să plec; fetele erau cu lacrimi în ochi. Am vrut să renunţ. O forţă tainică mi-a poruncit imperios să plec. Şi-am plecat.

Poate că nu e pentru firea mea, un câştig

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1933.1947

regulat şi sigur al vieţii. Poate că mă stimulează la trai tocmai nesiguranţa zilei de mâine. Poate. Mă 'ntorc în oraşul cosmopolit, în centrul tuturor posibilităţilor dacă ai iniţiativă şi noroc, unde am suferit de foame o iarnă, poate fiindcă n'am avut iniţiativă şi noroc.

Voi revedea pe baron care mi-a scris că încearcă să lucreze acolo. Voi revedea pe Olga. M'o mai fi iubind? Nici nu merit. Prea am părăsit-o pe Mariko-san cu inimă uşoară. Biata mûsûme! S'a furişat la gară cu servitoarea complice, cu un splendid dar şi cu o scrisoare. Nici o lacrimă. Dulce surâs prin ochii umezi. Atât.

Dar scrisoarea pe care o recitesc acum, mă pune pe gânduri. N'are greşelile ei de ortografie şi sintaxă. Şi nu e gândită japoneşte. Cine i-o fi compus-o? Imi promite că-mi va trimite fotografia la Wladivostock şi mă roagă să-i răspund prin scrisorile Taniei cari nu riscă să fie cenzurate acasă. Asta, nu! Regret.

Pe vapor e şi Tania cu mamă-sa. Descătuşată de uniformă, sentimentele ei ar deveni agresive dacă rezerva mea n'ar ţine-o 'n frâu. Morga de englez nu mi-e proprie; dimpotrivă, îmi imput uneori o exuberanţă prea juvenilă. Dar o adopt de câte ori simt că rusoaica devine romantică.

De când a apărut în zare Wladivostockul, m'am postat la proră ca şi când aş fi fost eu comandantul, cu privirile 'nfipte 'n oraşul microscopic, tolănit pe dealuri.

Aproape de ţărm însă, răbdarea mea n'a mai putut fi ţinută 'n frâu. E de ne 'nţeles

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

cum ştiinţa navigaţii care datează de mii de ani, n'a rezolvat nici până azi problema acostării. Vaporul vine cu viteză până aproape de ţărm. Şi 'n loc ca 'n câteva clipe să fie pe mal, bastimentul se 'ntoarce cu coasta şi înaintează aşa, de-a-latul, cu viteză de melc. Se pierde o mulţime de timp tocmai când ţi-e mai scump. Tocmai când l-am descoperit pe chei pe baron, făcându-mi semn cu pălăria.

Cu eforturi de pacientare, operaţia marinărească s'a 'ndeplinit. Baronul sare pe mine, mă pupă ş'apoi se miră:

— Ce ai atâtea bagaje, artistule? (tainic) Marfă? Las' pe mine că aranjez eu..

— N'am nimic, baroane. Zău, o să vezi. Nu 'mi ştii mania mea? Călătoresc cu toată casa.

— Păi ce, nu te mai întorci?

— Ieu ştiu? Să mai văz şi alte meleaguri.

— Zi, ţi s'a urât cu binele! Adică, las', să mai încerci şi p'alte cărări.

In locuinţa sa, unde baronul ţine să mă găzduiască prima noapte, câţiva samsari, tovarăşi de-ai lui, mă iscodesc increduli:

— Ceva ciorapi de damă? Spune cât ai adus? Nu discut preţul.

— Parfumerie! Parfumerie n'ai? Cumpăr tot!

Au dreptate bieţii oameni. Cum o să-şi închipue că geamantane 'ntregi sunt ocupate cu haine uzate şi tot felul de nimicuri pe care le putem lăsa foarte bine 'n Japonia?

După asta ieşim prin cafenele unde toată lumea stărue să mă 'ntrebe ce-am adus. Par'că s'au vorbit cu toţii.

Seara am petrecut-o în mare animaţie cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

baronul, vutcă şi nişte rusoaice. Dar a doua zi, profitând de ocupaţiile baronului, am manevrat cu unele pretexte ca să rămân singur.

Am luat-o 'n grabă pe *Svietlanţkaya*, pe unde mă 'ntorceam acasă noaptea, pe geruri siberiene, în demi-palton şi cu stomacul gol, acum două ierni. Iată gardul de care mă ţineam ca să nu mă ia uraganele cu ele 'n văzduh; iată şi uriaşul termometru cu alcool pe care nu odată am citit, din paltonaşul meu, neverosimila ţifră de minus 40 de grade! Ce Zei m' au mai ţinut în viaţă?

Intârzii fără voe în faţa magazinului mare „Kunst i Albert" în care intram prea des, fără să cumpăr, ca să beneficiez de căldura alinătoare de-acolo. Cotesc la dreapta şi o iau accelerat pe *Suifunskaya*. Mă opresc în faţa casei cu No. 14 şi o contemplu ca pe un monument istoric familial. Aci am locuit o iarnă întreagă fără foc, uneori mâncând odată la patru zile, chinuit de nostalgie şi singurătate.

Mi-e dragă căsuţa. Aci mi-am făurit iluzii de fecioară, aci mi-am ridicat monumentale planuri de viaţă, aci a palpitat pentru mine prima inimă de rusoaică.

Olga! Cum s'o găsesc? Cu pas împovărat cobor spre „Gastiniţa Oriental". Hazeaica, neschimbată; doi ani au trecut peste ea ca o zi. Şi sofrageria cu pianul pe care 'mi descărcam sufletul, şi cu masa lungă din mijloc pe care o transformasem în pat de dormit, în primele nopţi când am descins în Wladivostock. Atâtea amintiri mă năpădesc, că abia răspund la 'ntrebări vioae de bun sosit, de par'c' aş fi bolnav.

Seara, baronul mă ia în primire:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933 1947

— Unde te-ai vârît toată ziulica, artistule?
— Pe străzi, baroane, așa..
— Unde? Te-am căutat peste tot..
— M' am plimbat, ce să fac?
— ..c' am întâlnit-o pe Olga ta..
La vorba asta, sar în capul oaselor:
— Unde-ai întâlnit-o? Când? Dece nu mi-ai spus mai devreme?
— Când mai devreme? Uite 'ți spui acum. Și-mi reproduce toată convorbirea.
Așa dar, mâine la cinematograf. Seara adorm târziu, reînviind ore de dragoste din trecut.

*

La 'ntâlnire m'am dus cu inima 'n bătăi. Cu ce emoții mă va revedea? O fi suferit mult de absența mea? Și-o fi păstrat nescăzută pasiunea pentru mine?
Locul nu-mi place. Aș fi vrut s' o revăd în altă parte, unde să fim numai noi doi și unde, nestingheriți de priviri străine, să ne spunem în voe ce avem de spus. Dar fie și la cinema. Ne vom retrage în fundul sălii și ne vom povesti acolo multe.
Olga a sosit cu puțin timp după mine. Cu Marusia. La asta nu m' așteptam.
— *Zdrastvuite!* Bine v' am găsit! le-am spus eu cu bucurie. Olga m' a primit fără elan:
— Ce mai faci, Ivan Vasilievici? Știi, nu te-ai schimbat mult. Pari numai ceva mai slab.
— Dimpotrivă, corectează politicos Marusia, e mai plin la față, nu vezi?
Își reține entuziasmul fiindcă e soră-sa de față, mi-am zis eu; apoi am intrat în sală. Pe întuneric, privind filmul, i-am luat mâna. Olga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi-a lăsat-o aşa, ca un copil pe care-l desmierzi, dar care e preocupat cu o jucărie. La întrebările mele, monosilabe. M' am întors atunci spre Marusia şi i-am şoptit:

— Ce e cu Olga?

— Aşa e ea, stranie; n'o cunoşti?

La plecare am luat-o deoparte:

— Spune, când ne mai vedem?

Olga a răspuns fără vibrare:

— Ştiu eu? Când vrei. Telefonează.

Am plecat îngândurat, filosofând ca orice bărbat, că sufletul femeii e o enigmă. Anul trecut Olga ar fi fost gata să se despartă de bărbatu-său. Plecarea mea 'n Japonia i-a smuls torente de lacrimi. Aş fi crezut că nu există pasiune cu temperatură mai ridicată. Şi acum..

Baronul mă consolează:

— Ia lasă, artistule, că Wladivostockul e plin de rusoaice nostime.

*

Au venit aci de vacanţă, la părinţi, câteva din elevele mele dela *Sèişin - Giò - Gàkuın*. Sunt familii de ruşi bogaţi cari 'şi trimit odraslele la şcoala catolică din Tokyo. Iar pe vară, fetele se 'ntorc în familie.

Tania, cum m' a 'ntâlnit în oraş, m' a chemat insistent:

— Tata vrea să-mi daţi lecţii în timpul acesta, ca să nu pierd agilitatea degetelor.

Pe vapor nu-mi spusese nimic, fiindcă aflase că n' am nici un program în pribegia mea; nu ştiam nici eu dacă, şi cât voi sta în Wladivostock. Am priceput-o, fiindcă-i simţisem sentimentele dela Tokyo. Bine 'nţeles că am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fost bucuros, mai ales că alt venit n' am deocamdată. Că 'n afacerile baronului, nu prea întrezăresc ceva. Dar voiam să mă las rugat:

— Ştii, aş fi vrut să mă odihnesc aici..

Rusoaica s' a repezit cu argumente:

— Dar ştiţi unde stăm? La „*Devinostă-verstii*" la ţară, la aer curat, nu ca aci în oraş!

M' am lăsat înduplecat şi am fixat prima vizită chiar în ziua următoare.

Devinostă-Verstii înseamnă pe româneşte „Kilometrul 19". E numele staţii de tren departe cu atâţia kilometri de Wladivostock. Acolo e o colecţie de vile de toate formele, risipite în verdeaţă şi pomi. Pe chestia aerului curat, Tania avea dreptate. Plămânul se mişcă 'n voe, se simte uşor, şi-i place la răstimpuri să să se umple adânc de mireasma proaspătă.

Tatăl Taniei m' a primit cordial, cum primeşte rusul, voios, deschis:

— Sunteţi un vrăjitor, domnule profesor!

Eu am intrat la griji:

— Dece?

— Pentrucă fiica mea a 'nvăţat într' un an cu Dv. cât n' a prins aici în şapte ani cu cei mai buni profesori.

Liniştit, mă retrag în modestie:

— Talentul ei..

Apoi vine şi mamă-sa şi la puţin timp, servitoarea cu tot felul de bunătăţi anexate unui ceainic monumental.

Când am rămas singuri pentru lecţie, Tania mi-a mărturisit că a fost singura care s' a bucurat în secret de plecarea mea dela maici; ştia că ne vom revedea aci la „Kilometrul 19". A fost visul ei şi e fericită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

M' am făcut că nu-i pricep aluziile, încadrându-i pasiunea în relaţiile între maestru şi elevă. Şi-am plecat seara cu sufletul pe două drumuri: mă fericea dragostea fetei şi aş fi vrut să urmeze romanul început; dar morga profesorală îmi calma deodată entuziasmul: mă rog, sunt profesorul ei, sau nu sunt?

*

Scrisoare dela Mariko-san. De data asta, cu stilul ei propriu. Multe scuze: i-a vorbit Taniei despre dragostea ei, deşi n' ar fi trebuit. Şi mă mai roagă s' o iert şi pentru ultima ei scrisoare din gară, fiindcă nu era concepută de ea. E discretă şi nu spune cine i-a compus-o; dar eu bănuesc. Restul, cald, emoţionant. E prima floare care-i înmugureşte în inima ei de 15 ani; şi vorbeşte de ea, duios, mişcător, fără artificii. Mă pomenesc recitindu-i rândurile prin restaurant sau aiurea, deşi le ştiu pe dinafară.

Dragostea e cel mai mare stilist epistolar. „Acum îmi dau seamă de cât iubesc, pentrucă sunt departe". O căldură duioasă mi se strecoară 'n inimă. Acum simt că Mariko-san mi-e dragă.

*

Zi de zi trece pe nesimţite, s' adună una la cealaltă, fără să mă văd aranjat într'o ocupaţie care să-mi asigure pâinea zilnică. Bondarev, tot elevă dela Tokyo, ia şi ea lecţii; şi încă una mai mică, Gally Menard. Dar asta e aproape nimic. Fără fondul de rezistenţă cu care am venit din Japonia şi care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

se topește mereu, nu mi-aș plăti nici chiria.

Dela baron m'am mutat întâi la Hotel Seul și apoi am luat o cameră mobilată pe *Tiuremnaya-ulița*, împreună cu un american voios, sgomotos și 'n formă de stâlp: lung-lung și subțire. Are o ne 'nchipuită adresă în prinderea mușteloi. Când ne 'ntoarcem dela masa de prânz, pe căldura dogoritoare, imposibil să ne 'ntindem și noi o clipă, din cauza acestor nesuferite bâzâitoare. Afară nu le putem da, că se 'nalță pe tavan.

Atunci începe vânătoarea. In costume sumare, punem fiecare mâna pe câte un prosop, svârlim cu ele 'n plafon; gonite d'acolo, cum apucă să se așeze mai jos, le prindem cu mâna una câte una, cocoțați pe scaune, pe pat, pe unde putem.

Fiecare cadavru e asvârlit cu grije în ligheanul plin cu apă, pentru numărătoarea finală. Muncim cu râvnă și pasiune, până ce nu mai există nici una în toată camera. Abia atunci ne culcăm liniștiți și istoviți.

*

Tania își manifestă amorul lucrând la disperare tot ce-i dau, game și studii, de par'că n'ar fi 'n vacanță. Mare secret: a primit o lungă scrisoare dela Mariko-san în care o roagă să intervie pe lângă mine să-i scriu. Rusoaica patronează generoasă acest amor epistolar. Absența ei de gelozie ține poate de împrejurarea că nu o voi mai întâlni pe japoneză. Dar oricât.

Curioasă mașină e creerul omului. Am crede că la persoane cam de aceeași cultură, ratio-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaneana.ro/mdrr1933-1947

namentul să se facă la fel. Mare greşală. După ce că mecanismul fiecărui cap lucrează altfel, mai intervine şi inima cu logica ei deosebită, ca să 'ncurce lucrurile şi mai rău.

Deaceea mi-e imposibil s' o pricep pe Tania când o ajută pe Mariko-san în amorul ei, îi dă sfaturi, intervine pentru ea, îi redactează ultima scrisoare din Tokyo (am făcut-o să-mi mărturisească). Mai uşor o 'nţeleg pe japoneză, fiindcă educaţia ei de secole şi firea mai puţin senzuală o face mai refractară gelozii.

Toate 'ncercările Taniei de a aluneca conversaţiile pe tărâm sentimental, rămân fără rezultat mulţumitor. In timpul lecţii îmi văd de datorie şi nu admit „conversaţii particulare"; iar după terminarea orei, sunt grăbit. Dar rusoaica a găsit remediu: ce-are de spus, îmi scrie. Şi 'ncă mai liber, nestingherită de prezenţa mea.

La plecare, în caetele mele de note se strecoară scrisoarea voluminoasă pe care regulat nici n' o bag de seamă, dar tot aşa de regulat o sorb cu nesaţ în cele trei sferturi de ceas în trenul care mă readuce dela „Kilometrul 19" la Wladivostock.

*

Iubitul meu,

In aceste scrisori voi înşira ideile mele aşa cum îmi vin, în timp ce stau la mescioara mea scriind până la miezul nopţii.

Toată casa e adormită. Numai lampa mea e trează. In jurul meu e o tăcere pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fundă. Din când în când sting lumina să-mi apară frumoasa Lună, ca să gust mai adânc noaptea sub lumina ei liniştitoare.

. . . . . .

Dece eşti mereu rece şi rezervat la lecţii? Dece însă când odată, la maici, intrând în camera de pian fără să am treabă, sfioasă şi turburată, mi-ai spus repede: „Intră, intră, îmi face plăcere să te văd.“ Putea fi o simplă politeţe; dar nu era spus cu un astfel de ton. Îţi aminteşti? Dece numai după sfatul meu, ai început să înveţi temeinic limba engleză? Dece în trenul care ne ducea la concertul lui Podolsky, ai exclamat aproape de Yokohama: „Cum? Am şi sosit? Ce repede fuge trenul!“ Şi-mi amintesc şi tonul cu care ai spus.

Niciodată nu voi uita privirea caldă când ţi-am oferit acea mică amintire în coridorul sălilor de pian la concertul de sfârşit de an.

Ieri am studiat un pasagiu prea greu din Cramer până ce am văzut întuneric înaintea ochilor. Numai gândul că-ţi place o lecţie bine preparată, mi-a dat puterea să-l lucrez.

Când repet exerciţiile din Czerny, îmi amintesc de timpul fericit dela maici. Atunci eram înflăcărate de entuziasm, totul ardea în mâinile noastre, eram furate de muncă, eram naive, neştiutoare, n' aveam dorinţi, ne mulţumeam cu ce aveam, ne interesam de nimicuri, eram vesele, totul era simplu în jurul nostru, aveam prea puţine griji..

. . . . . .

Tania

19 August.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Fiecare studiu, fiecare bucată cântată la şcoală îmi vorbeşte de tine şi-mi va vorbi întotdeauna. Ieri am încercat să cânt prima Baladă de Chopin.. n' am putut-o continua.. nu văd sala cu pian şi nu aud muzica, dar te văd rezemat cu spatele de pian, cu braţele încrucişate pe piept. cu privirea pierdută, explicându-ne, mie şi lui Mariko-san, prima pagină din Balada. Cine-mi va mai preda astfel?

. . . . . .

Da. Imi amintesc. Atunci din întâmplare nu era nici o maică în clasă şi puteam vorbi liber. Dar altădată voiam să explic „En bateau" de Debussy. Cum poţi vorbi de romanticul din muzică fără să pomeneşti de dragoste? Şi cum poţi vorbi de dragoste într'un pension de călugăriţe cu fete mari, fără să se întâmple o catastrofă? Deaceea lămuririle mele conţineau fatal expresiile „dragoste de Dumnezeu", „iubire de natură", în timp ce privirile mele se plimbau dela maică la elevă; ochii elevei făceau drumul invers, dela maică la mine şi o uşoară contracţie a pleoapelor îmi arăta că eleva a descifrat instantaneu acest limbaj convenţional.

*

Căldura ne-a strâns în Port pe mine, pe baron şi pe câţiva amici de-ai lui, concurenţi în meserie. Unul propune să ne plimbăm în larg. Baronul acceptă şi mă ia şi pe mine. Alegem o barcă mai mare. Cei mai voinici se 'nhamă la rame şi o pornim cât mai departe de chei. Adierea ne răcoreşte obrajii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Abia acum apreciem binefacerea plimbării.

Un vlăjgan vrea să facă o bae 'n mare. Se ridică 'n picioare și dă să se arunce 'n apă așa cum e îmbrăcat, punând piciorul pe margine. Mișcarea lui apleacă luntrea 'ntr' o parte; instinctiv, noi ceilalți ne lăsăm în partea opusă, pentru echilibrare. Vlăjganul pune și al doilea picior și sare. Dintr' odată echilibrul e rupt, iar barca se 'ntoarce cu fundul în sus.

Imediat mi-am dat seama că distanța e prea mare pentru mine ca să pot înnota fără risc până 'n Port. Am dat deci târcoale bărcii cu fundul în sus, până am izbutit să mă sui pe ea. De sus de unde sunt cocoțat, îi văd pe toți înnotând grăbiți spre țărm. Baronul înnoată pe spate, pipăindu-se mereu la inimă. Sunt îngrijat și nu-l slăbesc din ochi până-l văd sosit cu bine la mal. O barcă mă culege ca pe un naufragiat de pe o insulă.

Intâmplarea care părea comică, avea un dedesubt tragic nebănuit de mine. Baronul e furios, cum nu-mi aduc aminte să-l mai fi văzut. Înjură, scuipă apa 'nghițită și amenință că fără revolver nu mai iese din casă.

— Ce e, baroane?

— Nu le-ai înțeles manevra? Ziceau c'au pus laba pe paralele mele!

Intr' adevăr, acum mi-am amintit că baronul poartă cu el totdeauna întreaga sa avere. N' are 'ncredere s' o lase nicăieri iar meseria îl obligă s' o aibă oricând la dispoziție, că el asta face: cumpără sau vinde tot felul de monede.

D' asta tot pipăia buzunarul stâng în tim-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pul înnotatului! Sălbatecă e uneori lupta pentru existenţă.

*

Aproape o lună de când mă sbat în zadar să-mi găsesc o meserie aducătoare de hrană. Resursele de trai ale baronului se reazimă pe întrebuinţarea capitalului. Eu nu-l pot imita pentrucă nu sunt capitalist. Iar altceva nu găsesc.

Foamea 'ndurată tot aici, iarna, mă face mai milos cu corpul meu. Moneda rusească scade mereu. Am întrebat azi de curiozitate pe un zaraf, ce curs are rubla faţă de yen.

— Care rublă?

— Rusească. Cum care rublă?

Zaraful a râs superior:

— Păi sunt ruble simbirsky (siberiene), Kerensky şi Nikolaevsky. De care vrei?

— De toate; spune cum le dai.

— Dau 250 de simbirsky pentru un yen, 40 de kerensky şi nikolaevsky numai 20.

Afacerile se 'mpuţinează mereu. Trebue să schimb oraşul. E o regulă generală şi obligatorie, când nu-ţi merge bine unde te afli. După informaţii, în China: Tien-Ţin sau Şanghai. Oftez fără voie când mă gândesc că iar trebue s' o iau da capo.

Baronul care crede că mă are pe conştiinţă, pentrucă am părăsit Tokyo să viu în Wladivostock, îmi sugerează:

— Dece nu te 'ntorci în Japonia, artistule?

Mărturisesc că nu m' am gândit la asta: nu prea e 'n firea mea să mă uit îndărăt.

— Unde să mă duc, baroane? Nu ţi-am spus că am predat toate lecţiile lui de Miguard,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

noul profesor? Am plecat definitiv; nu mă mai primesc maicile 'napoi.

— Dac' au fost mulțumite de tine, te primesc. Scrie-le. Ce pierzi dacă le scrii?

Eu, îndărătnic:

— Greu. Cum o să le scriu?

Baronul nu se dă bătut:

— Bine. Și p' ormă, numai ele sunt pe pământ? Nu ți-ai făcut și tu legături, să 'ncepi cu lecții particulare? Acu', după ce-ai bătătorit un drum, ți-e mai ușor s'o iei dela 'nceput.

Eu îmi depăn oful meu:

— Nu e vorba d' asta, baroane; alta e chestia. M' am săturat și eu să tot fac pe profesorul..

— Păi ziceai că-ți place.

— Imi place, nu zic nu. Dar sunt prea jos și nu văz departe. Aș vrea să mă ocup cu ceva mai rentabil, să mai dau și de altă lume, să pui un ban d' oparte, să fiu mai puternic.

— Atunci o să te 'nalți cu un metru și o să vezi cu un kilometru mai departe!

— Degeaba râzi, baroane, că așa e. Dacă ai alte puteri, îți aranjezi viața cum vrei, că în definitiv, d' asta trăim.

Baronul se grăbește să se scuze:

— Știu, artistule; am zis și ieu așa..

Și respiră din adânc, cu privirea dusă. Tot pentru asta se sbate și el. Apoi, revenind părintește:

— Chestia e: ai altceva deocamdată? Nu. Atunci încearcă, până 'ăi găsi și tu ceva mai bun.

*

Iată-mă iar călător pe același Hozan-Maru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

care m' a mai adus odată 'n Japonia. Din nou pe bord, cu ochii la apă. Nicăeri nu se deapănă mai în voe gândurile decât aci, privind goana monotonă a valurilor şi fâşîitul lor ritmat.

Am scris la şcoală, maicii Mayer; cu ea am avut mai mult de-aface, o cunosc mai bine şi ştiu cum s'o iau. Recunosc că nu mai sperasem, dar am încercat. Răspunsul e rezumat în una din frazele ei: „Sunt destule eleve pentru doi profesori şi contăm pe tactul Dv. să vă înţelegeţi cu noul maestru".

Voi încerca să mă 'nţeleg cu el, dar simt că n'o să fie deloc uşor: rusul o să-şi apere lecţiile cu îndârjire; e dreptul său la viaţă. Nu-l văd cedându-mi de bunăvoe vreuna.

Tot frământând la gânduri, nici n'am băgat de seamă că am rămas singur. Unde-au dispărut ceilalţi pasageri? Au trecut în cealaltă parte a punţii ca să admire Luna reflectând pe negreala apei, un lung bulevard de lumină.

In unele picturi, fâşia de argint e zugrăvită ca o şosea de beteală, din ce în ce mai largă, cu cât se apropie de vapor, ca un drum pe care-l priveşti în depărtare. Şi totuşi, iată, realitatea nu e aşa. Poteca luminată e tot atât de largă la orizont, ca şi lângă vapor. Dovadă că nici pictorul bun nu se inspiră totdeauna din natură, ci din imaginaţia lui; ş' atunci, aplică nepotrivit o regulă obişnuită de perspectivă.

Priveliştea e răscolitoare. Deşi n'o văd întâia oară, are aceeaşi influenţă asupra inimii, predispunând-o la duioşie. Am părăsit din nou Siberia şi, ca la orice plecare, sunt trist. Nu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai că de data asta, despărțirea n'a mai însemnat o smulgere din Wladivostock. Olga nu mai contează. Iar Tania e contrabalansată de Mariko-san: dacă rămâneam în Wladivostock, n'o mai revedeam pe japoneză; și viceversa.

*

Noul meu domiciliu e în districtul *Azabu*, cartierul *Fugimicio*, numărul 47, la domnul *Țuciya*. E mai departe de școală decât la Ito. Odăița mi-e la etaj, e simpatică și simt că o s'o iubesc.

Abia sosit, plec la pension în recunoaștere, să văd acolo pulsul. Domnul de Mignard, noul maestru, cum a auzit că revin, a declarat că el nu e dispus să 'mpartă lecțiile; iar maicile au lăsat pe eleve să aleagă. Firește, cele mari au trecut la mine, plus cinci noi, adică un total de 16 deocamdată.

Liniștit din partea asta, mă 'ntorc acasă să-mi orânduesc odăița: o ușe pe două lăzi de bere, ca anul trecut, cu o saltea deasupra și patul e confecționat. O masă 'mpletită și un scaun tot din trestie, completează cochet cuibul care mă va adăposti d'aici înainte.

Adică nu e complet, fiindcă-i lipsește pianul. Pornit pe gospodăreală, alerg pe Ghinza, aleg o pianină bună, cu chirie moderată, ca pentru un profesor.

Introducerea pianului în casă răscolește întreaga stradă. Pe ușe, imposibil să' ncapă și oricum, scara la etaj e 'ngustă și debilă. Dar cei ce l-au adus, au experiența locului: reazimă de fereastra dela etaj două bârne groase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

şi lungi, de par'c' ar fi stâlpi de telegraf. Pe ele, ca pe nişte şine, pianina 'nfăşurată 'n plăpumi, de par'c' ar fi răcită, alunecă suind încet, trasă de frânghii solide şi braţe vârtoase.

Acum sunt în culmea fericirii. Am pian şi nu-mi mai trebue nimic.

Dar Mariko?

*

Proprietarul meu cel nou e un *komeya*, adică un vânzător de orez. Stă toată ziua 'n picioare în prăvălie, cu o mare sită 'n mână: alege orezul bob cu bob şi-l împarte pe categorii, după mărime şi frumuseţe, stabilind astfel calităţi.

Nevastă-sa e mai înaltă decât celelalte japoneze, e foarte vrednică dar mai ales energică. Ea conduce efectiv toată casa; şi-l conduce şi pe el, băiat bun şi docil. E casa 'n care cântă găina.

Au un singur copil: o fetiţă de vreo 3—4 ani. Fiindcă e aşa de mică, am poreclit-o „bunicuţa": *obàa - san.* Iar ea, ca să-mi plătească cu aceeaşi monedă, îmi spune: *ogii - san*, „bunicuţu'".

Japonezii nu sunt prea frumoşi. Dar copii sunt o minune. Obàa-san e printre ei o bomboană pe care de cum o vezi, ai vrea să fie a ta, sau cel puţin ai dori s'o cumperi, oricât ar costa.

Ochii mari, negri, aprinşi, în migdală, dar o migdală mai mult rotundă, păstrând astfel poezia exoticului, fără nuanţa de gând ascuns care apare la bărbaţi mai târziu, când ochiul se lungeşte. Nasul micuţ şi obrăznicuţ pe fi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gura bucălată, nu e încă în disproporție cu ea, ca să fie cârn. Părul negru cu reflexe 'n albastru, tăiat cu breton.

Poartă un kimono de culori vii, artistic armonizate, cu mâneci lungi de tot, până 'n pământ, cari ar stânjeni-o 'n mișcări dacă nu ar fi prinse și imobilizate la spate de bretelele șorțului. Misterul păstrării acestui șorț mereu curat, l-ar putea lămuri numai mamă-sa, care i-l schimbă de mai multe ori pe zi.

Când am venit la ei prima oară, m'a privit cu ochi mari, tăcută, examinatoare, sfioasă. Apoi a pus mamă-sii o serie de 'ntrebări cari amenințau să nu se mai termine. Ne-am împrietenit mai repede de cât am fi crezut, iar prietenia s'a transformat curând într'un amor care constituia pentru fiecare parte, secretul lui.

„Bunicuța" e toată ziua pe-afară la joacă, în mijlocul străzii, ca toți copii 'n Japonia. Dar când mă 'ntorc acasă, îmi iese regulat înainte, îmi urează bun sosit, după protocolul japonez, în timp ce eu mă descalț la intrare, tot după protocol. Urc scara la etaj în odăița mea, iar Obàa-san vine după mine să-mi ție de urât.

Dimineața, Obàa-san are 'nsărcinarea să-mi aducă „Japan-Times" și să mă deștepte devreme. E greu să-și facă cineva o idee de câtă conștiinciozitate pune „bunicuța" în executarea acestei funcții. Inainte, mă trezește fără voe băiatul care aruncă dela ușe gazeta strigând:

— *Șimbun!* (Ziarul!)

Curând după asta o aud venind pe scară; operație lungă, anevoioasă și tare complicată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

Scara par'c' ar fi de pod: prea puţin înclinată şi fără balustradă. Mă şi mir că o lasă singură. Obàa-san e prea mică pentru urcat trepte 'n picioare. Ea are însă un sistem propriu: ridică genunchiul drept pe o treaptă şi se urcă aşa cum s' ar urca pe un scaun. De aci se caţără la fel pe treapta a doua. Fiecare treaptă e cucerită în ăst mod cu destulă trudă. Pe la mijlocul scării se opreşte să răsufle şi să privească jos satisfăcută. Tot timpul nu dă drumul, Doamne fereşte, ziarului. Deschide uşa fără să bată, dar după ce m' a anunţat de afară:

— *Ogii - san ! Okinasai !* (Bunicule! Scoală!)

Eu nu dau nici un semn de viaţă. Ea se apropie de pat, mă priveşte cum dorm şi 'mi spune 'ncetişor:

— Bunicule, uite ziarul. Scoală.

Eu, nimic.

Obàa-san repetă apelul fără să ridice vocea. Neobţinând nici un rezultat cu acest procedeu, schimbă tactica. Aduce lângă pat un scăunel, se sue pe el şi de acolo 'n pat. Apoi, la urechea mea:

— Bunicule, scoală! Uite ziarul.

Eu abia mă mai ţin, dar nu mişc.

Atunci, în disperare de cauză, bunicuţa apucă plapuma şi călare pe mine o sgâlţâe plângând:

— *Ogii - san ! Okinasai yo !*

Acum trebue să mă trezesc, plânsul fiind, de când lumea, argumentul suprem al femeilor. Cum vede c'am deschis ochii, îmi spune veselă, par'c' ar vorbi pentru prima oară:

— Uite ziarul. Bună dimineaţa!

Mari sforţări fac să n' o iau la pupături,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

barem pentru un ceas-două. Dar asemenea manifestări de dragoste nu există 'n Japonia şi eu trebue să nu ies din normal, ca să nu se creadă că sunt nebun.

Misiunea fiind terminată, Obăa-san se mai învârte prin odae vorbind încet cu ea însăşi, în timp ce eu răsfoesc gazeta, apoi o ia binişor pe scară 'ndărăt, cu mişcări inverse, dar tot aşa de 'ncet cum a urcat.

*

Doamna Ţuciya-san, proprietăreasa, ţipă de jos:

— *Ogio - san!* (Onorabilă domnişoară!)

Până să pui niţică ordine 'n odae, uşa se deschide şi o japoneză se prosternă pe *tatami;* apoi se ridică brusc, îmi sare de gât şi mă sărută. Mariko-san!

D'abia acum o recunosc, fiind îmbrăcată în kimono, cum n' am mai văzut-o niciodată; eu nu mi-o puteam închipui decât în uniforma şcolii. Bucuria de-a o revedea mă face să uit că trebue s'o resping. Vreau s'o 'ntreb cum a venit aşa, ce-a mai făcut în vacanţă, dacă reîncepe lecţiile.. dar fata 'mi spune de-a-dreptul că tată-său n'o 'nţelege, că nu mai poate trăi acasă şi că a decis „să se refugieze" la mine.

— Adică cum să te refugiezi?

Emoţionată, îmi lămureşte că vrea adică să rămâe la mine în orice condiţii şi să fac cu ea ce vreau. Fericită de isprava ei, mă priveşte cu ochi tare dulci, îmi ia mâinile şi mi le sărută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ce fidele 'ți rămân în memorie unele clipe! Par'că s' au întâmplat ieri! Revăd și azi, până 'n mici detalii, toată scena și nu-mi pot opri un zâmbet de indulgență pentru conduita tânărului profesor. Onorabilul Destin îi oferă o floare; o tânără *mûsûme*, frumoasă, plină de viață, de dragoste pentru el; iar junele dascăl, în loc s' o soarbă dintr' o respirație, îi ține discursuri de morală: respect de părinți, ascultare, răbdare, simț de răspundere și alte asemenea bazaconii convenționale, în timp ce onorabilul Destin îi rânjește mefistofelic:

— Am stricat orzul pe gâscan!

*

Intre noile mele eleve, Zoe Kojevnikov. Vreo 16 ani, talent și la muzică și la balet. Bine 'nzestrată și cu frumusețe. In calea fericirii îi stă o mare nenorocire: miopia ei așa de 'naintată încât nu mai există numere de sticlă pentru ochelarii săi.

Boala evoluează rapid. Doctorii alarmați prevăd orbirea. I-au interzis cu desăvârșire să mai citească ceva. Cu lecțiile de clasă e mai ușor: o elevă îi citește tot, până 'nvață. Dar la pian, cum să lucrezi fără note? E disperată, fiindcă iubește mult muzica, plânge mereu iar plânsul îi agravează boala.

Maicile mă 'ntreabă ce e de făcut. Dar eu am găsit soluția originală și 'ndrăzneață: o învăț să improvizeze; pentru asta nu e nevoe de note, iar clapele le nemerește pe 'ntuneric oricine a lucrat câțiva ani la pian.

Călugărițele sunt de acord, fata, firește, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cântată, dar soluția nu e deloc ușor de pus în practică. Rusoaica e destul de 'naintată ca tehnică și studii, însă improvizație înseamnă compoziție, iar compoziția presupune armonie și fără note nu se poate preda armonia cunoscută 'n muzică.

Deaceea inventez altă sistemă bazată pe acorduri de tonică, dominantă și sub-dominantă, în care fata 'nvață trecerile dela o gamă la alta și din major în minor. Cum fantezia nu-i lipsește, lecțiile merg mai ușor decât crezusem, spre marea admirație a maicilor cari vin să asiste uneori ca la un fenomen.

Experiența îmi dă în fiecare zi reguli noi și mă perfecționează din ce în ce. Lecțiile i-au devenit o plăcere, iar pentru mine o adevărată pasiune. Par' că nu-mi vine să cred când o văd desvoltând o mică temă dată de mine, ca o compoziție, metodic, cu cap și coadă, tratată variat ca tonalitate și ritm. Pentru emulație, o pun să-mi dea ea mie o temă scurtă pe care o cresc voluminos într' o compoziție 'ntreagă, pianistic, uneori inspirat, așa cum îi stă bine maestrului.

Ce-ar fi să-mi pui o firmă așa: „Profesor de improvizație“ ?

*

Rău îmi pare că nu pot face aceleași lecții cu Mariko-san. Cu ce entuziasm aș relua încercările de compoziție din anul trecut cu ea și Tania. Insă trebue să mă resemnez, fiindcă deocamdată tată-său nu intenționează să mi-o dea elevă, cu toată dorința ei arzătoare.

Adică dorința o fi avut-o până deunăzi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

când m' a vizitat; după asta, cred că i-a pierit pofta. Trebue să fie supărată. Oricum, amorul ei propriu..

— Onorabilă scrisoare!

Telepatie! E dela Mariko-san:

Scumpul meu frate,

Nu ştii ce fericită sunt! Nici nu-mi vine să cred că ieri am fost împreună! Prea a fost frumos ca să fie adevărat! Îţi mulţumesc pentru plăcerea pe care mi-ai dat-o ieri!

Când m'am întors acasă, se deslănţuise o furtună cu ploae, iar după ea o mare linişte. Şi 'n sufletul meu s'a coborît pacea, fiindcă te-am văzut!

. . . . . .

După ce am citit-o, am rămas solidificat ca după o electrocutare. Nu mai înţeleg: îşi bate joc de mine? Imposibil. Atunci te pomeneşti c'o fi adevărat! Oi fi visat eu că i-am făcut morală, dar în realitate lucrurile s' or fi petrecut cum zice ea. Sau ea o fi visat! Dacă nu cumva scrisoarea asta o fi o părere! Ce ţară fermecată! Nu mai ştii pe ce lume te afli..

*

Când sunt acasă, „bunicuţa" mă vizitează des. Urcă scara gâfâind, deschide uşa fără preaviz şi intră la taifas. Dela Obàa-san învăţ câte ceva în japoneşte, fiindcă pronunţă clar, vorbeşte limpede şi 'ntrebuinţează toc-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

mai acele cuvinte de care am nevoe în primul rând.

Astăzi am poftă s'o necăjesc. Deaceea rămân nemişcat la masa mea de lucru, cu ochii în carte, fără să-i acord nici o atenţie. Ea vine lângă mine şi mă priveşte. Apoi, după un timp:

— Bunicule, citeşti?

Eu nu răspund. Ea, sieşi:

— Bunicul citeşte.

Mai stă puţin meditativ şi pe urmă încearcă să se sue pe genunchii mei, fără să izbutească, fiindcă e prea 'nalt pentru ea, iar eu n'o ajut, Doamne fereşte. Atunci 'şi-aminteşte de scăunel şi cu sforţări, reuşeşte. Eu sunt concentrat în lectură şi n'o bag deloc în seamă; o fur însă tot timpul cu coada ochiului.

Odată sus, Obàa-san începe să mă studieze conştiincios, de par'c' ar avea intenţia să scrie un tratat despre europeni. Mai întâi îmi caută în cap şi mă trage puţintel de păr, probabil ca să constate experimental dacă şi pe europeni îi doare în asemenea cazuri. Apoi îmi pipăe urechea. Cu un degetuţ minuscul îi urmează conturul, circumvoluţiunile interioare, uşor, delicat, vorbindu-şi sieşi mereu. Mă gâdilă teribil dar rămân imobil.

Pe urmă face la fel cu bietul ochi pe care fără voe 'l maltratează până la lacrimi. Sufăr dar nu zic nimic. In monologul ei aud cuvântul „mare"; faţă de al japonezilor, cred şi eu că ochiul meu e mare.

Dela ochi sare la gură. Desface buzele, le cercetează cu interes şi trage de ele până ce sunt obligat să deschid gura. Aci studiul e ceva mai amănunţit. Apoi fără să se deran-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1933-1947

jeze să 'nchidă gura la loc, trece brusc la nas. Îl pipăe, îl măsoară şi deodată strigă jos:

— *Okàa - san!* (Mamă!)

Şi fiindcă nimeni nu răspunde:

— *Okàa - san!*

Acum mamă-sa aude:

— *Nani yo?* (Ce e?)

— *Okaa-san, igin-san-no hanà, takài!* (Mamă, nasul domnului străin e mare!)

Cuvântul *takài* înseamnă „mare"; dar mai înseamnă şi „scump". Aşa că, referindu-mă la cel de-al doilea înţeles, o 'ntreb:

— Cât costă?

Bunicuţa 'nţelege eroarea, dar neştiind să dea explicaţii lexice, repetă:

— Nu. Nasul domnului străin e mare.

Eu întreb din nou mai tare, ca s' audă şi mamă-sa:

— *Takài*, am înţeles; dar cât costă?

Obaà-san nu se descurajează ci repetă cu bunăvoinţă:

— Nu. Nasul domnului străin e mare.

Mamă-sa o tachinează de jos:

— Bine, dar cât costă, auzi?

Bunicuţa acum s' a supărat. Străinul nu înţelege; bun. Dar mamă-sa? De aceea lasă o buză 'n jos şi 'ncepe să plângă:

— Nuu! Nasul domnului străin e maare!..

*

A doua toamnă 'n Japonia.

Ploi cu soare, dar mai mult ploi decât soare. Unde e splendida toamnă 'n ţara crizantemelor, cântată atât de seducător de cărţi şi de birourile de călătorie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Cutremur. Și fiindcă e toamnă, inundații. *Furu-kaua* s'a revărsat și a distrus sau cel puțin a stricat numai în *Șibuya-ku*, trei mii de case.

Ce fragil obiect e căsuța japoneză, cu tot aspectul ei de solid. Trei mii! Un șir interminabil de clădiri din lemn, grațioase, pitorești. Și deodată un râu necăjit se năpustește pe ele, dărâmă ici, strică dincolo, ba ia în spinare unele mai mititele și pleacă cu ele cu tot.

Oamenii se salvează cum pot, cu ce pot, se consolează filosofic cu *șikata-nai* și o iau da capo cu munca să 'ncropească alt avut.

Seara, iarăși sărbătoriri de Zei locali, cu tobe, strigăte ritmate și lampioane 'n proțap între ghirlande de flori, sau temple-jucării purtate pe umeri. Oricât le cunosc de bine, păstrează totuși acel colorit exotic care mă ține ore 'ntregi la fereastră, trăind ceasuri în care am impresia că asist la reprezentații cu aspect colonial.

Nu știu de ce 'mi simt inima muiată. Poate pentrucă e seară și întunericul e complice cu straniul, cu misterul. Poate fiindcă m' a impresionat atâta superbul buchet de flori, grămada de petale de crizanteme pe care mi-a trimis-o Mariko-san.

*

— Domnule profesor!

— ...

— Domnule profesor!

De data asta ciulesc urechea numai pentrucă mi-e cunoscută vocea. Nu știu cum se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

face, dar regulat uit că sunt profesor de pian. Acum întorc capul. E baroneasa de Rosen din familia fostului ambasador al Rusii. Gonită de bolşevici şi refugiată 'n Japonia. Mare amatoare de obiecte de artă. Cutreeră toată ziua magazinele şi când descoperă ceva deosebit, e 'n culmea fericirii : arată la toată lumea.

Cunoaşte toate prăvăliile, mai ales pe cele dela Yokohama, unde negustorii niponi sunt îngrămădiţi, fiindcă acolo sunt adunaţi cei mai mulţi europeni. Ştie arta japoneză pe capitole şi secole. Te opreşte să-ţi explice deosebirea între un *saţuma* şi un *porţelan de Kyoto*; sau să-ţi lămurească ce e un *cloisonné* ; or să te 'nveţe cum să cunoşti un lac de calitate ; sau să deosebeşti un fildeş de focă de unul de elefant. Ştie pe dinafară marii pictori cu anii epocii lor, ca la istorie. Dintr'o privire pe semnătura de pe stampă, îţi spune dacă e un Utamaro, Harunobu, Kyonaga sau Hokusai. Vorbeşte şi limba destul de bine. Un singur lucru nu cunoaşte : sufletul şi mentalitatea japoneză. Prima victimă a acestei ignoranţe e ea însăşi, fiindcă nu se pricepe să târguiască.

— Să vezi, domnule profesor, am descoperit un cloisonné foarte frumos. Un cloisonné din Nagoya, o splendoare. Iţi spun, o minune de desen şi discreţie 'n culoare ; un albastru distins cu verde. Dar grozav de scump.

— Cât a cerut ?

— Aşteaptă puţin. L-am găsit pe o etajeră drept în faţă cum intri şi mi-am dat îndată seama ce piesă de valoare este. Intreb : „Cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933 1947

costă ?" El spune: „Zece yeni". Zic: „Mai întâi, nu e cine știe ce; culorile sunt vulgare; și pe urmă, nici nu e de calitate bună". Înțelegi, i-am spus eu numai așa, ca să-mi lase mai ieftin.

— Înțeleg, înțeleg !

— Zic: „Opt yeni, dacă vrei: nu face nici atât". Închipuește-ți, domnule profesor, atunci mi-a luat vasul din mână și l-a pus la loc în raft. N'a mai vrut să-l vândă deloc. Ai mai pomenit o obrăznicie ca asta?

Eu 'ncerc s'o inițiez în tainele sufletului nipon:

— Ai procedat greșit. I-ai spus că marfa e proastă, l-ai jicnit, el s'a ambiționat și d' asta n'a vrut să-l mai dea.

Rusoaica însă nu poate ieși din mentalitatea ei europeană:

— Da' ce, vroiai să-i laud marfa eu? Atunci ar fi cerut și mai mult.

— Greșești. Cu un negustor japonez..

Baroneasa mi-o tae contrariată:

— Dacă te pricepi așa de bine, du-te d-ta și obține-l pe un preț mai mic. Poftim. Să te văd.

M'a ambiționat. O luăm spre magazin fără să mai schimbăm o vorbă.

— D-ta mă aștepți aci. Să ai răbdare că o să ție cam mult.

Cum îl văd dela ușe pe domnul negustor, îl salut în limba sa, îndoindu-mă adânc din șale, japonește:

— *Koniciuà !*

Apoi continui după formularul nipon:

— Onorabilul timp e frumos !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— *Sayo de gozaimas!* aprobă politicos şi surâzător negustorul.

Protocolul cere ca 'nainte de orice, să începi printr'o consideraţie asupra timpului; e o dovada de bună educaţie. Nu e frumos să te arăţi interesat şi grăbit.

Integrat în politeţea nativă, domnul vânzător îmi oferă un scaun şi mă 'ntreabă dacă doresc onorabil ceai. Răspund după formulă. Imi oferă ţigări şi se duce să-mi aducă ceaiul. Eu mă scol să iau la inspectat bazarul său de artă.

Ce de comori! Pe o măsuţă, un tigru de abanos se 'ntinde din toţi muşchii spre un Buda de aur, deschizând larg o gură cu dinţi de fildeş. Marele Înţelept îl priveşte neturburat, cu surâs giocondic şi pare a-i spune: — Ce, nu ţi-e bine?

Deasupra pe etajeră, două cloisonné-uri surori, roşu 'nchis, cu pasări în sbor, fiecare în altă poziţie. In spatele lor, un kakemono chinezesc; dragoni fantasmagorici cu coadă bifurcată.

Paravanul de alături poartă migălos brodat crizanteme, din care cad, ca risipite de vânt, petale 'ngălbenite. Elefantul de fildeş în plin mers, va sparge cu siguranţă farfuriile mari de porţelan de *Saţuma* care-i stau în cale. Ar fi păcat, că au minunat zugrăvite tulpini de bambu cu frunza lungă, ascuţită.

O cutie de pudră în lac alb, pare pictată toată 'n fină pânză de păianjen. In realitate e peste tot tapetată cu fărâme de coaje de ou lipite una lângă alta, ca un mozaic, cu răbdare de benedictin. Peste pojghiţa de spărturi sunt desenate în aur câteva pasări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

lungite 'n sbor, cu moț roșu pe cap. Am și ochit cloisonné-ul rusoaicei. Când se 'ntoarce, japonezul mă găsește cu el în mână sucindu-l pe toate fețele. Îi râd ochii, iar gura a lățit-o de mult în zâmbet.

— Vă place?

— Desigur! e o lucrare fină de artă care trădează gustul ales și delicat al proprietarului.

Onorabilul proprietar se 'nclină adânc, măgulit și modest:

— Credeți? Eu aș fi zis că nu e așa de..

— Vai, se poate? E cel mai de valoare cloisonné pe care l-am văzut! Și cât costă?

Japonezul îl întoarce ca să se vadă eticheta:

— Zece yeni.

Eu sar animat:

— Zece yeni? Zece yeni?! Dar e pe degeaba! O asemenea capo d'operă merită cel puțin dublu! (apoi, cu voce scăzută și aer de 'nmormântare): Ce păcat că n'am decât cinci yeni!

Domnul vânzător pare 'ncurcat. Se scarpină la ceafă, se gândește, surâde și apoi acceptă fără ca eu să mai fi insistat. Scot bucuros 5 yeni, ne complimentăm reciproc și repetat, mă roagă să-l scuz că m'a primit în „mizerabila sa cocioabă" și ies triumfător cu pachețelul prețios.

Rusoaica mă ia 'n primire:

— Dar ce-ai stat atâta?

Eu i-o tai scurt:

— Ghici cât?

— Ți l-a lăsat cu opt?

— Cu cinci, nu cu opt!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Cu cinci? Nu se poate! Cum ai procedat?

Atunci îi sintetizez o mentalitate aşa:

— In Japonia cumpărătorul laudă marfa, iar vânzătorul o defăimează.

Rusoaica nu m'a 'nţeles.

*

Baroneasa de Rosen are două inestimabile comori: o fiică de 18 ani şi o sobă pe care mi-a trimis-o, auzind că 'n casa japoneză dârdâi de frig de cum se lasă mai binişor toamna.

Fata cu părul deschis studiază de toate, şi 'n deosebi pictura, ca orice fată de nobil rus în pribegie. E precoce şi cuminte, iar mamă-sa se gândeşte numai cum s'o mărite, ca orice văduvă de nobil rus în pribegie.

Soba e de tablă, simplă, cu un burlan monumental. Am instalat-o îndată, eu şi Ţuciyasan, orezarul, dar mă 'ntreb dacă dăm dovadă de curaj sau de inconştienţă. O sobă duduind de foc, într'o casă compusă numai din lemn, carton şi hârtie! Dac' ar afla serviciul de pompieri, ne-ar asasina pe loc.

Dar ce bine e 'n odăiţă, când dogoreşte căldura! Par'că te simţi mai puţin singur. E ca şi când ai avea alături un prieten.

*

Singurătatea am resimţit-o mai dureros azi când mi-am serbat ziua de naştere cu proprietarul meu, domnul Ţuciya, eu cu *sake* şi el cu bere, ca un omagiu reciproc adus ţărilor noastre. Aşa fac şi regii când se 'ntâlnesc: fiecare se 'mbracă 'n uniforma celuilalt.

Azi mă simt singur la gândul că acasă aş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fi fost înconjurat de rude și de prieteni, cu bomboane și cadouri. Pe când mă consideram mai trist, îmi soseşte un pachet: un lucru dela Tania, pictat de ea și o tabacheră de țigări dela Mariko-san. De unde au știut? Da, mi-amintesc că anul trecut, după ce ziua trecuse, le-am spus fetelor à propos de cine știe ce. Și uite c' au ținut minte!

Deodată 'mi simt sufletul plin. Aș vrea să țip, aș vrea să strig omenirii bucuria mea. Repede cobor iar dela etaj, să mai închin o cupă cu sake cu domnul proprietar care se mira de brusca mea metamorfozare din morocăneala 'n care mă văzuse puțin înainte.

Apoi mă 'ntorc în odăița mea de sus ca să examinez cu atenție darurile. Tabachera dela Mariko-san am și umplut-o cu țigări din care mă tratez cu prima. E o minune a artei japoneze: pe fond negru, o casă de țară în aur, împovărată de un acoperiș enorm, ca de stuf; într'o parte, un arbore drept, în cealaltă, două căpițe de fân; în fund, la orizont, pomi în miniatură, iar deasupra lor, în mare depărtare, creasta de argint a onorabilului Fugi. Pe spatele tabacherei, patru fluturi aruncați la 'ntâmplare.

Cadoul Taniei mă 'ncurcă însă, fiindcă nu mă pricep ce poate să fie. E o bandă lungă și 'ngustă de mătase cu ornamentații pe margine și picturi de mâna ei prin mijloc. Pe masa mea rotundă nu pot s'o pun; ar trebui să fie lungă și 'ngustă. In cele din urmă mă luminez: iau un cui și o bat în perete vertical, așa cum atârnă kakemonourile. I-am ghicit destinația.

La câteva zile după acest eveniment, m'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

vizitat şi baroneasa de Rosen cu prietene, ca să mă vadă cu soba instalată. Când au dat cu ochii de lucrul Taniei, au exclamat :

— Ce frumoasă e ! Dar ce idee s'o agăţi în perete.

— Păi, unde era s'o pun ?

— Cum unde ? Pe clapele pianului ! Pentru asta e făcută !

*

Mai preţioase decât lucrurile, sunt scrisorile lor, privitoare la „ancheta" mea. Primisem mai de mult primul răspuns al Taniei :

„Dece nu sunt geloasă pe Mariko-san ? Mi-e drag acest copil că şi ea mă iubeşte. Deaceea nu pot fi egoistă cu ea. Deaceea sunt fericită că apreciază, admiră şi iubeşte ceeace apreciez şi iubesc şi eu, că avem aceleaşi idei despre cel pe care-l iubim amândouă, că ne place să vorbim despre dragostea noastră, fără niciun secret între noi.

Sunt fericită deci că ea te are (sic !) *că inima ei e mângâiată. Poţi chiar să o săruţi. Dragostea noastră comună ne-a unit şi ne-a legat prietene ca două surori, pentru toată viaţa."*

. . . . . .

Tania vorbeşte japoneşte !

Le-am pus chestiunea din nou şi altfel. Mariko-san scrie :

„Cea mai tare dorinţă din fundul sufletului meu, e să fii fericit ; acesta e principalul meu gând. Te poţi insura cu oricine,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu Tania dacă 'ți place. Pentru iubirea mea, eu sunt gata să sacrific orice e posibil. Deaceea niciodată nu pot fi geloasă pe aceea pe care ai iubi-o. Niciodată nu voi avea asemenea sentiment.

Chiar dacă mă vei uita, vei rămâne acelaș pentru mine.

Despre Tania nu știu ce să spun, pentrucă ea are alt caracter și altă vedere despre iubire. Când eram la școală, mi-a spus odată că ar putea face orice sacrificiu pentru cel pe care l-ar iubi, atât timp cât și el ar iubi-o pe dânsa. Eu nu am înțeles-o. I-am spus atunci: dacă iubesc, chiar dacă sentimentele lui se schimbă, atâta timp cât el n'a devenit om rău, va ocupa acelaș loc în adâncul inimei mele. Dar ea nu a fost de părerea mea."

Răspunsul rusoaicei:

Ce-aș face dacă te-ai însura cu Marikosan? Niciodată nu mi-am pus chestiunea asta. Credeam că ea nu-ți va rămâne decât o soră și că nu o iubești altfel. In acest caz v'aș lăsa să fiți fericiți, dar m'aș vedea obligată să mă 'ndepărtez."

Așa da. Acum vorbește europenește!

*

Nu știu cum se rătăcise și Marcarian prin Japonia, într'un birou la Yokohama. Și fiindcă noi suntem singurii români, întâlnirile noastre iau proporțiile unei festivități.

Marcarian vine Duminica la mine. Îi știu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

ora trenului şi-i pândesc sosirea, dela fereastra odăiţei mele japoneze, de sus dela etaj. Când îl zăresc de departe, ca să nu se încurce în păienjenişul de străzi şi ulicioare, îi răcnesc dela distanţă:

— E! Marcariene! P' aici!

— Unde eşti, bre?

— Vezi la stânga o cutie roşie de scrisori; ia-o p'acolo!

Marcarian priveşte pe sus, să prindă direcţia vocii şi nedumerit, strigă disperat:

— De unde strigi, bre?

Dialogul ăsta în fortissimo, peste şapte străzi, îl executam aşa, convinşi, ca şi când Japonia ar fi fost propria noastră moşie. Mă mir şi azi cum ne răbdau oamenii aceia, cu tot calmul lor, fără să ridice vreodată cel mai mic protest.

Proprietăreasa mea, care se 'mpiedică în consoanele numelui lui, l-a simplificat într'altul mai familiar ei: îi zice Macaroni-san. Iar „Macaroni-san" se conformează docil protocolului japonez, scoate ghetele la uşe şi îşi face intrarea 'n ciorapi.

Ca o compensare a muncii rodnice din cursul săptămânii, Duminica o respirăm în plin, făcându-ne farse şi bucurându-ne apoi cu voioşia anilor din copilărie, de câte ori izbuteşte unul să-l păcălească pe celălalt:

— Te-am ras, Marcariene!

Iar el, când îi venea rândul:

— Te-am ras, bre!

In Duminica asta, dela intrare l-am prevenit:

— Mâncăm repede, că mergem după masă la un concert.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Ce concert ?

— Las' c'o să vezi tu. Sunt câteva numere interesante.

Când mi-am îmbrăcat haina neagră, Marcarian a bănuit ceva :

— A, cânți și tu ! Asta e surpriza !

— Nu, domnule ! O singură bucată. Acompaniez. O să vezi.

După multe numere de voce, alternate cu instrumente, la urmă de tot, scena s'a umplut de muzicanți : un cor de 40 de persoane, pe patru voci și o orchestră de alte 40 de persoane, însă o orchestră specială, compusă din mandoline, mandole și chitare. Eu, singurul european, la pian și șeful de orchestră, japonez ca și ceilalți, completăm acest ansamblu unic.

Zadarnic caută Marcarian în program, numele bucății : e scris cu hieroglife. Șeful de orchestră lovește mărunt cu bagheta ; se face liniște ; o ridică 'n aer, deslănțuind valul de sunete orchestrale și vocale :

Am un leu si vûreu sa-l be-au
Tûralala-la-la
L-am rasû pe Marûkarian
L-am rasû pe Marûkarian
Tûralala-la-lala-lala-la...

Muncisem o lună de repetiții pentru asta, dar pe Marcarian l-am dat gata. Râde sgomotos și cu lacrimi, spre marea nedumerire a auditorului japonez, care-l privește uimit. Motivul nostru popular a avut un succes formidabil. Japonezii nu ne-au lăsat până nu l-am repetat de două ori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1933-1947

La ieşire, cu o legitimă satisfacţie, l-am bătut pe umăr:

— Te-am ras, Marcariene!

— M'ai ras, bre, ce să zic!

Iar în urma noastră, între coriştii care se întorceau acasă, un bas îşi fredona 'ncet, cu note grave, partiţia lui cu voce groasă:

L-am rasû pe Marûkarian,
Tûarlala-la-la...!

*

Marcarian se afla la mine şi tocmai isprăvise de cântat la vioară o bucată, când intră proprietarul meu, Ţuciya-san. Vizită rară. Domnul orezar îmi spune că unchiul domnişoarei Toşiko-san vrea să o vadă şi nu ştie unde şade; eu îi cunosc adresa? Sigur că da, fiindcă am fost în gazdă la părinţii ei; şi i-o dictez. Ţuciya-san coboară cu răspunsul.

Eu îi spun lui Marcarian că tonul japonezului e fals; cine ştie ce o fi vrut să afle. Când venisem acasă, văzusem în camera lor — că trecerea e pe la ei — un mosafir care, când m'a văzut, şi-a mascat inutil barba cu mâna; dar nu i-am dat atunci vreo importanţă.

După puţin, proprietarul revine şi-mi spune că nu e vorba de adresa dată. Toşiko-san a fugit de acasă, unchiul are ceva important şi grabnic să-i comunice şi nimeni nu ştie unde s'a ascuns, afară de mine. Atunci sar supărat:

— Eu? Dar n'am văzut-o de atâta timp!

Deodată mă decid scurt:

— Marcariene, hai la părinţii fetei să descurcăm misterul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ieşim repede şi ne 'ndreptăm spre *Tenghengi - başi*, staţia de tramvai de lângă mine. Marcarian îşi aruncă privirea 'ndărăt:

— Bărbosu' vine după noi!

Mă uit şi eu şi-i zăresc un excedent de barbă apărând în dosul unui stâlp după care se dăduse.

— Ei drăcie, ce să fie asta?

Marcarian propune prudent:

— Eu zic să nu ne ducem. Cine ştie ce cursă 'ţi întinde.

— Ei şi? Dimpotrivă, trebue să mergem, să vedem ce e.

Iuţind pasul, scot din buzunar oglinjoara mea şi făcându-mă că-mi examinez o măsea din fundul gurii, îl urmăresc pe omul cu barbă; a grăbit şi el pasul şi ne urmăreşte.. s' a urcat în acelaş tramvai! Pe drum facem tot felul de supoziţii şi comentarii.

Ajunşi la destinaţie, urmăritorul meu ne-o ia 'nainte şi intră repede la fosta mea gazdă. Noi, după el, ca şi când ne-am fi schimbat rolurile.

Mama lui Toşiko-san se scutură, că ea nu ştie nimic şi că fata ei e probabil la vreo prietenă. Simt însă că vorbeşte pentru cineva care o aude din odaea alăturată. Plecăm fără să fi deslegat enigma.

Abia lunile viitoare mi-au rezolvat şarada poliţistă: Tatăl lui Toşiko-san datora unchiului o sumă de bani. Văzând că nu poate plăti, unchiul a cerut în schimb pe fată. Toşiko-san s' a opus. Şi cum ordinele părintelui nu pot fi nesocotite, fata a fugit undeva la ţară, cu complicitatea mamă-sii. Când a venit unchiul să o ia, părinţii, ca să scape de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

el, i-au spus că fata s'a refugiat la mine şi că eu am ascuns-o.

*

Duminica viitoare Marcarian mă chestionează asupra activităţii săptămânale:

— Ce-ai mai făcut, bre?

— Ce vrei să fac? Lecţii, şcoală, nu ştii?

— Altceva?

— Al'ceva, m'am mai plimbat, m'am mai însurat..

Marcarian dilată nişte ochi:

— Ce-ai spus? şi plimbă rapid şi inspectiv privirea prin cameră.

— Degeaba te uiţi, că n'o s'o vezi.

Şi 'i povestesc împrejurările. Un intermediar de profesie mi-a tot cântat avantagiile căsătorii, nevoia de a avea o femee care să îngrijească de casă şi masă; iar ca argument suprem:

— Încercaţi câteva zile; dacă nu vă place, renunţaţi.

Căsătorie pe 'ncercate îmi convine. Fie. Şi mi-a prezentat o japoneză bine făcută, înăltuţă, simpatică, vorbind engleza; ba mai e şi creştină. Nu i-am ştiut niciodată numele ei adevărat, fiindcă mi l-a dat pe cel de catolică: Gilda, şi încă Wilson!

Din ziua următoare chiar, doamna Ţuciya mi s'a plâns că e leneşă; că dacă n'ar fi ea, aş găsi camera cum am lăsat-o dimineaţa.

Mie nu mi-a plăcut că „nevastă-mea" a luat toate defectele dela europeni şi 'n schimb a pierdut calităţile rasei. Experienţa n'a reu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1933-1947

şit şi am dat „divorţ" simplu după cinci zile de căsătorie.

— Vezi, Marcariene, Pierre Loti credea serios că există 'n Japonia căsătorii pe termen, când în realitate e vorba de simple legături pe care japonezii le prezintă astfel europenilor ca să le satisfacă vanitatea, ca să le menajeze susceptibilităţi de morală şi ca să justifice un onorar mai ridicat.

Dar Marcarian mă priveşte fix, fără vorbă, ca pe unul căruia i s'a 'ntâmplat cine ştie ce, fără să pot descifra dacă aventura m'a scăzut în ochii lui, sau dimpotrivă, mi-a întărit prestigiul.

— Ce te uiţi aşa şi nu zici nimic?

Marcarian însfârşit se decide:

— Şi.. poţi divorţa uşor, oricând?

— Sigur; nu 'ţi spusei?

— Ascultă, bre: nu poţi să-mi dai şi mie adresa intermediarului tău?

*

In altă Duminică l-am invitat pe Marcarian la Capela catolică din Kasumi-ciò, unde am cântat la orgă pentru o nuntă japoneză, rugat de părintele Tulpin.

Curios mariaj de religii: în biserică, la slujba creştinească, mireasa 'mbrăcată în kimono alb, culoarea de rigoare budistă, vopsea de doliu, fiindcă tânăra e moartă pentru familia ei. Seara, la banchet, unde am fost invitat, mireasa l-a schimbat cu un kimono închis, o splendoare de broderie autohtonă.

Ca distracţie pentru invitaţi, a fost chemat un *yose*, care povesteşte tacticos lucruri epice

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sau şugubăţe, uneori marcând ritmul cu evantaiul. Număr distractiv, apreciat mult de musafiri.

Invitaţii 'n redingotă, la 'nceput gravi, scrobiţi în ţinută. Ceva mai târziu, în contrast cu eticheta severă: mirele ridicat pe braţe de prieteni şi săltat în aer de trei ori, în strigăte. Tata socru a păţit la fel.

*

Al doilea revelion în ţara samurailor.

Poftit în o mulţime de părţi, la Legaţii şi la amici. Totuşi am pornit-o singur pe străzi. Mi-e inima muiată de amintiri. Imi vin în minte crâmpee de scene din ţară, de-acas', când aşteptam Noul an în familie, cu voioşie, masă 'ncărcată şi muzică.

Filmul amintirilor e 'nsoţit de o melodie; în ureche mi se produce clar „Valurile Dunării" a lui Ivanovici. Curios fenomen acustic! Dece „Valurile Dunării"? Valsul ăsta îmi evoacă din copilărie o muzică militară într' un chioşc de mesteacăn, un parc cu alei în soare dintr' un oraş de vilegiatură la munte. Dacă nu m' aş afla în Tokyo, aş putea jura că e vreo orchestră 'n apropiere, aşa de apăsat o aud.

Imi scutur urechile, clatin capul şi-mi încordez auzul. Extraordinar! Mai fac câţiva paşi. Sunt în faţa cafenelii „Paulista". Deschid uşa: de sus vine melodia! Fără pic de ezitare mă reped pe scări, dau buzna şi urc la etaj: un pian electric cântă nostalgic valsul lui Ivanovici!

Atraşi de sgomot, dela mese s' au ridicat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

mai mulți studenți cu ochelari după urechi și s' au strâns în jurul meu, dar fără să mă întrebe nimic. Fiindcă privirile mele sunt înfipte 'n clapele mișcătoare ale pianului, au luat și ei în atentă cercetare claviatura, să descopere acolo motivul interesului meu.

— Muzică românească! Vals românesc! Ivanovici! Compozitor român! spun eu cu mândrie.

Studenții se miră conform protocolului, aprobând politicos:

— Așa! Muzică românească!

— Vă place?

— *Omoșiroi!* (Interesantă!)

Fac ocolul pianului și-l cercetez ca și când acum văd pentru prima oară un asemenea instrument. Studenții mă lămuresc amabili:

— E un pian electric.

Eu sunt fermecat de muzica asta redată mecanic, fără nuanțe și totuși atât de răscolitoare aici:

„Barca pe valuri, saltă ușor..

Mi s' au umezit ochii și nu știu ce să fac. Sufletul mi-e o bombă gata de explozie. Iau paharul cuiva de pe masă, îl ridic și urlu:

— *Nihon banzai!!* (Trăiască Japonia!!)

Alții s'au ridicat dela celelalte mese:

— *Rumania banzai!!*

M'am întors acasă 'n zori, plin de fericire, oboseală și alcool.

*

Mijlocul lui Ianuarie, și cald de poți ieși în haină. Ieri ploae, azi vânt. Schimbările astea prea mari și prea bruște, au culcat la pat o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

armată 'ntreagă de bolnavi. Influența face ravagii: câte 300 de morți pe zi, și încă numai în Tokyo. Crematoriile sunt ticsite.

Aflu că părintele Tulpin se află și el ușor suferind. Cred că e timpul prielnic pentru mai de mult proectata mea vizită.

Nu pricep ce talent au japonezii să se facă nesuferiți de cei cu cari vin în contact mai multă vreme. Iată-l pe acest unchiaș, numai blândețe, care și-a băgat în acest Nipon un enorm capital de muncă, de jertfă, de tinerețe și devotament; când îi cer să-mi spue ceva despre japonezi, ca și ceilalți, îmi vorbește mai întâi despre defectele lor, ca o transpirare surdă a unor nemulțumiri acumulate.

— Adulterul? Contrar versiunii, e destul de răspândit în Imperiul samurailor, fiind ajutat de doi complici: *tatami*-ul moale, constituind un pat improvizat, și 'mbrăcămintea femeii cu kimonoul desfăcut și fără lenjerie.

In calitate de duhovnic, o fi primit destule spovedanii.

— Calitățile de cavaler privesc numai o aristocrație din casta militară. Faimosul *Bușido*, fala japonezilor, e necunoscut de popor.

Exact. In schimb, poporul are alte calități.

— Lăudata curățenie e sui generis. Bunăoară un șervet pentru șters sudoarea, servește la mai multe persoane, iar băi dese fac din cauza sudorii unsuroase a rasei galbene.

Baia zilnică e din obicei tradițional, iar tradiția o au dela strămoșii malaezi, pescari, toată ziua 'n apă sărată și 'ntre pește; de aci spălatul des.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.vania.ro/mdrr1933-1947

— Japonezul asimilează tot, însă nu inventă nimic.

Nu e chiar aşa. Asimilă, imprimând pecetea rasei. Sunt inventivi, dar mai puţin decât albii.

— Toată istoria lor e un lung şir de războaie interne, lupte şi intrigi, cu munţi de cadavre, fără nici un rezultat; orizontul nu e cu nimic lărgit.

In schimb spiritul războinic i-a ţinut departe de moliciune.

— Corectitudine relativă: se 'mprumută şi nu plătesc.

Boală generală; s'au molipsit şi statele dela oameni. Bătrânul misionar îmi istoriseşte cum a fost vizitat de un japonez, o veche simpatie, care l-a rugat fără 'ntroducere, să-i împrumute 5 yeni. După ce i-a dat, fiul samurailor a chemat pe servitoarea misionarului, pe care a trimis-o să cumpere un cadou, ca să aibă ce să ofere preotului!

— Dar oricum, de oneşti, sunt oneşti. Furturile sunt rare.

— Onestitatea poate fi 'nţeleasă în diferite feluri, îmi spune bătrânul, şi-mi povesteşte următorul fapt: O casă mare de comerţ din coloniile olandeze are nevoe de o cantitate de creioane; o comandă unei tot aşa de mari case japoneze, după mostrele trimise de fabrica niponă. Plata anticipată. La deschidere se constată că jumătate din creioane n' aveau grafit, ci numai lemnul gol!

— Cu ocazia morţii fostului Impărat Meigi, ziarele de provincie, care deci nu sunt citite de europeni, anunţă că „onorabilii boi" cari trăseseră carul funebru, au fost ridicaţi la rangul al 3-lea de nobilime la Curte!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

In bună tovărăşie cu strămoşii noştri: Caligula nu-şi făcuse calul senator?

— A propos de superstiţie, politicianii japonezi, miniştrii chiar, consultă pe magicieni şi pe ghicitori pentru afacerile de Stat!

Dar Rasputin cu influenţa sa magică la Curtea Imperială Rusă?

*

Asupra mentalităţii japoneze, rubricile faptelor diverse din ziarele lor mă 'nvaţă mai mult decât părintele Tulpin şi alţi misionari.

In Aprilie se lucra de zor la o nouă cale ferată spre nord; şi pentrucă stătea în drum un munte, s'au pornit febril la găurirea lui. Era şi sezonul ploilor. Apa se scurgea pe sub blocuri mari de piatră şi mânca pământul de dedesubt. Pe când o mulţime de lucrători săpau înăuntru, s'a surpat deodată intrarea tunelului pe o mare 'ntindere, sdrobind câţiva din ei şi făcând prizonieri pe cei ce se găseau înăuntru.

In grabă a sosit cu tren special o 'ntreagă armată de lucrători. S'au format repede trei echipe: prima a 'nceput lucrările de salvare la intrare, acolo unde se surpase muntele, scoţând de sub dărâmături morţi şi răniţi; a doua a atacat muntele 'n coastă, cercând să ajungă pe acolo la cei prinşi de vii 'năuntru; echipa a treia a 'nceput îndată găurirea peretelui de deasupra tunelului, fiindcă nu se ştia care drum e mai scurt, ca să ajungă cât mai repede la captivi.

Din toate părţile se muncea continuu, zi şi noapte, fără un minut de întrerupere, căci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.staritransilvania.ro/mdrr1933-1947

se organizaseră din capul locului echipe de schimb. Totuşi lucrările înaintau foarte greu, muntele fiind din granit iar dinamita neputând fi 'ntrebuinţată fără să rişte o nouă prăbuşire, care ar fi pus în pericol viaţa celor dinăuntru. Ziarele relatau zilnic mersul lucrărilor de salvare cu felurite comentarii: ce vor fi făcând cei dinăuntru? Vor fi lucrând şi ei în vreo direcţie la liberarea lor?

Trecuseră şase zile fără niciun rezultat. Şi fiindcă îi ştia fără merinde şi mai ales fără apă, toată lumea era de părere că cei dinăuntru trebue să fi murit. A şaptea zi, echipa care lucra deasupra tunelului a izbutit să găurească peretele: 17 lucrători, toţi câţi fuseseră prinşi înăuntru, au fost scoşi vii. Aveau bieţii oameni înfăţişare de stafii, dar erau în viaţă. Li s' au dat îndată ajutoare medicale, ş' apoi au fost asaltaţi cu un milion de 'ntrebări.

Unul din ei notase zi cu zi hotărîrile şi impresiile lor, un adevărat jurnal al celor 17 îngropaţi de vii şi care a fost publicat imediat în marile cotidiane japoneze. Din el citesc cum îndată după dărâmare, captivii au ţinut un consiliu la care s' a hotărît aşa: fiindcă cei de afară lucrează la salvarea lor în condiţii superioare ca număr şi instrumente, e inutil să facă şi ei acelaş lucru, pentrucă nu se ştie punctul unde se lucrează. Şi, deşi ar fi fost în interesul lor să stea liniştiţi, ca să reziste astfel cât mai mult fără să cheltuiască energie, au luat totuşi hotărîrea de a lucra, nu lateral sau înapoi la salvarea lor, ci înainte, continuând lucrările

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pentru tunel, „ca să fie utili până la ultima picătură de viaţă, indiferent dacă vor muri sau vor fi salvaţi".

*

Ţara crizantemelor îşi are îmbogăţiţii ei de război şi încă destul de numeroşi. Printre aceştia, baronul *Şibusaua* şi bancherul *Yasuda*. Ultimul are o avere personală de 200 de milioane de yeni.

Un tânăr sărac, *Heigo Asahi*, îşi pusese 'n gând să strângă bani pentru scopuri filantropice. S'a dus mai întâi la baronul Şibusaua care i-a dat 500 de yeni. De aci, tânărul nostru a atacat pe miliardarul Yasuda care însă l-a refuzat categoric. Tânărul şi-a făcut îndată un plan sinistru şi s'a dus să-şi petreacă ultima seară cu gheişe, unde a cheltuit cei 500 de yeni.

A doua zi l-a vizitat iar pe bancher şi la noul refuz, la care se aştepta, tânărul l-a omorît cu un cuţit; apoi, pentrucă era nipon, s'a sinucis.

Faptul e mai puţin interesant decât modul cum a fost privit de către japonezi. Am văzut înmormântarea bancherului: foarte luxoasă, lume nu prea multă, rikşe, automobile. M'am dus la aceea a tânărului Asahi: sărăcăcioasă, dar lume neînchipuit de multă.

Fiindcă obiceiul cere să se trimită familii o mică sumă „pentru flori şi miresme", rudele tânărului îşi procuraseră o cutie mică de metal, cam ca aceea cu care se fac chete la noi. Cutia s'a umplut până sus de tot cu monede de 10 *seni* (un yen are 100 de seni). Şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

cum mulțimea din simpatie venea mereu, din ce în ce mai numeroasă, familia și-a procurat în grabă două cutii mari, adevărate urne, înalte fiecare de un metru și groase de vreo 30 de cm.; și astea au fost încărcate până sus cu monede de câte 10 seni (ca mărime sunt cam cât băncuțele de 50 de bani dinainte de război).

Această simpatie pentru omorîtor trece și 'n presă. Ziarele vorbesc de „cruzimea" cu care bancherul își făcuse averea și 'l tratează de avar; pentru asasin, niciun blam.

Morala fabulei: la puțin timp după 'nmormântare, moștenitorii bancherului au donat 3 milioane de yeni în scop de binefacere și aceasta cu titlul de „deocamdată".

*

De Mignard, bătrânul profesor rus care mă concurează la școală, a primit o ofertă de dirijor de orchestră simfonică în Kyoto și a plecat dela maici. Îl invidiez pentru post; de când visez eu să conduc o bună orchestră.

Dar bine că s'a dus. I-am moștenit lecțiile: Duus Gladys, daneză; Olsin Luisa, norvegiană; două englezoaice, patru japoneze, o siameză și două rusoaice. Cu armencele Papasian, cu australiana Marjorie, portugheza Marques și celelalte, încep să completez harta etnografică a mapamondului. Noroc că nu mă obligă maicile să vorbesc fiecăreia 'n limba ei; destul predau acum în patru limbi; ce-ar fi s'o mai dau și prin norvegieneşte sau siameşte?

Plusul de lecții vine la timp. Acum am de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

stul să 'ncep să pun deoparte pentru 'ntors acasă. Chestia e, când plec? Numai la asta mi-e gândul.

Fiindcă însfârşit dispun de fonduri, trebue neapărat să bat spectacolele autohtone. Multe am de 'nvăţat şi d' acolo.

*

Nu-mi amintesc să mă fi impresionat în Japonia ceva mai adânc decât teatrul. Nicăeri n' am avut mai tulburător impresia de straniu, de ciudat, de ceva din altă lume.

De mult voiam să mă duc la Teatrul Imperial însoţit de un amic nipon pentru explicaţii. Şi fiindcă am trecut acum pe aproape, m'am decis deodată să intru fără cicerone, cu acea nevoe sufletească de a fi singur când te afli 'n faţa misterelor.

Trebue să fi 'nceput de mult. Era pe scenă un daimyo desprins din stampe celebre, dar un daimyo înviat, fioros, cutremurător de fioros, ca un Zeu al răzbunării, cu braţul înfipt în mânerul spadei. Asprimea sprâncenelor în accent circomflex şi adâncitura liniilor de pe obraz, în contrast cu mătăsurile 'mbrăcămintii. Un pantalon roşu, de două ori mai lung, prelungindu-se din locul tălpilor ca două trene, dând impresia unui uriaş care merge 'n genunchi.

In faţa sa, un altul, umilit, prosternat în mătanie ca la icoană, vorbind repede, plângător. E ras pe cap în faţă, iar în creştet părul e adunat într'un smoc. Primul îl întrerupe cu vorbe scurte, înveninate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

In acest dialog se amestecă alți doi cari totuși par străini de primii. Stau îngenunchiați, dar cu spatele la ei și cu fața la public; îmbrăcați în culori sobre, de alt stil, cu umere scrobite, largi, peste kimonouri. Unul cântă din șamisen, iar celălalt dă mereu replici, cântând tărăgănat, dansând cu vocea pe câte-o biată silabă. La intervale scot când mugete, când strigăte, când miorlăituri. Nu iau parte la acțiune.

Ii știu: aceștia doi sunt *ghidayu*; nu actori. Ei dau explicații asupra acțiunii piesei, fac descripții poetice asupra decorului, povestesc ce s'a 'ntâmplat dela un act la altul, lămuresc stările sufletești ale actorilor și ne spun ce gândește eroul, chiar când vorba lui arată contrarul.

In teatrul nostru, când un personaj gândește ceva și nu trebue s' audă partenerul de pe scenă, vorbește „a parte" spre public; la ei, se 'nsărcinează cu asta ghidayu, în genul corului din vechiul teatru grec.

Deodată, cel îngenunchiat ridică amenințător un picior, înșfacă și el mânerul săbii, schimbă tonul din rugă în ocară; apoi se ridică 'n picioare și trage spada în același timp cu cel dintâi.

A fost semnalul furtunii. Orchestra a deslănțuit dintr' o dată un uragan de sgomote de infern, cu țipături din tot felul de instrumente, cu tobe mari și mici, în amestec de metal și glas de pisici. Ca să mărească scandalul, un băiat apare 'ntr'un colț, îngenunche repede și lovește puternic podeaua cu lemne sonore, de-ți trece prin creer. Cei doi din fața rampei, deși tot timpul cu spatele la scenă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

intră şi ei în cacofonia diavolească ţipând puternic şi ritmat:

— *Aùuuu ! Aùuuu ! Aùuu..*

Tipetele lor atât de comice, sunt menite să sublinieze momentele dramatice, accentuând impresia tragicului alături de orchestră.

Urmăresc beligeranţii. Trebue să 'nceapă o luptă feroce. Dar săbiile evoluează 'n figuri coregrafice, iar duşmanii de moarte fac piruete elegante şi mişcări mlădioase 'n paşi de dans. In definitiv, şi vechii eleni aveau arta muzelor, realizată de cele trei din fiicele Mnemosinei: Terpsihora, Talia şi Euterpia, muzele nedespărţite ale dansului, poeziı şi melodii.

Samuraiul umilit de adineauri prinde un moment şi-i implântă celuilalt sabia până la mâner în piept. Gestul e sguduitor de real. Am impresia că actorul, în focul jocului, a scăpat sabia 'n corpul partenerului.

Lovitul se 'ntoarce spre noi cu spatele pe care văd cu fiori o mare pată roşie; se clatină, îngenunche şi cade. Orchestra a 'ncetat deodată. Asasinul scoate sabia din trupul victimei şi 'ntr' o tăcere de mormânt urcă scara unui templu pe care abia acum îl văd bine; un întreg locaş, de mă mir cum a 'ncăput pe scenă.

Deodată mi se pare că mi-a venit ameţeală. Intreaga scenă se 'ntoarce ca un enorm disc de gramofon, cu oameni cu templu cu tot. Când discul a făcut 180 de grade, tabloul arată o poartă mai mică, încadrată pitoresc între arbori gigantici, poartă a aceluiaş templu, fiindcă omorîtorul de adineauri a apărut în capul scării şi 'şi şterge liniştit sabia de sânge.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

Lemnul lăcuit în roșu se 'nfrățește picturaI cu tonurile de verde ale frunzelor. Asasinul își vâră sabia 'n teacă și coboară scara. Jos se oprește și contemplă frumusețea naturii, senin, ca un excursionist, ca și când nimic nu s'ar fi 'ntâmplat cu câteva clipe 'nainte.

Un flaut, unul singur, a prins o melodie dulce, sfâșietor de trist, ca o despărțire de adio. O voce pițigăiată 'mi întoarce capul îndărăt spre un băiat care 'și strigă marfa: prăjiturele și ceai.

Cortina cade 'n aplauze puține.

Acum am timp să examinez sala. E voluminoasă, cu trei rânduri de loji și o galerie. Am numărat în parter 360 de staluri cu scaune europene. Câteva loji laterale, iar în rând cu ele, un balcon fără scaune, cu podea de *tatami* pe care spectatorii stau japonește pe *zafûton* (pernă).

Dar străini nu văd. Pe scaune sunt așezați japonezi rigizi în haine europene, citind gazete sau reviste prin ochelari cu aur. In careurile cu tatami, femei și bărbați la taifas, bând ceai și complimentându-se mereu.

O tânără vânzătoare 'mi oferă sfioasă un program care anunță o dramă istorică în trei acte, o piesă socială în două acte, o melodramă într'un act și însfârșit o farsă într' un act. Un total de patru piese cu un mare număr de tablouri; abia să-mi ajungă cele 7-8 ore de spectacol.

O punte pornește dintr' o loje din stânga, trece oblic deasupra a vreo zece rânduri de staluri și se oprește 'n scenă, la nivelul ei.

Un vecin care mă tot examinează surâzător, dă să mă lămurească:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Puntea aceasta se numeşte *hana-mici.*

— „Drumul florilor?" traduc eu.

— Da; drumul florilor. Actorii vin şi din culise, dar intră 'n scenă şi pe această punte care altădată trecea chiar printre staluri. Atunci, când apărea un actor favorit, spectatorii 'l strigau pe nume şi 'i aruncau flori.

Până să-mi întregesc examenul sălii, cortina s'a ridicat iar. Un interior. O 'ncăpere goală, ca orice odae japoneză, afară de *hibaci.* Două femei cu o colecţie de kimonouri pe ele şi cu înălţimi de coafuri, stau de vorbă. In păr au înfipte ace mari şi podoabe 'nflorate, aşa cum nu mai vezi azi decât în stampe. Şi kimonourile sunt de altădată, lungi, cu trenă şi broderii în fir. Obi-ul minunat, în tonuri şi desene rare, are un nod neobişnuit de mare.

Abia mai târziu mi-am dat seama că actorii femei, sunt bărbaţi. Numai asprimea trăsăturilor figurii şi vocea din cap, piţigăiată, îi trădează. Şi înălţimea. Gesturile, mimica, vorba mai tărăgănată, atitudinea, imitate la perfecţie. Grima de subliniere a ochilor feminini întrebuinţează roşul ca să 'ndulcească expresia.

Intâi am crezut că sunt anume deghizaţi femeeşte. Dar până la sfârşit, n' a mai apărut nici o fiinţă de gen feminin. Rolurile lor sunt ţinute de bărbaţi, ca 'n vechiul teatru englez.

— Dece nu există actriţe? îl întreb pe gentilul vecin.

— Aşa e tradiţia.

— Peste tot?

— Pentru piesele vechi, da. La teatrul modern însă, sunt şi actriţe. Dar există şi tea-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

tre numai cu femei cari joacă și rolurile bărbătești.

O servitoare vine repede, se așterne pe tatami într'un salut adânc și dispare. In locul ei sosește un samurai cu două săbii la la brâu și cu picioarele goale. Femeile se retrag. Și mai vine un samurai și încă vreo trei patru.

Deodată din sală izbucnesc strigăte scurte; deslușesc un nume propriu. Acum bag de seamă că pe puntea de deasupra stalurilor a apărut un cavaler îmbrăcat mai pompos. Merge rar, în pas apăsat și intră pe scenă. Ceilalți samurai se 'nclină și fac în urmă cerc aparte. Noul venit stă mai retras.

Pe când urmăream acțiunea cu toată atenția, a intrat în scenă misterios, un personaj îmbrăcat tot în negru, costum simplu de tot strâns pe corp și mască neagră. A adus un fel de scaun fără spetează, pe care s'a așezat cavalerul și s'a retras pe nesimțite. După un timp a apărut alt om misterios în spatele cavalerului, ținând în mână o undiță 'naltă; de vârful ei atârnă un fir abia vizibil la capătul căreia e agățată o pasăre. Cavalerul o privește tăcut. Apoi apariția neagră dispare cu undiță cu tot.

Vecinul intervine ne 'ntrebat:

— Aceștia nu fac parte din personagiile piesei; ei doar aduc un obiect sau așează ceva pe scenă. Alteori se ascund în spatele unui actor, cu cartea 'n mână, și-i suflă poeme prea lungi, fiindcă sufleur nu există.

— Bine, dar dece sunt îmbrăcați în negru?

— Asta 'nseamnă că spectatorul nu trebue să-i vadă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ceva mai târziu, cavalerul rămâne cu un singur samurai. Lung dialog cu accente când plângătoare, când repezite. Orchestra e cuminte.

Cavalerul se aşează jos, îşi depune sabia lungă 'n faţă şi pe cea scurtă, alături; îşi desface kimonoul, prinde sabia scurtă şi îi înfăşoară hârtie pe lamă ca să nu-l taie la mână; apucă sabia cu dreapta de mâner, cealaltă pe hârtia 'nfăşurată, dintr'o mişcare rapidă îşi împlântă 'n burtă sabia, iar din alta, o mută dela stânga la dreapta într'o lungă spintecătură.

Orchestra e lugubră.

Cavalerul cade 'n faţă, dar nu moare. Nu moare fiindcă mai are o mulţime de lucruri de povestit, pe care le debitează 'ntretăiat, într'un interminabil discurs. După un timp infinit, în care japonezele spectatoare umezesc batiste, secundate pe furiş de bărbaţi, samuraiul prieten ridică spada grea şi îi reteză capul dintr'o singură lovitură.

Cortina se lasă 'n accentele sfâşietoare ale muzicanţilor, în clipa în care băiatul cu ceai şi prăjiturele îşi strigă marfa.

In piesa următoare, într'un minunat crâng cu un pod roşu mare, arcuit, nu se afla nimeni. Numai ghidayu povestea, povestea, dar pe scenă nimic nu se 'ntâmpla.

Ba da. Din fund vine 'ncet un bătrân, gârbov, istovit. Coboară, se opreşte 'n faţa scenei şi priveşte undeva departe, cu mâna streaşină la ochi. Ghidayu se vaită. Orchestra e blândă.

Fiindcă n'am ce vedea pe scenă, mă mai uit şi prin sală. Câteva clipe numai, pentrucă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933-1947

ghidayu s'a supărat deodată. Trebue să se fi întâmplat ceva; repede cu ochii la rampă. Intr' adevăr, prin aer evoluează o mătăhală alb îmbrăcată, schimonosită la faţă şi cu aripi, o arătare de nu pricep tehniceşte cum e agăţată, că nu-i văd sforile. Orchestra s'a năcăjit şi ea; sforăe, miorlăe, suferă cumplit. Ghidayu a intrat într'o fază care inspiră serioase 'ngrijorări.

Mătăhala dispare 'ncet, trasă în susul scenii. Orchestra s'a cuminţit brusc. Un ghidayu cântă trist şi 'ncetişor din şamisen, iar celălalt iar s'a apucat de povestit.

— Un spirit, lămureşte vecinul meu.

Surpriză: cortina s'a lăsat deodată.

— Cum? s'a terminat?

— Da, s'a terminat.

— Păi cum? Aşa? Simplu? Nu s'a 'ntâmplat nimic..

— O, ba da, s'au petrecut foarte multe şi interesante lucruri. Le-a povestit ghidayu.

— Haidem afară, zic, să fumăm o ţigare.

Din ce-a urmat, mi-a rămas bine 'ntipărit în minte „Melodrama într' un act":

La rampă a apărut întâi un preot, plăcut la 'nfăţişare, în puterea vârstei. Onorabilul ghidayu are grije să ne spună, într'un lung discurs, că sfinţia sa a fost mai 'nainte actor; ceva mai târziu însă, obosit de viaţă şi plictisit de scenă, a 'mbrăcat haina preoţească. Şi după mai mulţi ani de peregrinat, s'a întors la Edo, locul său de naştere. Acum stă pe ţărmul unui râu şi aşteaptă să termine odată domnul ghidayu cu povestitul, ca să facă şi el ceva.

Din susul apei îl ajunge o femee nostimă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr:1933:1947

şi tinerică, îmbrăcată ca de călătorie. După adânci saluturi, îl roagă să o ia şi pe ea numai până 'n satul cel mai apropiat. Pân' acolo desigur că voinicul pelerin nu şi-ar fi desmințit virtuțile sale bărbăteşti, dacă infamul de ghidayu nu-i strica toate socotelile.

Anume, s'a apucat pe un ton misterios să-i atragă atenția părintelui că tânăra candidată la cele lumeşti, nu e decât o vulpe-diavol cu chip şi trup de muiere! Iar sfinția sa, înspăimântat, s'a şi pus pe recitat rugăciuni. Efectul a fost miraculos: femeea a redevenit vulpe şi fiind tot de gen feminin, o vulpe vorbitoare. I-a explicat adică părintelui că dacă a luat chipul unei fete frumoase, apăi asta a făcut-o numai fiindcă văzându-l aşa de chipeş, s'a 'namorat de sfinția sa.

Oricare în locul lui, ar fi spus altă rugăciune, ca s'o facă pe vulpe iar femee. Se vede însă că pelerinul nu era popă prin vocație. Că a mai descântat ceva, vulpea a dispărut, iar cortina s'a lăsat.

Orchestra m'a asurzit şi m'a aiurit de mă doare capul. Totuşi mai rămân un act: o farsă cu o serie de clownerii de mare haz, provocând explozii de ilaritate 'n sală.

Am plecat zăpăcit, ca dela un teatru din altă planetă, nedumerit, nu de neînțelegerea piesei, ci de straniul exotic care 'nvălue totul ca 'ntr'o nepătrunsă taină.

•

Tot hoinărind pe străzi, un neaşteptat şi picant spectacol mi s'a prezentat dinaintea ochilor. Intr' o casă, prin deschiderea uşii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

am zărit un trup gol. Am traversat strada așteptând să mai iasă cineva. De data asta am văzut limpede: două femei despuiate.

Pe o altă ușă așezată simetric spre stradă, ieșeau la răstimpuri bărbați. Mi-am schimbat postul de observație acolo: înăuntru, domni goi.

Cum orgii nu puteau fi, așa ceva fiind în contrazicere cu ce știam eu despre Japonia, am dedus că mă găsesc în fața unei băi publice. Nu le frecventasem până atunci, pentrucă fiecare casă japoneză își are baia sa: *ofûro*.

Pe vremuri, bărbați și femei laolaltă luau baia 'mpreună, nevinovat, fără gânduri de ofensivă, lucrul fiind privit ca ceva foarte natural. Așa le descrie marii lor scriitori, cu cele mai savuroase povestiri. Prozatorul *Sammba* de acum o sută și mai bine de ani, istorisește cum s' adunau în aceste stabilimente publice și cum pălăvrăgeau în tihnă, cu intrigi și cancanuri, ca la cafenelele noastre sau ca la bărbier, burghezi, negustori, artiști, femei cumsecade, lucrători, servitoare, doici, într' o naivă promiscuitate, fiindcă nimeni nu privește nudul vecinului. Sub influența europeană, bărbații au fost separați de femei, așa, ca o modă, fără să se priceapă dece.

Am plătit o sumă derizorie și am intrat. M' a izbit zăpușeala umedă 'năbușitoare. In fund, o cadă mare de lemn, ca un basin; alături și risipite, multe găleți de lemn. Cetățenii se săpunează 'n picioare, se clătesc cu apă din basin pe care o iau cu găleți și astfel limpeziți, intră 'n cada mare 'mpreună.

Un băiat tânăr și musculos, cu o legătură mică drept pantalon de bae, îndeplinește ofi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ciul de masseur. Clienţii se 'ntind pe o masă de lemn, iar tânărul le frământă spinarea cu o frenezie care ar trebui să provoace gemete.

Femeile sunt în aceeaşi încăpere, alături, despărţite numai de un mic perete de lemn, peste care le poţi vedea foarte bine cu statură de european. Cucoanele se fricţionează pe spate câte două, unele cu pagoda-coafură înfăşurată în protectoare tulpane. La toate, acelaş nud de fată tânără nedesvoltată 'n şold şi sâni.

M' am decis să mă 'mbăez şi eu. Dar am retras piciorul de două ori mai repede decât îl băgasem, aşa de fierbinte era apa. E de ne 'nchipuit ce temperaturi ridicate suportă nervii japonezilor. Ceaiul îl beau fumegând, de mi-am opărit gura când am vrut odată să-i imit. A trebuit s' aştept să se golească basinul de îmbăiaţi, să dau drumul la o considerabilă cantitate de apă rece, ca să pot intra şi eu. Japonezii cari s' au băgat după mine, au găsit-o glacială, au golit toată apa şi-au lăsat să curgă numai fierbinte.

Un biet ştergar de suprafaţă modestă, m'a pus în încurcătură. Sunt obişnuit cu prosoape mari, sau cu cearceafuri, în lipsă de halat de bae. Dar japonezii se şterg numai cu acest şervet şi eu trebue să mă servesc de el, tot plimbându-mă de colo până colo şi dându-mă pe lângă palanul despărţitor. Surpriză: masseurul nostru e dincolo! Nu e nici o iluzie; el e. Cu legăturica rezumată pe şolduri, dă la rindea spatele unei femei nude. Celelalte sunt în aceeaşi ţinută şi se ocupă fiecare cu ceva, fără să se sinchisească de prezenţa lui. El, la fel de neturburat, îşi face meseria firesc, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

un coafor oarecare, prea obişnuit cu munca sa.

Am ieşit voios şi uşor, ca după bae. Ş' aprinzând o ţigare, mă gândeam ce lesne poţi cădea în eroare dacă te grăbeşti să judeci aspectele de viaţă japoneză, prin mentalitate europeană.

*

Sfârşit de Mai. Primul concert cu elevele mele 'n sală publică. Abia le-am convins pe maici să le lase. A trebuit să-mi fiu propriul meu organizator: şi sală şi bilete şi de toate.

Europenele au venit în rochii albe; japonezele, în kimonouri de gală. Fiecare elevă a primit dela profesor, pe scenă la aplauze, câte un coş cu flori. Cu fiecare număr muzical, un nou coşuleţ venea să se alinieze pe scenă lângă celelalte, până au dat aspectul unei florării. La urmă, fireşte, numărul de efect: o compoziţie românească, 4 eleve la două piane.

Succes, felicitări, fotografii. Dar nu m' au bucurat. Nici Tania, nici Mariko-san. Prima e departe, la Wladivostock; cealaltă e oprită dela lecţii de tată-său. Şi iată că acum, la concert, simt mai adânc că 'mi lipsesc amândouă. Nu muzical; am şi acum eleve excelente. Insă orice concert şcolar îmi aduce aminte de prima serbare la maici, când abia sosisem în Japonia; mi le aminteşte pe ele două, încălzite, entuziaste, vibrând de muzică şi iubire, cu acea strălucire 'n ochi pe care o dă prima dragoste..

*

Luna Iunie, bogată 'n evenimente. Producţia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şcolară, pe deplin reuşită. Iar eu am cântat într'un concert cu dansatoarea Slavina.

Dar preocuparea de căpetenie e sosirea Prinţului nostru Moştenitor. Toată Japonia e mobilizată pentru acest excepţional eveniment. Fiindcă, după cum observă ziarele, pentru prima oară Imperiul primeşte vizita unui Prinţ Moştenitor european.

Invitat să ţin două conferinţe despre ţara mea. Prima la *Koginşa* cu ovaţii şi banchet. Cealaltă la universitatea *Uaseda*, cu proecţii colorate, muzică românească, imnurile naţionale ale ambelor ţări. Sală tixită ciorchine, strigăte finale de „Rumania banzai" într'un entuziasm neaşteptat de măgulitor.

Sosirea Prinţului a fost cu primire caldă, şcoli înşirate 'ntre sate pe unde a trecut, ornamentaţii uriaşe, decoraţii artistice, primire grandioasă, cum ştiu japonezii să facă. Program de recepţie plin, obositor de plin, timp de atâtea zile, dar şi excepţional de interesant; excursii, vizite, banchete.

Gazetarii m' au descoperit — singurul român — şi 'mi iau la interviewuri cu cele mai neaşteptate 'ntrebări. Oficialitatea a apelat la mine pentru diferite traduceri, pentru *Bun venit* scris în litere imense din flori la gara centrală din Tokyo.

Când a apărut automobilul aurit al Palatului cu crizantema imperială pe el, toată mahalaua a ieşit să-l admire cu adâncă smerenie. Domnul orezar, proprietarul meu, m' a anunţat emoţionat de sosirea maşinii, iar eu am străbătut mulţimea respectuoasă şi m' am urcat grăbit.

La Palat, domnul şef de orchestră mi-a în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

credințat bagheta și m'a rugat să indic tempo în care se cântă la noi Imnul nostru regal. Când am terminat, muzicantul și șeful protocolului păreau foarte nemulțumiți.

— Nu vă place așa ?

— O, ba da ! Noi îl cântam foarte repede. Dv. îl redați grav, majestuos, mult mai frumos.

— Atunci ?

— Vedeți că așa, cântat rar, durează cu un minut mai mult, și ne 'ncurcă tot programul.

*

Inceput de Iulie. Cu neputință să rămân în Tokyo pe căldura umedă de nesuportat ; însă cu disponibilitățile mele bugetare, greu să mă gândesc la vilegiatură.

In lipsă de ocupație, îl vizitez pe Oleg, un rus cu profesie neștiută. Acest om a studiat limba japoneză la Petrograd, a venit aci de câțiva ani, e 'nsurat și are un copil mic de vreo 4 anișori. Seara, când Oleg nu 'nțelege pe bucătăreasa niponă, băiețelul ăsta mic servește de tâlmaci !

E de necrezut puterea de asimilație a copiilor. Cu doică japoneză și 'ntre copii japonezi a prins limba ca un băștinaș. Mamă-sa nu vorbește cu el decât englezește ; cu tată său, rusește. Astfel, fără efort și fără lecții, copilul se rostește egal în trei limbi.

Oleg aude că aș vrea să plec undeva la mare sau la munte.

— Du-te la doamna Jeltenko ; are nevoe de un pedagog pentru băieți ; poate să te ia la *Kamakura*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1933-1947

In aceeaşi zi m' am prezentat să vorbesc cu doamna: înaltă, energică şi bine dăruită de Dumnezeu la trup şi figură. Există şi domnul Jeltenko, soţul; dar ea are comanda. Au doi băieţi, unul de 7, celălalt de 11 ani. Trebue să-i supraveghez, să-i am tot timpul în îngrijire, să-i feresc de „contacturi rele", să fie cuminţi, să nu răcească şi alte asemenea îndatoriri. În schimb am casă, masă şi pe deasupra o mică simbrie. Convenit cu entuziasm. Convenit, fiindcă e avantagios; cu entuziasm, fiindcă doamna e tânără şi frumoasă.

Şi la 'ntoarcerea acasă, meditam serios la noua mea meserie: nemţoaică la copii.

*

Kamakura a fost acum şapte secole şi mai bine, capitala Imperiului nipon. Cuprindea pe atunci un milion de cetăţeni. Un cataclism unic, aşa cum n' a mai întâlnit Istoria omenirii, a ras-o de pe suprafaţa pământului, dar a ras-o şi la propriu, nu numai la figurat. Marea 'nfuriată s' a repezit asupra uscatului şi a măturat în fundul ei ca 'ntr' un făraş, toate casele, templele, plantaţiile, aşa cum ai curăţa praful aruncând cu apă.

Era în Capitală şi un templu uriaş, iar în templu, un Buda de bronz, mare cât o casă cu etaje. Marea a curăţat templul ca şi când n'ar fi fost niciodată, dar a rămas statuea lui Buda, fiind prea grea.

Astăzi, Kamakura e numai un sat, liniştit trei anotimpuri şi metamorfozat vara în staţie climaterică.

Aste lămuriri le dădeam copiilor la care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

sunt angajat, vizitând *Dai-Butu*, „Buda-cel-Mare", statuea monumentală cruțată de cataclism. E o persoană grasă, simpatică, giocondic surâzătoare și asexuată: nu se poate preciza dacă e domn sau cucoană. Stă jos turcește și totuși măsoară 'n înălțime vreo 24 de metri.

Am intrat în corpul ei: o încăpere 'naltă ca o biserică; lumini aprinse, statuete aurite, ca 'ntr'un lăcaș de rugăciune budist. Și nu s'a isprăvit. Pe o scară 'ngustă sui în capul statuii unde e o altă bisericuță suprapusă, care ar putea primi și ea câțiva credincioși.

Vizita am făcut-o numai cu băeții și cu tatăl lor; doamna e plecată să-și petreacă vara la Wladivostock. Mă mir numai că nu mi-a spus nimic. Dar rău nu-mi pare, fiindcă băeții sunt drăguți iar mie 'mi plac copii.

Tatăl e unul din acei ruși buni la suflet, inteligenți, citiți, cărora le place să raționeze adânc în orice 'mprejurare, dar cari nu reușesc în viață fiindcă raționează prea mult. Dacă dau de o femee energică, ies la suprafață; dacă nu, se resemnează 'n afund.

In după amiaza primei zile am hoinărit cu copii prin colțuri pitorești și am dat de temple 'ncadrate și armonizate cu natura. Dar a doua zi m'am dus setos să fac bae în prelungirea Oceanului Pacific. Am întârziat în apă voluptos mai mult decât ar fi trebuit, ca exemplu pentru copii. Apoi m'am tolănit pe nisipul plăjii, în cea mai fericită bae de soare. Poate că aș fi rămas acolo o veșnicie, așa de bine mă simțeam, dacă nu ne reclama acasă ora mesei. Și-am plecat la mâncare, cu un excedent de energie, care s'a accentuat apoi într'un neastâmpăr nervos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

După masă, neastâmpărul a devenit enervare, iar uşoara mâncărime s'a generalizat şi agravat într'o furnicare supărătoare. Mai târziu a 'nceput capul, iar seara am fost în pat cu termometru, prişniţe reci, poţiuni calmante şi doctor. Noaptea răul a devenit insuportabil.

Băi de soare am mai luat şi la mine 'n ţară, dar n'am plătit niciodată cu suferinţe atât de grave, vreo imprudentă prelungire. Abia acum am fost în măsură să judec puterea soarelui aproape de equator, unde razele cad perpendicular.

Timp de o săptămână a trebuit să mă plimb pe marginea mării acoperit de kimono, fără să 'ndrăznesc o baie cât de scurtă. De pe mal eram redus, în rolul meu de guvernantă, numai să strig la copii să iasă afară din apă c'au stat prea mult, fără să pot intra după ei, asemenea unei cloşti care 'şi chiamă disperată puii de raţă de pe apă, fără să se poată duce la ei.

Curând, pielea prăjită de soare, putea fi jupuită 'n lungi fâşii groase, aşa cum soarele nostru nu e 'n stare să le fabrice.

Sunt singurul european care a 'nceput să circule prin Kamakura 'n kimono japonez. E mult mai comod şi mai răcoros decât hainele noastre. Simt o voluptate să mă plimb pe străzi în autentic costum nipon, kimono, *dzori*'n picioare, umbrela mare, făcându-mi vânt de zor cu evantaiul, ca un veritabil samurai.

Ţinuta mea a scandalizat pe europeni, începând cu englezii. Din cauza asta sunt evitat şi ostracizat din mediul lor, ca o fecioară care a păcătuit. Eu însă nu mă sinchisesc,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

fiindcă mi-e bine aşa. După câteva zile, nişte ruşi mă copiază. Iar mai târziu, alţii. Acum toţi bărbaţii beneficiază de kimono, imitându-mă.

Plaja e populată cu tot felul de naţii, americani şi ruşi în majoritate. Fireşte, în primul rând, japonezi. Mulţi ani în urmă, când au venit pentru prima oară englezoaicele, pudicitatea lor a fost ofuscată de nuditatea bărbaţilor niponi cari se 'mbăiau. Ele au protestat reclamând.

Autorităţile japoneze n'au priceput dece e imoral să faci bae gol. Dat fiind însă prestigiul europenilor, s'au conformat şi au dat o ordonanţă prin care au interzis să se facă bae fără costum. Scăldăuşii japonezi au priceput şi mai puţin acest ordin, dar fiindcă sunt ascultători autorităţilor, s'au supus.

In ziua următoare, spre marea scandalizare a englezoaicelor, bărbaţii japonezi se plimbau goi pe plaje. Disperate, s' au plâns primului agent public, agent cu puteri mai mari decât la noi. Onorabilul poliţist a ascultat cu atenţie plângerea, s'a uitat la pârîţi şi n'a priceput. Englezoaica l-a dus la o tablă 'nfiptă pe care scria clar în englezeşte şi 'n japoneşte: „Nimeni nu are voe să facă bae fără costum". Poliţistul cunoştea ordinul. Se putea să nu-l cunoască? Dar tot n'a 'nţeles pe femeea albă. Cât timp au făcut baia, bărbaţii au avut costumul pe ei; l-au scos numai pe plaje, nu în apă. Asta nu e oprit în ordin. Ce mai vrea atunci străina?

*

Şizue-san e o tânără niponă cu adâncimi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

în priviri şi drăgălăşenie 'n obraz. Ne-am cunoscut pe plaje. A venit ea la mine, bucuroasă să-mi vorbească englezeşte, dar a avut surpriza să-i răspund în limba ei. Mă caută peste tot şi unde mă vede, vine la conversaţie. Uneori o luăm în larg, dar înnoată ca o sirenă şi cum obosesc, mă fac că-mi aduc aminte de copii şi mă 'ntorc la mal.

Are un singur cusur: e mereu însoţită de bărbatul ei. Nu pot să spun cât de amabil şi îndatoritor cu mine e acest soţ. Sunt chiar jenat. Când mă 'ntâlneşte, mă 'ntreabă:

— O cauţi pe Şizue?

Şi mi-o cheamă, sau mergem împreună s'o căutăm. Nici n'am unde să mă 'ntâlnesc singur cu ea. La mine nu se poate din cauza băieţilor şi a lui Jeltenko; la ea, bine 'nţeles, nu.

Legăturile noastre sunt pur sentimentale şi tocmai din cauza asta mai cordiale. In privinţa iniţiativei, situaţia este inversată: ea e îndrăsneaţă ca un bărbat şi eu timid ca o fată mare. Fără rezerva mea, dragostea noastră s'ar fi realizat de mult.

Când a plecat din Kamakura, mi-a părut rău ca de un prieten vechi. I-am spus şi amicului meu Nakamura; el mi-a replicat:

— Ştii că te plăcea mult.

— Ştiu; dar ce era să fac? Ai văzut ce drăguţ e bărbatu-său.

— Care bărbat?

— Care era mereu cu ea.

— Dar acela nu e bărbatul ei; îi e frate. Soţul ei e un englez care acum lipseşte din Japonia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

Când am rămas singur, mi-am tras două palme de-am văzut stele verzi.

*

Am revenit la Tokyo pentru lecţii, la sfârşit de vară, hărţuit de mijitul toamnei.

Nu se vorbeşte decât de război cu America. Aşa e mulţimea: sensibilă şi cu judecată sumară asupra evenimentelor. Iată motivul:

Trăesc în Statele Unite vreo 70.000 de japonezi. Prin felul lor de trai puţin costisitor, concurează munca albilor. De aceea americanii au pus capăt emigrării rasei galbene prin tot felul de restricţii, pe care japonezii le înfrâng fraudulos pe cât pot. De aci, conflict, cu articole fulminante 'n gazete: „Dumnezeu a lăsat America tuturor oamenilor, nu numai americanilor." Cei neiniţiaţi, firește, iau lucrurile 'n tragic.

Se vede că *Niubaiul*, sezonul ploilor continui, s'a mutat, fiindcă 'n trei veri câte am apucat în Japonia pân' acum, niubaiul nu s'a ţinut serios de program: a 'nceput, a mai stat, iar a pornit şi iar s'a oprit. S'a mutat în toamnă, în anotimpul despre care cărţile spun că e o minune în ţara Soarelui-Răsare.

Dela sfârşitul lui August şi pân' acum, mijlocul lui Octombrie, ploi, aproape zilnic. In Septembrie, numai patru zile au făcut excepţie. Acum au încetat după trei luni de niubai extemporis, cu mari catastrofe drept consecinţă: case inundate, maluri cu locuinţe surpate şi dărâmate, victime omeneşti.

Sfârşitul toamnei e onorat cu *Omaţuri* „Mari

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

serbări" în onoarea fostului Impărat Meigi, care ţin o săptămână. I s'a construit un templu reprodus pe un timbru poştal special, fiindcă a devenit Zeu. Toţi ceilalţi Impăraţi au temple la *Ise*, oraşul sfânt. E primul Impărat din istoria Japonii care are un asemenea templu în altă parte.

*

De câtva timp m'am împrietenit cu studenţi ai Universităţii *Keiyo*. Îi vizitez în căminurile lor unde au camere modeste, ca pentru oameni săraci, dar curate ca pentru japonezi. Iau şi eu parte la petrecerile lor, unde se discută şi se bea cu voioşia tinereţii.

M'au primit cu simpatie din primul moment, fiindcă le vorbesc limba. Când au aflat că sunt român, simpatia s'a cimentat în prietenie. Nu din cauza ţării mele despre care posedă vagi noţiuni; ci pentrucă fiind român, nu sunt deci nici rus, nici american.

In prima seară m'au invitat să merg cu ei la „Café Paulista". Şi 'n faţa sticlelor de bere, am vorbit multe şi mărunte. Studenţimea e plămădită peste tot dintr'un aluat universal: veselă, generoasă, turbulentă, progresistă şi patriotă. Studentul nipon prezintă şi el aceste 'nsuşiri, contrazicând prin unele, pe ale rasei.

Am avut un moment de stranie impresie să mă văd într'un asemenea local, eu singurul alb, înconjurat de tineri niponi cu ochelari după urechi, râzând şi glumind. Când berea a liberat veselia 'n ei, s'au pornit să cânte 'n grup:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

No-mè nomè, no-mè nomè
Sekai-no mauaru hodo!
adică:
„Să-bem să bem, să-bem să bem
Până s'o 'nvârti pământul!"

Unii au prins să cânte melodii populare; alții, să imite actori în piese clasic cântate. Câțiva m'au luat deoparte să discutăm politică. Firește, politică naționalistă.

— Cine credeți că va 'nvinge într' un război cu America?

— Vedeți, America are industrie grozavă și materii prime..

— Dar sufletul soldatului japonez? mă 'ntrerupe Hirose-san cu vioiciune.

— Sufletul soldatului japonez — corectez eu repede — e mult superior soldatului american. Însă 'ntr' un război cu tehnica modernă, sufletul nu are același rol ca 'n războaele de altădată.

Studentul reia încălzit:

— Să zicem că sticla asta e America. E mare, nu? Și cuțitul ăsta e Japonia. E mic, nu? Dacă însă cuțitul mic, dar cu sufletul tare, se ciocnește cu America, hà!..

In acea clipă a lovit cu atâta sete sticla, încât sfărâmăturile au fost proectate la mare distanță. Am simțit atunci din ce e călită astă forță uriașă care strânge poporul insular, închegat într' un tot, și ce imbold îl susține 'n lupta aprigă pentru viață.

După multă bere și țigări, am ieșit cu toții apoi la aer curat, vorbind tare, cântând în gura mare, turburând somnul liniștit al cetățenilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

— Permite poliția atâta sgomot?

— Nu permite. Dar să poftească să ne spue ceva, că le răsturnăm gheretele și le dăm foc. Vrei să vezi?

Eu am sărit înspăimântat:

— Nu nu, vă rog. Sunteți studenți, nu pățiți nimic. Dar gândiți-vă la mine, ca străin. Mâine mă expulzează!

*

Un grup dintre ei sunt constituiți într' un club studențesc denumit englezește *Glee-club* (Clubul veseliei). M' au înscris din oficiu și mi-au înfipt o simpatică insignă 'n piept. Glee-club a hotărît o serie de 5 concerte 'n țară, în scop filantropic. La Ghifu, Nagoya, Hikone, Osaka și Kyoto. Orchestră de mandoline, cor, solo de voce, pian și armonici. Nu vreau să viu și eu? Acompaniez pe toată lumea și cânt un solo, două.

Mai e vorbă? Sigur că vreau. N' am văzut nici unul din orașele astea, toate interesante. Mă bucur de pe acum la gândul că locuitorii acestor centre depărtate de Capitală, vor auzi rapsodiile mele naționale.

Am plecat cu un tren de noapte, studențește, în cânt și veselie, refuzând vagonul-lit pe care băeții atenți mi-l rezervaseră.

Dimineața, primul oraș, *Ghifu*, renumit pentru lanterne artistice. Frig, fiind la poalele munților, iar în cameră, soba absentă, pentrucă hotelul e japonez.

Mi-au înghețat mâinile. Cu grija la concert, vreau să exersez, dar instrumentul e acaparat de acordor. Încerc să le arăt stu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1933-1947

denţilor că pianul n' are nevoe de pus la punct şi că 'n schimb îmi ia mie timpul de exersat.

— Vedeţi, acordorul vine de departe, a a pierdut o mulţime de timp pentru noi; l-am mâhni dacă nu l-am lăsa să lucreze.

Seara, sala teatrului arhi-plină: peste 2000 de auditori. Concert eclectic, să satisfacă toate gusturile:

Numărul unu din program: „Cântecul gondolierilor" executat de orchestra compusă din mandoline, mandole şi chitare. E condusă de un dirijor cu baghetă, iar pe dirijor îl conduc eu dela pian, fără baghetă.

Numărul unu *extra:* Ave Maria de Gounod, soprano solo cântat de *Yoşiko-san*, tânără, frumoasă, dar mezzo-soprană.

Tot numărul unu *extra* (de data asta, adevărat extra!): „Poet şi Ţăran" de Suppé, executat de „Harmonica solo": o armonică de gură, simplă, aşa cum obişnuiesc copii la noi.

Numărul doi din program: solo de mandolină. Numărul trei: Tenor solo; unul din studenţi cântând:

Dolume, dolume-e ma be he he he-he he he-ro

adică: Dormez, dormez ma be-e-e e-e e-lle

Misterul pronunţii este următorul: *l* şi *r* se confundă 'n limba japoneză; iar două consoane una după alta, nu există. Pe de altă parte, urechea lor muzicală suportă greu o gamă 'ntr' o vocală: *e-e-e-e-e-e*, ci cere, dimpotrivă, o consoană. Sunt linii melodice japoneze care permit variaţii de ton pe consoana *n*, nazal cântată.

Numărul patru: *Sumiko-san* „mezzo-soprano" cu Havanera din Carmen. Doamna Sumiko este însă puţin contraltă, cu toate timbrele de voce dela soprană la bariton.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Numărul cinci: Piano solo: am cântat „A 4-a rapsodie românească", dar i-am schimbat numai titlul: „A 5-a mare parafrază română de concert". A urmat cor şi iar artiştii dela început, dar nici unul n' a avut succesul potpuriului românesc.

In ziua următoare, la *Nagoya*: orăşel de artă, cu tramvai, (ca mai toate orăşelele din Japonia) cunoscut pentr' o fortăreaţă medievală cu cinci etaje: pereţi groşi de lemn în interior şi piatră în exterior; ferestre 'nguste, atât cât să poţi trage ferit cu arcul şi la nevoe să svârli cu apă clocotită sau cu smoală topită. Puţ cu apă 'n interiorul fortăreţii, pentru asedieri îndelungate.

Plin de interes palatul şogunal pe care nu l-am putut vizita decât cu o autorizaţie specială obţinută prin ambasadorul olandez. Pe pereţi, picturi aurii — tigrii, bambu — de trei sute de ani vechime, capo d' opere.

Sala şogunului sugerează spiritul timpului: o uşe secretă de lângă tron dă 'ntr' o mică încăpere, ascunzătoare pentru oameni înarmaţi, gardă de încredere a şogunului pentru a preîntâmpina atentate; sala nu are *tatami*, ci scânduri în aşa fel lustruite 'ntre ele, încât fiecare bucată de lemn scârţâe la cel mai uşor pas, trădând astfel pe cel ce s' ar încumeta să vie prin surprindere. Am încercat şi eu să păşesc, şi azi, după atâtea secole, sistemul de alarmă funcţionează excelent.

Unele încăperi au o mândreţe de tavan. Sunt camere — probabil de recepţie — grozav de mari: 30-50 de tatami-uri (un tatami are 1 metru pe 2).

Concertul a avut loc într' o şcoală de fete.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1933-1947

O sală arhiplină ne-a aplaudat frenetic și ne-a bisat.

Ziua a treia ne-a dus la *Hikone*, între munți cu zăpadă. Orășelul e spre sud, iar limba are unele alterări dialectale: seara, când am plecat dela hotel la concert, mi s'a spus în loc de „Bună-seara", „*O hayo okairias*", expresie necunoscută la Tokyo, care 'nseamnă: „Onorabilă devreme întoarcere", adică „Vă urez să vă 'ntoarceți devreme". Urarea era potrivită pentru timpurile de altă dată când viața era nesigură și știai când pleci, dar nu și când te 'ntorci. Și aci concertul studențesc s'a bucurat de o primire entuziastă.

Următorul oraș: *Kyoto*, vechea capitală a Imperiului, orașul patriarhal unde văd o Japonie mai puțin alterată de europenism. Tot cu autorizație am vizitat palatul Imperial cu trei curți diferite. Aș fi vrut să fixez pe ceva minunea de picturi de pe pereți: în unele camere, nuanțe albastre; în altele, aur. Și aci ca peste tot, trei sferturi din auditor a fost feminin.

Succesul grozav l-am avut la *Osaka*, oraș mai mare decât Tokyo, unde deci e firesc să fie o sală enormă, frumoasă și ticsită. Bisuri, fotografii cu magneziu, jerbe și coroane monumentale de flori, pentru fiecare din noi.

Când am apărut aci pe scenă, a izbucnit un ropot de aplauze — eram singurul european — dar dela galerie au țâșnit strident câteva șuerături. Am rămas uimit; erau contra unui român? I-am privit crunt pe cei ce mă flueraseră și am trecut curagios la pian. Incălzit de „manifestația ostilă", am pus toată inima în horele, chindiile, doinele și sârbele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

noastre, care se legau într'o rapsodie brillantă, terminată cu un final de mare efect pianistic.

Tunete de aplauze, amestecate cu şuerături mai stridente. Am intrat supărat între culise unde „mezzo-soprana" m'a primit înveselită:

— Aţi avut un succes necunoscut până azi în oraşul nostru! Duceţi-vă repede şi cântaţi ceva ca „bis".

— Bine, dar şuerăturile..

— Duceţi-vă repede; aşteaptă publicul!

Şi mi-a făcut vânt pe scenă.

Iarăşi primit cu aplauze şi fluerături. Mă încăpăţânai şi cântai o altă rapsodie românească, mai scurtă, dar şi mai plină de viaţă, iar la terminare, ropote de aplauze, loviri cu picioarele şi bastoanele 'n podea, toate acestea dominate de şuerături şi mai numeroase şi mai puternice decât înainte. In culise, concertiştii mă aşteptau să mă felicite de succesul avut.

— Care succes? făcui eu supărat: cu fluerături?

— Aşa e! lămuri unul dintre ei, care călătorise peste graniţă; la europeni, şuerătura înseamnă dezaprobare!

— Ce curios e în Europa! se mirară ceilalţi.

*

Din turneul studenţesc îi trimisesem o ilustrată lui Mariko-san. Am simţit nevoia să fie lângă mine, să se bucure şi ea de succese. De mult n' am mai văzut-o şi mi s'a făcut dor de ea. Poate că va evada de sub controlul patern.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

La 'ntoarcerea 'n Tokyo găsesc o scrisoare în chenar negru. Ce s'o fi 'ntâmplat? Alerg peste rânduri:

Am fost fericită să primesc cartea poştală pe care atât de gentil mi-ai trimis-o din Kyoto.
Sunt tristă să anunţ moartea tatălui meu, acum o săptămână.
Mama mă însărcinează să-ţi trimet complimente.

Simplu, decent. Biata fată. Dar acum, îşi va relua lecţiile cu mine?

*

Pe *Yoşiko-san* „soprana", n'o mai văzusem dela turneul studenţesc de concerte. Ştiam că lua lecţii de canto cu Narcoli, dar mă feream cât puteam să dau ochii cu italianul; poate că-i ajunsese şi lui la ureche despre „studiile de canto pe care le făcusem la Milano", şi nu m'aş fi simţit tocmai bine să mă 'ntrebe ceva din acest oraş.

Am întâlnit-o la Teatrul Imperial. In pauze am stat de vorbă, iar la plecare am poftit-o la mine să-i explic muzica europeană. Am invitat-o aşa, din obişnuinţă, dar fără speranţă, fiindcă bănuiam că legăturile ei cu Narcoli sunt mai strânse decât dela elevă la profesor.

A venit totuşi. A stat îngenunchiată pe jos la căpătâiul patului aşa cum stau japonezele, până seara târziu, deşi o aştepta Narcoli acasă. Şi a venit şi 'n zilele următoare, caldă şi cu iniţiativă; caldă ca o europeană şi cu iniţiativă ca o japoneză. Insă relaţiile noastre s'au oprit la sentiment, fiindcă între timp începu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

sem să-i dau lecţii de canto, iar cu elevele mă abţin din principiu dela controverse amoroase.

Lecţiile de canto constituiau mai puţin o îndrăsneală din partea mea, cât o infidelitate a ei faţă de profesorul său. Dar poate că nici Yoşiko-san nu era vinovată, judecând după cum a decurs începutul. Am rugat-o să-mi cânte „Visi d'arte visi d'amore" din Tosca. Eu am acompaniat-o. Dar m'a izbit lipsa de căldură cu care interpreta romanţa asta. Nici nuanţele de expresie nu erau respectate, chiar aşa, rece, cum o debita ea.

— Ai lucrat-o cu domnul profesor?

— Da.

— Şi.. aşa ţi-a arătat-o?

— Da, aşa.

Atunci m'am apucat să-i povestesc dragostea Florii pentru pictorul Cavaradosi şi suferinţele ei când sbirul Scarpia îi cere trupul, ca să-i scape iubitul dela moarte. Ajuns la romanţă, i-am arătat melancolia dureroasă a Floriei, când îşi vede visurile de artă şi dragoste spulberate şi revolta din ce în ce mai tumultoasă, contra lui Dumnezeu, pe care-l întreabă desnădăjduită: „Dece?"

Poate că vrând s'o fac să mă 'nţeleagă, mă încălzisem prea mult. Vibrasem din toate fibrele inimii, fierbinte, italian, ca să-i strecor în sufletul ei, clocotul romanţei.

Am surprins-o cu ochi măriţi şi respiraţie adâncă. N'am pierdut clipa. Am pus-o să o cânte din nou, insistând asupra fiecărei fraze. Acum ieşise la iveală altceva. Yoşiko-san era atât de mişcată, încât mi-a prins mâna cu amândouă mânuţele ei, a apăsat-o tare pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

piept şi m'a privit adânc, lung, pătrunzător, cu ochi umezi.

Mi-amintesc azi de asta, ca acum. Şi nici acum nu pot pricepe cum a putut să se facă profesorul că nu bagă de seamă şi să-i spue cu temperatură brusc răcită:

— Data viitoare vom încerca „Rivedrai" din Aida.

*

O săptămână 'ntreagă a lipsit Yoşiko-san. Trebue să fiu sincer şi să scriu: mi-a lipsit. Apoi am primit o carte poştală cu o vedere dintr'un orăşel din Nord. Plecase la o rudă şi îşi cerea scuze. Iar ca semnătură: *Yoşiko-ta.* Imposibil să mă dumiresc ce poate să 'nsemne acel „Ta", cu toate investigaţiile mele. A, dac' ar fi fost pe româneşte..

Apoi mi-a revenit. De data asta era eu să-i săr de gât. Totuşi am rămas tot aşa de ridicol, inutil de ridicol ca şi prima oară. Am vorbit de multe, am făcut muzică, m'a invitat la un concert la care am promis solemn să viu şi 'n cele din urmă mi-am amintit de cartea poştală:

— Ce 'nseamnă „Ta": Yoşiko-ta?

Japoneza a râs şiret şi mi-a arătat o fotografie de pe pian. M'am luminat deodată ca la un fulger. Cum nu mă gândisem? Fotografia o primisem de-acasă şi era semnată „Mama ta". Yoşiko-san pricepuse primul cuvânt şi-mi ceruse lămuriri asupra celuilalt, pe care-l ţinuse minte; eu, şi uitasem de asta.

*

La un concert cu Yoşiko-san, l-am cunoscut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe *Weiting*, un american interminabil de 'nalt, slab, urâţel, cu ochelari, foarte simpatic. După una din rapsodiile mele româneşti, a venit încălzit de-a-dreptul la mine să mă felicite într'o franţuzească nostim rostită. E gazetar şi scrie la „Japan Times". De-atunci ne-am împrietenit. L-am vizitat acasă unde am dat de nevastă-sa, japoneză, cu care are şi copii. Limba niponă o posedă la perfecţie, dar o pronunţă americăneşte, ca şi franţuzeasca.

Uneori mă chiamă seara la el, unde mai sunt invitate câteva japoneze. Unele au lipsa de gust de a se 'mbrăca în rochii europeneşti; şi le vine aşa de rău, că dacă şi-ar da seama, ar renunţa.

Când intimitatea se 'ncheagă 'ntre oaspeţi, Weiting pune 'n mişcare un gramofon, şi două câte două, japonezele execută dansuri europeneşti. Atunci americanul începe cu mine un dans inventat de noi şi botezat: dansul româno-american. E o parodie grotească, clownească, dar care pe noi ne pasionează regulat, şi pentru succesul de ilaritate, dar şi pentrucă simţim în noi că 'ntăreşte o amiciţie la care asociem, prin numele dansului, şi patriile noastre.

La o asemenea reuniune am cunoscut-o pe *Namiko-san*, „domnişoara Valuri". Înăltuţă, subţirică şi de o frumuseţe tip japonez care i-a asigurat un angajament la un studio de cinema. Dar joacă şi teatru clasic. Nu i-am dat atenţie, fiindcă o tânără niponă mică şi plinuţă acapara toată lumea cu veselia ei.

Intâmplarea a făcut-o într'o zi pe Namiko-san să ia acelaş tren cu mine la Yokohama. Intâi nici nu-mi aduceam aminte unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

am cunoscut-o. Atunci mi-a vorbit de film şi de teatru. Ca de obicei, i-am rostit formula:

— *Oasobini irasseai mase!* (Deniaţi onorabil a veni în vizită.)

La asta, dacă japoneza nu primeşte invitaţia, răspunde doar cu politicoase mulţumiri. Eu înţeleg şi renunţ. Dacă însă ţine să vie, cere imediat adresa. Namiko-san mi-a cerut-o.

In ziua şi la ora convenită, eu m' am întors mai târziu acasă. Am găsit-o aşteptându-mă, surâzătoare, în rochie europeană, ca să-mi facă plăcere. I-am cântat la pian şi ea a ascultat melancolică. A fost începutul idilei noastre.

*

Prietenul lui Weiting e *Takeuci-san*, profesor de violoncel; şi de pian. La violoncel cântă destul de bine; la pian e mai slab. Dar e necesar populaţiei sărace, fiindcă primeşte pe lună cât iau eu pentru o singură lecţie.

Takeuci-san mi-a propus un concert la *Taira*, şapte ore de tren spre nord: noi doi, un violonist, un tenor, aceştia japonezi; şi o soprană rusoaică, A venit la mine să repetăm. După primele măsuri m'am oprit fiindcă greşisem:

— Onorabile, scuze; am făcut o greşeală.

Takeuci-san a sărit îndată:

— Nu, pe mine să mă scuzaţi; eu sunt de vină.

A greşit şi el, va să zică; nu băgasem de seamă. Da capo. Ceva mai jos, iar m' am oprit;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933_1947

de data asta ştiam precis: vina era numai a mea. Dar Takeuci-san a protestat:

— Eu am greşit, domnule profesor; vă rog să mă scuzaţi.

Şi aşa a fost tot timpul: eu greşeam şi el se scuza. Acum aşteptam să văd când o greşi el, ce se 'ntâmplă: îşi va face hara-kiri?

Dar repetiţia a dovedit că nu era nevoe de altă pregătire. Cu vioristul aveam de cântat un trio, însă îl vom trece odată la Taira, înainte de concert. E uşor.

Ş' am plecat în zori de zi, îmbarcaţi într' un compartiment, minus tenorul care urma să vie cu alt tren. Rusoaica e adorabilă: are vreo 120 de kilograme şi povesteşte snoave spirituale, dar numai pentru mine, fiindcă japonezii nu ştiu ruseşte. Iar eu, ca să-i distrez, le-am cântat Prologul din Pagliacci cu voce 'ngroşată, baritonal şi cuvinte aproximative.

In seara concertului rusoaica a fost primită cu ilaritate, fiindcă s'a apucat să se' mbrace în kimono şi pare şi mai grasă aşa. Dar a avut aplauze multe, meritate pentru o voce de veritabilă soprană. Tenorul n'a venit. Trebuia să cânte prologul din Pagliacci, iar managerul era disperat:

— Dacă nu i se dă publicului ce e scris pe program, face scandal şi va trebui să dăm banii 'napoi. Cântaţi Dv. prologul!

— Eu? Ce, eşti nebun? Imposibil!

— Nu v' am auzit în tren? Trebue.

Şi până să-i explic, mi-a şi făcut vânt pe scenă. Poporul m'a primit cu aplauze. M'am înclinat, mulţumind cu zâmbet fals şi m' am strâmbat la manager în culise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— N' am acompaniament!

Takeuci-san, în calitatea lui de „profesor de pian", a fost svârlit la rândul său pe scenă

— Nu cunosc bucata! N' am note! îmi șoptește el disperat.

— Nu face nimic; cântă ce știi.

Ș' apoi am început:

— *Si puo? Si puo?*

Takeuci în alt ton: tremolo de octavă.

— *Signore! Signori!*

Takeuci-san a 'nceput cuminte o sonatină de Clementi.

— *Scuzate mi!*

Aveam și de ce să mă scuz!

Ceva mai încolo am uitat cuvintele. Insă pentrucă melodia o știam perfect, am împrumutat vorbe din nu știu care poezie românească și am ajuns cu chin la:

— *Incominciaaaaaate!*

Iar fiindcă Takeuci-san continua sonatina, l-am apucat de umăr:

— *Oșimai!* (Am isprăvit.)

Și am intrat amândoi în culise, în aplauze generale.

Bucata următoare, un trio de Debussy; eu, Takeuci-san la violoncel și un violonist. Am păsit liniștit fiindcă nu se putea 'ntâmpla nici o catastrofă, dată fiind calitatea mea de bun acompaniator.

Socotelile mi-au dat puțin greș, pentrucă de data asta aveam de a face cu doi, nu cu unul singur. Când violoncelul sărea vreo două-trei măsuri, eu după el în secunda următoare. In ăst timp însă, domnul viorist rămânea în urmă un rând; eu, îndărăt după dânsul. Dar Takeuci-san întorsese pagina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Eu mă apropiasem din ce în ce de el şi până la urmă l-aş fi ajuns cu siguranţă, dacă Debussy ar fi adăugat la bucata lui, două trei măsuri. Aşa, a trebuit să terminăm pe rând, (vioristul mai avea numai două rânduri), ca 'n „Simfonia de adio" a lui Haydn.

*

Iarna şi primăvara au trecut vertiginos, fără să bag de seamă. Aşa e când eşti ocupat. Cu obişnuita producţie de fine de an la maici, am intrat însfârşit în vacanţă. De când aştept! M' au ostenit şi lecţiile şi prepararea concertului şcolar şi căldura umedă.

A patra vară 'n Japonia! Am mai rămas în Tokyo în anotimpul ăsta de nesuferit, pentru un concert de gramofon şi altul de armonică mică de gură, unde am plătit intrarea şi unde s' a ascultat foarte serios, plăci de gramofon şi armonică de gură.

Acum nimic nu mă mai reţine în cuptorul umed al Capitalei. M' am refugiat la Nord în munţi la *Karuizâua*. Răcoare, aer uscat şi o linişte odihnitoare la hotelul japonez „Fugiya". Străinii plătesc înzecit la cele europene unde au confortul cu care sunt obişnuiţi, dar au şi sgomot.

Trei surori de bună condiţie, trei codane încă la şcoală, cu care am încheiat repede prietenie. Uneia îi spun „Melancoliko-san" fiindcă e mereu visătoare. Fac cu ele minunate excursii până sus pe piscuri, de unde avem jos la adâncimi ameţitoare, spectacole magnifice.

Tokyo se fudulează internaţional cu Fugi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

san; Karuizaua, cu mai puţin cunoscutul *Asama*. Pe nedrept, fiindcă acest vulcan nu e adormit ca Fugi. E adevărat că de obicei se mulţumeşte să trimită rotocoale groase, când albe, culcate, fabricând nori, când în formă de coloană dreaptă, neagră, ca o sondă incendiată 'n erupţie. Dar alteori Asama-san mârâe subteran şi sperie populaţia care evacuează regiunea cu o viteză improprie japonezilor.

Mai în fiecare dimineaţă o pornesc pe munţi în tovărăşia fetelor şi a câtorva prietene. Imi place la nebunie un drum cu o punte curbată, aruncată pe o apă leneşe; trecem apoi pe sub un *torii* poetic, ca pe sub un arc de triumf, şi deodată 'n faţă se ridică încadrat pictural între pilonii porticului, un vârf pe care ne simţim obligaţi să-l onorăm cu urcuşul nostru. Priveliştea de panoramă de sus în vale, ne plăteşte larg truda ascensiunii: satul e adunat colo jos, între reliefuri şi grădini, ca o superbă reproducţie geografică de ipsos în miniatură.

La hotelul de lux „Misaka" am dat un concert la care majoritatea auditorului au format-o japonezii, deşi sunt destui străini în localitate. Doar n'o să-şi părăsească ei jocul de cărţi pentru pian.

Ca să umplu programul, îmi mai trebuia o bucată lungă de fond. Compoziţii de-ale mele am, dar mici. Tot cătărându-mă pe munţi, n'am avut răgazul să compui ceva mai mare. M'a salvat o lucrare a mea, „Balada a 3-a în sol minor", căreia anul trecut îi ziceam în programe „Impromptu No. 4"; acum am trecut-o cu titulatura: „Preludiu cosmic No. 5".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

Programul dă următoarele lămuriri: „Muzica acestui preludiu trece dincolo de viaţa de pe acest pământ. Ea simbolizează suferinţele unui suflet trecând prin diferite încarnări şi sbuciumul său în astral". Chiar şi străinii din sală au mistuit normal aceste explicaţii, probabil fiindcă au culoare locală.

Spre fericirea mea, a venit aci şi Namikosan. Fericirea s'a topit însă curând. Amorul ei e cu tristeţe şi lacrimi, par'c'ar fi europeană. Şi cum nu e bună urcătoare pe munţi, sau o las singură acasă, sau trebue s'o suport. Noroc c'a chemat-o la Tokyo organizatorul unui turneu teatral. La timp.

Intr'o zi mi-a venit poftă să mă scol dis-de-dimineaţă. De sus dela etaj am zărit în curte o tânără aproape goală, spălându-se cu apa rece a fântânii. Frumoasă fată, dar mai ales, corp frumos; sculptural şi bine proporţionat.

Nu i-am putut face cunoştinţa decât în ziua plecării mele. O cheamă *Teiko-san.* Nu mi-a rămas decât să-i dau adresa mea din Tokyo şi s'o invit onorabil la vizită.

*

Doamna Ţuciya, proprietăreasa mea, i-a dăruit lui Obaa-san un frăţior. Vor avea nevoe de camera ocupată de mine.

Lăptarul meu, domnul *Takano,* îmi oferă o combinaţie fericită: a găsit el o casă 'ntreagă lângă şcoală, nouă, simpatică: două camere jos, două sus; 40 de yeni chirie lunară. Eu să plătesc tot, să ocup etajul, iar el parterul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

și în schimbul chirii, nevastă-sa îmi face menajul și mă ajută la prepararea mâncărurilor.

Acceptat și mutat: *Șiorkane San-kocio, 113, Șiba.* Noua mea gazdă e un tânăr întreprinzător. Cumpără lapte, nevastă-sa îl toarnă în sticle de o jumătate, un sfert și o optime de litru, ermetic închise, pe care le pune la fiert într'un mare cazan. În ăst mod lăptarul nu pierde nimic prin fierbere, iar laptele e sterilizat conform higienei.

Cu bicicleta, foarte răspândită 'n Japonia, le depune în zorii zilei la porțile oamenilor cu copii. Eu n'am copii dar consum zilnic o cantitate neverosimilă: doi litri. Cu atâta mă țin, fiindcă din mâncare doar ciugulesc.

Un litru îl beau așa cum e, fără să mă mai necăjesc să-l încălzesc. Iar cu cel'lalt litru îmi prepar un iaurt minunat, spre marea uimire a gazdei care explică vecinilor că „străinii mănâncă lapte stricat".

*

Vizita lui Teiko-san, cea dela Karuizaua, m'a umplut de bucurie. Nu mai speram s'o văd. Vrea cu tot dinadinsul să 'nvețe pianul, dar n'are parale.

— Nu trebue să-mi plătești. Am destule eleve.

Tânăra mûsûme mi-a mulțumit zâmbind. După lecție, Teiko-san s'a apropiat de mine, mi-a strâns mâna și văzând că eu nu răspund gestului, m'a luat de gât.

Ispititoare făptură. Dar mă opresc ideile mele pe care izolarea de insular le face sacro-sancte: nu pot profita de o situație, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

ales când e vorba de o femee asupra căreia am ascendent profesional.

I-am spus fetei asta, cum m' am priceput. Ea s'a scuzat şi a plecat. N' a revenit lecţia viitoare cum convenisem şi nici cealaltă. Mai târziu a apărut cu un pachet mare, un cadou: 12 ceşti de cafea cu lapte gen european!

Uite proasta! m' am supărat eu; crede că îmi fac plăcere lucrurile străine; un singur şi mic cloisonné sau un lac oarecare, ar fi fost de o mie de ori mai bine primit. O fi costat-o o avere, pentru punga ei de fată săracă. Protocolul consideră ca o impoliteţă să i-l fi refuzat. Puteam să-i întorc darul cu altul cel puţin egal în valoare; dar atunci fata mi-ar fi răspuns cu un al doilea.

Am certat-o. Ea m'a rugat să-i cânt la pian, mult, mult. Când am isprăvit, a oftat adânc şi mi-a spus că-i pare nespus de rău, dar ocupaţiile nu-i permit să mai ia lecţii. Fireşte că mi-a părut şi mie rău, dar ce să fac?

— Acum nu mai eşti profesorul meu, nu?

— Nu. Dece?

— Eşti liber; acum dacă mă placi, poţi să mă iubeşti.

Şi m' a luat de gât, rezemând capul de pieptul meu.

Seara, la despărţire, Teiko-san m' a 'ntrebat nevinovată:

— Pentru data viitoare repet exerciţiul de rândul trecut?

*

Nikko minai uci uà, kekko to iu na!

„Dacă n' ai văzut Nikko, nu pronunţa cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1933-1947

vântul minunat". Am profitat de prima Duminică, zi senină cu soare arzător, am luat un tren dis-de-dimineaţă şi după 4 ore spre Nord, am fost acolo. Pe 30 de kilometri aproape de Nikko se 'ntinde o alee cu imenşi cedri deoparte şi de alta, formând o 'naltă boltă de verdeaţă răcorită, în linişte şi semiobscuritate, cu o impresie de mister.

Tramvaiul mă duce dela gară la un torent spumos, peste care se curbează un pod roşu cu sculpturi şi garnituri în fier aurit de o rară eleganţă. Culoarea 'nsângerată se desprinde viu de pe fondul albăstrui al munţilor îndepărtaţi. E „puntea sfântă" rezervată numai Impăratului. Infractorii cari şi-ar permite profanarea de a trece pe ea, se pot aştepta la cele mai grave sancţiuni. Eu, simplu muritor, trec dincolo pe „puntea temporară".

Urc o alee de cedri gigantici, până la o vastă şi minunată regiune cu drumuri largi cu lespezi de piatră, cu bolţi de criptomeria, cu ape şi cascade. Şi printre toate astea, cele mai frumoase temple din Japonia, risipite la 'ntâmplare şi 'n armonie cu decorul natural, încât nu le descopăr decât când ajung în faţa lor.

Un portic de granit de peste 8 metri, o pagodă graţioasă cu cinci etaje 'naltă de 31 de metri, o poartă păzită de monştri cu priviri fioroase şi gesturi ameninţătoare şi stâlpi pe care stau laolaltă lei, tigri, capete de elefanţi şi animale mitologice, cu bambu şi bujori.

Pe altă poartă, sculptate, trei maimuţe, una astupându-şi ochii, a doua urechile, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1933-1947

a treia, gura. Bonzul care dă explicaţii vizitatorilor, văzându-mă atent, se grăbeşte cu lămuriri:

— Să nu auzim, să nu vorbim şi nici să nu vedem fără-de-legi. E simbolul întreg al celor trei rele de care trebue să ne păzim!

— Cum întreg, părinte? am întrebat eu şicanator.

— Dar care lipseşte?

— Cea mai importantă: una cu mâinile legate!

Preotul budist a rămas cu ochii dilataţi la sculptură, de par' că acum o vede prima oară. Am dat să-l consolez:

— Aşa e 'n viaţă, părinte, morala; nu e frumos s' asculţi, să vorbeşti şi să priveşti răul; da' de făcut, poţi să-l faci.

Şi am luat-o mai departe printre lanterne şi candelabre de bronz, pe care cresc muşchi, ferige şi licheni, dându-le un farmec unic. Am dat apoi de poarta monumentală *Yomeimon*, cea mai mândră din toată Japonia, cu sculpturi de tigri, pasări de munte, dragoni, atâta de minunată încât celebrul *Tan-yu* a pictat pe un stâlp un tablou pe dos, ca să nu excite gelozia Zeilor cu o lucrare perfectă.

Ajuns la „Marele Templu", mă descalţ şi intru în săli foarte spaţioase cu fenixi în lemn, lei mari zugrăviţi pe aur, monştri, alături de bujori, glicine şi cireşi.

Afară, aproape de torent, 60 de Buda de piatră, roşi de ploi ca de molii, îngenunchiaţi şi aliniaţi ca o armată de călugări. Iar în împrejurimi, lângă fermecătorul lac *Ciuzengi*, faimoasa *Kegon-no-taki*, „Cascada Kegon", specialistă 'n sinucideri din dragoste, unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

nefericiții 'namorați se aruncă dela 75 de metri.

Pe o linie secundară, am dat de un sătuleț cuibărit între dealuri și munți. Un tramvai electric pornește dela gară și se duce mai departe să lege 'ntre ele și alte comune. Case mici, simple, sărace, curate și cu lumină electrică. Dela intrarea 'n sat, mi-am dat seama că trebue să fiu primul vizitator european, fiindcă o droae de copii se țineau după mine, arătându-mă cu degetul:

— *Igin - san!* (Domnul străin!)

După un colț de stradă, într' un loc ceva mai larg, mulțime 'ngrămădită. M' am apropiat și am privit peste umărul oamenilor, privilegiat de 'nălțimea mea. Era un bătrân cu un coș alături, din care vindea căței din acea rasă căreia noi îi spunem „Fugi": mici la trup, negri, cu pete albe și cu figura de par'c' a plesnit-o Creatorul cu lopata, formând un nas cârn, turtit, un bot strâmbat într' un accent comic și, desigur, ca o reacție a loviturii, o privire 'ncruntată, dând în tot o 'nfățișare de urâțenie simpatică și caraghioasă.

— Câte parale, moșule?

— Asta?

— Da.

— Asta costă 5 yeni.

— Și cel de lângă el?

— Asta costă zece.

— Dece?

— Apoi cel de 5 yeni e câine; celălalt căței.

— Așa! Va să-să zică amândoi, cincisprezece.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.sfatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Moşul mi-a replicat domol:

— Amândoi costă 20 de yeni.

— Păi dece, moşule? Cinci şi cu zece nu fac cincisprezece?

— Ştiu. Da' vezi că dacă 'ţi dau şi câinele şi căţeaua, când s'or face mari, o să ai alţi căţei de pe urma lor şi D-ta eşti în câştig. D'aia costă 20 de yeni.

*

Destul fac pe profesorul de-atâta timp; mi-a venit rândul să mai fiu şi elev. Invăţ dansurile clasice japoneze cu o bună maestră.

Din prima lecţie mi-am dat seama cât de greu e pentru un biet european să memoreze un dans fără ritm, fără mişcări familiare, fără o melodie pe care s'o 'nţeleagă. Sunt singurul bărbat admis, fiind străin, şi cel mai prost elev. Oricare dintre tinerele musume prinde dansul din primele explicaţii; mie trebue să mi-l arate de nenumărate ori, ba mai fac şi fel de fel de însemnări ajutătoare pe hârtie şi tot greu merge. Noroc că doamna profesoară are o răbdare mai mare decât a îngerilor.

Dansul nipon e mimat. Cu un joc de evantai şi lunga mânecă a kimonoului, sugerezi un răsărit de Lună sau undele unei ape. Orice dans japonez spune o poveste sau lămureşte o poezie. Tot corpul ia parte la mimă într'o nespusă graţie.

Pe *Kaneyo-san* am cunoscut-o la această şcoală. A dansat cu toată tinereţea ei fragedă, cu atâta graţie, încât a trebuit să-i fac cunoştinţa. I-am cerut să-mi dea lecţii de dans

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la mine acasă; s'a scuzat modestă și mi-a indicat pe profesoara ei.

— Îți place muzica europeană?

— Da, foarte mult; o ascult cu multă plăcere la gramofon.

— Dar pianul!

— Pianul îmi place mult de tot.

— N'ai vrea să-l înveți?

— Sigur că da.

— Îți dau eu lecții.

Și am fost gata cu adresa mea. Gheișa și-a cerut iertare că orele de școală și la *macyai* nu-i îngăduie timp liber.

— Nici Duminică?

— Da, uneori.

— Duminica asta, de exemplu?

— Da, pot să ies.

— Perfect; mergem la Hakone 'n munți, că e foarte frumos și răcoare.

Kaneyo-san a 'ntrebat senină:

— Și-acolo este pian?

Am ezitat o clipă; dacă nu i-aș fi privit ochii, aș fi putut crede că e ironie.

— Trebue să fie; nu se poate să nu fie pian la Hakone. Dar până acolo, îți explic în tren și tot una e.

Gheișa m'a ascultat distrată. Poate îi plăcea vocea sau poate cum pronunț japoneza. Atunci am început volubil:

— Să vezi ce frumos e pianul. Ai auzit vioara? e plăcută, nu? Pianul e mai plăcut. Ai auzit violoncelul? Nu e așa că e frumos? Pianul e mai frumos decât vioara și violoncelul la un loc. Dar orchestra? Ai auzit orchestră? E splendidă. Pianul însă o 'ntrece. Pianul e mai frumos, fiindcă pot să cânt sin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

gur, ca o orchestră 'ntreagă. La pian poţi să cânţi 10 note deodată. Vezi? Zece degete; nu? Poţi să cânţi cu toate odată, aşa: bonnnn!..

*

Nu speram s' o văd în gară. Când am zărit-o, toată făptura mea a tremurat ca la revederea unei fiinţe dorite pe care o regăseşti după o lungă absenţă.

In tren am vorbit de Europa, de multe şi mărunte, fiindcă de toate voia să afle. Numai de pian n'a fost vorba. Până sus la *Miyanoşta*, un tren electric ne-a urcat în zig-zag pe un drum minunat, mai mult prin tunele. De sus, linia şerpuită e cu adevărat impresionantă. Când am ajuns în vârf, Kaneyo-san s'a speriat de hotelul Fugiya, prea arătos pentru o culme de munte.

— Poate e cineva care mă cunoaşte!

Nu ne-am oprit. O maşină ne-a dus până la *Hakone*, unde am dat de hotelul modest Maţuzaka, ferit de lume.

După masă am plecat cu barca pe lacul Hakone. O barcă cu motor e mai iute, dar cea cu pânze e mai poetică. Fireşte că am preferat-o. Cald, cu toată 'nălţimea şi frumos, emoţionant de frumos, că merită să vii şi singur. Kaneyo-san s'a lipit de mine fascinată şi gustă din plin pitorescul peisajului. Poate să fie lumina deosebită care dă lacului acest albastru de cer, lin, blând, ca o romanţă.

In partea cealaltă e sătuleţul *Umigiri*. Am luat-o de acolo pe jos, fără grabă, până la *Hubako*, unde sunt băi termale de sulf, zise *on - sen*; o grotă mărişoară, cu apă caldă iz-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

vorînd din pămînt ; fete tinere și bărbați împreună, iau baia fără costum, goi de tot. Nimeni nu se miră. S' au uitat la mine curios când am deschis kodakul meu ; asemenea priveliște trebuia păstrată.

Apoi am întins-o la drum lung, tot pe jos, cu urcuș și coborîș repede, ne-am oprit o clipă la *Ogingoku* unde ies din pămînt aburi așa de fierbinți, că oamenii fierb ouăle ținându-le cu o plasă deasupra ; am străbătut parcul *Gora*, cu flori și plantații și am ajuns iar la Fugiya-hotel dela Miyanoșta.

Suntem prea obosiți, ș' apoi e seară și nu te vede lumea ca ziua. Dimineața am pornit-o spre Tokyo, cu reciproce păreri de rău că totul a fost așa de scurt. Emoția despărțirii amenință să dureze o eternitate. Am vrut să scap cu o glumă, și n'am găsit nimic. Ca și când mi-ar fi ghicit gândul, Kaneyo-san mi-a observat cu blândețe de bunică :

— Am uitat să-ți spun : știi, colo sus la Hakone.. nu era nici un pian..

*

Când m' am întors acasă dela gară, am găsit aste câteva rânduri scrise cu creionul :

Domnule,

Dacă îmi mai recunoașteți scrisul, vedeți că sunt iar în Japonia, dar numai pentru două zile.

Dacă voiți să mă vedeți, fiți bun și veniți la Șimbași astă seară la ora 7 ca să mergem împreună la Yokohama.

Veți fi atât de amabil să ne așteptați puțin, dacă întârziem.

T.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

Am recunoscut-o dela primul cuvânt: Tania! Dar tonul? Mult timp am rămas statue 'n picioare, cu pălăria pe cap, aşa cum intrasem. Ce s' o fi 'ntâmplat? Să fi scris aşa, fiindcă mai era cineva de faţă? „Dacă întârziem puţin..“; atunci nu e singură.

Secole chinuitoare mi s' au părut orele până seara, când am intrat în gara Şimbaşi. Am aşteptat-o cu svâcnituri de inimă. Iat-o. E cu Marusia, verişoara ei. Mi-a întins mâna afabil zâmbitoare, dar strict protocolar.

Ceasul până la Yokohama a fost o corvoadă; toţi trei am făcut sforţări să inventăm subiecte de conversaţie. Acum doi ani, acelaş drum cu ea şi Mariko-san la concertul Podolsky, ni s' a părut aşa de scurt şi am vorbit atâtea, că nu ne-ar fi ajuns o zi întreagă.

La Yokohama am prins-o câteva minute singură. E cu un întreg grup de studenţi ruşi, în drum spre colegiile universitare americane. Apoi, în sfârşit, vestea cea mare: e logodită.

N'am răspuns un cuvânt. Abia după o pauză grea, Tania a 'ncercat să se scuze:

— Nu mi-ai mai scris de atâta timp.. tânărul acesta a fost atâta de drăguţ cu mine.. mă iubeşte atât de mult.. (apoi însufleţind tonul): dar îţi voi păstra totdeauna o foarte frumoasă amintire, de bun camarad, foarte corect, foarte onest.. nu voi uita niciodată..

Am privit-o atunci drept în ochi, ca să-i întrerup consolaţiile şi i-am întins mâna:

— Iţi urez să fii fericită.

Biata fată ar fi vrut s' adauge ceva, dar îi era gâtul înfundat cu un mare nod. Ca şi mie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

S'a smuls fără vorbă şi s'a depărtat repede.

Eu m' am întors acasă cu inima grea. Dece? Işi luase vreun angajament faţă de mine? N'are şi ea dreptul să-şi orânduiască viitorul? De unde egoismul şi pretenţia să nu mă uite o veşnicie?

Cât de diferită e logica inimii de a capului! Antipatic sentiment e orgoliul masculin; cât de adânci rădăcini trebue să aibă el în făptura omenească, dacă 'ndrăzneşte să mai ridice capul, deşi-l admonestez atât de aspru!

Târziu în noapte, când în lipsă de somn, depăn tot felul de gânduri, îmi vin în memorie crâmpee din scrisorile ei: „să ştii că nu mă voi mărita niciodată, iar dacă părinţii mei mă vor sili, atunci va fi un oarecare, străin lângă mine, pe care nu-l voi putea iubi, pentrucă nu te voi putea uita niciodată.."

*

Nu ştiu prin ce proces sufletesc am simţit nevoia, mai mult decât oricând, să mă-apropii de Mariko-san. Treimea noastră sentimentală a suferit o pierdere; ceilalţi doi rămaşi, să-şi strângă legăturile.

Ciudată coincidenţă: ca şi când ar fi ştiut de toate astea, Mariko-san îmi scrie şi mă roagă să reiau lecţiile la ea acasă. M'am grăbit să mă duc, cu inima 'ndoită. Dar japoneza e neschimbată. Totuşi de Tania nu i-am spus nimic; dacă-i sunt profesor..

*

Le-am acuzat pe nedrept pe bietele maici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

de egoism. Dimpotrivă, sunt bune, îndatoritoare şi gata să facă oricui un bine.

Subdirectoarea, într'o lungă convorbire, mi-a descoperit dece sufăr eu în Japonia: de singurătate. La 'nceput m' am speriat, crezând că-mi prepară vreo nevastă. Dar nu; maica are numai gânduri bune pentru mine:

— Vă lipsesc aci părinţii; vă lipseşte o mamă. Duceţi-vă la părintele Steişn. E un preot foarte inteligent, foarte cult. Se va simţi fericit să vă primească. Veţi discuta filosofie, literatură, de toate. Va fi pentru Dv. un bun prieten şi veţi umple astfel singurătatea.

M' am dus. M' am dus fiindcă preoţii aceştia sunt preţioase depozite de informaţii inedite asupra Japonii, minus deformarea catolică.

Părintele Steişn e într' adevăr amabil, de o amabilitate teutonă. Se vede 'ndată că a studiat serios Japonia, vorbeşte bine limba şi, lucru rar de tot, o şi scrie.

Dar simt că nu iubeşte ţara. Imi vorbeşte şi el de defectele rasei, nu de calităţi: lipsa de iniţiativă şi de spirit sintetic la niponi; în aparenţă supus, în fond rebel, ţinut în frâu numai de o mână de fier. Imi mai spune că presa nu e liberă. Că în primul secol, când au venit chinezii 'n Japonia, i-au găsit cu o civilizaţie proprie socială: şogunate, feude, dar nimic artistic ori literar; nici n'aveau vreo scriere. Mâncau cu mâna. Că în toată Japonia domină uniformitatea: în arhitectură, în haină, în limbă, în tot; probă că e o rasă unită, spre deosebire de chinezi.

— Chinezii sunt mai inteligenţi şi mai mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1933-1947

rali, dovadă că profită mai mult de creştinism.

(Misionarul zice „creştinism"; eu aud „catolicism".) Dece? Pentrucă 'n Japonia sunt într'adevăr foarte mulţi botezaţi, dar puţini mai vin la biserică, după convertire. Oameni practici: trec la catolicism ca să 'nveţe gratuit dela misionari, englezeşte sau nemţeşte.

După un timp, am ieşit împreună şi am trecut printr'un cartier pe care nu-l cunoşteam. Am rămas în urmă uitându-mă la frumuseţea sculpturală a unei porţi. Preotul mi-a dat lămuriri: e o poartă foarte veche de *Daimyo*. Pentru aceşti seniori feudali, poarta avea ceva din emblema unui steag; în caz de incendiu sau de război nenorocos, prima care trebuia salvată, era poarta. Mai mult. Arhitectura ei era semnul distinctiv al gradului de nobilime sau funcţie, după cum desenul era simplu, curbat în sus sau în jos, cu sau fără acoperiş, ori cu gherete pentru paznici. Dacă poarta ardea, n' avea voe s' o mai refacă la fel, corespunzător cu gradul.

*

La primul răgaz, m' am repezit iar la părintele Steişn. De data asta însă, misionarul catolic aluneca mereu convorbirea asupra religii. Combătea schizma creştinească, fără să formuleze critici asupra ortodoxismului, cum fac maicile la şcoală când vor să catoliceze vreo elevă.

I-am arătat că am aceeaşi părere. Isus a propovăduit o singură religie; n'are nici un rost deosebiri între ortodoxi şi catolici, pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

testanți și alte variante. Toate acestea ar putea să dispară sub un singur sceptru de creștinism general.

— Sub sceptrul Sanctității sale Papa! a precizat el.

— Papa nu, am obiectat eu, pentrucă asta ar însemna că toate celelalte religii se transformă în cea catolică; ori interesul e să se unifice în dogmele cele mai apropiate de învățăturile Mântuitorului.

Misionarul însă a insistat cu tărie:

— Numai sub conducerea Sanctității sale Papa se poate întregi Biserica!

Atunci am întrebat, mirat:

— De ce numai Papa?

— Pentrucă Sf. Petru a încredințat cheia, Sanctității sale.

La răspunsul său în afara discuției noastre academice, i-am observat:

— Părinte, cheia aceea e sistem Wertheim sau Yale?

Bruscă transformare a misionarului. S'a făcut galben, apoi roșu și mi-a aruncat acru:

— Răspunsul d-tale e neserios.

Apoi s'a ridicat furios și mi-a spus fără ocol că 'ntrevederea noastră s'a sfârșit. Mai pe scurt, m'a dat afară.

Eu nu am dat importanță incidentului și nu m'am supărat. Chestie de nervi, mi-am zis; o să treacă.

După 'ntâmplarea asta le-am găsit pe maici îmbufnate. Cum voiam să vorbesc ceva cu vreuna, era sau grăbită sau ocupată. Mă evi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

tau şi dacă erau forţate să-mi răspundă, nu-şi ascundeau o burzuluială pe care nu mi-o puteam explica.

Au trecut mai multe zile şi subdirectoarea nu mi-a mai repetat invitaţia de a-l vizita pe părintele Steişn. Şi nici la messă nu m' au mai chemat. Răceala generală persista. Am fost însfârşit obligat să fac legătura între toate astea, să înţeleg gafa făcută. Consecinţele vor urma.

*

In Tokyo trăeşte o franţuzoaică în vârstă, cât se poate de simpatică, doamna *Yamata*. A fost căsătorită cu un consul japonez în Franţa. Soţul a murit de timpuriu iar ea, stabilită 'n Japonia din cauza copiilor, s' a luptat singură să şi-i crească; între ei, *Kikusan*, o fată vioaie, cultă, inteligentă şi dotată cu talent literar.

Copii vorbesc japoneza la perfecţie. D-na Yamata, deşi de atâţia ani aci, n' a 'nvăţat decât strictul necesar ca să se 'nţeleagă cu servitoarele şi furnizorii. Copii au vorbit limba de mici; poate că şi ajutorul ăsta a fost de vină că mama nu vorbeşte japoneza.

Kiku e simpatică, prietenoasă şi iubeşte muzica; am devenit buni amici. Predă un curs de franceză la şcoala mea. In toate aceste calităţi, de colegă, de melomană şi de bună camaradă, mi-a propus să facem o plimbare în parcul *Ţurumi* cu două din elevele mele japoneze, Kaţuko-san şi Riyuko-san. E acolo o sală de dans. Ne-am aşezat la o masă şi am privit la perechi. Tot vorbind şi glumind cu voioşie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Ne-am reîntors seara la Tokyo încântaţi de după amiaza petrecută. O inofensivă plimbare poate fi izvor de neplăceri?

*

Doamna Hirata, directoarea japoneză a institutului, a găsit că, după moravurile austere nipone, nu se cade ca un bărbat, fie el şi profesor, să se plimbe cu domnişoare, fie ele eleve:

— „Băieţii şi fetele trebuesc despărţiţi dela şapte ani", zice vechea 'nţelepciune chineză.

Maicile n' au intervenit în acest conflict, deşi mi-au făgăduit. Şi ar fi putut învinge îndărătnicia japonezei, fiindcă au puterea şi autoritatea necesară. Ba, dimpotrivă, le bănuesc de sugestii contrarii, ca să-mi plătească polita cu părintele Steişn.

Drept măsură imediată, lecţiile cu elevele delicvente au fost suprimate. Nici Kaţuko-san, nici Riyuko-san nu mă mai pot vedea.

In seara aceleiaşi zile, am primit acasă un pachet cu o carte de vizită dela amândouă. Înăuntru, un gen de tăviţă neagră şi pe ea, două păpuşi mici de fildeş, îmbrăcate 'n mătase. După 'mbrăcăminte, una părea bărbat, cealaltă femeie. Dar lucru curios, bărbatul avea suprapus în loc de pălărie, un cap de vulpe, iar femeia, un cap de iepure; ea ţinea în mână două pietre. I-am cerut lămuriri lui *obàa-san* care mă mai vizitează şi în noua locuinţă.

— E un basm, mi-a spus ea clipind.

— Un basm? Şi cum îi zice?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— *Kaci · kaci yama.*

Cuvântul înseamnă „amnar".

— Ia spune-mi-l şi mie.

Şi „bunicuţa" începu aşa:

— A fost odată un moş şi o babă. Şi baba era foarte bună la suflet, ca un iepure, dar moşul era rău, ca o vulpe. Şi moşul toată ziua supăra pe babă, aşa că baba se gândea mereu cum să scape de moş. Într'o zi s'au dus la pădure să culeagă vreascuri. Şi după ce au strâns ei cât au putut, baba le-a făcut legătură şi le-a pus în spinarea moşului, că el era mai voinic şi putea să le ducă. Dar lemnele erau bine legate de spinare. Şi cum mergea aşa, baba în urma moşului, a scos din sân amnarul şi a făcut la scântei până ce s'au aprins lemnele din cârca moşului.

— Păi moşu' n'a băgat de seamă? făcui eu.

— Moşu' a băgat de seamă, dar prea târziu, că erau legate tare, aşa că n'a putut să le arunce jos.

— E, şi ce-a făcut?

— Nimic. A ars şi el împreună cu lemnele şi baba s'a bucurat c' a scăpat de el.

— Bietul moşneag! zisei eu cu milă.

Iar „bunicuţa", întinzând o mână spre coşuleţul cu bomboane:

— Da' el, de ce o necăjea?

*

La mic interval după 'ntâmplarea cu Ţurumi, au încetat lecţiile încă două eleve japoneze, sub un pretext oarecare. Şi la răstimpuri, altele mi-au fost retrase cu cele mai variate motivări. Am intrat la griji. Dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1933-1947

sistemul continuă, sunt amenințat să mi se reducă simțitor venitul.

M' am plâns lui Kiku-san. I-am spus că nu văd scăparea decât în lecții particulare, dar nu cunosc familii. Ea mi-a dat ideea să cânt și s' o acompaniez într' un concert la *Gioși Dai - Gaku* („Universitatea Femeilor"), fiindcă Kiku-san mai are și o agreabilă voce. Acolo pot înnoda cunoștințe folositoare.

I-am ascultat sfatul, m' am dus și am cântat între altele, rapsodii românești cu mare succes, ca de obicei. Iar seara am găsit acasă un buchet de flori pentru care vorba superb nu mi-a părut un simplu adjectiv. Câteva rânduri prin care Riyuko-san, Kațuko-san și alte trei din elevele interzise, Sonoko-san, Hiroko-san și Mikiko-san, se scuzau că n' au îndrăznit să-mi trimită buchetul la concert.

Sunt așa de 'nduioșat, așa de fericit, că nu mă mai necăjesc cu gândul la elevele pierdute. Poate să mi le ia pe toate. Imi rămâne buchetul de flori..

*

Am găsit o elevă particulară japoneză și două europene la Yokohama: surorile Papasian. Pierd o mulțime de timp, dar în schimb sunt mai bine plătit decât la școală. Ș' apoi drumurile sunt odihnitoare pentru nervii mei surmenați. Așa cum mergea la Institut, lecție după lecție, prea era obositor.

Ca să compensez însă orele pierdute, mai trebue să caut altceva. Duffour, rusul simpatic dela Wladivostock, mi-a făcut o propunere seducătoare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Am deschis un cinema pentru europeni la Yohohama: „Gaety". Nu vrei să cânți la pian?

Fără voe am tresărit. Cu meseria asta mai câștigam câte o masă 'n Siberia, în iarna când am poposit acolo. Acum însă am ezitat puțin:

— Profesor și pianist de cinematograf..

— Dar cine te știe? Cânți după paravan. O singură reprezentație pe seară, de două ori pe săptămână.

La urma urmei, are dreptate. Mai pun un ban d' oparte pentru repatriere. Primesc. Iau un tren de seară, la 9 sunt la Yokohama, cânt două ceasuri și ceva și după miezul nopții, înapoi la Tokyo. Numai Sâmbătă seara dorm acolo, ca să nu mă mai reîntorc pentru Duminică; tot n'am lecții la Tokyo, Duminica.

Pentru film nu-mi trebuesc bucăți. Improvizez. Așa am făcut și la Wladivostock; dar acum, când mai sunt și profesor de improvizații?

După o săptămână, Duffour m' a atacat din nou:

— Am închiriat un Harmonium, ca o orgă mică. Vezi, găsește-mi pe cineva cu care să cânți împreună. E mai variat și mai bogat.

Am întrebat într' un singur loc și pe urmă nu m' am mai interesat. Știam că nu cunosc pe nimeni și că n' am pe cine să găsesc.

Dar seara mi-a trăznit o idee năstrușnică: am apropiat harmonium în unghi drept cu claviatura pianului, amândouă instrumentele formând un colț, harmonium în dreapta, pianul în stânga. Când a 'nceput filmul, mâna dreaptă am pus-o pe harmonium, iar stânga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

pe pian, schimbând motivul melodic de pe un instrument pe altul.

Greu mi-a fost numai la 'nceput, până m'am deprins cu independența picioarelor, dreptul fiind ocupat să apese egal și repede la foalele harmoniului, în timp ce stângul avea grije de pedalele pianului. Dar pe urmă a mers de minune. Duffour nu știa nimic. L-am întrebat în pauză cum i se pare.

— Foarte bine. Se vede că ați repetat mult.

— ??

— Pentrucă sunteți foarte exact în măsură.

Atunci am râs cu poftă:

— Păi dacă mâinile aparțin aceleiași persoane!

— Nu 'nțeleg.

— Vino să te lămurești.

Când m' a văzut, a râs și el și a observat comercial:

— Dac' ai cânta fără paravan, cred c' ar veni lume mai multă.

— Regret, nu pot. Dar ce faci cu leafa „harmonistului"?

Duffour a 'nțeles și a convenit binevoitor:

— O ia pianistul!

Trebuia să-l fac praf pe Marcarian cu chestia asta. După ce i-am dat multe amănunte despre „rusul" care cântă la harmonium, l-am pus s' asculte din sală ca să-mi facă apoi critica muzicală.

— Ei, ia zi: cum a fost?

— Uite bre: sunteți amândoi foarte exact în ritm. Dar ce bucăți cântați, că nu cunosc nici una?

— Niște bucăți. Vino să le vezi, dar după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr=1933-1947

ce o 'ncepe și s' o face 'ntuneric, că rusu' e timid și nu vrea să cunoască pe nimeni.

Când a dat cu ochii numai de mine, după paravan, Marcarian s' a crucit:

— Cum cânți, bre, cu o mână la dracu și cu picioarele în câte o parte..

— Te-am ras, Marcariene!

— M' ai ras, bre!

*

Chestia cu „Gaety" dela Yokohama mi-a ridicat totalul la peste 700 de yeni în prima lună, adică vreo 350 de dolari aur. Sunt prea puțini europeni cari câștigă suma asta. Dar și grozav de obositor peutru mine. Mereu în tren, cu câteva sandwiciuri drept mâncare, fiindcă altfel n'am timp.

Când mă 'ntorc dela școală la masă, sunt uneori atât de istovit, că trebue să mă 'ntind pe spate, să stau așa cu fața 'n sus. Fel de fel de bunătăți m' așteaptă, dar nu mă pot atinge de nici una, că nu mi-e foame deloc. Când mă vede 'n halul ăsta, japoneza mă îndeamnă să mănânc, mai întâi cu binișorul, apoi cu bâzâitul. Mai mult de mila ei mă ridic să ciugulesc puțin și gata masa; nu mai merge, cu toată bunăvoința.

Obosit de lecții, rătăceam pe străzi, când deodată simt că mi se face rău: ameteală, de n' am siguranță unde calc. Iată unde duce surmenajul! Dar răul se accentuează: strada se mișcă 'ntreagă, cu case cu tot.

Dintr' o clădire, o fată se năpustește pe uliță spre mine. Visez? Vreau să mă dau la o parte, dar zăpăcit cum sunt, o primesc în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

braţe şi ne rostogolim amândoi în praf. Din case, oameni dau năvală 'n stradă. Scutur bine capul, mă ridic puţin şi strig:

— Ce e?

— Cutremur! cutremur!!

A, asta era ameţeala! Acum m' am calmat. Credeam că nu mi-e bine. Onorabilul *gişin* s' a potolit şi el. O ridic pe fată de jos iar eu mă scutur de praf, râzând.

— Te-ai speriat rău? zic.

— Sigur. Dacă era mai puternic, se prăvălea casa peste noi. In Europa nu sunt cutremure?

Abia acum bag de seamă, după şorţ, că trebue să fie chelnăriţă. Am intrat în restaurant. Fata s' a instalat şi ea pe scaun lângă mine, fiindcă poziţia politicoasă e să stai jos, nu în picioare. Şi cum restaurantul e stil european, cu scânduri şi nu cu tatami, fata nu se poate aşeza decât pe scaun,

O chiamă *Yuriko* şi e studentă. Chelniţele 'n restaurantele gen european sunt recrutate din mica burghezie şi cazul lui Yuriko-san nu e excepţional.

Fata mă părăseşte apoi ca să preîntâmpine noi clienţi: o pereche. El, sever, cu pelerină, ochelari şi fără pălărie; ea, timidă, frumuşică, modest îmbrăcată, cu o coafură care aduce coada 'ncolăcită pe cap, de nu poţi şti după aranjarea părului, dacă e măritată sau domnişoară. Vreau s' o 'ntreb pe Yuriko-san, dar masa lor e prea aproape de a mea. De aceea o chem lângă mine şi desenez cu creionul hieroglifa respectivă:

— Soţ?

Ea răspunde fără să mai examineze pe noii veniţi, scriind alături:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Amant.

Ia uită-te ce perspicace fată! De unde o fi ştiind? Iau iar creionul şi scriu:

— Dece?

Răspunsul vine prompt şi tot grafic:

— Amabil.

*

Ocupat de dimineaţa până seara, iar n'am băgat de seamă când am intrat în iarnă. S'a scurs vremea zi de zi, pe nesimţite.

Concertul de Crăciun cu elevele mele în sală publică a ieşit din comun de data asta. Programul „domnului profesor" anunţă concursul „elevei sale la canto domnişoara Yukaua, soprană, cu Madam Butterfly de Puccini". Şi „al fostei sale eleve la pian, domnişoara Nadia Nikolsky, profesoară de piano". Nadia predă într'adevăr la şcoală, la cele mici. Mi-a cântat Campanella de Paganini-Liszt. Odraslele ambasadorilor Franţei şi Siamului s'au produs la patru mâini cu un dans spaniol de Moszkowski. Iar printre elevele mele japoneze, şi Mariko-san.

Numărul de senzaţie: „Scene pitoreşti din România", „Quintet" pentru flaut, vioară, violă, violoncel şi pian.

Am muncit două săptămâni, noaptea târziu, până l-am dat gata. Am convins pe trei profesori japonezi dela conservatorul lor să mi-l cânte, iar pentru violoncel, amicul meu Takeuci.

La nici un concert n'am avut atâta succes. Criticii au scris că sunt compozitor. Alt titlu pe care trebue să-l adaug pe cartea mea de vizită. Şi rău au făcut, fiindc' am înce-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

put şi eu să cred şi am răspuns la un interview că lucrez la o mare rapsodie pentru orchestră simfonică.

Dac' am apucat să spui, m' am crezut dator să şi fac. In ăst scop, mi-am cumpărat un tratat de orchestraţie pe care l-am tot rumegat v' o zece zile. Apoi am luat nişte mari coli de hârtie de muzică, cu câte 20 de portative pe o pagină; am separat cele patru grupe: sus, a instrumentelor de suflat în lemn, dedesubt a alămurilor, apoi a instrumentelor de percuţie şi jos, coardele. Ba, ca să fie mai complicat, deasupra violinei, două portative rezervate harpei, pentru studiul căreia muncisem special două seri.

O noapte 'ntreagă am asudat, tot potrivind la pian, pentru o biată pagină: abia câteva măsuri. Am calculat că-mi vor trebui mai multe decenii, până s' ajung la sfârşit. Şi m' am lăsat păgubaş.

*

Iată şi a cincea primăvară 'n Japonia. Ultima! Până 'n vară trebue să mă 'ntorc acasă.

Dar să-mi comemorez aniversarea debarcării mele 'n ţara gheişelor. De dimineaţă, în parcul Ueno, la ploaia de petale trandafirii: seara, în Asaksa, fermecătorul cartier de spectacole şi magazine.

De atâtea ori am cutreerat Asaksa şi totuşi, de fiecare dată m' a uimit câte o surpriză; cea de astă seară e un rar document social. Pe o străduţă mai puţin luminată, m' aud pâsâit din urmă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mcrr1933-1947

— *Cioito ! Cioito !!*

Mă strigă o japoneză tânără şi ceva mai încolo, alta. Pensionarele amorului atacându-te pe stradă? In Japonia ? Nu le-am ascultat invitaţia; înainte de a urma clandestinul, să iau mai întâi informaţii. Mi le-au dat studenţii mei:

— Ce, nu ştiaţi ? Sunt *şiroto.*

Cuvântul mi l-a lămurit dicţionarul: „amatoare". Aşa cum bănuisem: nu profesioniste, ci clandestine.

— Nu e nevoe să vă duceţi tocmai la Asaksa. Le găsiţi la orice *maciyai.*

Bună informaţie. Am folosit-o 'ndată. Seara, după terminarea lecţiilor, m' am dus singur într' un asemenea restaurant de lux unde nu găseşti decât mâncăruri japoneze. Mi-am comandat peştele crud *saşimi* şi alte bunătăţi nipone, în timp ce patroana mereu surâzătoare mă iscodeşte gentilă:

— O gheişe ?

Eu răspund ca omul prea familiarizat:

— Nu; o şiroto.

Femeea dă din cap în semn c' a priceput, iese după ordine şi revine să-mi ţie de urât cu taifasul.

După o lungă aşteptare, şiroto a sosit. Foarte tânără, drăguţă, nefardată şi 'mbrăcată simplu de tot, cu un modest kimono de toate zilele, în mare contrast cu kimonoul de gală, strălucitor în culoare, tăetură şi obi, pe care 'l poartă orice gheişe.

O cheamă Misako-san. E rezervată şi nu are ştiinţa conversaţii. Răspunde dacă o întrebi, simplu, ca o cunoştiinţă oarecare. Am nevoe de informaţii, iar interogatorul e stân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

jenit aici. Deaceea o chem la mine acasă.

Şi a venit. Firesc, aşa, ca la o vizită. Am aflat că urmează cursurile la „Universitatea Femeilor" şi-i trebue bani să se 'ntreţie. Câştigă puţin, pentrucă o speculează patroana; dar mai primeşte ajutor de-acasă. De alte colege întru şiroto nu-mi poate spune mare lucru, fiindcă ea stă undeva cu chirie şi când patroana are nevoe, trimite de o cheamă.

Dar mi-am întins eu investigaţiile şi pe la alte maciyai, unde am dat de o văduvă de care divorţase bărbatu-său, simplu, trimiţând-o acasă; însă părinţii ei mai au şase copii. Apoi de o fată de şcoală, de o şomeuză, de o provincială rătăcită 'n Capitală.

Fiindcă n'am întâlnit femei măritate, le-am întrebat pe toate dacă există aşa ceva. Răspunsul m'a surprins:

— Da, dacă bărbatul e rău şi nu aduce bani în casă.

*

— Am învăţat pân' acum două dansuri japoneze şi o să 'ncep curând pe al treilea. O să le arăt la mine 'n ţară şi sunt sigur că vor place mult.

— Străinii învaţă dansurile noastre şi eu pe cele europene, răspunse Kaneyo-san.

— Unde? Intrebai eu repede.

— Lângă *Tora-no-mon* („Poarta tigrului"). E cea mai drăguţă sală din Tokyo. Veniţi într' o Duminică seara.

Şi m'am dus într' adevăr, în cea mai apropiată Duminică. O 'ncăpere mică, aranjată poetic cu vase mari de porţelan şi multe flori, cu acel gust decorativ propriu japonezilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

De tavan, printre becurile electrice, atârnă lungi ciorchine de *fugi-hana*, flori cu toate nuanțele de mov, dând sălii lumină potolită și 'n acelaș timp excitantă.

Localul nu are orchestră. Un gramofon mare comandă perechilor cum să-și lunece pașii pe parchet în grația kimonourilor și docilitatea sandalelor nipone. Vreo patru partenere ajută pe patroană 'n pedagogia dansurilor americane și, firește, fetele frumoase sunt acaparate mai mult; în schimb celelalte dansează mai bine.

Mi-am rotit privirea inspectiv pe clientele din sală și m'am oprit asupra uneia. Mai 'naltă și mai svelță decât celelalte, într'un kimono bătând în nuanță rară de verde; o floare albă prinsă 'n eșafodajul de coafură care-i încadrează minunat o frumusețe de elită, așa cum ești deprins să 'ntâlnești în vechile stampe.

Fiindcă sunt singurul străin, la 'nceput privirile tuturora convergeau asupra mea. Ale ei însă mi s'au părut mai stăruitoare, încât curând am invitat-o la dans. M'a refuzat sub motiv că e obosită. A dansat peste puțin cu un japonez. Pretext? N'am înțeles dece. Ca elevi colegi, puteam s'o invit fără să-i fi fost prezentat.

Am manevrat așa ca, după un dans, să m'așez lângă scaunul ei. Și fiindcă o consideram cunoscută dela refuzul de adineauri, am prins un moment să-i spun:

— Dintre toate de aici, una singură are gust („gust" pe japonește se zice *fûmi*) și la îmbrăcăminte și la dans.

— Cine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— *Fumiko-san*, zisei eu, după ce-i privisem evantaiul pe care era scris numele ei.

Ea făcu mirată:

— Vă mai amintiţi de mine?

Drept răspuns îi spusei:

— Sss! Ascultaţi ce frumos!

Gramofonul cânta în pauză Humoresque a lui Dvorak. Pentru efect de lumină se stinseseră câteva becuri, dând movului un ton mai cald.

— Sunt într'o mare 'ncurcătură, începui eu şi poate m'aţi putea ajuta dacă mi-aţi lămuri un obicei japonez pe care nu-l cunosc bine.

— Sunt bucuroasă să vă pot fi de folos, zise ea amabilă şi curioasă.

— Iată. De atâţia ani în Japonia, am întâlnit o singură japoneză într'adevăr frumoasă; una singură.

Fumiko-san nici nu clipi, ci se mulţumi să spună automat, conform protocolului:

— Da?

— Da. Nu i-am spus cât de mult îmi place şi nici n'o să-i spun vreodată.

— Da?

— Da. Şi-aş vrea să-i cer fotografia, dar nu 'ndrăznesc.

— Voiţi să i-o cer eu pentru Dv.?

— Nu. Dar n'aş dori să fiu refuzat şi aş vrea să ştiu dacă obiceiurile din ţara Dv. permit aşa ceva.

— Sigur că da. Acea persoană va fi măgulită de o asemenea cerere.

— Aşa dar, sunteţi sigură că nu mă va refuza?

— Absolut sigură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— Atunci fiţi atât de gentilă şi daţi-mi fotografia Dvs.

Nipona ridică sprâncenile mult dar numai o clipă; apoi zâmbi fără să răspundă.

— Aştept! zisei eu.

— Sss! făcu ea, imitându-mă; ascultaţi ce frumos!

— Ştiţi ce e asta?

Ea răspunse şoptit:

— Da, ştiu; e Humoresque de Dvorak.

— A! Cunoaşteţi muzica europeană..

— Puţin; cânt la pian.

— Da? Ce bine 'mi pare!

— Dar nu mă compar cu un pianist ca Dvs.

Eu căzui din cer:

— Dar de unde ştiţi?

— De mult. Acum patru ani. Am cântat împreună în acelaş concert la Yurakuza. Eu eram cu mandolina.

Deodată mi s'a făcut lumină 'n amintiri:

— Concertul portughezului Pereira! Abia sosisem în Japonia. Mai cânta încă o domnişoară cu mandolina şi o alta cu banjo! Am fost atunci la Dvs. acasă. Dar n'am putut vorbi pentrucă nu cunoşteam limba Dvs. pe atunci.

— E uimitor cât de bine vorbiţi acum şi cât de repede aţi învăţat.

— Fac greşeli destule, zisei eu modest, grăbit să reviu la subiect. Şi v'a plăcut cum am cântat?

— O, mult de tot. V'am auzit şi de curând la concertul dela Tetudo-Kyokai şi nu m'aş sătura să vă ascult de o mie de ori.

— E foarte simplu, atunci; veniţi la mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

cu fotografia şi vă promit să vă cânt de o mie de ori.

Fumiko-san zâmbi fără să răspundă. Ca să-i aflu gândul îi spusei că e târziu şi mă sculai să plec.

— Peste câteva zile părăsesc Tokyo pentru totdeauna şi plec spre ţară.

Atunci zâmbetul ei se topi deodată. Dar adresa nu mi-a cerut-o.

*

Abia sosisem acasă, a doua zi după prânz, când gazda 'mi strigă de jos:

— Onorabil musafir!

Fiindcă nu se bate 'n uşe, musafirul meu, după ce urcă scara zise din dosul uşii de hârtie:

— Deniaţi onorabile scuze!

Prin deschizătură apăru Fumiko-san. Eu rămăsei pironit. Se opri la intrare, se prosternă 'ntr'un adânc salut, aproape atingând fruntea de tatami şi rosti formula:

— Onorabilă supărare vă fac!

Eu, tot după formulă:

— Sunteţi bine venită!

Ne privirăm câteva clipe fără să spunem nimic. Apoi ea deodată, vorbind repede:

— Aseară mi-aţi spus că mai rămâneţi puţin în Tokyo. De aceea m'am grăbit să vă aduc fotografia.

Am privit-o lung, lung, ea a plecat ochii iar eu am întrebat-o:

— Cum ai aflat unde stau?

Fumiko a zâmbit blând ca o scuză:

— Orice magazin de muzică trebue să ştie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

adresa profesorilor şi concertiştilor. (Apoi rugătoare): N'aţi voi să cântaţi ceva?

Atunci începui să-i cânt ultima mea compoziţie. Japoneza se ridică şi se apropie de pian.

Bucata e un preludiu în care notele cad mai întâi rare, în ritm neregulat, ca picăturile de apă la 'nceputul unei ploi. Apoi ritmul se accelerează din ce în ce în crescendo viguros, iar la maximum de intensitate, pe mugetul furtunos din mâna stângă, dreapta brodează o melodie languroasă, plângătoare, voind par'că să rupă ceva din exoticul nipon. In urmă treptat, vijelia se potoleşte şi preludiul moare cu notele rare dela 'nceput, tot mai rare, până la stingere.

Fumiko-san ascultă cu privirea pierdută. Când isprăvii, trezită din reverie, zise:

— Aceasta e *Yudaci!*

Yudaci e ploaia repede de Aprilie care vine pe neaşteptate şi trece tot aşa cum a venit. Nu mă gândisem la un titlu atât de nimerit. Ii luai mâna, vrui s'o atrag spre mine, dar ea mă descurajă fiindcă nu mi-o strânse într'a ei.

— Ar trebui să plec, făcu ea încurcată.

— Aşa de repede?

— Da, e târziu.

Eu n'am mai insistat. Am coborît jos s'o conduc. La uşe ea s'a 'ntors deodată:

— Uitasem! Mi-aţi promis o fotografie.

— Acum n'am nici una, minţii eu fără intenţie.

— Cea de pe pian e foarte bună, făcu ea simplu.

— Da? zisei eu mirat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Dar Fumiko-san o şi luă 'napoi pe scară. Eu o urmai fericit că se 'ntoarce fie şi numai pentru asta. Şi ca să-i prelungesc şederea:

— Ştii, asta nu pot s'o dau.

— Dece? Mi-aţi promis (alintându-se): Ba o iau.

Eu, încercând să i-o smulg din mână:

— Nu se poate!

Ea, cu mâinile 'n sus, apărând-o:

— Ba da. Dece?

Nu ştiu cum s'a desfăşurat lupta, că ne-am pomenit amândoi rostogolindu-ne pe tatami, eu sărutând-o, ea uitând să protesteze, iar fotografia abandonată şi puţin şifonată. Apoi a urmat şedinţa de amor clasic japonez, cu capul rezemat pe umăr, un timp îndelungat.

— Aşa e, zisei eu, cu gândul la ce-i cântasem, e yudaci, povestea dragostei noastre; ne-am cunoscut abia aseară şi acum inimile noastre..

— O, nu! mă 'ntrerupse ea; e yudaci numai pentru cel ce va pleca şi mă va uita tot aşa de repede; pentru mine nu e yudaci!

Eu mă grăbii să protestez:

— Nici pentru mine nu e, Fumiko-san!

Apoi schimbai vorba, ne aşezarăm jos japoneşte şi începui să-i povestesc multe. Şi 'n tovărăşia ei, timpul trecu aşa de repede, încât amurgul ne apucă unul lângă altul, eu mai schimbând umărul din timp în timp. Când văzu hârtia dela ferestre 'nroşindu-se de văpaia apusului de soare, Fumiko-san se miră:

— E târziu!

Eu glumii:

— La ce oră te aşteaptă bărbatul acasă?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1933-1947

— La opt și jumătate; trebue neapărat să fiu înaintea lui acasă.

— Adevărat? zisei eu uimit.

— Foarte adevărat. Altfel se 'ntâmplă un scandal îngrozitor.

Așa dar, e măritată! Cum n'am vorbit nimic de asta? Știam că aventurile cu japoneze măritate sunt rare, mai cu seamă când e vorba de un european. Nu știu ce demon mă pune s'o 'ncerc:

— Rămâi astă seară la mine; te 'ntorci acasă mâine dimineață.

Ea surâse trist și dădu din cap negativ.

— Vezi, insistai eu, o europeană care iubește, nu se dă 'ndărăt dela nici un sacrificiu.

Fumiko-san ridică capul:

— Este europeana capabilă de jertfele unei japoneze?

Eu zâmbii ironic fără convingere. Iar ea rămase tristă pe gânduri. Apoi după un timp veni lângă mine, îșI trecu degetele fine prin părul meu și-mi spuse 'ncetișor:

— Rămân.

— Bine, dar cum te-ai hotărît așa, deodată?

Fumiko-san zâmbi și mă strânse mai tare la piept. Era aproape șapte. Rugai pe gazdă să ne aducă de mâncare, iar după masă îi spusei hotărît:

— Fumiko-san! Sacrificiul tău mă face nespus de fericit. Nu vreau să-ți fac rău. Acum întoarce-te acasă și ne vom revedea mâine.

Nipona privi ceasul:

— Opt și cinci! Prea târziu! Nu mai pot s'ajung la timp.

— Cum nu mai poți s'ajungi?

— De-aci fac trei sferturi de oră până 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Nandomaci unde mă 'ntâlnesc cu bărbatul meu. Şi trebue să fiu înaintea lui, la opt şi jumătate.

— Şi dacă rămâi până dimineaţa, ce se 'ntâmplă?

Fumiko-san nu răspunde. Eu insist strângând-o grăbit de mână.

— Mă arunc înaintea trenului.

Am privit-o 'nspăimântat. Cunosc japonezele şi simt câtă hotărîre e 'n cuvintele ei. Ce e de făcut? Cu un automobil am fi ajuns la timp, dar garajul e departe. O apuc deodată de mână şi o târăsc după mine:

— Haidem repede.

Jos strig proprietăresei:

— Cere te rog la telefon garajul Şiba! Spune-i să trimeată imediat o maşină în staţia Mansei-Başi.

Noi ieşim în fugă, luăm trenul electric care străbate Tokyo şi la Mansei-Başi ne azvârlim în maşină:

— *Hayaku! Hayaku!* (Repede! Repede!)

Sburam. Eram cu ceasul 'n mână şi cum îl priveam, părea că se măreşte din ce în ce. Minutarul înainta mereu, iar eu par'că sub el făceam sforţări uriaşe să-l opresc. Deasupra, Cronos, uscat, cu aripi şi barbă albă, se opintea din răsputeri, împingându-l înainte.

— Opreşte aci! zise Fumiko-san; apoi mie: dacă nu mă 'ntorc într'un minut, înseamnă că am sosit la timp. Sayonara!

— *Sayonara!* (La revedere!)

Sări sprintenă şi dispăru la o cotitură într'o ulicioară. Eu rămăsei cu ceasul 'n mână: opt şi jumătate! Şi am rămas pe loc fără ră-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaroman.ro/mdrr1933-1947

suflare, minut după minut, încă un sfert de oră. Abia atunci am respirat.

*

Imi făceam lecția la școală când o maică mă anunță că sunt chemat la telefon. Supărat că mă turbură din oră, strigai:

— *Moși-mași!* (Allo-allo!)

— Aci e Fumiko. Deniați onorabile scuze. Ați uitat ieri să-mi spuneți când plecați spre patrie.

Rămăsei încurcat.

— La ora 6 jumătate mă duc spre Yokohama, din gara *Meguro*, pentru o lecție. Vino la gară și vom vorbi.

— La ce gară?

— *Me-guro*, („Ochi-negri"). Ochi ca ai dumitale. Ai înțeles? (apoi pentru urechi indiscrete de maici:) Repetă același exercițiu din Czerny din ultima lecție!

Fumiko-san se miră:

— Cum?

Dar eu i-am închis repede telefonul.

Nici odată nu mi-au părut lecțiile mai lungi. La ora șase am pornit-o accelerat spre gara mică unde Fumiko-san sosise înaintea mea.

— N'am mai găsit loc pe vapor, minții eu; așa că a trebuit să-mi amân puțin plecarea.

— Ce bine 'mi pare! zise voioasă Fumiko-san.

Când o auzii că vrea bilet tot pentru Yokohama, îi zisei:

— Sunt foarte fericit că mergi cu mine.

— Da; mă duc acasă.

Eu, intrigat că informațiile despre Fumiko-san le aflu 'n rate:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
biv.transilvania.ro/mdr/1933-1947

— Cum; nu locuești în Tokyo?

— Nu. Aseară m'am întâlnit aici cu onorabilul stăpân (soțul adică) la rude, înainte de plecarea lui în provincie.

— Așa dar, acum ești singură.

— Da. Deniază onorabilă vizită.

— Sigur. Unde?

Fiindcă adresa conține districtul, mahalaua și numărul unui grup de case, plus numele proprietarului, trebue neapărat să ceri lămuriri multor vecini; vizita mea însă trebuia să fie cât mai discretă. Deaceea Fumiko-san îmi dădu ample detalii topografice — o cutie roșie de scrisori, un magazin de lanterne, o străduță 'n pantă — așa ca să pot găsi singur casa fără ajutorul nimănui.

— Mâine după amiază ești ocupat?

Auzi vorbă! Sigur că sunt, cu lecții. Răspund:

— N'am absolut nimic și vin cu plăcere.

Abia acasă mi-am dat seama de ceea ce promisesem. Femee măritată. Dacă se află, eu ca eu, dar ea, săraca! Totuși m'am dus, cu mii de precauții ca să nu fiu observat de nimeni. Am intrat repede în curte, am deschis iute ușa dela intrare fără să anunț, așa cum vorbisem.

Fumiko-san mă aștepta răbdătoare lângă ușe. Cum m'a văzut, s'a pornit pe seria infinită de saluturi. Dar eu i-am luat căpșorul, l-am strâns cu drag și am intrat înăuntru.

Interior luxos: lemn rar lăcuit, vase scumpe de satuma, kakemonouri de pictori celebri. Și blazonul de baron! Nici de asta nu știusem nimic; așa dar, o baroană.

Nu-mi amintesc să fi simțit mai adânc, mai turburător sentiment pentru altă japoneză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Credeam că va fi o aventură şi iată-mă stăpânit de farmecul acestei femei care nu recurge la niciun artificiu pentru a mă capta şi reţine.

Pe când mă simţeam mai fericit, o voce bărbătească strigă ceva la uşe. Un fior rece mă străbate. Dar Fumiko-san răspunde calmă:

— *Hàiii!* (Da!) spunându-mi în treacăt: Negustorul cu peşte. Am îndepărtat pe servitori cu diferite 'nsărcinări, aşa că trebue să mă duc chiar eu.

Abia se 'ntorsese şi-mi pregătisem aparatul pentru fotografii, că iar strigă cineva la intrare. De data asta am auzit şi eu: lăptarul.

Şi astfel, până la urmă au venit pe rând să ne turbure fericirea, negustori ambulanţi, vânzătorii din cartier, vecini cu fel de fel de nevoi şi nu mai ştiu cine. Eu fierbeam, în timp ce Fumiko-san zâmbitoare, pleca liniştită să deschidă.

Văzându-mă contrariat, japoneza şi-a încolăcit braţele în jurul gâtului meu, cald, desmierdător.

— Mă iubeşti ? întrebă ea europeneşte. Apoi, după câteva clipe pe gânduri:

— Dacă m'aş îndoi, aş avea mijlocul să ştiu adevărul.

— Cum? întrebai eu curios.

— Ştii că mâine e 9 Aprilie?

— Da; şi?

— Să ne 'ntâlnim la ora patru în staţia *Şibuya.*

N'am mai întrebat nimic, fiindcă eram în serie cu surprizele; dar până a doua zi, am murit de curiozitate, ca o femee. Am sosit înainte de 4.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1933-1947

— Unde mergem? am întrebat-o eu în tramvai.

— La *Şi-maci*; numai o jumătate de ceas.

— Şi ce e acolo?

— Templu *Ontake*. O să vezi.

Ontake. Numele mi-era cunoscut. Dar de unde?

Am sosit. Un templu drăguţ, cu o curte mare, încadrat între arbori. Curtea plină de oameni, bărbaţi, femei şi copii, iar la mijloc, întins, jăratec gros ca un covor incandescent, lung de 7 — 8 metri şi lat mai bine de un metru.

Deodată mi-am amintit: miracolul mersului pe foc! Asta e! Ceremonia extraordinară are loc de două ori pe an, în timpul celor două echinoxuri. Pe cel din toamnă 'l pierdusem. Venisem atunci din vreme să mă interesez şi mă 'ntâmpinase un preot sintoist foarte bătrân, pleşuv, cu barba mare, albă. Mă primise gentil şi-mi spusese că ceremonia va fi la 9 Octombrie pe la 5 după amiază.

— Şi mersul pe jar unde o să aibă loc?

— In curtea templului.

— Dar dacă plouă?

Bătrânul mi-a răspuns cu siguranţă 'n glas:

— In acea zi şi la acea oră nu va ploua.

— Aşa cred şi eu; dar dacă prin excepţie va ploua?

Răspunsul a venit mai hotărît:

— In acea zi şi la acea oră nu va ploua.

Nu ştiu cu ce m'am încurcat de n'am venit atunci. Pe urmă am uitat şi iată că dacă nu era Fumiko-san, plecam din Japonia fără să văd minunea.

Ne-am apropiat. Lumea stă 'ngrămădită îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

prejur în picioare, indiferentă, vorbind şi râzând în aşteptare. M'am descălţat şi am intrat în templu. Fumiko-san şi-a lăsat *dzori* la intrare şi a venit după mine. Vreo 6— 7 preoţi în alb şedeau jos pe tatami în faţa altarului, spuneau rugăciuni în cor pe un ton amintind pe al preoţilor ortodoxi şi se prosternau adânc din timp în timp. Apoi au ieşit cu toţii 'n curte.

Cel bătrân a ţinut mulţimii un lung discurs, lăudând puterea Zeului care patronează templul. In urmă au ocolit cu toţii focul de mai multe ori, făcându-şi unul altuia şi spre foc semne cabalistice şi descântând:

— Zeul apei care locueşte 'n lună, să vie şi să gonească pe Zeul focului!

La unul din capetele fâşii de jar au vărsat un praf sgrunţuros care la gust mi-a arătat că e sare. Apoi, după nesfârşite preparative, ridicându-şi poalele mantilelor lungi, cu picioarele goale, s'au pornit să treacă unul câte unul peste poteca de jăratec, în toată lungimea ei, călcând mai întâi peste sare şi strigând odată cu fiecare pas:

— *Héi! Héi! Héi! Héi!*

Deşi mă aşteptam, am rămas uimit. Focul dogorea aşa de tare, încât la distanţă de doi metri trebuia să ţin pălăria 'n dreptul obrajilor. In urmă, unchiaşul a invitat mulţimea să păşească şi ea:

— Focul este purificator. Oricine poate trece şi nu va simţi durere, dacă conştiinţa lui nu are să-i impute ceva grav.

Din mulţime s'a hotărît întâi un japonez înalt; apoi unul mai tânăr, urmat de o babă care părea, cu poalele ridicate şi cu picioa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

rele uscate, o vrăjitoare. După ei se îngrămădeau şi alţii. Işi lăsau *gheta* alături, frecau mai întâi palmele cu capul plecat respectuos în chip de rugăciune şi treceau strigând la fiecare călcătură:

— *Héi! Héi! Héi! Héi!*

Eu mă simţeam din ce în ce mai vrăjit. Mi se părea că sunt victima unui complot, că toţi s'au înţeles să-şi bată joc de mine. Fumiko-san m'a strâns tare de mână şi transfigurată mi-a spus:

— Gândeşte-te la dragostea noastră. Dacă e curată, dacă mă iubeşti cu adevărat, treci şi nu te va arde!

M'am decis îndată. M'am descălţat repede şi cu un rest de îndoială am întrebat pe bătrânul preot:

— Şi eu pot să trec?

— Da, dacă conştiinţa nu are să vă impute..

— Bine, zic, dar eu nu cred în Zeii acestui templu.

— Asta nu are importanţă.

Atunci am călcat şi eu peste sare şi luându-mi inima 'n dinţi, am făcut primul pas, apoi repede pe al doilea, al treilea, până ce m'am pomenit la capătul celălalt. Japonezii cari mă priviseră cu interes, m'au aplaudat ca la teatru.

Fumiko-san m'a 'ntâmpinat fericită, fără un cuvânt. Numai ochii ei mi-au trimes priviri fierbinţi, dogoritoare, ca focul miracol. Am vrut să-i spun:

— Dar tu nu treci?

Fumiko-san însă o pornise în capul aleii cu tăciuni şi se pregătea să păşească peste cărbunii aprinşi. Eu am trecut deoparte să-mi examinez tălpile: nimic. Simţisem căldură şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

numai atât. Am stat nițel să mă dumiresc și am trecut iar, de data asta ceva mai încet; aceeași impresie.

Mi-a fost atunci teamă să nu fiu cumva victima unei iluzii, unei sugestii și am străbătut curtea mare; am ieșit în stradă, am aprins o țigare și-am început să mă analizez. Am stat mult până ce m'am convins că am perfectul control al simțurilor mele. Apoi m'am întors, m'am descălțat și am trecut iar încă de două ori. Impresia a rămas aceeași.

Un singur lucru mi-a atras atenția. Pășind pe cărbuni, n'am avut acea senzație de corp tare care te glodește când îl calci cu piciorul. Și din discuțiile avute cu japonezii, am dedus că trebue să fie vorba de un fel de iască moale.

Atunci de unde dogoarea jărateculuí? Deasupra focului era suportabilă, fiindcă fâșia o traversai în 7 — 8 secunde. Dar alături, la privit, trebuia să-mi țin mereu pălăria paravan la obraji.

Se 'ntunecase. Preoții aprinseseră făclii de lemn rășinos. Priveam tabloul din ce în ce mai impresionant în decorul întunericului: fâșia dogoritoare și roșiatică a jarului, oameni călcând pe el în pas de defilare, preoți în alb, cu antereele suflecate, cu făclii aprinse, cu barba albă și 'nfățișare de strigoi.

Ciudată țară! Cum voi retrăi eu amintirea acestui spectacol de minune exotică? In propria mea amintire. Ca un vis? Ca o halucinație?

*

Luna plecării.

Am așternut jos pe tatami o hartă mare a mapamondului, m'am întins peste ea și 'mi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.stattransilvania.ro/mdrr1933-1947

studiez călătoria ajutat de cărți cu poze. Ca și acum cinci ani la Odesa. Atunci îmi cercetam drumul de plecare prin Siberia; acum, cel de 'ntors acasă prin Indii.

Nu știu ce pasiune m'apucă, așa, ca o febră, când mă aflu 'n preajma vreunei pribegii. Iar o iau prin lume, de-a-lungul continentelor. Itinerarul meu trece mai întâi prin Coreea și China, înconjoară toată Asia prin Indochina, India, Egipt ș' apoi sue prin Mediterană, Grecia și Turcia până la Constanța.

Pornesc peste o lună, seara și după două nopți de tren spre sud, ajung la portul *Simonoseki;* 12 ore de vapor mă mută 'n Coreea, căreia localnicii îi spun *Ciósen:* „Dimineața calmă".

Voi vizita *Kéigio,* Capitala, căreia geografia îi spune *Seul;* apoi *Mukden,* cu amintiri din războiul ruso-japonez. De-aici trec la *Darien* și *Tien-Tin* ca s'ajung la *Peking.* Numai numele 'mi dă fiori. Și-aci câte-am de văzut, Doamne! Mi-ajung zece zile? Templul lui *Lama* (în realitate o colecție de 10 clădiri); vechiul templu mongolian de acum 300 de ani cu statui phalice care pentru vizitatoare femei sunt acoperite cu pânză. Și un buda de lemn de 30 de metri, dintr'o bucată. Dar celelalte?

Templul *Kon-Fu-Țeu,* sau cum spunem noi, Confucius, cu tablete 'n loc de statui, bătrân de 600 de ani; „Templul Cerului" cu columne roșii și aurite, pe o imensă terasă de scări în circomferință cu patru etaje 'n marmoră sculptată.

Dar „Cetatea secretă" cuprinzând pe un vast teren, palate cu minunății de artă? Dar Palatul de iarnă? O să-mi ajungă și pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

el o zi să vizitez templele cu statui aurite, pagoda mongolă şi lacul cu Lotus? Mă voi urca 'n „Mormântul prinţesei", atâta de 'nalt încât din vârf vezi panoramic tot Pekingul. Şi „Parcul Central" cu peşti cu ochii telescop. Şi palatul astronomic cu instrumente cereşti neînchipuit de vechi. Şi pagoda cu 200 de trepte 'n spirală şi grădina zoologică şi peştera cu ieşiri secrete din „Palatul de vară". Şi teatru veritabil chinezesc.

Un expres mă va conduce la *Şanghai*. După o zi de vapor ajung la *Honkong*, şi pe urmă la *Singapore*, sudul Indo-Chinei, cu plantaţii de cauciuc.

Apoi, pe coasta de apus a Indo-Chinei, vechile oraşe *Malacca* şi *Penang* cu templu cu broaşte ţestoase milenare. După alte cinci zile, *Colombo*, în insula *Ceylon*, la vârful de jos al Indii, unde voi vedea vechiul templu indian din *Kandy*.

Din Colombo până 'n Egipt la Suez, cea mai lungă distanţă fără oprire: 12 zile, numai cer şi apă. Odată piciorul pus pe pământul egiptean, fuga la Cairo pentru Sfinx şi piramide. Apoi în Grecia, Acropolis, moscheea Sfânta Sofia din Constantinopole, şi gata ocolul Asiei pornind de pe partea cealaltă a pământului.

Mai am atâtea de făcut, atâtea de văzut, atâţi amici de vizitat şi totuşi nu dau zor cum ar trebui. Mă agit, pierd vremea cu talent şi fără spor. Când îmi studiez cu 'ngrijire călătoria spre ţară, m' apucă regulat emoţia revederii; două luni îmi trebuesc pentru tot circuitul. Imi fac programul cu râvnă, cu hotărîre, însă când e vorba să pun în execu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
rev.statransilvania.ro/mdrr1933-1947

tare proectul, elanul scade simţitor. Par'că mă leagă nu ştiu ce de ţara asta şi-mi vine greu s'o părăsesc.

Recitalul de adio mi-a fost grija principală. Am închiriat tot sala unde am avut atâtea succese măgulitoare, Teţudo Kyokai, cu două piane de primă marcă, fără să ţin socoteală că nu-mi voi acoperi cheltuielile. Dar trebuia, fiindc' am executat cu Mariko-san, Concerto în mi bemol de Beethoven, ea la primul, eu, partea orchestrei la cel d'al doilea.

A fost senzaţia serii. L-a cântat biata fată „fără greşală în tehnică şi fermecător ca expresie", cum au scris cronicarii muzicali europeni. În ce emoţie!

Dar eu? Sfârşitul concertului, rezervat compoziţiilor mele: o serenadă cu cello obligato (soprana Akiko Seki şi vechiul meu prieten Takeuci), Yudaci, ca să-i fac plăcere lui Fumiko-san, o baladă în fa minor şi „A opta parafrază română de concert", cum se exprimă programul. Pentru prima oară mi se 'ntâmplă să nu-mi fi putut păstra controlul şi să nu ştiu cum am cântat. Reţiu din elogiile ziarelor, „râuri repezi de argint printre văi şi dealuri însorite" şi alte multe chestii poetice pe care autorul recunoaşte că le-a văzut şi el prin sugestie imediat ce a citit cronicile.

Concertista mi-a cântat serenada cu vorbe româneşti. O fantezie a mea, care m'a transformat de circumstanţă în singurul auditor competent. Gazetele s'au apucat să ne alăture fotografiile, de par'c' am fi fost logodnici, sau cel puţin tineri însuraţei.

Acum mă preocupă altceva. L-am invitat la mine pe Weiting şi pe nevastă-sa:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

— Diseară veniţi amândoi. Mă logodesc!
— Cu cine? Nu ne-ai spus nimic!
— Cu o tânără mûsûme foarte frumoasă. Aşa au vrut părinţii din superstiţie să ţinem secret. Rugaţi şi pe prietenele voastre să vie. Şi-am plecat fuga, lăsându-i cu o clae de întrebări înghiţite.

Toată după-amiaza am trecut-o 'n preparative. Mai întâi mi-am pus în cap o monumentală perucă de mûsûme; un chin, fiindcă enorma coafură porneşte dintr'un schelet de metal.

Treabă dificilă şi migăloasă, complicată de grima obrazului. Învăţasem arta dela un maistru perucher al Teatrului Imperial şi prima lecţie aplicată pe propria-mi figură a reuşit neaşteptat de bine: ten gălbui peste tot, ca să acoper barba şi mustăţile; puţin roş şi albastru la ochi, cu niţeluş negru la colţuri, pentru prelungirea lor în migdală; alb în părţile laterale ale nasului, ca să-l cârnesc puţintel; şi fireşte, roş pe buze. In total, o grimă cam violentă, cam de teatru, dar nu se putea altfel.

La kimonouri m'a ajutat doamna lăptăreasă care m'a strâns teribil în primul obi al gibanului roz cu gulerul alb de mătase, şi apoi m'a 'ncorsetat până la sugrumare în obi cel lat de deasupra, care mă 'năbuşe în strânsoare dela subţiori. Dar rabd, fiindcă mi-a făcut o splendoare de nod în spinare de care sunt tare mândru. Nişte *tabi* albi în picioare, pe măsură, au completat travestiul. Nici eu nu mă mai recunosc în oglindă.

Cu eventaiul de rigoare 'nfipt în centură, am aşteptat cu nerăbdare să se-adune oaspeţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la logodnă. Proprietăreasa complice urma să explice fiecărui sosit că *sensei* (profesorul) reţinut cu lecţii, va 'ntârzia puţin, dar că logodnica a şi venit şi e sus. In adevăr „logodnica" aştepta emoţionată, sufocată de strânsoare şi strivită de perucă.

Primul sosit e americanul Weiting; mă salută foarte protocolar, în timp ce eu mă ploconesc adânc şi repetat ca o mûsûme bine educată. Noroc că nu e prea vorbăreţ şi nu mă 'ntreabă multe. Am o pronunţie ideală în această limbă, iar frazele rostite până aci nu-mi dau ocazia vreunei greşeli; Weiting, care posedă la perfecţie limba niponă, ar fi observat-o 'ndată.

La scurt interval vin împreună Hanako-san şi Vaioreto-san. Ultima şi-a anexat numele european de Violette, care pronunţat englezeşte de o gură japoneză, dă „Vaioreto". Amândouă s'au îmbrăcat în rochii europeneşti ca să-mi facă plăcere şi le vine ca dracu. Şase perechi de ochi mă studiază cu interes şi 'n ascuns, când nu mă uit la ei, iar eu răspund cât mai scurt, ca să nu mă trădez. Sunt în culmea fericirii că două autentice japoneze n'au descoperit în tualetă, ţinută şi vorbă, nici un detaliu străin.

Iată şi pe nevasta lui Weiting, fiică de samurai, cu o altă prietenă tot japoneză. Se 'ndoaie 'n mătănii după rit, rosteşte formulele de politeţe, dar după un minut de conversaţie, m'a şi descoperit, drăcoaica! Fetele s'au pornit pe veselie şi e acum o hărmălae de s'au alarmat vecinii. Dar Weiting a rămas cu ochii holbaţi. Nu poate admite că a stat de vorbă cu mine aproape o jumătate de oră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

şi n'a băgat de seamă! Când îşi revine, îşi sgudue tot corpul şi capul într'un râs omeric de bas american, alături de cele trei soprane.

Proprietarii auzind de jos gălăgia, au înţeles că m'au prins şi vin sus să se adauge ilarităţii generale. Aşa după cum aranjasem, domnul fotograf a fixat tabloul. Numele meu feminizat şi japonizat designează pe logodnicul întruchipat în logodnică. Record american.

*

Ajunul plecării.

Iată-mă prididit de-atâtea treburi, obligat să renunţ la multe, din lipsă de timp. Penultima zi fusese destinată împachetatului, dar n'am izbutit să umplu nici jumătate din geamantane; celelalte aşteaptă cu gura larg deschisă, atâtea felurimi de obiecte. Unde şi cum să le 'nghesui? Kimonouri vechi de colecţie, porţelanuri, cloisonnéuri, lacuri, saţuma şi multe mărunţişuri fragile, fiecare cerând un ambalaj aşa ca să le apere de brutalităţile obişnuite pe vapoare.

Toate astea mi-au luat oră cu oră, minut cu minut, noaptea 'ntreagă, toată, până dimineaţa când am plecat de-a-dreptu 'n oraş după treburi, aşa nedormit. Pe urmă telefoane, scrisori, fel de fel de mesagii de adio dela amici. Ba mai aveam pretenţia să mai fac şi ultimele lecţii.

Toată lumea vrea să vie la gară şi mă 'ntreabă de ora plecării. Vrea să vie neapărat şi Namiko-san. Imposibil; nu trebue s'o vadă Mariko-san. De aceea o rog în răspuns să fie prezentă pe peron la gara Şimbaşi, nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

la Tokyo de unde plec. Dar Yuriko-san? Fuga la telefon s'o rog să vie la gara Yurakucio. Kaneyo-san poate veni tot la Şimbaşi, că n'o cunoaşte pe Namiko-san, iar Şizuesan la Tokyo fiindc'o 'nsoţeşte frate-său. Cu Yoşiko-san am hotărît la Tamaşi, iar pe Roryko-san o voi vedea pe peronul gării Şinagaua.

Stai. Ce-am făcut! Acceleratul nu opreşte nici la Tamaşi, nici la Şinagaua şi nici la Yurakucio! Ce ţară e şi asta! Ce mai serviciu de trenuri! Adevărat scandal. Dar ce sunt eu de vină? Las' că ies la geam şi le fac cu batista. Nu, nu se poate. Trebue s' aranjez altfel.

Şi ce fac cu Kohama-san? Mai are Tokyo vreo gară? S'o poftesc acasă 'nainte de plecare? Nu, că dă de Sadako-san şi Toşikosan. Să vie la Yokohama! Nu. Minutele de oprire de-acolo le-am rezervat pentru Fumikosan şi nu le dau nimănui pentru nimic în lume. A stăruit mult să se urce la Tokyo şi să facem drumul împreună până la Yokohama.

Am mai uitat pe cineva? Nu ştiu. Nu mai ştiu. Sunt zăpăcit, sunt aiurit. Dacă biletul meu n'ar fi 'n legătură cu vaporul spre China, aş amâna bucuros, numai să mă mai limpezesc.

Seara plecării.

Sunt în friguri. Peronul e plin de cunoscuţii cari au venit să mă petreacă, par'c'aş fi cine ştie ce personaj politic. Weiting cu nevastă-sa şi cele două musume prietene; Mariko-san cu mamă-sa şi frate-său; Familia Takeuci; surorile Nakamura; avocatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947

Taţuno şi Toşiko-san şi Hirose cu studenţii şi Sadako-san şi Ţuciya-san cu „bunicuţa" şi Yamata şi Takano-san cu madam' lăptăreasa şi atâţia alţii. Sunt sub maxima presiune a emoţii, gata să explodez. Treizeci de niponi cu flori, cu cadouri, şi-au lăsat treburile ca să mă petreacă. Sunt înduioşat ca o fată bătrână cu copil mic.

Zăpăcit, turburat, trec dela unul la altul, prezint rude care se cunosc dela naştere şi uit alături persoane ce se văd pentru prima oară. Unii se recunosc dela concertele mele. Mulţumesc lui Takeuci pentru superbul cloisonné primit dela Hirose şi lui Taţuno pentru florile lui Mariko.

Nu ştiu când a pornit trenul, nu ştiu când m' am suit. Sunt la fereastră, agitând clasica batistă cu un afurisit de nod în gât, cu lacrimile arestate 'n pleoape. Nu-mi pot desluşi dacă mă gândesc mai mult la Fumiko, la Mariko ori la Kaneyo, sau la odăiţele mele din carton şi hârtie cari m' au adăpostit cinci ani în ţara asta de basme, sau la oraşul ăsta înflorit, cu parcurile, cu străzile, cu prietenii şi cu tot ce-am văzut şi 'ntâlnit de dimineaţa până seara.. Nu mai pot. Le-am dat drumul când am căzut pe canapea, cu sughiţuri, cu o imperioasă nevoe de descărcare, ca la o imensă şi ireparabilă pierdere..

S f â r ş i t

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1947
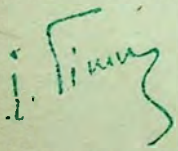
INSTITUTUL DE
ARTE GRAFICE
„CUGETAREA"
P. C. GEORGESCU-DELAFRAS
STR. POPA NAN, 21
BUCUREŞTI IV